زۇھرە گۈل ئابدۇۋايىت

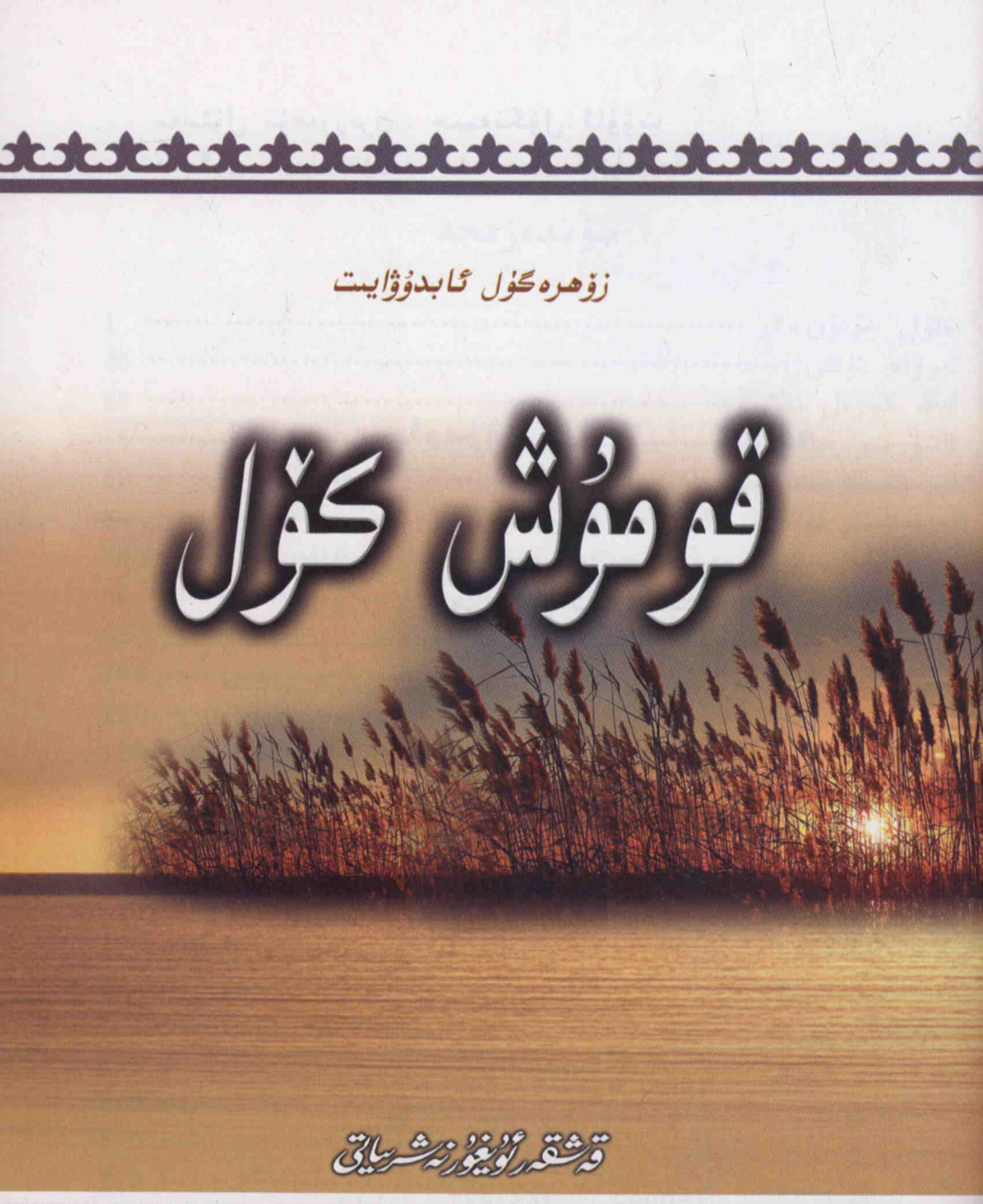

قومۇش كۆل

قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى

زۆھرە گۈل ئابدۇۋايىت

قومۇش كۆل

قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى

مەسئۇل مۇھەررىرى : چىمەنگۇل ئاۋۇت
مەسئۇل كوررېكتورى : بەختىيار ئابلىمىت

قومۇش كۆل

(ھېكايىلەر)

ئاپتورى : زۆھرەگۇل ئابدۇۋايىت

قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى نەشر قىلىپ تارقاتتى
(قەشقەر شەھىرى تاربوغۇز يولى 14 - قورۇ ، پوچتا نومۇرى : 844000)
جايلاردىكى شىنخۇا كىتابخانىلىرىدا سېتىلىدۇ
قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى : 1230×880مم 1/32
باسما تاۋىقى : 8.125 قىستۇرما ۋاراقى : 2
2012 - يىلى 11 - ئاي 1 - نەشرى
2012 - يىلى 11 - ئاي 1 - بېسىلىشى
تىراژى :3000 — 1

ISBN 978-7-5373-2625-4
باھاسى : 22.00 يۈەن
سۈپەتتە مەسىلە كۆرۈلسە ئالماشتۇرۇپ بېرىلىدۇ
تېلېفون : 2653927 — 0998

مۇندەرىجە

«تۇل خوتۇن»لار 1
ئەرۋاھ نۇتقى 45
ئەڭ گۈزەل تەنقىد 50
ئاشۇ بىر سائەت 55
قېينىنسىڭلىمغا يېزىلغان خەت 60
ئىپپەتنى يوقاتقان ئەر 64
بەخت كىرمىگەن بوسۇغا 76
ھاراقكەشنىڭ خوتۇنى 88
لەڭمىنى ئوخشايدىغان ئادىلە 98
دېرىزە سىرتىدىكى ئازاب 106
ئاققان يۇلتۇز 121
قومۇش كۆل 129
تەلەيلىك ئايالنىڭ ھەسرىتى 139
ئىشسىزلىق 150
تۇغۇلغان كۈن 156
چىڭگىز ئاخۇننىڭ بېغى 160
باشقا ئايالارنى ماختىماڭ 169
ۋىسالسىز سۆيگۈ 177
سىقىلغان يۈرەك 186
پەردىسىز دېرىزە 196
كەلگۈندى 202
يېشىل سىرلىق دەرۋازا 210
ناخشا چولپىنىنىڭ ئىزى 218
كادىر قىسمىتى 228
يېگانە ئارال 241

غەيرى «تۇل خوتۇن»لار

باشقىلارنىڭ خاتىرە ، خەت - چەكلىرىنى ئوغرىلىقچە كۆرۈشنىڭ ياخشى ئىش ئەمەسلىكىنى بىلىمەن . بىراق ، نېمىشقىدۇر كىچىكىمدىنلا باشقىلارنىڭ شۇنداق نەرسىلىرىنى كۆرۈپ بېقىشقا قىزىقىمەن . كىچىكىمدە ئۆيىمىزگە كەلگەن مېھمانلارنىڭ سومكىلىرىنى ئاختۇرۇپ باقىدىغان قىلىقىم بار ئىدى . بىر قېتىم شۇنداق ئاختۇرۇۋېتىپ مېھمانلارنىڭ سومكىسىدىكى لۆڭگە ، تارغاق ، بالىلىرى يولدا كەلگۈچە يەپ كەلگەن نانىنىڭ پارچىلىرىدىن بىرەر مەخپىيەتلىكىنى بايقىماقچى بولغاندەك ئۆرۈپ-چۆرۈپ قاراۋاتسام ئاپام كىرىپ قېلىپ قۇلقىمنى سوزۇپ ئۇرۇپ كەتكەنىدى . شۇنداق تاياق يېگىنىمگە قارىماي بۇ ئادىتىمنى ئۆزگەرتەلمىدىم . «ئۆگەنگەن خوي ئۆلگۈچە» دېگەن گەپنى بەلكىم مەندەك خاتالىقىنى بىلىپ تۇرۇپ ئۆزگەرتەلمەيدىغان كىشىلەرگە ئېيتقان بولسا كېرەك . تۈپلىگۈچىنىڭ مېخىنى تاپالماي خىزمەتدىشىمنىڭ تارتمىسىنى ئېچىشىمغا توم بىر خاتىرە كۆزۈمگە چېلىقتى . بايا ئۆزۈم ئېيتىپ ئۆتكەن يارىماس ئادىتىم تۈپەيلى خاتىرىنى كۆرۈشكە باشلىدىم .

2003- يىلى 3- ئاينىڭ 8- كۈنى

بۈگۈن «ئاياللار بايرىمى» . ئىدارىمىزدىكى بەزى ئاياللار ئەرلىرىدىن بايراملىق سوۋغىلارنى تاپشۇرۇۋالدى . سوۋغا تاپشۇرۇۋالغانلىقى سەۋەبلىك ئۇلارغا مۇڭگۈز - قۇلاق چىقىپ كەتمىگەن بولسىمۇ ، ماڭا ئوخشاش سوۋغىغا ئېرىشەلمىگەن بىرنەچچەيلەننىڭ كۆڭلى يېرىم بولماي قالمىدى .

— سوۋغىتىنى ئۆيىدە بەرسىمۇ بولىدىغۇ ، خۇددى قەستەن بىزنى

كۆرسۇن دېگەندەك بۇ يەرگە ئەكېلىپ بەرمىسمۇ ، — دېدى نۇسرەت نارازىلىق ھەم مەسخىرە ئارىلاشقان تەلەپپۇزدا .

— ئۆيدە دېيىشۈپلىپ ، ئاتايىن بىزگە كۆرسىتىدىغانغا بۇ يەرگە ئەكەلدۇرگەن گەپ ،— دېدى ماھىرە نۇسرەتنىڭ گېپىگە ئۇلاپلا ،— مېنىڭ ئېرىم ماڭا سوۋغا بەرمىسمۇ ، ۋاقتىدا ئۆيگە قايتىپ ، ئەتكەن تاماقلىرىمنى بالىلار بىلەن بىر داستىخاندا ئولتۇرۇپ يەپ بەرگەن بولسا مەن شۇنىڭغا رازى بولاتتىم . ھەر كۈنى تاماقنى ئېتىپ قويۇپ ئۈنى ساقلاپ ئولتۇرىمەن . بىراق ، ئۇ دائىم سىرتتا قورسىقىنى تويدۇرۇۋېلىپ كېلىدۇ . شۇنىڭ بىلەن ئۇ تاماقنى ئەتىسى يەنە بالىلار بىلەن ئۆزۈم يەپ تۇگىتىمەن .

2003- يىلى 5- ئاينىڭ 17- كۈنى

يېرىم كېچە بولدى ، ھېچ ئۇيقۇم كېلىدىغاندەك ئەمەس . دېرىزە ئۈدۈلىغا كېلىپ قالغان ئايغا ، ئاينىڭ تارام - تارام نۇرلىرىغا قارىغان- چە ئۇنىڭ ئاياغ تىۋىشىنى كۈتۈپ ياتىمەن . بايا نەچچە رەت تېلېفون قىلدىم . تېلېفونى ئېتىك . ئۇنىڭغا بىرەر ئىش بولغانمىدۇ ؟ ئادەمنى داۋاملىق مۇشۇنداق ئەنسىرەتكەن . ئۇنىڭ بىرەر خۇپىيانە ئىشى بارمۇ- يا ؟ ! مانا مۇشۇ خىيال مېنى ئۇ ھادىسىگە ئۇچرىغانمىدۇ دېگەندىنمۇ بەك ئازابلايدۇ . ئۆتكەنده مەن ئۇنىڭ كۆڭلىكىنىڭ ياقىسىغا لەۋ سۈرۈخ يۇقۇپ قالغانلىقىنى بايقاپ قالغاندىن بېرى مېنى مۇشۇنداق خىياللار ئىسكەنجىگە ئېلىۋالدى . ئۇنىڭ ئۆيگە خىراجەت بەرمەيدىغان بولۇۋالغىنىغا بىر يىلدىن ئاشتى . ئىككى بالىلىق ئۆيدە نېمە بار ، نېمە يوق چاتىقى يوق . كاستۇمنى قاتۇرۇپ كىيىپ كىرىپ- چىقىپ يۈرگىنى يۈرگەن . بۇلارنى ئويلاش بىلەن ئىچىم ئاچچىققا تولدى . «بۇ تېلېفون ئېتىۋېتىلدى» دەيدىغانلىقىنى بىلىپ تۇرۇپ تېلېفون تۇرۇپكىسىنى قولۇمغا ئالدىم . خۇددى ھەممە ئىشقا تېلېفون سەۋەبچى- دەك ، تېلېفوننى جاققىده قويدۇم - يۇ كۆرپىگە ئۆزۈمنى تاشلاپ ئۇنسىز يىغلاشقا باشلىدىم . ئەگەر ئۇ تېلېفوننى ئېلىپ قالغان بولسا

نېمىلەرنى دەر ئىدىمكىن .

2006- يىلى 5- ئاينىڭ 25- كۈنى

ئىشخانىدا ئولتۇراتتىم ، تېلېفون جىرىڭلىدى . تۇرۇپكىنى ئېلىپ شىمغا بىر ئايالنىڭ : «رىزۋانگۈل بارمۇ ؟ » دېگەن ئاۋازى ئاڭلاندى .

— هە مەن شۇ .

— مەن سىزگە بىر گەپنى ئېيتىپ قوياي ، يولدىشىڭىزنىڭ دىلبەر ئىسىملىك بىر قىز بىلەن ئارىلىشىۋاتقىنىغا ئىككى يىلدىن ئاشتى ، ئۇلار ئاخشامۇ بىللە بولدى . ئەگەر ئىشەنمىسىڭىز كەينىگە چۈشۈڭ ، قاچانلا بولسا تۇتۇۋالالايسىز .

— ئۆزىڭىز كىم ؟

تۈت ، تۈت ..... تېلېفون ئۈزۈلدى ، تۇرۇپكىنى تۇتقانچە ئولتۇرۇپ قالدىم . ئېسىمگە كەلسەم ، ئالدىمكىدىكى قەغەزلەر هۆل تۇردۇ ، يىغلاپتىمەن . ماڭا تېلېفون قىلغان بۇ ئايال كىم ؟ مېنىڭ دوستۇممۇ ياكى دىلبەرنىڭ دۈشمىنىمۇ ؟ مەن «دوست - دۈشمەننىڭ ئالدىدا» ، «مېنىڭمۇ دوست - دۈشمىنىم بار» دەپ گەپ قىلىدىغانلارنى كۆرسەم بىر قىسما بولۇپ قالاتتىم . سەۋەبى ، مېنىڭ باشقىلارغا هەسەت قىلىدىغان ، باشقىلار بىلەن كىيىم-كېچەك ، يۈرۈش- تۇرۇشتا ئۆزۈمنى سېلىشتۇرۇپ ، گەپتە چېقىپ يۈرىدىغان ، هاكاۋۇرلۇق قىلىدىغان ئادىتىم يوق ئىدى . هەرقانداق ئادەم بىلەن ياخشى ئۆتسەم ، هەمە ئادەمگە دوستانە مۇئامىلە قىلسام دېگەچكە ، ماڭا دۈشمەنلىك بىلەن مۇئامىلە قىلىدىغانلار يوق دەپ ئويلايتتىم .

يېڭى ئوقۇش پۈتكۈزۈپ كەلگەن يىلى بىر ئايالنىڭ كوچىدا بىر قىزنى «ئېرىمنى بۇزدۇڭ» دەپ تىللاۋاتقانلىقىنى كۆرگەن هەم ئىچىمده «مەن مەڭگۈ ئۇ هالغا چۈشۈپ قالماسمەن» دەپ ئويلىغانىدىم . ئۇ چاغدا مۇراتىنىڭ «هايت» دېسەم «هۇيت» دەپ تۇرىدىغان ، سىزغان سىزىقىمدىن چىقماي ئارقامدىن پايپاسلاپ يۈرگەن چاغلىرى ئىدى . مەن ئۇچۇن ئاشۇنداق پايپېتەك بولىدىغان ئادەم بولغاچقا ، ئۆزۈمگە

ئىشەنچىم چوڭ ئىدى . ئۇ مېنى بىر ئۆمۈر مۇشۇنداق قەدىرلەيدۇ ، چۈنكى مەندە ئۇنى ئۆزۈمگە قارىتىۋەتكۈدەك ، ئارقامدىن يۈگۈرتكۈدەك ئارتۇقچىلىق ، جەلپكارلىق بار ، دەپ ئويلايتتىم . ئارىدىن ئون يىل ئۆتۈپ بۇ كۈنگە قالارىمنى ئويلىمىغانىكەنمەن .

ئىشكنى ئېچىپ كىرىشىم بىلەن ئۇنىڭ كىيىم ئاسقۇچقا ئېسىقلىق چاپىنىغا كۆزۈم چۈشتى . بىرپىلا چاپاننى پۈراپ باقتىم . راستلا شۇنداقمۇ ياكى سەزگۈلىرىم مېنى ئالدىدىمۇ ، چاپاندىن ئەتىر پۈرىقى كەلگەندەك قىلدى . چاپاننى يۇلۇپ ئېلىپ يەرگە ئاتتىم . دەسسەپ-چەيلەپ هارغاندا چاپان ئۈستىگە ئۆزۈمنى تاشلاپ هۆڭرەپ يىغلاشقا باشلىدىم .

— ئاپا ، نېمە بولدىڭىز ؟

بېشىمنى كۆتۈرسەم ئىككى بالام قورقۇمسىراپ قاراپ تۇرۇپتۇ . بۇ سەبىيلەرگە ئۇ ئىشنى قانداق دېگىلى بولىدۇ ؟

2006- يىلى 5- ئاينىڭ 26- كۈنى

يەنە ئىشقا كەلدىم ، كەلمەي نېمە ئىلاجىم ؟ كەيپىياتىم ياخشى ئەمەس دەپ رۇخسەت سورىغىلى تېخى بولمىسا .

— قاپاقلىرىڭىز ئىششىپ قاپتىغۇ ؟— دېدى پەردە هەدەم ئىشكتىن كىرىشىمگە .

— هە ، — دېدىم هازىرلا يىغلىۋېتىدىغاندەك بىر تەرزدە . گەرچە ئۆزۈمنىڭ چىرايىمنى ئۆزۈم كۆرەلمىگەن بولساممۇ ، چىرايىمنىڭ قانچىلىك ئوساللىشىپ كەتكىنىنى ، پەردە هەدەمنىڭ بىر قاراپلا هەممىنى بىلىپ بولغانلىقىنى هېس قىلىپ ئۇلگۈردۈم .

— نېمە بولدى شۇنچە بولۇپ كەتكۈدەك ؟

— مۇرات سىرتتىن بىرسىنى تېپىۋاپتۇ ، — ئاغزىمدىن گەپ چىقا - چىقماي پۈتۈن ۋۇجۇدۇمغا يىغا ئولاشتى . ئۈستەلگە بېشىمنى قويۇپ ئۆكسۈپ يىغلاپ كەتتىم .

— سىز ئەمدى بىلدىڭىزمۇ ؟

— سىز بۇرۇنلا بىلەمتىڭىز ؟

— ھەئە .

— نېمىشقا ماڭا دېمىدىڭىز ؟

— ئىككى بالىڭىز بار تۇرسا ، ئۆيىڭىز بۇزۇلۇپ كەتمىسۇن دېدىم ، كىم دېدى سىزگە بۇ ئىشنى .

— تونۇمايمەن ، بىر ئايال تېلېفوندا دېدى ، سىز بىلگەن چاغدىلا ماڭا دېسىڭىز بولمامدۇ ؟

— بۇرۇنراق بىلگەن بولسىڭىز بۇرۇنراق ئازابلىناتتىڭىز شۇ .

كۆڭلۈمدە پەردە ھەدەمدىن رەنجىدىم . بىر ئىشخانىدا كۈندە يۈز كۆرۈشۈپ تۇرىدىغان ئادەمنىڭ ماڭا كېلىۋاتقان خەۋپنى بىلىپ تۇرۇپ دېمىگىنىنى ؟ سەۋەبىنى ئۇ ئۆزى چۈشەندۈرگەندەك چۈشىنىشكە شۇنچە تىرىشسامۇ ، لېكىن كۆڭلۈم يەنىلا رەنجىدى .

يولدا كېتىۋاتىمەن . كوچىدىكى بارلىق ئادەملەر ماڭا ئىچ ئاغرىتىپ قاراۋاتقاندەك بىلىندى ، ئۆزۈمنىڭ باشقىلار ئىچ ئاغرىتىدىغان ئادەمگە ئايلىنىپ قالغانلىقىمدىن نومۇس قىلسامۇ ، يۈرىكىمنى تەسىسىز غاجىلاۋاتقان كۈنداشلىق ھەم خورلۇق ئازابلىرىغا چىشىمنى چىشلەپ بەرداشلىق بېرىپ ، چىرايىمغا خاتىرجەملىك تۈسى بېرىپ كېتىۋاتىمەن . بۇ يولدا يەنە مەندەك يۈرىكى زىدە بولغان ، يارىلانغان نۇرغۇن ئادەملەر كېتىۋاتقاندۇ ، ئادەملەرنىڭ چىرايىنى كۆرگىلى بولغان بىلەن قەلبىنى كۆرگىلى بولمايدۇ ، ئەگەر قەلبىنى كۆرگىلى ، تۈتقىلى بولسىدى ، ئادەملەرنىڭ تۇرمۇشىدا تىراگېدىيەلەر ئازراق بولغان بولاتتى .

دىلىمدىكى زادى قانداقراق قىزدۇ ؟ مۇرات مەپتۇن بولغان قىزنى كۆرۈپ باققۇم كەلدى . گەرچە بۇ كۆرۈش ماڭا ئېغىر كەلسىمۇ ، چوقۇم كۆرۈپ بېقىشىم كېرەك .

بىنانىڭ ئالدىغا كېلىشىمگە مۇراتنىڭ چىقىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ دەرھال ئۆزۈمنى باراقسان ئۆسكەن تاللارنىڭ دالدىسىغا ئالدىم . ئۇ مەن ئۆتكەن ھەپتە دەزمال سېلىپ قويسام ، «مۇشۇنداقمۇ دەزمال سېلىش بولامدۇ ؟ بىر شىمغا ئىككى قىر چىقىرىپ» دەپ سۆزلەپ

ماڭا قايتا دەزمال سالدۇرغان شىم - كاستۇمىنى كىيىپ تاراقلاپ ماڭغانچە ئالدىمدىن ئۆتۈپ كەتتى . ئۇ مەن كۆڭۈل قويۇپ دەزمالللىغان كىيىملەرنى كىيىپ تۇرقىغا سۆلەت بېغىشلاپ باشقىلار بىلەن كۆرۈشۈكىلى ماڭىدۇ - ھە ! ئۇنىڭ نەزىرىدە بۇ ئۆي ، ئىككى بالا ، شۇنداقلا مەن نېمە ؟ ئۇ بۇ ئۆينى كىر كىيىملىرىنى سېلىپ ، پاكىزلىرىنى كىيىپ چىقىپ كېتىدىغان ، قونىدىغان جاي تاپالمىغاندا كىرىدىغان ، بىر پۇڭ خەجلىمەي تەييار تاماق يەيدىغان يەر قىلىۋاپتۇ . كۆزلىرىمگە يامراپ كەلگەن ياشلارنى سۈرتكىنىمچە ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئەگەشتىم .

ئۇ مەن نەچچە رەت ئالدىدىن تەلمۈرۈپ قاراپ ئۆتۈپ كەتكەن «شېرىن چۇش ئارامگاھى» غا كىرىپ كەتتى . بۇ يەرگە مېنىڭ نۇرغۇن قېتىم كىرىپ باققۇم كەلگەن . بىر قېتىم بالىلىرىمۇ ئۇنىڭ ئېچىدىكى لەرزان لىكشىپ تۇرىدىغان ئىلەڭگۈچلەرنى ئەينەك ئىشىكىتىن كۆرۈپ قېلىپ كىرىپ كۆرۈپ باقمىز دەپ خەقىش قىلغانىدى . بىراق ، بۇنداق ئارامگاھلارنىڭ ئىستېمال ھەققى قىممەت بولىدۇ ، دەپ ئويلاپ بالىلىرىمنى سۆرەپ دېگۈدەك ئېلىپ كەتكەنىدىم . تىمىسقىلاپ ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ئارامگاھقا كىردىم . ئۇ گۈڭگا چىراغلار بىلەن يورۇپ تۇرغان ئۇستەللەرنى ئارىلاپ ئۆتۈپ نېرىقى ئۇستەلدىكى بىر قىزنىڭ ئۇدۇلىغا كېلىپ ئولتۇردى . مەنمۇ چەتتىكى بىر ئۇستەلگە كېلىپ ئولتۇرۇپ ، بايا كۆز يېشىمنى ئېرتقان قول ياغلىقنى ئېچىپ پېشانەمنى توردىم . چىراغلار گۈڭگا ، تازا سەپسېلىپ قارىمىسا ئۇ مېنى تونۇيالمايدۇ .بىردىن ئۆزۈمنىڭ قىلىۋاتقان قىلىقلىرىمغا ئاچچىقىم كەلدى . مەن نېمىشقا ئۆزۈمنى يوشۇرىمەن . مەن نېمانچە بېچارە ۋە ئەخمەق . قەلبىمدىكى يەنە بىر مەن مېنى كۈشكۈرتەتتى ، دەيدىگە سالاتتى . «بار ، بېرىپ ئۇستەللەرنى ئۆرۈپ ، ئاۋۇ پاسكىنىنىڭ چېچىنى يۇل ، خەلقىئالەم ئالدىدا رەسۋا قىل ، مۇراتىنىڭ ياقىسىغا ئېسىل ، يۈزلىرىگە تۈكۈر » دەپ ئۆگىتەتتى . بىراق ، يەنە بىر مەن : «توختا ، ئالدىرىما ، ئۆزۈڭنىڭ كىملىكىنى ئۇنتۇما ، سېنىڭ شۇنچە يىل ئوقۇغىنىڭ نەگە كەتتى ، ئەقىل بىلەن ئىش قىل » دەيتى .

تى . مۇرەككەپ ئىچكى زىددىيەتلەر قويندا پۈچىلىنىپ ئولتۇرسام بىرى نوقۇدى . قارىسام كۆتكۈچى قىز ئىچىملىك تىزىملىكى يېزىلغان دەپتەرنى تۈتۈپ تۇرۇپتۇ . تىزىملىككە شۇنداقلا قاراپ خالىغان بىرىنى كۆرسەتتىم-دە ، پۈتۈن دىققىتىم بىلەن ئۇلارنى كۆزىتىشكە باشلىدىم . قىزنىڭ يۈزىنى يېرىم يېپىپ تۇرغان چاچلىرىنى ، ئىچىملىكنى ئىند-چىكە نەيچە بىلەن سۈمۈرۈپ ئىچىشلىرىنى ، نازلىنىشلىرىنى ، چېچە-نى سىلكىپ كۈلۈشلىرىنى كۆرۈپ ئولتۇراتتىم . مېنىڭ رومانتىك مۇھەببەتكە قانمىغان ئېرىم بەلكىم مۇشۇنداق شېرىن ، تاتلىق سۆز-لەرنى سېغىنىپ بۇ جايغا كەلگەندۇ ؟ !

بۇ يەردە مەسئۇلىيەت ، مەجبۇرىيەت سۇرۇشتۇرۇلمەيدۇ . بار-يوقنىڭ گېپى بولمايدۇ . ئۇ قىز مۇراتىنىڭ سۆلەتلىك ، پاكىز تۇرقە-نىلا كۆرىدۇ . مەندەك تەر پۈرىغان ، چاچلىرى پاخپايغان ، كۆزلىرى قىزارغان ، ساپما كەشنى سۆرەپ ئېزىلەڭگۈلۈك بىلەن تازىلىق ئۆيىگە كىرىپ ، سۇ كۆلچىكى ئۇستىدىكى ئەينەككە يۈندىلىرىنى چاچرىتىپ يۈزىنى يۇغان ، چىشىنى چوتكىلىغان تۇرقىنى كۆرمەيدۇ . بۇلارنىڭ ئارىسىدا بىزنىڭ ئارىمىزدىكىدەك تاكاللىشىشلار ، تاپا-تەنلەر ، چال-ۋاقاشلار بولمايدۇ . پەقەت شېرىن - شېكەر سۆزلەرلا ، سۆيۈش-سۆيۈلۈشلا بولىدۇ . بۇلار بىر - بىرىدىن رازى بولىدۇ ، قانائەتلىنە-دۇ . مۇرات ئىككىمىزنىڭ بىر - بىرىمىزدىن رازى بولمايدىغان بولۇپ قالغىنىمىزغا ئۇزاق بولغان ، بىز شۇ سەۋەبلىك تالاي ئۇرۇشقان ، لېكىن ھەل قىلالمىغان ، ئاخىر نارازىلىقلىرىمىزنى ئىپادىلىمەيدە-غان ، بىر - بىرىمىزگە پىسەنت قىلمايدىغان بولۇپ قالغان . ئۇنىڭغا مەن نەچچە مىڭ قېتىم : «يۈز يۈيۈش كۆلچىكى ئۇستىدىكى ئەينەككە يۈندىكىزنى چاچراتماڭ» دېسەم ، ئۇ يەنە چاچرىتىدۇ ، شۇڭا مەن ئۇ يۈزىنى يۇيۇۋاتقاندا دەسمالنى كۆتۈرۈپ كىرىپ زەردەم بىلەن ئەينەك-نى سۈرتكىلى تۇرىمەن . ئۇ ئاغزىدىن چىش پاستىسىنىڭ ئاپپاق كۆپۈكلىرىنى ئېقىتقان ھالدا ماڭا يېۋەتكۈدەك قارايدۇ . شۇنداق چاغدا ئۇنىڭ ساقاللىرى دىردەيگەن تۇرقىغا قاراپ ئۆچلۇكۈم كېلىدۇ . بەل-كىم ئۇمۇ شۇ چاغلاردا مېنىڭ تاتارغان ، گىرىمسىز تۇرقۇمغا قاراپ

كۆڭۈلسىز بولغان بولغىيدى . ئىككى قېتىملىق قىيىن تۇغۇت ، يەنە بىرنەچچە قېتىم بالا ئالدۇرۇش تۇپەيلى توختىماي ئاغرىيدىغان بولۇپ قالغان بەل ئاغرىقىمغا چىداپ ئۆي ئىشلىرىنى قىلىپ ھېرىپ - چارچاپ كېتىۋاتسام كارى يوق . كېچىسى ئىپادىلىگەن يېقىنچىلىقىغا سوغۇق مۇئامىلىدە بولغىنىم بەلكىم ئۇنى مەندىن يىراقلاشتۇرغان بولۇشى مۇمكىن . شۇلارنى ئويلاش بىلەن خۇددى بۇ ئىشنى ئۆزۈم قىلغاندەك نومۇس قىلىپ كەتتىم . ئۇلارغا قاراپ ئولتۇرۇۋېرىشنىڭ ماڭا ھېچقانداق پايدىسى يوق . مەن پەقەت مۇراتىنى ئۆزىگە مەپتۇن قىلىۋالغان قىزنى كۆرمەكچى ئەمەسمىدىم ، مەن ئۇ قىزغا قاراپ ئولتۇرغان ئون نەچچە مىنۇتتا قىزنىڭ مىجەزىدىكى يېتەرسىزلىكلەر - نى بايقاپ ئۇلگۈرگەنىدىم . شۇنى جەزملەشتۈردۈمكى ، قىز مۇراتقا ئۇچراشتىن بۇرۇن بىرنەچچە مۇھەببەت ھېكايىلىرىنى باشتىن كە - چۈرگەن ، مۇھەببەتلىشىشكە ماھىر قىز ئىدى . مۇشۇنداق بىر قىز بىلەن كوچىدا ئەر تالىشىپ يۈرۈش بىمەنىلىك ئەمەسمۇ ؟ ئۇ قىزنىڭ مەن بىلەن رىقابەتلىشىلمەيدىغانلىقىغا كۆزۈم يەتكەندىن كېيىن ، ئۇ قىزنى كۆرمىگەن چاغدا پەيدا بولغان قەلبىمدىكى ئۆچمەنلىك ، كۈن - داشلىق ئازابلىرى پەسلەپ ، ئىچىمنى تاتلاپ ئارام بەرمەيۋاتقان قۇت - راتقۇ تۇيغۇلار قاينىۋاتقان قازانغا سۇ قۇيغاندەك بېسىقىپ ، ئازابتىن چىڭ تارتىشىپ كەتكەن نېرۋىلىرىم بوشاشتى . ئۇ قىز مەندىن ياشراق ئىكەن شۇ .

2006- يىلى 6- ئاينىڭ 15- كۈنى

مۇراتنىڭ تالاغا قاراپ قالغىنىنى يۈزىگە سالماي يۈرگىنىمگە خېلى كۈنلەر بولدى . ئۇنى ھەربىر كۆرسەم ، ئۇ گەپلەرنى دەپ تىللاپ ياقىسىغا ئېسىلغۇم كەلدى ، بىراق ئۆز - ئۆزۈمگە ھاي بېرىپ ، بۇ ئىشنى بىر مەزگىل تاشلاپ قويۇپ ، ئۇنى بۇ كوچىدىن تارتىۋالىدىغان ئەڭ ياخشى بىر ئامال تاپاي دەپ شۇنچە كۈنلەرنى بۇرۇقتۇرمىلىق ئىچىدە ئۆتكۈزۈم . ھەر كۈنى كېچىدە ئۇ ئۇخلاپ قالغاندا باشقا ئۆيگە

چىقىپ ئۇنىڭ تېلېفونىدىكى نومۇرلارنى ئاختۇرۇپ باقىمەن . بىر كۈندە ئاز بولغاندا ئۈچ قېتىم كېلىدىغان تېلېفون نومۇرى دەل ھېلىقى دىلبەر دېگەن قىزنىڭ .

ئاخىر ئۇ قىزغا تېلېفون قىلدىم .

— سىز كىم بولىسىز ؟

— مېنىڭ كىملىكىم مۇھىم ئەمەس ، مېنىڭ سىز بىلەن كۆرۈشۈپ بەزى ئىشلارنى ھەل قىلىش ئويۇم بار ئىدى .

— مەندە نېمە ئىشىڭىز بار ئىدى ؟

— كۆرۈشكەندە ئالدىرىمايلا دەپ بېرىمەن . ئەتە ۋاقتىڭىز بولسا «شېرىن چۈش ئارامگاھى» دا كۆرۈشەيلى .

تېلېفوننى قويۇپ تۇرۇشۇمغا تېلېفون جىرىڭلىدى .

— كىملىكىڭىزنى دەپ بەرمىسىڭىز كۆرۈشمەيمەن .

— مېنىڭ كىملىكىمنى بىلىش سىز ئۈچۈن شۇنچە مۇھىممۇ ؟ !

— مۇھىم ، كىملىكىنى بىلمىگەن بىرى بىلەن قانداق كۆرۈشۈكلى بولىدۇ ؟

— ئەمىسە كىملىكىمنى بىلگەندىن كېيىنمۇ كۆرۈشۈشكە كاپالەت بېرىڭ .

— ماقۇل .

— مەن بىرىنچى دوختۇرخانىدىكى رېزۋانگۇل بولىمەن .

— ھە ! ؟

ئۇنىڭ «ھە» دېگەن بۇ ئەندىكىش ئىچىدىكى ئاۋازى تېلېفون سىملىرىنى بويلاپ كېلىپ قۇلىقىمغا ئۇرۇلدى .

مەن ئەسلىي «مەن مۇراتىنىڭ ئايالى» دېسەممۇ بولاتتى ، بىراق مەن مۇراتىنىڭ ئايالى دەپ پەخىرلەنگۈدەك ھازىر مۇراتىنىڭ نېمىسى بار ئىدى . يېشى 40 تىن ئاشقاندا ئىگىلىك تىكلەپ ، نەتىجە يارىتىشنى ئويلىماي ، ئاخىرى چىقمايدىغان ھاۋايى - ھەۋەس كوچىسىدا پالاقلاپ يۈرۈپ ، خىزمىتىنىمۇ تۈزۈك ئىشلىمەي ، باشقىلاردىن ئاغرىنىپ ، قاقشاپ يۈرگەن ئەرنى دەستەك قىلىپ باشقىلارغا قوقاق سالغۇم يوق . بۇنىڭدىن بىرنەچچە يىل بۇرۇن ئابدەنى بىر ئايال

ئىزدەپ كېلىپ : «مەنچۇ مەخمۇت ئاكىڭىزنىڭ ئايالى بولىمەن» دەپ بوينىدا شاپتۇل قېقىپ ، تىللاپ تويدۇرۇپ قويۇپ كەتكەنىدى . شۇ چاغدا ئۇ ئايالنىڭ نىيىتى توغرا بولسىمۇ ، ئۇسۇلى توغرا بولمىغاچ بىزگە يامان تەسىر بەرگەن ، ئۇ ئايالنىڭ «ئىتمۇ يالىقىنى قورۇيدۇ» دېگەن ئۆز سالاھىيىتىنى يەرگە ئۇرىدىغان بىمەنە سۆزلىرىنى ئەسكە ئالساملا ئەينى چاغدا ھەرقانچە ئوسال ئەھۋالغا چۈشۈپ قالساممۇ ئائىلەمنى ئۇ خىل ئۇسۇلدا قوغدىمايمەن دەپ ئويلىغانىدىم . مەن ئېرىمنى ئىت يالىقىنى قورۇغاندەك قورۇپ يۇرۇشنى خالىمايمەن . ئۇنداق قىلىش ئارقىلىق بىر ئادەمنىڭ كۆڭلىنى قايتۇرۇپ كەلگىلى بولىدىغانلىقىغا تېخىمۇ ئىشەنمەيمەن . ئۇنىڭدىن ئايرىلىپ قالسام ئۆلۈپ قالمايمەن ، بەلكى بۇ خىل بۇرۇقتۇرما كەيپىياتتىن قۇتۇلۇپ ، ئازادە ، يېنىك بولۇپ قالارمەن . بىراق ، بالىلىرىم ئۈچۈن ، يەنە ئۆزۈم ئۈچۈن بارلىق ئايالالاردا بولىدىغان ، كۆڭۈلسىز بولسىمۇ بىر ئائىلىسىنىڭ بولۇشىنى خالايدىغان ، ئەردىن - ئەرگە چىقىپ يۇرۇشنى نومۇس ھېس قىلىدىغان بىر خىل تۇيغۇ بىلەن ئۆزۈم توغرا دەپ قارىغان ئۇسۇللار ئارقىلىق ئائىلەمنى قوغداپ قالماقچى بولدۇم . مۇراتىنىڭ قىلىقى بۇنىڭدىن كېيىنكى ھاياتىمدا بىر ئۆمۈر ئېسىمدىن چىقمايدىغان ، بىر ئۆمۈر مېنى ئازابلايدىغان بولسىمۇ ، يەنىلا شۇ ئازاب بىلەن ياشاش يولىنى تاللىدىم .

ئۇ قىزنى نېمە ئۈچۈن «شېرىن چۈش ئارامگاھى»غا كېلىڭ دېگىنىمنى ئۇ كەلگۈچە ساقلاپ ئولتۇرۇپ ئويلىدىم . بەلكىم بۇ شەھەردە بۇ يەردىن باشقا مۇھىتى ئازادە ، خالىي ، ئۇچرىشىشقا قولايلىق جايىنى دەرھال ئېسىمگە ئالالمىغاندىمەن ياكى ئۇ ئۆزى قىلىۋاتقان ئىشتىن تېنىۋالسا ، «ئۇ كۈنى سىلەر ئاشۇ ئۇستەلدە ئولتۇرغان» دەپ ئۇنىڭغا ئىسپات كۆرسەتمەكچى ، ئۆزۈمنىڭ شۇ كۈنى ئۇنىڭغا يول قويغانلىقىمنى ، ئۇنى ئوسال قىلمىغانلىقىمنى بىلدۈرۈپ قويماقچى بولغاندىمەن .

ئۇ قىز كەلدى . ھېلىقى يۈزىنى يېرىم يېپىپ تۇرىدىغان چاچلىرىنى بۈگۈن ئارقىسىدىن بىر قىلىپ بوغۇۋاپتۇ . ئۇ بۇ تۇرقى بىلەن

ئادەمگە خىلى ئېغىر. بېسىق كۆرۈنەتتى. بىز بىرھازاغىچە گەپ قىلىشماي ئولتۇرۇپ كەتتۇق. ئۇ كۆزىنى مەندىن قاچۇراتتى. دېمەك، ئۇ خىجىل بولۇشنى بىلمىدىكەن. ئۇنىڭ قەلبىدە گۈزەل نەرسىلەر يەنىلا بار ئىكەن. ئۇنىڭمۇ بىر بىچارە زىيان تارتقۇچى ئىكەنلىكىنى ئويلاپ، بىردىنلا ئۇنىڭغا ئىچىم ئاغرىپ قالدى. مەن بۇگۈن ئۇنىڭ مۇھەببەت جاراھەتلىرى بىلەن تولغان يۈرىكىنى يەنە قاناتماقچى، مەغلۇبىيەتلىك مۇھەببەت ھېكايىسىگە يەنە بىر ئازابلىق، ھەسرەتلىك، پۇشايمانلىق بىر ھېكايە قوشۇپ قويماقچى ئىدىم. بۇلارنى ئويلاپ، بىردىنلا قېتىۋالغان تۇرقۇمنى ئۆزگەرتىپ، يۇمشاق ئاھاڭدا ئېغىز ئاچتىم.

— ئاڭلىسام مېنىڭ يولدىشىم بىلەن مۇناسىۋىتىڭلار بار ئىكەن. بۇ راستمۇ؟— دېدىم ئاتايىن ساتىراشخاندا تۇرمەللەتكەن چاچلىرىمنى سىلاپ قويۇپ. مەن كىشىلەرنىڭ كۆپ ھاللاردا ئايالىرىنىڭ سىرتقى قىياپىتى، يۈرۈش-تۇرۇشىغا قاراپ مۇئامىلە قىلىدىغانلىقىنى بىلەمەن. بۇ گەرچە بىر تەرەپلىمە كۆزقاراش بولسىمۇ، شۇ بىر تەرەپلەمىلىكنى چۈشىنىدىغان كىشىلەرمۇ بۇ كۆزقاراشتىن مۇستەسنا ئەمەس. مەن بۇ يەرگە كۈندىكى تۇرقۇم بىلەن كېلىپ، ھە دېگەندىلا ئۇ قىزنىڭ ئالدىدا ئۆزۈمنى ئوڭايسىز ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويغۇم كەلمەي، يېرىم كۈن ۋاقتىمنى سەرپ قىلىپ ئۆزۈمنى تۇزىگەندىم. مەن قەستەن كۆردۈم دېمەي، ئاڭلىسام دەپ گەپ باشلىدىم.

— ھەئە.

مەن ئۇنى تېنىۋالمدۇ دەپ ئويلىغانىدىم، لېكىن ئۇ قولىدىكى ئىچىملىك قۇتىسىنى چۆرگۈلىتىپ تۇرۇپ ئېتىراپ قىلدى.

— ئۇنىڭ ئايالى، بالىلىرى بارلىقىنىمۇ بىلىدىغانسىز؟

— دەسلەپ بىلمەيتتىم، ئۇ ئايالىمدىن ئاجرىشىپ كەتتىم دېگەن. مۇراتنىڭ ئابلىكىم، تەلئەت دېگەن ئاغىنىلىرىمۇ «راست ئاجرىشىپ كەتتى» دېگەن. بىر مەزگىل ئارىلاشقاندىن كېيىن، ئۇنىڭ ئايالى، بالىلىرىنىڭ بارلىقىنى ئۇقتۇم، بىراق مۇناسىۋىتىمىز تەرەققىي قىلىپ مەلۇم باسقۇچقا بېرىپ قالغاچقا ئىشتىمنى ئۇزەلمىدىم.

— سىزمۇ بىر زىيان تارتقۇچى ، سىزمۇ ئۆزىڭىزگە تېگىشلىك بولغان مۇھەببەتكە ئېرىشىش پۇرسەتلىرىنى ئۇنى دەپ قولدىن بېرىپ قويغانسىز ، بەلكىم نۇرغۇن يىگىتلەر سىزگە كۆز سالغان بولغىيدى ، بىراق يېنىڭىزدا بىر ئەر بولغاچقا ئېغىز ئاچالمىغاندۇ . سىزنىڭمۇ ئەل قاتارى ئاشكارا مۇھەببەتلىشىپ توي قىلغۇڭىز ، باشقىلاردەك بىر ئائىلىگە ئىگە بولغۇڭىز باردۇ ؟ سىز ئۆزىڭىزنىڭ تېگىشلىك نىشانىنى تاپىدىغان ھالقىلىق يىللارنى مۇرات بىلەن تارتىشىپ ئۆتكۈزۈۋەتسەڭىز ئۆزىڭىزگە ئادالەتسىزلىك قىلغان بولمامسىز ؟

قىزنىڭ كۆزلىرى ياشقا تولدى . بۇ كۆزلەرنىڭ تېگىدىكى چەكسىز بىچارىلىك ، يېگانىلىق ، خورلۇق ، ئۇمىدسىزلىك ، يەنە مەن ھېس قىلىپ يېتەلمىگەن ئادەمنى ئېچىندۇرىدىغان ھېسسىياتلار مېنىمۇ بىئارام قىلىۋاتاتتى . قىز كۆزىدىن ئاققان ياشنى شۇنداقلا سۈرتۈۋىدى ، ماڭا كۆزىدىكى ياشنى ئەمەس ، يۈرىكىدىكى جاراھەتتىن ئېقىۋاتقان قانىنى سۈرتكەندەك تۇيۇلۇپ كەتتى . بۇ يۈرەك ئايرىلىشنىڭ ئازابىنى ، مەغلۇپ بولۇشنىڭ ئاچچىق تەمىنى تېتىپ باققان ، جۇدالىق جۇدۇنلىرىنى باشتىن كەچۈرگەن بىر يۈرەك ئىدى .

— ئويلىدىم ، ھەر كۈنى دېگۈدەك ئويلايمەن ، نەچچە رەت ئايرىلىپ كەتمەكچى بولۇپ ئېغىز ئاچسام ئۇ قوشۇلمىدى . بىر قېتىم مېنى قوغلىشۋاتقان بىر يىگىت بىلەن ئۇچرىشىشقا چىقىپ قايتىپ كەلسەم ، مۇرات ئۆيىمىزنىڭ ئالدىدا ساقلاپ تۇرۇپتۇ . مېنى كۆرۈپلا ئاچچىقلاپ كەتتى ، ئۇ مېنى كۆزىتىپ ئارقامدىن يۈرگەنىكەن . «سەن بىلەن يا توي قىلغىلى بولمىسا ، ساڭا ئەگىشىپ نېمە كۈن بۇ ماڭا . يا بىرىگە ئوچۇق بۇ لايىقىم دېگىلى بولمىسا ، مېنىڭمۇ ئۆز تۇرمۇشۇمنى ئورۇنلاشتۇرۇش ، ئۆزۈمگە تەۋە ئائىلىگە ئىگە بولۇش ھوقۇقۇم بار » دېسەم ، ئۇ : «مەن ئايالىمدىن ئاجرىشىمەن ، بىز توي قىلىمىز ، ئازراق تەخىر قىلمامسەن ، ھەممە ئىشلار ئاستا - ئاستا ئوڭشىلىدۇ . مەن سەن تارتقان زىيانلارنى تولۇقلاپ بېرىمەن » دېدى ۋە يان تېلېفونۇمنى تارتىۋېلىپ يەرگە ئېتىپ سۇندۇرۇۋەتتى . ئەتىسى ھېلىقى يىگىتنى ئىزدەپ بېرىپ : «بۇنىڭدىن كېيىن دىلبەرنى ئىزدىگۈچى

بولما» دەپتۇ . ئۇ مېنىڭ نۇرغۇن ئىشلىرىمغا توسالغۇ بولدى ، بەخ-
تىمگە ئولتۇرۇپ بولدى .

— مەن پۈتۈن مەسئۇلىيەتنى سىزگە ئارتماقچى ئەمەس . ئۇ بىر ئالىي مەكتەپ تەربىيەسى كۆرگەن ، ئەقلى - ھوشى جايىدا ئەر تۇرۇپ سىزدەك قىزلار ئازسا ، يامان يولدىن تارتىۋالماقتا يوق ، سىزنى شۇ كوچىدا يېتىلەپ يۈردى . مەنمۇ ئېرىمنى ئۆزۈمدىن ، ئائىلەمدىن قاچۇرۇپ قويدۇم . مەن ئۇنى يېنىمدا تۇتالمىغان ، ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئۇتالمىغان بولسام ، ئۇ تالاغا قاراپ قالمىغان ، سىزدەك قىزلارنىڭ يۈرىكىمۇ زېدە بولمىغان ، بەخت يولى تورالمىغان بولاتتى . مەن مۇشۇ ئىشلارنى ھەل قىلايلى ، ھەممىمىز ئۆزىمىزگە تېگىشلىك بولغان نەرسىلەرگە ئىگە بولايلى دەپ كەلدىم . سىز بۇنىڭدىن كېيىن قانداق قىلماقچى ؟

— ئېنىق بىر نىشانىم يوق ، ھامان بىر كۈنى مۇناسىۋىتىمىزنىڭ ئۆزۈلۈپ قالىدىغانلىقىنى بىلىمەن . ئۇ كۈن قاچان كېلىدۇ ، بىلمەي-مەن . بايا ئۆزىڭىزمۇ دېدىڭىز ، سىز مۇرات بىلەن ياخشى ئۆتەلمەي-سىز . مۇرات ئىككىمىز بەك ياخشى ئۆتۈۋاتىمىز ، بۇنداق ياخشى ئۆتۈۋاتقاندا مۇناسىۋەتنى بىردىنلا ئۆزۈپ قويغىلى بولمايدىكەن . مۇ-رات ماڭا : «مەن سېنى كۆرگەندىن كېيىن مۇھەببەتنىڭ نېمىلىكىنى بىلدىم» دېگەن .

قىزنىڭ گېپىگە ئاچچىق كۈلدۇم . مۇراتنىڭ ئالىي مەكتەپتىكى چاغدا فاكۇلتېت يېنىدىكى چىملىقتا ئولتۇرۇپ : «رىزۋانگۈل ، سىزنى كۆرگەندىن كېيىن بۇ ئالەمگە قايتا يارالغاندەك بولدۇم ، مۇھەببەت دېگەن سۆزنىڭ مەنىسىنى چۈشەندىم» دېگىنى ئېسىمگە كەلدى . ئەر-لەرنىڭ مۇھەببەت تەجرىبىسى مول بولۇپ كەتسە ئەجەب قورقۇنچلۇق بولىدىكەن . قىزغا مۇرات ماڭمۇ شۇنداق دېگەن دېمىدىم . سەۋەبى ، مۇراتنىڭ مۇغەمبەرلىكىنى ئاشكارىلاپ يۈرىنى تۆككۈم يوق ئىدى . ئۇ قانداقلا بولمىسۇن ئىككى بالامنىڭ دادىسى-دە . مەندە يەنىلا مۇرات-نىڭ يۈز-ئابرۇيىنى قوغداپ قېلىش ئويى بار ئىدى .

— ئەلۋەتتە ياخشى ئۆتەلەيسىلەر-دە . بار - يوقنىڭ گېپى بولماي-

دىغان ، مەسئۇلىيەت ، مەجبۇرىيەت سۈرۈشتۈرۈلمەيدىغان ، شېرىن-
شېكەر سۆزلەرلا بولىدىغان بۇنداق ئىش كىمگە خۇشياقمايدۇ . ئۇ
سىزنى ئارامگاھ ، مېھمانخانىلارغا باشلاپ مەردلىك بىلەن پۇل خەج-
لەپ يۈرگەن چاغلاردا مەن ئۆيۈمدە بالىلىرىمغا خىراجەت يېتىشتۈرەل-
مەي قەرز ئېلىپ يۈرىمەن . ئۆزىڭىزنى مېنىڭ ئورنۇمغا قويۇپ بې-
قىڭ . بىر ئەر ئەرلىك ، ئاتىلىق مەجبۇرىيىتىنى ئادا قىلماي ، مۇھەب-
بەت سەۋداسى بىلەن يۈرسە قايسى ئايال شۇنداق ئەر بىلەن ياخشى
ئۆتەلەيدۇ .ئەگەر مەنمۇ سىزنىڭ ئورنىڭىزدا بولسام ياخشى ئۆتەلەيت-
تىم ، ئەلۋەتتە . تەييار پۇل خەجلەپ بېرىدىغان ، قۇلاققا خۇشياقىدد-
غان گەپلەرنى قىلىدىغان ، سىزدىن مۇھەببەتتىن باشقا نەرسە تەلەپ
قىلمايدىغان ئادەم بىلەن كىم سوقۇشۇپ يۈرىدۇ . سىز بىر ئۆيىنىڭ
بوسۇغىسىدىن ئاتلاپ بېقىپ ئاندىن بىزنىڭ ئەر - خوتۇنلۇق مۇناسىۋە-
تىمىزگە باھا بېرىڭ . مەن بۇ يەرگە سىزدىن مۇراتىنى تالاشقىلى
كەلمىدىم . ئەگەر سىز ئۇنىڭ بىلەن بىر ئۆمۈر ھازىرقىدەك ياخشى
ئۆتۈپ كېتەلەيمەن دېسىڭىز ، بولدى ، سىز ئۇنىڭغا خوتۇن بولۇشنىڭ
تەمىنى تېتىپ بېقىڭ . مەن بالىلىرىم بىلەن خاتىرجەم ئۆتسەملا
بولدى ، مەن ئىككىڭلارنىڭ بۇ ئىشىنى بىلىپ تۇرۇپ ئويلانماي ،
ئازابلانماي تۇرالمىدىم . ئىككىڭلارنى تۇتۇۋېلىپ رەسۋا قىلسامۇ قە-
لاتتىم ، بىراق ئۇنداق قىلمىدىم . سەۋەبى ، بالىلىرىمنى ئويلىدىم .
بىر كۈنلەر كېلىپ بىرلىرى بالىلىرىمنى «سەن قانچىلىك ئادەمنىڭ
بالىسى ئىدىڭ ، دادالىڭ كوچىدا ئاشنا ئويناپ ، ئانالىڭ سازايى قىلىپ
يۈرگەن ئادەمنىڭ بالىسىغۇ» دەپ قالسا ، ئۇلار ئاپام شۇ چاغلاردا
ئېغىرراق بولغان بولسا بىز بۇ ئاھانەتنى ئاڭلىمىغان بولاتتۇق دەپ
ئويلاپ قالمىسۇن دېدىم . بەلكىم بەك ئەخمەقتىمەن ، باشقىلار بېشىغا
دەسسەپ ئويناسا گۈناھنى ئۆزىدە قويۇپ پىكىر يۈرگۈزىدىغان مەندەك
ئەخمەق ئايالنى سىز كۆرمىگەن بولغىيدىڭىز . ئېھتىمال ھېچقانداق
ئايال قىلمىغان ئىشنى قىلىۋاتقاندىمەن . بىراق ، بىز ئۇرۇشتۇق ،
تىللاشتۇق دەيلى ، بۇنىڭ بىلەن نېمىنى ھەل قىلغىلى بولىدۇ ، —
بەك ھاياجانلىنىپ كەتكەن بولسام كېرەك ، تەرلەپ كېتىپتىمەن . قىز

ئۆكۈنۈش ، خىجىللىق ئارىلاشقان بىر نەزەر بىلەن ماڭا قاراپ ئولتۇ-راتتى .

— دېگەنلىرىڭىزنى چۈشىنىۋاتىمەن ، ئۆزۈمنىڭ سىزنىڭ ئورنى-ڭىزغا ئۆتەلمەيدىغانلىقىمنى بىلىمەن . مۇرات مېنى سۆرەپ يۈرگىنى بىلەن مەن بىلەن توي قىلمايدۇ ، بۇنىسى ئۆزۈمگە ئايان . ئىككى بالىسى بار بىر ئادەمگە ياتلىق بولۇپ ، ئۇنىڭ بالىلىرىنى يېتىم قىلىپ ئۆزۈمنىڭمۇ ياخشى كۆرەلمەيدىغانلىقىمنى بىلىمەن . ئە-گەر مەن سىزنىڭ ئورنىڭىزدا بولسام ، سىزدەك ئۆزۈمنى تۇتالماسلى-قىم ، ئېغىر - بېسىقلىق بىلەن ئىشلارنى بىر تەرەپ قىلالماسلىقىم مۇمكىن ئىدى . مۇرات ئىككىمىزنىڭ مۇناسىۋىتىنىڭ ئاخىر ئۈزۈلە-دىغانلىقىنى بىلەتتىم . بولدى ، بىر قارارغا كەلدىم .بۇگۈندىن باشلاپ مۇرات بىلەن باردى-كەلدى قىلمايمەن ، بەختلىك بولۇڭلار .

ئۇنىڭ ئاخىرقى بىر جۈملە سۆزى چاك - چاك يېرىقلار ئارىسى-دىن كېلىۋاتقاندەك جىزىلداپ ئاڭلاندى .

پەۋقۇلئادده خاتىرەمنى يوقىتىپ قويىمسامىلا ئۇ قىز دېگەندەك بەختلىك بولالمايدىغانلىقىم ئۆزۈمگە ئايان . بۇ ئىشلارنى ئۇنتۇپ كې-تەلەيدىغانلىقىمغا ، ئەسلىمەي تۇرالمايدىغانلىقىمغا ئىشەنمەيمەن . ھەر قېتىم مۇراتنى كۆرسەم ، بۇ ئىشلارنىڭ كاللامغا كىرىۋېلىپ مېنى كۆڭۈللۈك ياشاتمايدىغانلىقىنى بىلىمەن . بىراق ، شۇ گەپنى ئاڭلاپ يەنىلا كۈلۈپ قويدۇم .

2006- يىلى 7- ئاينىڭ 2- كۈنى

— ۋاي ئەخمەق چوكان ، ئاشۇنداق ئۆزىنىڭ ئىپپىتىنى قەدىرلە-مەيدىغان ئادەمنىڭمۇ گېپىگە ئىشىنىپ يۈردىڭىزمۇ ؟ ئۇنداق ئادەم دېگەنگە سىلىق گەپ ، ئوبدان مۇئامىلە كار قىلمايدۇ . نومۇسنى بىلسە شۇ ئىشنى قىلارمىدى ، ئۇنداق يۈزى قېلىن داپشاقنى خەلقىئالەم ئالدىدا رەسۋا قىلىپ بىر تىينىغا ئەرزىمەس قىلىۋەتسە بولىدۇ . كىم بىلىدۇ ، سىزنى شۇنداق دەپ يولغا سېلىپ قويۇپ ئېرىڭىز بىلەن

يەنە ئۇچرىشىپ يۇرۇۋاتامدۇ تېخى .

گۈلقىز ھەدەمنىڭ بۇ گېپى كۆڭۈل ئارامىمنى يەنە بۇزدى ، مۇراتنىڭ يۇرۇش-تۇرۇشىدىن گۇمانلىنىپ يەنە ئۇنىڭ كەينىگە چۈشـ تۈم ، بىراق بۇ قېتىم كۆرگىنىم دىلبەر ئەمەس ئىدى . ياقامنى تۇتقانچە تۇرۇپ قالدىم . بىر قىز بىلەن تونۇشۇش ئۇنىڭ ئۈچۈن نېمانچە ئاساندۇ ؟ ! ئاشۇ قىز ئۇنى بىرنەچچە كۈندىلا چۈشىنىپ يېتىپ كەينىدىن ماڭغانمىدۇ ! ؟ ئۆتكەندە بالام : «دادام تېلېفوندا بىر ئاپاشنى تىللىدى» دېگەنىدى . دىلبەر ئۇنىڭدىن ئايرىلىپ كېتىمەن دېسە تىلـ لىغان ئىكەن - دە . مۇراتنى تېخىمۇ چوڭقۇرلاپ چۈشەنگەندەك بولـ دۇم . ئۇنى چۈشەنگەنسېرى ئۇنىڭ بىلەن بىرگە ئۆتۈشنىڭ نەقەدەر قىيىنلىقىنى ھېس قىلىشقا باشلىدىم .

ئىشىكنىڭ ئىتتىرىلىشى بىلەن چۆچۈپ خاتىرىنى جايىغا قويۇپ ، يۈگۈرۈپ بېرىپ ئىشىكنى ئاچتىم .

ئىشتىن قايتىپ كېلىۋېتىپمۇ رىزۋانگۈلنىڭ خاتىرىسىدىكى تەپـ سىلاتلار توغرىسىدا خىيال قىلىپ ماڭدىم . رىزۋانگۈلنىڭ ئېرىنىڭ ئاشىنىسى بارلىقىنى بىلەتتىم . دېمىگىنىمنىڭ سەۋەبى ، بىر تەرەپتىن رىزۋانگۈلگە دېگىنىمدە ئۆيىنىڭ بۇزۇلۇپ كېتىشىدىن ئەنسىرىگىنىمـ دىن بولسا ، يەنە بىر تەرەپتىن رىزۋانگۈلنىڭ بۇ ئىشنى ئاڭلاپ توغرا چۈشىنەلمەسلىكىدىن قورققانىدىم . شۇنداق ئاياللارمۇ بار . ئەگەر : «ئېرىڭىزنىڭ پالانى بىلەن ئىشى بار ئىكەن» دېسىڭىز ، دەرھاللا : «مېنىڭ ئېرىم ئۇنداق ئىش قىلمىدىغان ئادەم ئەمەس ، خاتا كۆرۈپ قاپسىز »دەپ سىزنى تۈكۈرۈپ قويىدۇ . ئىچىدە بولسا : « مېنى كۆـ رەلمەي ئۆيۈمنى بۇزغۇسى كېلىپ شۇنداق قىلىدۇ» دەپ ئويلايدۇ . يەنە شۇنداق ئاياللارمۇ بارىكى ، ئەگەر دەپ قويۇش سەۋەبلىك ئاجرىـ شىپ كەتسە ، بىر مەزگىلدىن كېيىن ئېرىنىڭ قىلغانلىرىنى ئۇنـ تۇپ ، «پالانى شۇنداق دېمىگەن بولسا ئاجرىشىپ كەتمىگەن بولاتتىم» دەپ سىزدىن رەنجىيدۇ . ئاخىرىدا ئۆزىنىڭ نىكاھىنىڭ بۇزۇلۇشىغا ئېرىنىڭ بۇزۇقچىلىقى ئەمەس ، سىزنى سەۋەبچى بولدى ، دەپ قارايـ دۇ . ئادەملەر بىر - بىرىنىڭ شۇنداق خۇيلىرىنى بىلگەچكە ، ھەممىنى

بىلىپ تۇرۇپ ئاغزىدىن چىقارمايدىغان بولۇپ كەتكەن . رىزۋانگۈلمۇ مەندىن رەنجىپتۇ ، بىراق ماڭا بۇنى دەپ باقمىدى . ئەگەر مەن خاتىرە-سىنى ئوغرىلىقچە كۆرمىگەن بولسام ، رىزۋانگۈلنىڭ مەندىن رەنجى-گىنىنى مەڭگۈ بىلمىگەن بولاتتىم . مۇراتنىڭ ئاشىنىسى بارلىقىنى مەنلا ئەمەس ، پۈتۈن دوختۇرخانىدىكىلەر بىلىدۇ . دائىم رىزۋانگۈل ئەتكەن تاماقلارنى ماختاپ يەپ يۇرىدىغان مۇراتنىڭ هېلىقى ئاغىنىلە-رى تېخى مۇرات بىلەن رەڭلىك ئوتلۇرۇشلارنى تۇزۇپ تۇرىدۇ . ئۇ قىزنىمۇ مۇراتقا شۇلار تاپقان . ئۇلار بىر - بىرىنىڭ ئەيىبىنى ياپىدۇ . ئەگەر ئارىدىن بىرەرسى كەچ قالسا ياكى ئاخشىمى ئۆيىگە قايتالماي ، ئايالى سۇرۇشتۇرۇپ قالسا ، هەممىسى پالانىنىڭ ئۆيىدە قونۇپ قالغا-لىقىنى ئېيتىپ بىر-بىرىگە ئىسپات بولۇشىدۇ .

— قارا تۇرقۇڭغا لىڭشاسما ، تولا كۆزۈمگە كىرىۋالماي يوقالغە-نە ، ئەنە ئەسكى تاملىرىڭنى تاشلاپ چىقتىم . ئەمدى مەندە ئاناڭنىڭ هەققى قالدىمۇ ؟

يۈزلىرىگە قويۇق گىرىم قىلغان ، ئېگىز پاشنىلىق ئاياغ بىلەن قولىشالماي دوڭغىيىپ قالغان ئايال ئالدىدىكى چاچلىرى پاخپايغان ، تەلەتى سۆرۈن بىر ئەرنى تىللاۋاتاتتى . ئايالنىڭ قىپقىزىل بويالغان ئاغزىدىن چىقىۋاتقان سەت گەپلەرنى ئاڭلاپ سەسكىنىپ كەتتىم . تۇيۇقسىز «ئاشۇ ئېغىزلارغا ئۇ ئەر سۆيگەن بولغىيدى-هە ! » دەپ ئويلاپ قالدىم . بۇ خىيال مېڭەمگە قانداقچە كىرىپ قالدىكىن ، بەلكىم مەن ئاشۇ قىپقىزىل بويالغان لەۋلەرنى سۆيۈشكە ، ئېغىزنى كۆلۈشكە ، مۇلايىم گەپلەرنى قىلىشقا يارالغان ، دەپ ئويلىغاندىمەن . ئاپام : «ئو-غۇل تۇغۇلسا پۈتۈن دۇنيا خۇش بولارمىش ، قىز تۇغۇلسا ئوچاق بېشى خۇش بولارمىش» دەيدىغان . مانا ، توغۇلغىنىدا ئوچاق بېشىنى خۇش قىلغان بىر ئايال تۇغۇلغىنىدا پۈتۈن دۇنيا خۇش بولۇپ كەتكەن بىر ئەرنى تىللاۋاتاتتى . ئەرنىڭ ئايالىنىڭ ئالدىدا كەتكۈزۈپ قويغان ، مەس-ئۇلىيىتىنى ئادا قىلالمىغان جايلىرى بولمىسا ئايال ئۇنى هاقارەت قىلارمىدى ؟ هالال ئەمگىكى بىلەن ئائىلىنى ، بالىلىرىنى بېقىۋاتقان ئەرلەرنى قايسى ئايال ئاشۇنداق هاقارەتلىيەلەيدۇ ؟ ئەرنىڭ تۇرقىدىن

كۆرۈنۈپ تۇراتتىكى ، بۇ ئەر ئۆزگىنىمۇ خۇش قىلالمىغان ، ئۆزىمۇ تۇزۇكرەك يۈرەلمىگەن بىر ئادەم ئىدى . ئۇنداق ئەرنىڭ بىر ئايالنى بەختلىك قىلالىشى مۇمكىنمۇ ، ئاشۇنداق ئەرلەردىن بەخت تىلەيدىغان ئاياللارنىڭ تەقدىرى قانداق بولماقچىدى . تۇغۇلسا پۇتۇن دۇنيا خۇش بولغان ئەرلەر ئۆزىنى خۇش قىلالمايۋاتقان ، تۇغۇلغىنىدا ئوچاق بېشى خۇش بولغان ئاياللار ئوچاق بېشىغا يولىمايدىغان بىر دەۋردە ياشاۋاتقان بىز نېمىدېگەن بىچارە . شۇ خىياللارنى قىلىپ كېتىۋاتاتتىم ، قوشنىمىزنىڭ قىزى ئارزۇگۈل ئۇدۇلۇمدىن سالام قىلىپ كەلدى . ئارزۇگۈل كۆتۈرۈۋالغان بوۋاق بېقىش تاپالمىغان ، ياداڭغۇ ، سېرىق چىراي ئىدى . ئۇنىڭ بىلەن سالاملاشقاچ بوۋىقىنى ئەركىلەتتىم . بالا كۈلۈپ قىلىق چىقىرىشىنىڭ ئورنىغا چىرقىراپ يىغلاپ كەتتى .

— مىجەزى يوق ئىدى ، شۇڭا.....— دېدى ئارزۇگۈل خىجىل بولغاندەك بالىسىنى بەزلەپ .

— دوختۇرغا ئاپىرىپ باقمىدىڭىزمۇ ؟

سوئالىم بىلەن ئۇنىڭ ئاغزى ئۇمچىيىپ ، كۆزلىرى ياشقا تولدى . ئۇ كۆزلىرىگە لىق تولغان ياشلىرىنى كىرپىكلىرىنى قېقىپ قاچۇرۇپ :

— يېنىڭىزدا پۇل بولسا 50 يۈەن بېرىپ تۇرغان بولسىڭىز بوپتىكەن ، بالىنى دوختۇرغا كۆرسىتىپ باققان بولسام ، — دېدى .

گەپ-سۆز قىلماي يانچۇقۇمغا قولۇمنى سالدىم .

بۇرۇن ئارزۇگۈل بەك چىرايلىق قىز ئىدى . ھازىرمۇ خېلى - خېلى قىزلار قولىغا سۇ قۇيۇپ بېرەلمەيدىغان بولسىمۇ ، بىراق شۇ تاپتا ئۇ پۇتۇن تۇرقى بىلەن پورەكلەپ ئېچىلىغان بىر گۈلنى ئەمەس ، ئۇششۇك ئۇرۇپ ۋاقىتسىز سولغان ، بەرگلىرى قورۇلۇپ سولاشقان گۈلنى ئەسلىتەتتى . بىز ئۇ مەھەللىگە كۆچۈپ بارغاندا قىپقىزىل كوپتا - يوپكا كىيىپ ، چېچىنى توم قىلىپ بىر ئۆرۈپ يۇرىدىغان بۇ قىزنى ئىدىرىسكامنىڭ قىزى دەپ ئويلىمىغانىدىم . بىر كۈنى ئۇلارنىڭ ئۆيىگە كىرىسەم بىر ئائىلە كىشىلىرى جەم بولۇپ تاماق يەۋاتقانىكەن ، ئىدىرىسكامنىڭ باشقا قاپقارا دىققاق بالىلىرى ئارىسىدا ئايدەك

پارلاپ ئولتۇرغان مەلىكە سۇپەت بۇ قىزنى كۆرۈپ ھاڭ-تاڭ قالغاندەك.

— ئىدرىسكامىنىڭ ئەجەب چىرايلىق بىر قىزى بار ئىكەن قاراڭ، ھېلىقى قارىۋايلىرى ئارىسىدا پەرىزاتتەك ئولتۇرىدۇ.

— ھېلىقى سېستىرالىقتا ئوقۇۋاتقان قىزىمۇ، بەك چىرايلىق قىز ئۇ، ئىدرىسكام پۇتۇن ئۈمىدىنى شۇ قىزىغا باغلىغان. ھېچقايسى بالىسىنى يۇقىرىلاپ ئوقۇتمىغان ئادەم شۇ قىزىنى ئوقۇتتى، — دېدى ئېرىم.

ئېرىمنىڭ ئۇ قىزغا مەندىن بۇرۇن دىققەت قىلغىنىغا ئاچچىقىم كەلگەن بولسىمۇ چاندۇرمىدىم. گۇزەللىك مەندەك بىر ئايال كىشىنى مەپتۇن قىلغان يەردە، ئەرلەر نېمە بولۇپ كەتمەكچىدى. ھەرقانداق ئادەمنىڭ بايقاش، ماختاش ھوقۇقى بار ئەمەسمۇ؟

بۇ قىزنىڭ گۇزەللىكىگە يارىشا ئەخلاقىمۇ ياخشى ئىدى. بىر ئادەمگە ئوشۇق گەپنى يوق، گەپ قىلىسىڭىز پىسخىكىدە كۇلۇپ قويىدىغان. كۇلگەندىكى زىلىخلىرىچۇ تېخى. مەن ئۇ قىزنى شاخنىڭ ئۇچىدا پىشقان قىپقىزىل بىر ئالمىغا ئوخشىتاتتىم. يولدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقانلارنىڭ ھەممىسىنىڭ ئۇ ئالمىنى ئۈزۈۋالغۇسى كېلەتتى، بىراق ئۇ ئالمىنىڭ بېغى چىڭ ئىدى.

ئۇ قىز تەببىي مەكتەپنى پۈتكۈزۈپ كەلگەندە ئامراقلىقىم تۇيۇلى ئىدرىسكاملار ئېغىز ئاچمىغان بولسىمۇ، بىر تۇغقىنىمىز ئاچقان خۇسۇسىي دوختۇرخانىغا تونۇشتۇرۇپ قويغانىدىم. قىزىغا «خىزمەت» تېپىپ بەرگىنىم ئۈچۈن ئىدرىسكام بىلەن ئايالى خۇش بولۇپ، ھويلىسىغا تېرىغان شوخلا، قىزىلمۇچلىرىنى بىر ياز ماڭا توشۇپ ھارمىغانىدى.

بىر كۈنى ئىدرىسكامىنىڭ ئايالى زەينەپ ھەدەم ئۆكسۈلى يوق كىرىپ كەلدى. دە، مىچىلداپ يىغلىغىنىچە:

— ئارزۇگۈل پوق يەپ ساپتۇ، ئۇكام، — دېدى.

— نېمە بوپتۇ زادى، ئېنىق دەڭا، — دېدىم تاقەتسىزلىنىپ.

— قېچىپ كېتىپتۇ. كونا ئۆستەڭ يېزىسىغا قېچىپ كېتىپتۇ.

— نېمە دەيدىغانسىلەر ئەمدى .

ئۇ قىزنى كۆرگەندە گۈزەللىكىگە قانداق ھەيران قالغان بولسام ، قېچىپ كەتكىنىگە شۇنداق ھەيران قالدىم . بولمىسا بىزنىڭ بۇ يۇرتتا قېچىپ كەتكەننى ئۇنچىلىك ئېغىر ئېلىپ كەتمەيمىز . چۈنكى ، ئەترا-پىمىزدا قېچىپ كېتىپ ئانا بولغانلار ، موما بولغانلار خېلى بار ئىدى . بۇگۈن پالانىنىڭ قىزى قېچىپ كېتىپتۇ ، دەپ بولغۇچە ، ئەتىسى ئۆزىمىزنىڭ قىزى ياكى سىڭلىمىز قېچىپ كېتىدۇ . شۇڭا ، گەپ-سۆزى چىقىپ قالغان ، مىجەز-خۇلقى ياخشى ئەمەس ، زۇۋاندار قىزلار قېچىپ كەتسە ، «بوپتۇ ، جايىنى تېپىپتۇ» دەپ يۈرۈۋېرىمىز . چۈنكى ، مۇشۇ قېچىپ كېتىش بىلەن ئۇلارنىڭ كوچىدىكى گەپ-سۆزى بېسىقىپ ، بىر ئۆينىڭ ھەلەكچىلىكى بىلەن ۋاتلىق خۇيلىرى يوقاپ ، بىر ئوڭلۇق چوكانلاردىن بولۇپ كېتىدۇ . بىراق ، كۆزۈڭ بېشىدا ئولتۇرغان ئەرلەرنى كۆرسە يىراقتىن يانداپ ئۆتۈپ كېتىدىغان ، گۈزەللىكىگە ھايا-نومۇس قوشۇلۇپ تېخىمۇ جەزبىدار ، سىرلىق كۆرۈنىدىغان بىغان مۇشۇنداق بىر قىزنىڭ ئەل قاتارى توي قىلىپ ، بولغۇسى ئېرىنىڭ ئۆيىگە ئىززەت - ئىكرام بىلەن كۆچۈرۈلۈپ بارماي ، ئۆز ئايىغى بىلەن چاقىرىلمىغان مېھمانەك كېتىپ قېلىشى ئۇ قىزنى بىلىدىغان ھەممە كىشىنى ھەيران قالدۇراتتى .

— سىلەر ئارزۇگۈلنىڭ ئۇ يىگىت بىلەن توي قىلىشىغا قوشۇلمىغانمۇ ؟— دېدىم زەينەپ ھەدەمگە .

— ۋاي بىز نەدىن بىلىمىز دەيسىز ، بىزگە لايىقىم بارمۇ دېمەگەن ، توي قىلىمەنمۇ دېمىگەن . بايا ئارزۇگۈل ئىشلىگەن دوختۇرخانىغا بارسام تاھىر دوختۇرمۇ مۇشۇ چاغقىچە بىرەرسى دوختۇرخانىغا ئارزۇگۈلنى ئىزدەپ كېلىپ باقمىغان ، ئوغۇل بالا تۇرماق ، قىز بالىمۇ كەلمىگەن دەپ ئولتۇرىدۇ .

— ئۇنداق بولسا ئۇ بالا ئارزۇگۈلنى مەجبۇرلاپ ئېلىپ كەتتىمۇ-يە ؟ !

— ئۇنداقمۇ ئەمەسكەن ، تۇنۇگۈن تۇغقانلارنىڭ قىزىدىن ئىككىنى ئەۋەتىپ : «ئەگەر مەجبۇرىي ئەكەتكەن يېرى بولسا ياندۇرۇپ

كېلىڭلار» دېسەم ، ئارزۇگۈل : «ئۆزۈم خالاپ كەلدىم ، كەتمەيمەن» دەپتۇ ، — زەينەپ ھەدەم گېپىنى ئاخىرلاشتۇرالماي يىغلاپ كەتتى .

ئاشۇ بىر ئېغىز سۆزىنى ئالتۇنغا تېگىشىدىغاندەك گەپ-سۆز قىلماي يۇرىدىغان قىزنىڭ مۇنداقمۇ گەپ قىلالايدىغانلىقىغا ھەيران قالدىم . ئەمدى پەقەت زەينەپ ھەدەمنىڭ كۆڭلىنى ياسايدىغانلا ئىش قالغانىدى .

— ۋاي نېمىگە يىغلايتتىڭىز ، بوپتۇ ، ئەل قىلمىغان ئىشمىدى . تۆت ئادەم كەلسە چىرايلىق تويىنى قىلىپ قويىسىڭىز بولمىدىمۇ ؟

— قاچقان ، يېرى تۆزۈكرەك بولسا نېمە دەي ، بىر دۆڭنىڭ ئۈستىدىكى كاتەكتەك ئۆيدىكەن ، دەيدۇ . كونا ئۆستەڭ دېگەننىڭ يولىنى بىلىسىز ، تۆگىمەس ناخشىدەك ئۆزۈندىن - ئۆزۈنغا كەتكەن تاقىر سايلىق . شۇ سايلىقتىن ئۆتۈپ بىزنى ئايدا بىر قېتىم يوقلاپ كېلەلەمدۇ-كېلەلمەمدۇ . قىشلىقى تېخى يولنى قار بېسىپ كەتسە يېگىلى كۆكتاتمۇ سېتىۋالالمايمىش . بۇ قىزدىن دادىسى بەك زور ئۈمىد كۈتكەن . دوختۇر قىلغۇسى ، ياخشىراق يەرگە ياتلىق قىلغۇسى بار ئىدى . ئەمدى ئۇ جاڭگالدا ئۇنىڭغا ئىشلەيدىغان دوختۇرخانا نەدە . بىرنى تۇغسا تېخى پوققا پاتمىدۇ ، — زەينەپ ھەدەم سۆزلەپ ، قاينام ، يىغلاپ بولۇپ چىقىپ كەتتى . ئارزۇگۈلنى ئۆزىگە رام قىلىۋالغان قانداق يىگىتكىنە ، پەرھاتتەك باتۇر ، قاملاشقان يىگىت بولمىسا ئار-زۇگۈل سەھرانى سەھرا دېمەي ئۇ يىگىتنىڭ كەينىدىن كېتەمتى !

بىرەر ئايدىن كېيىن ئارزۇگۈلگە توي قىلىپ بەردى . چىللاق كۈنى بىز زەينەپ ھەدەم بىلەن ئات ھارۋىسىغا ئولتۇرۇپ يىگىتنىڭ ئۆيىگە باردۇق . راست دېگەندەك ھاسىراپ تۇرۇپ چىقىپ ، يۈگۈ-رۈپ ، مۇدۇرۇپ چۈشىدىغان دۆڭنىڭ ئۈستىدىكى تام ئورنىدا جىگدە دەرەخلىرى قاتار تىكىلىپ قاشالانغان يالغۇز بىر ئۆي ئارزۇگۈل قېچىپ بارغان ئۆي ئىكەن . ئۆينىڭ قانداقلىقىغۇ مەيلى ، بىزگە ياقمىغىنى ئارزۇگۈلگە قېيىنئانا بولغۇچى ئايالنىڭ مۇئامىلىسى بول-دى . ئۇ ئايال زەينەپ ھەدەمگە قاشلىرىنى سوزۇپ چوڭچىلىق قىلىپ قول بېرىپ كۆرۈشتى . داستىخان تارتىلغاندا : «ئۆز ئايىغى بىلەن

كەلگەن قىز دېمەي يەنە يارىشقىنى قىلىپ توي قىلىپ بەردۇق» دەپ سېسىق گەپ قىلىۋالدى . ئەسلىدىنلا كۆڭلى يېرىم ئولتۇرغان زەينەپ ھەدەم ئاسماندىن يەرگە چۈشكەندەك بولۇپ ، قايتىپ كەلگۈچە يول بويى يىغلاپ كەلدى . ئاياللار تەرەپ - تەرەپتىن قۇدا بولغۇچىلارنى سۆكۈشكە باشلىدى .

— خۇدايىم بىلىپ ئېشەككە مۇڭگۈز بەرمىگەن ، بىزدەك مەھەللىدە ، ئەل ئارىسىدا ئولتۇرغان بولسا قانچە ھاكاۋۇرلۇق قىلار ئىدى .

— شۇنداقلىقىدىن ئەل ئارىسىغا ئالماي ، ھۇۋقۇشتەك ئەسكى تاملىقتا چوقچىيىپ ئولتۇرغان نېمىكەن .

— چوقۇم بىرەر ئالا قاغا ئارزۇگۈلىنىڭ ئۈ يەرگە بارغىنىغا نارازى بولغانلىقىمىزنى يەتكۈزگەن گەپ ، شۇڭا ئۇ خوتۇن بىزنى قەستەن چېقىۋالدى ، — دېدى زەينەپ ھەدەمنىڭ سىڭلىسى .

— ھەممە گۇناھ ئاشۇ ئەر سارىڭدا ، ئۇ قېچىپ كەتمىگەن بولسا ئاۋۇ خوتۇن مېنى مۇشۇنداق ئوسال قىلارمىدى ، — زەينەپ ھەدەم يەنە يىغلاشقا باشلىدى .

— سۇۋاقلىرى چۈشۈپ كەتكەن ۋايرانە ئۆيدە ئولتۇرغان تومپاي خوتۇنغا نېمە يوغانچىلىق .

— بىزغۇ يېنىپ كەلدۇق ، بىراق ھەممە بولغۇلۇق شۇ ئارزۇ-گۈلگە بولىدىغان بولدى ، ئوتنىڭ ئىچىگە كىرىپ قاپتۇ بىچارە قىز .

— ئۆزىگە ئاز ، نى گېپى چىقىپ كەتكەن ، كوچا- كوچا كوچىدا ئوغۇل بالىلار بىلەن سۆرىشىپ يۈرگەن قىزلار بىر ئوبدان يەرلەرگە ياتلىق بولۇۋاتسا ، شۇنداق پاكىز ئولتۇرغان تۇرۇپ ئۆتەپ - تېشىپ مۇشۇ جاڭگالغا كېلىۋالدى ،نېمە بولسا بولمامدۇ ،ئۆزىنىڭ شورى ، — زەينەپ ھەدەم قېيىداپ شۇنداق دېگىنى بىلەن يۈرەك پارىسىنى ئوت ئىچىگە تاشلاپ قويۇپ كېلىۋاتقىنى ئۈچۈن تۇگىشىپ كېتىۋاتاتتى .

— ئىدرىسكامنىڭ دۆڭگە قاراپلا بېشى چۈشۈپ كېتىپتۇ ، — دېدى مەھەللىگە قايتىپ كەلگەندىن كېيىن ئاياللار يەنە شۇ تېمىدا سۆزلەپ ، — ئارزۇگۈل شۇنچە قىلىپ كەتكەنگە قارىغاندا خېلى قاملاشقان بالىكەن - دە .

— نەرى قاملاشقان بولىدۇ ، قاپقارا كۆسەيدەك ئۇزۇنتۇرا بىر-نېمىكەن .

ئارزۇگۈلنىڭ ئېرىنى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆرگەندە ، ئۇنىڭ ئا-ياغنىڭ بوغقۇچىنى ئەسلىتىدىغان ئۇزۇنتۇرا تۇرقىغا ، پۇلتىيىپ تۇر-غان كۆزلىرىگە قاراپ كۆڭۈلنىڭ كۆزى يوق ئىكەنلىكىگە ئىشەندىم . ماڭا ئۇ ئاشۇ ئۇزۇن پاچاقلىرى بىلەن ئىدرىسكاملارنىڭ پاكار تېمە-دىن ئاتلاپ كىرىپلا ئاشۇ شاخنىڭ ئۇچىدىكى ئالمىنى قېقىپ چۇشۇ-رۇۋالغاندەك تۇيۇلۇپ كەتتى .

ئارزۇگۈل ياتلىق بولۇپ كەتكەندىن كېيىن ، زەينەپ ھەدەمدىن ئارزۇگۈلنىڭ ئەھۋالىنىڭ تازا ياخشى ئەمەسلىكى ھەققىدە خەۋەرلەرنى ئاڭلاپ تۇردۇم ، ئىدرىسكام كەم سۆز بولۇپ كەتتى . بىر كۈنى كەچتە ئۇ ئىشىك ئالدىدىكى ياغاچ ئورۇندۇقتا كەچكى شەپەق نۇرلىرىغا قاراپ ئولتۇرغانكەن ، ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ :

— ئەسسالام ئىدرىسكا ، نېمىنى خىيال قىلىپ ئولتۇرۇپ كەتتىڭىز ، — دېيىشىم بىلەن :

— دەپ بېقىڭە ئۇكام ، مەن بېغىمدا يۈرەك قېنىمنى سەرپ قىلىپ ، پەرۋىش قىلىپ ئۆستۈرگەن گۈلنى باشقىلار ئوغرىلاپ كې-تىپ دەسسەپ - چەيلىسە مېنىڭ يۈرىكىم ئۆرتەنمەمدۇ ؟ ھەر كۈنى مۇشۇنداق گۈگۈم پەيتىدە قىزارغان شەپەقنى كۆرسەم كۆز ئالدىمغا ئوتتا كۆيۈۋاتقان ، بەرگلىرى قۇرۇۋاتقان بىر گۈل كېلىدۇ . ئاندىن ئۇ گۈل قىزىمغا ئايلىنىپ ، ماڭا قولىنى سۇنۇپ «قۇتقۇزۇۋال» دېگەندەك قىلىدۇ . مەنمۇ دادا بولدۇممۇ ، قىزىمنى ئوتتىن تارتىۋالا-مايمەن ، گۈلنى ئوغرىلىغان ئادەم ئۆز بېغىغا كۆچۈرۈپ قويسا ، ھېچبولمىسا بوتۇلكىغا چىلاپ قويسا بولمامدۇ ، — دېمەسمۇ ، ئۆمرى ئېتىز - ئېرىق ئىشلىرى بىلەن ئۆتكەن بۇ ئادەمنى بۇنداق ئوبرازلىق گەپ قىلار دەپ ئويلىمىغانىكەنمەن . ئىدرىسكامنى شۇنداق سۆزلەتكەن دەرد ئىدى . ھەركىم ھەر نېمە دەيدۇ ، دەرد كەلمەيدۇ بىلمەيدۇ . ئەگەر مېنىڭ قىزىممۇ شۇنداق تەقدىرگە دۇچار بولغان بولسا مەن قانداق بولۇپ كېتەتتىم . ئارزۇگۈل توي قىلىپ بىر يېرىم يىل

بولغاندا بوۋنقىنى كۆتۈرۈپ قايتىپ كەلدى . قايتىپ كەلگىنى بىلەن ئاجراشقىنى يوق . ئېرى ئىچكىرىگە كىرىپ زەھەر سودىسى قىلغاچقا تۇتۇلۇپ قاپتۇ . ئارزۇگۈل ئېرىنىڭ چىقىشىنى ساقلاپ ئاتا - ئانىسىنىڭ ئۆيىدە ئولتۇرۇپ تۇرغۇدەك . مېنىڭچە بۇنداق گۈزەل قىزلار ئېسىل لىباسلارغا ئورىنىپ گۈزەللىكىنى ، لاتاپىتىنى يوقاتماي يۈرۈشى ، ھەرگىزمۇ نەچچە يېرىدىن تارىلىپ كەتكەن پايپاقنى كىيىپ كىشىلەرنىڭ ئاپتاپپەرەسلىكىدە كۈنلۈك ئىشلەپ يۈرمەسلىكى كېرەك ئىدى . ئارزۇگۈلنى تۇل قالدى دېگىلى بولمايتتى . ئېرى بار دەيلى دېسەك ، ئېرى 20 يىللىق كېسىلىپتۇ ، 20 يىلغىچە بىر ئايالغا ئەر ، بىر بالىغا دادا كېرەك بولىدىغان چاغلار بولماسمۇ ؟ !

ئارزۇگۈل ھەققىدىكى خىياللىرىم دەرۋازىغا سېلىنغان يوغان قۇلۇپنى كۆرگەندىلا بېسىقتى . ئۇ يەنە كەلمەپتۇ . بالىچۇ ؟ بالا نەگە كەتكەندۇ ؟ ئۆيگە كىرمەستىن ئۈدۈل چوڭ يولغا قاراپ ماڭدىم ، بالام يېقىندىن بېرى ئاشۇ چوڭ يولدىكى بىر ئېلېكتىرونلۇق ئويۇنچۇقخانىغا ئۆگىنىپ قالغانىدى ، بۇ ئويۇن ئادەمنى شۇنچىلىك خۇمار قىلىۋالامدىغاندۇ ؟ بالام نەچچە رەت تاياق يېگىنىگە قارىماي پۇرسەت تاپسىلا شۇ يەرگە قاچىدۇ . ئۇنى بۇگۈنمۇ شۇ جايدىن تاپتىم . بالىنى يېتىلەگەنچە ئۆيگە كەلسەم ، ئېرىم تېلېۋىزورنىڭ قانالىلىرىنى يۆتكەپ ئولتۇرغانىكەن . مەن مۇشۇ تېلېۋىزورنىڭ قانالىلىرىنىڭ كۆپلۈكىگە نارازى . چۈنكى ، مېنىڭ ئېرىم تىزگىنەكىنى تۇتۇۋالغانچە بىر كىنونى باشتىن-ئاخىر كۆرمەي ، ھېلى ئۇنىڭغا ، ھېلى بۇنىڭغا يۆتكەپ كىنو-نىڭمۇ مەززىسىنى قويمايدۇ . بىز كىچىك چاغلاردا ئەترەتنىڭ قورۇسىدا يىلدا بىرەر-ئىككى قېتىم كىنو قويۇپ بېرەتتى . بىز ئۆيلىرىدىن كىچىك ئورۇندۇقلىرىمىزنى كۆتۈرۈپ بېرىپ كىنو كۆرۈپ كېلەتتۇق . بىر يىلى كەپسىز بالىلار ئەترەت قورۇسىدىكى خام خىشنى ئورۇندۇق قىلىپ ئولتۇرۇپ بىر - بىرىنى توسۇۋالدىڭ دەپ خىشلارنى ئۈست - ئۈستىلەپ قويۇپ نۇرغۇن خىشنى چېقىۋەتكەنىدى . شۇندىن كېيىن ئەترەت باشلىقى ئەترەت قورۇسىدا كىنو قويدۇرمايدىغان بولۇغانىدى . ئۇ چاغدىكى كىنولارنىڭ مەزمۇنى ھازىرقىدەك مۇرەككەپ

ئەمەسمىدىكىن ، بىز بىر كۆرۈپلا ئېسىمىزدە تۇتۇۋالالايتتۇق . قىزلار كىنودىكى قىزلارنىڭ چاچلىرىنى ئۆرۈشلىرىنى كۆرۈۋېلىپ ، ئەتىسى چېچىمىزنى شۇ پاسوندا ئۆرۈۋالاتتۇق . ئوغۇللار ياغاچتىن مىلتىق ياساپ ، قارىياغاچ شۇپۇڭلىرىنى يوپۇرماقلىرى بىلەن سۈندۇرۇپ ئې-لىپ بېشىغا يۆگەپ ، « تا-تا-تات » قىلىپ كىنونى دوراپ ئېتىشىپ ئويناپتتى . قىغ دۆۋىسى ئۇلار كۆرەش قىلىپ ئالىدىغان نىشان ، سوقما تام ، قارىياغاچ ، تېرەكلەر ئۇلار ئۆزىنى دالدىغا ئالىدىغان ئاكوپ ئىدى . شۇنداق كىنولارنىڭ تەسىرىدىنمۇ 1 - يىللىقتىكى ۋاقتىمىزدا مۇئەللىم بىزدىن : «چوڭ بولغاندا نېمە ئىش قىلى-سىلەر ؟ » دەپ سورىسا ، سىنىپتىكى 21 ئوغۇل ئوقۇغۇچىنىڭ ھەم-مىسى : «ھەربىي بولىمەن» دېگەنىدى . لېكىن ، ئاشۇ 21 ئوغۇل ساۋاقدىشىمنىڭ ھەممىسى ھازىر ھەر - ھەر قاتقان ئەر بولۇپ دېھقان-چىلىق قىلىۋاتىدۇ . مەن يېزىغا بېرىپ قالسام ئۇلار ماڭا تارتىنىپ تۇرۇپ گەپ قىلىدۇ .

— تاماق ئەتمەي مۇشۇ چاغقىچە نەدە يۈردۈڭ لالما !

— تاماق دېگەننى ئۆيدە تاماق ئەتكۈدەك نەرسىلەر بولسا ئەتكىلى بولار . مەن ئالۋاستى ئەمەس ، توپىدا خېمىر يۇغۇرۇپ ، قۇرت-قوڭ-غۇزدا سەي قورۇپ ، پۇتۇمنى ئوتۇن قىلىپ تاماق ئېتىدىغان .

— ئەتىگەندىن بېرى ئالماي نېمىش قىلدىڭ .

— ھەي ، تۇل خوتۇننىڭ ئۆيىمۇ بۇ ، گەپ قىلمىسام ئاي - ئايلاپ ئۆيگە بىر نان كۆتۈرۈپ كىرمەيسەن ، بىر كۈن قازان ئېسىلمىسا سۈرۈشتۈرۈپ كېتىپسىنا .

— ۋاي ئەتمىسەڭ ئەتمە ، بۇ شەھەرنىڭ يېرىم ئاھالىسى مېنىڭ تۇغقىنىم ، قەيەرگە بارسام بىر قاچا تاماق تېپىپ يېيەلەيمەن ، كۆتۈر مىننەتلىك تامىقىڭنى ، — ئۇ شۇنداق دەپ ئىشكىنى جالاقلىتىپ يېپىپ ، ئۆيگە ئادەمنىڭ ئىچىنى بۇرۇقتۇرما قىلۇېتىدىغان ئاچچىق كەيپىياتنى سولۇېتىپ چىقىپ كەتتى .

مەن ئەسلىي بۇنداق تېرىككەك ، زۇۋاندار ئايال ئەمەس ئىدىم . قاچانكى ئېرىمنىڭ ئۆينىڭ بار-يوقى بىلەن كارى بولمىدى ، شۇ كۈن-

دىن باشلاپ بوغۇلۇپ ، تېرىكسىپ سۆزلەپ يۈرىدىغان بولۇپ قالدىم .

— ئاپا ، قورسىقىم ئېچىپ كەتتى .

بالامنىڭ گېپىگە جاۋابىمۇ بەرمىدىم . مەن مۇشۇ بالىلارنى دەپ غۇدۇرىسامىمۇ ، سۆزلىسەممۇ ، كۈندە قازان قاينىتىپ كېلىۋاتاتتىم . مېنىڭ قېيىنئانامغىمۇ نارازىلىقىم بار . مەن ئېرىمنى ئۆيگە خىراجەت قىلمىدىغان قىلاي دەپ قەستەن لازىمەتلىكلەرنى ئالماي تاماق ئەتمىگەن كۈنلىرىم ئۇ ئاپىسىنىڭ ئۆيگە بېرىپ تاماق يەپ كېلىدۇ . قېيىنئانام بولغان ئايال : «سەن بۇ يەردە تاماق يېدىڭ ، ئايالىڭ ، بالىلىرىڭ قانداق قىلىدۇ» دەپ سوراپ قويماي ، مېنى ئۈچراتقىنىدا : «دولقۇن ئۆتكەن ھەپتە ئىككى رەت تاماق يېگىلى باردى ، سىز ئۆيدە يوقمىدىڭىز» دەپ ئۇنىڭ يېگەن تامىقىنى پېشانەمگە قويىدۇ . مەن بەزىبىر ئايالالاردەك تاماق ئېتىشنىڭ جاپاسىدىن قېچىپ ئاشخانىدا قورساق تويدۇرۇشنى ياقتۇرمايمەن . بىر ئائىلە كىشىلىرىنى تاماق شىرەسىگە جەم قىلىپ ئائىلىنىڭ ئىللىقلىقىنى ھېس قىلدۇرۇشنى ئۆزۈمنىڭ ئەڭ ئەقەللىي بۇرچۇم دەپ ئويلايتتىم . ئائىلەم ، بالىلىرىم ئۈچۈن بىر قاچا تاماقنى يېگۈچە چوكا ، قوشۇق ، ئاش سۇيى دېگەندەكلەرنى يەتكۈزۈپ بېرىش ئۈچۈن نەچچە رەت ئورنۇمدىن تۇرۇشنى ئېغىر ئالمايتتىم . توۋا دەيمەن ، توڭلانقۇنى لىققىدە توشتۇرۇپ قويۇپ ئايالىغا تاماق ئەتكۈزەلمەي ئۆزى قازان بېشىدا پىرقىراپ يۈرگەن ئەرلەر مۇشۇ كوچىدىنلا تېپىلىدىغان تۇرسا ، مېنىڭ ئېرىم نېمىشقا بۇ ياخشى كۆڭلۈمنى چۈشەنمەيدىغاندۇ ؟ مېنى بۇنچە خاپا قىلىپ يۈرۈپ سىرتتىن يېگەن بىر قاچا تامىقى ئۈنىڭغا سىڭمىدىغاندۇ ؟ بالىلارغا مۇھەببەت بېرىدىغان ، ئائىلىنىڭ ئىللىقلىقىنى ھېس قىلدۇرىدىغان ، ئۇلارغا ئائىلىنىڭ مۇقەددەسلىكىنى بىلدۈرىدىغان مۇشۇ ئالتۇندەك يىلىلارنى بىكار ئۆتكۈزۈۋېتىۋاتقانلىقىدىن ئۇ ئۆكۈنمەمدىغاندۇ ؟ چىڭىدە يېپىلىپ تۇرغان ئىشىك ئېچىلىپ ، بويى ئۆسۈپ مەندىنمۇ ئېگىز بولۇپ كەتكەن قىزىم كىرىپ كەلدى . ئۇ كىرىپلا ئۆيدىكى ناچار كەيپىياتنى سېزىپ ئۇلگۈردى . ئۇنىڭ مۇڭلىنىپ تۇرغان كۆزلىرىگە قاراپ ئۆزۈمنى ئۇنىڭغا يۈز كېلەلمەيدىغاندەك ھېس قىلدىم . ئاشۇ

چوپچوك بولۇپ قالغان قىزنىڭ ئالدىدا بىز ئاتا - ئانا بولغان ئادەم تىللىشىپ ، سەتلىشىپ يۈرسەك بالىلار كىمنى ئۆلگە قىلىپ ياشار ؟ ئۇلار بىزنىڭ مۇشۇ تۇرقىمىزغا قاراپ توي قىلىپ تۇرمۇشلۇق بولۇش- نى قورقۇنچلۇق ئىشكەن دەپ ئويلاپ قالماسمۇ ؟ ئەسلىي بىر- بىر- مىزگە ھەمكارلىشىپ ، يۇكنى تەڭ كۆتۈرۈشۈپ ، جاپادىمۇ ، ھالاۋەت- تىمۇ بىللە بولىدىغان ئادەملەر ئىدۇق . بىراق ، ھازىر تۇرمۇشىمىزدا ماددىي قىيىنچىلىق ، جاپا - مۇشەققەت ئاز بولسىمۇ ، مەنىۋى جەھەتتە غېرىب ، مىسكىن ، روھسىز بولۇپ كېتىۋاتىمىز . مۇشۇنىڭغا قاراپ ئاچارچىلىق يۈز بەرگەن يىللارنى سېغىنىپ قالاتتىم . رەھمەتلىك دادام ئاچارچىلىق يىللاردا دەريادىن ئۆتۈپ قومۇش ئورغىلى كېتىۋې- تىپ بىر توغرام قوناق نېنى سۇغا چۇشۇپ كەتكىنى ئۈچۈن چوپچوك بىر ئادەمنىڭ سۇغا سەكرەپ نانىنى تۇتالماي ھۆكۈرەپ يىغلاپ كەتكىنە- نى ، شۇ كۈنى ئۇ كىشىنىڭ يەيدىغان نەرسىسى يوق ، ئاتىنىڭ تېزىكى ئارىسىدىن چىققان قوناقنى يۇيۇۋاتىپ ئوتقا تاشلاپ قوماچ قىلىپ پىشۇرۇپ يېگىنىنى ھېكايە قىلىپ بەرگەن . ئاشۇ يىللاردا بالىلىرى بىلەن كارى بولماي سىرتتا قورساق تويدۇرىدىغان ئاتىلار ، ئۆيدە تاماق ئېتىشنى خالىمايدىغان ئانىلار يوق ئىدى . ئورۇقلاش توغرىسە- دىكى ئېلانلارمۇ يوق ئىدى . بىر سىقىم قوناق ئۈنى تاپقان ئاتا-ئانىلار خۇدانىڭ سۈيىگە ئۇماچ چېلىپ ، يەتتە-سەككىز بالىسىنى ئەتراپىغا جەم قىلىپ خۇشال-خۇرام ئىچىشەتتى .

ئاشۇ يىللاردا بالىلىرىنىڭ قورسىقىنى تويدۇرالمىغان ئاتىلار ئەترەت ئېتىزلىقىدىن كۆكباش ئوغرىلاپ قويغانلىقى ئۈچۈن ، ئوغرە- لىغان كۆكباشلىرى بوينىغا ئېسىلىپ سازايى قىلىنغان ، جازالانغانە- كەن . مەن ئاشۇ ئاتىلاردىكى مەسئۇلىيەت تۇيغۇسىغا ، ئۇلارنىڭ قەلب دالاسىدىكى مېھىر-مۇھەببەت گۈللىرىنىڭ شۇ جۇدۇن - چاپقۇنلۇق يىللاردىمۇ بىخ چىقىرىپ كۆكلەپ تۇرغانلىقىغا ئاپىرىن ئوقۇماي تۇ- رالمايمەن .

ئاپام كىچىك چاغلىرىمدا مۇنداق بىر ھېكايىنى سۆزلەپ بېرىدە- غان : «بۇرۇنقى زاماندا بىر كىشى بازاردىن ئىككى سامسا سېتىۋېلىپ

كېلىپ ، ئايالىغا سامسىنى قۇچاقتىكى بالىسىغا چاپىناپ يېگۈزۈپ قويۇشنى ئېيتىپتۇ . ئايالى ماقۇل دەپ قويۇپ سامسىنى ئۆزى يېۋاپ-تۇ ، ئەر بۇنى ئۇقۇپ ئايالىغا ئاچچىقلاپتۇ . ئايالى مەن يېگەن سامسا سۈتتىن بالىغا باردۇ ئەمەسمۇ دېسە ، ئېرى ئىشەنمەي ئايالىنىڭ ئەمچىكىنى كېسىپ باققانىكەن ، ئايالى يېگەن بايىقى سامسىلار ئەم-چەك ئىچىدە قاتار تۇرغۇدەك . » ھېكايىدىكى «ئەمچىكىنى كېسىپتۇ » «يېگەن سامسىلار قاتار تۇرغۇدەك » دېگەن سۆزلەر ئەقىلگە سىغمىسا-مۇ ، ئانا يېگەن نەرسىنىڭ قۇۋۋىتىنىڭ سۈتتىن بالىغا ئۆتىدىغانلىقى-دەك ئىلمىيلىكىنى قوپال بىر شەكىلدە چۈشەندۈرۈپ بەرگەن بۇ ھېكا-يىدىكى ئايالنىڭ ئەمچىكىنى كەسكەن ياۋۇز ئەرگە شۇ چاغدا بالىلىق قەلبىمىدە ئۆچمەنلىك تۇيغۇسى قوزغالغانىدى . ھازىر شۇ ھېكايە ئې-سىمگە كەلسە ئاشۇ ياۋۇز ئەر ھازىرقى ئائىلىسى ، بالىسىنى تاشلاپ چىقىپ كېتىدىغان مەسئۇلىيەتسىز ئەرلەردىن ياخشى ئىكەن ، دەپ ئويلاپ قالىمەن . ئۇ ياۋۇز كىشى ئايالىغا رەھىمسىز بولغىنى بىلەن بالىسىغا نىسبەتەن بىر مەسئۇلىيەتچان ، كۆيۈمچان دادا ئىكەنتۇق .

مېنىڭمۇ يېنىمدا ئۆيگە يېگۈدەك نەرسە سېتىۋالغۇدەك پۇل يوق ئەمەس . لېكىن ، دولقۇننىڭ بار ئېغىرىنى ماڭا سېلىۋالغىنى ، يەنە تېخى مۇشۇ ئۆينى ، بالىلارنى دەپ چېپىپ يۈرسەم ، ئۆزى ئوڭدا يېتىپ تېلېۋىزور كۆرۈپ تۇرۇپ «لالما» دەپ ھاقارەت قىلغىنى ئۈچۈن ئاچچىقىم كېلىپ «يوق» دېدىم . ئەگەر ئۇ مەن بالىنى ئېلىپ كىرگەندە قورسىقى ئاچ بولسا ، «قورسىقىم ئېچىپ كەتتى ، تاماق ئەتمەمسەن» دېگەن بولسا ، ھېچبولمىسا ھېچنېمە دېمەي تېلېۋىزور كۆرۈپ ئولتۇرۇۋەرگەن بولسىمۇ ، مەن يەنە قازان بېشىدا پىرقىراپ يۈرۈپ ئۈن - تىنسىز تاماق ئېتىپ ئۇنىڭ ئالدىغا قويغان بولاتتىم .

ئىككى بالامنى ئەگەشتۈرۈپ سىرتقا تاماق يېگىلى ماڭدىم . بايە-قى خاپىلىق بىلەن قولۇم ئىشقا بارماي قالغانىدى . كوچىدىن چىقە-شىمىزغا دوقمۇشتىكى كاۋاپچىنىڭ ئالدىدا ئولتۇرغان ئىرىمگە كۆزۈم چۈشتى . ئاشۇ كاۋاپ ئۈنىڭ گېلىدىن قانداق ئۆتۈۋاتقاندۇ ؟ ! بارغانچە بېرىپ ئۈنىڭ ياقىسىغا ئېسىلغۇم كەلدى ! بىراق ..... مەن بىنا

ئۆينى ئالغاندىن باشلاپ ئۆيده خاپىلىق قۇرۇمىدى . بالا كىچىك چاغلار بولغاچ ، خىزمەت بېسىمى ، ئائىله ئېغىرچىلىقى بىلەن تالجىقىپ ، يىقىلىپ قالايلا دەپ قالغان چاغلىرىم ئىدى . ئۇ مەن تارتىۋاتقان جاپالارنى كۆرمىگەندەك ، ئۆينىڭ ھېچ ئىشى بىلەن كارى يوق يۈردى . بىر كۈنى : «ئۆينىڭ پار پۇلىنى تاپشۇرۇڭلار دەيدۇ» دېسەم ، «بۇ ئۆي سېنىڭ ، بىرەر ئىش بولسا ئىدارەمنىڭ ئۆيى دەپ تۇرۇۋالارسەن ، شۇڭا ماڭا ئۇ پۇل ، بۇ پۇلنىڭ گېپىنى قىلما» دېمەسمۇ ، بىرى مۇز توڭلىغان كاچكۇلغا ئىتتىرىۋەتكەندەك ئەندىكىپ كەتتىم . مەن ئۇنى شۇنداق دەر دەپ مىڭ ئىشكىكە دوقۇرۇپ ، نەچچە ئون ئادەمگە يالۋۇرۇپ بۇ ئۆينى ئالغانمىدىم؟ئۇنىڭ بۇ تامدىن تارىشا چۈشكەندەك گېپىگە نەچچە كۈن قورسىقىم كۆپتى . بۇنداق گەپ كېيىن يەنە نەچچە قېتىم تەكرارلاندى . ھەر قېتىم پۇلنىڭ گېپى بولسىلا بۇ گەپ ئۆرۈلەتتى . بىر كۈنى ئاچچىقىم كېلىپ : «بۇ ئۆي مېنىڭ بولسا ، ساڭا نېمە بار بۇ ئۆيده ، سەن بىر ئۆي جابدۇقىمىدىكى تىزىپ قويىدىغان» دېدىم . شۇ گەپ بىلەن ئۇ كىيىم - كېچىكىنى چامادانغا سېلىپ يامانلاپ چىقىپ كەتتى . بىزده ئەرلەر يامانلاپ چىقىپ كېتىدىغان ئىش بولمىغاچ ، بۇ ئىشقا پۈتۈن بىنادىكىلەر ، ئىدارىدىكىلەر ھەيران قالدى .

— باشلىق خوتۇن دېگەننىڭ سۈرى يامان بولىدۇ ، بىرلا ھومىيىپ قاچۇرۇۋېتىپسىز - ده ئۇ بايقۇشنى ، — دېگەنىدى ئىدارىمىزنىڭ قوغداش خادىمى .

— بەك يامان جۈمۇ سىز پەردە ، ئېرىڭىزنى ئۆيدىن قوغلاپ چىقىرىۋېتىپسىز ، — دېگەنىدى دائىم خىزمەتتىدىن مەسلە چىقىپ تەنقىدكە ئۇچراپ تۇرىدىغان بىر خىزمەتدىشىم مىيىقىدا كۈلۈپ . ئۇنىڭ بۇ سۆزىنىڭ ئارقىسىدىكى ماڭا بولغان ئۆچمەنلىك ، كۆرەلمەسلىك ، ھەسەت ، يەنە تېخى مەن ھېس قىلىپ قانداق ئاتاشنى بىلەلمىگەن ، ئىشقىلىپ ياخشى دېگىلى بولمايدىغان ھېسسىياتلارنى سېزىپ بولغان بولسامۇ ھېچ نەرسە دېيەلمىدىم . ئۇنىڭ خۇددى مېنىڭ كۆڭلۈمنى رەنجىتىش ۋەزىپىسى بارده‌ك ، قاچانلا قارىسا بىرەر

گەپكە باھانداپ مېنى چېقىۋالىدۇ .

بۇنداق يامانلاپ كېتىش بىرنەچچە قېتىم تەكرارلاندى . بۇنىڭغا ھەر قېتىم مېنىڭ ئۇنىڭ خاتا قىلغان جايلىرىنى كۆرسىتىپ بەرگەنىم سەۋەب بولىدۇ . ئۇ خاتالىقىنى تونۇش ئۈياقتا تۇرسۇن ، گەپ ئۆتۈلە - ئۆتۈلمەي نەرسە - كېرەكلىرىنى يىغىشتۇرۇپ بولۇپ ، چىشلىرىنىڭ ئارىسىدىن چىقىرىپ تۇرۇپ : «باشلىق خېنىم ، چىقىپ كېتەيمۇ ؟ » دەپ سورايدۇ . ياق ، چىقىپ كەتمىگىن دەپ ئۇنى تۇتۇۋېلىشقا غۇرۇرۇم يول قويمايدۇ . ئۇ چىقىپ كەتكەندىن كېيىن بولىدىغان ئوسال بولۇشلار ، باشقىلارنىڭ ئالدىدا ئىشىنىڭ جەريانىنى سۆزلەشنىڭ ماڭا قانچىلىك ئېغىر كېلىدىغانلىقىنى دېمەيلا قويماي . ئۇنى ئەكېلىپ قويۇش ئۈچۈن ئارىغا چۈشكەن بىرنەچچىسى ماڭا نەسىھەت قىلىشقا باشلايدۇ .

— ئايال كىشى دېگەنچۇ ئۇكام ، ئىدارىدىكى باشلىقلىق كىبىرلىنى ئۆيگە كۆتۈرۈپ كەلسە بولمايدۇ . ئىدارىدە باشلىق بولغىنىڭىز بىلەن ئۆيدە بىر ئايال ، ئانا سىز . دەل مۇشۇ ئىشنى توغرا بىر تەرەپ قىلالمايۋاتىسىز . بولمىسا ئۆزىڭىز ئەقىللىق ئايال ، — دېيىشكە باشلايدۇ ئوبۇلكام .

— ئۆتكەندە رادىيودا ئاياللارنىڭ خىزمىتى بىلەن ئائىلىسى ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتنى قانداق ھەل قىلىش ھەققىدە سۆزلىدى . سىز ھەقاچان ئىشقا كەتكەچكە ئائىلىيالمىدىڭىز ، — دەيدۇ ئوبۇلكامنىڭ ئايالى روشەن ھەدەم ئۇستاتلىق بىلەن خۇددى ئۇ ئاڭلىغان رادىيونى مەن ئاڭلاپ باقمىغاندەك . ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى توغرا تاپمىساممۇ ، قارشى تۇرۇشقا يېتەرلىك ئاساسلىرىم بولسىمۇ ، ئاچچىق يۇتقان ھالدا ئاڭلاشقا مەجبۇر بولىمەن . ئاشۇ خېنىم مىجەز ، نامەرد ئەرنىڭ ئايالى بولۇپ قالغانلىقىم ئۈچۈن ئۇ سوۋغا قىلغان ئازابلارنى ئۇن - تىنسىز قوبۇل قىلىپ ، يېتەرلىك تەپەككۇر قىلالايدىغان ، ئاق - قارىنى بىلەلەيدىغان بىر ئايال تۇرۇپ كۈنبويى خامنى پىششىق قىلىپلا ۋەزىپىنى تۈگىتىپ ، غەيۋەت بىلەن كۈننى ئۆتكۈزىدىغان ئاياللارنىڭ نەسىھەتىنى ئاڭلاپ ، ئۆزۈم راستىنلا خاتا قىلغاندەك سۈكۈتتە ئولتۇرىمەن .

ئۇلارغا ئۆزۈمنىڭ خىزمەت بىلەن ئائىلە مۇناسىۋىتىنى قانداق ھەل قىلىش ھەققىدە تالاي ماتېرىيال كۆرگەنلىكىم ، سىناق قىلىپ مەغلۇپ بولغانلىقىم ھەققىدىكى تەپسىلاتلارنى چۈشەندۈرگىنىم بىلەنمۇ بىكار . چۈنكى ، ئۇلار جەريانغا ئەمەس ، نەتىجىگە كۆڭۈل بۆلىدۇ .

خىزمەت بىلەن ئائىلە مۇناسىۋىتىنى توغرا ھەل قىلىش تەدبىرلىرىنى تۈرمۇشقا تەتبىقلىغاندا سېنىڭ شۇ ئىدىيەڭنى ، تىرىشچانلىقىڭنى چۈشىنىدىغان ، شۇ ئىشنى تەڭ ھەل قىلىشنى خالايدىغان ئادەم بولمىسا سېنىڭ تىرىشچانلىقىڭ كۆكۈم - تالقان بولىدۇ . راھەتلىنىدىغان ، بەھرىلىنىدىغان ، ئېرىشىدىغان ئىشلاردا ئەرلىك ئېھتىياجىنى پەش قىلىپ ، جاپا تارتىدىغان ، بەدەل تۆلەيدىغان ، يوقىتىدىغان چاغدا ئەر-ئايال باراۋەر دېگەننىمۇ ئۇنتۇپ ، بېشىنى ئېچىگە تىقىۋېلىپ سېنى ئوتتۇرىغا چىقىرىپ قويسا ، ئۇنداق ئەرگە يەنە قايسى ئايال-چاررىنى قوللىنىش كېرەك . بۇ توغرىدا بىرەر ماتېرىيال بارلىقىنى تېخى ئاڭلىمىدىم .

ئۇ تولا يامانلاپ ، ئىدارىدىكىلەر ، قوشنىلار تولا ئەكېلىپ يۈرۈپ پەقەت چىدىغۇچىلىكىم قالمىدى . ئاخىر مېڭىبىر جاپادا ئالغان بىنا ئۆيىنى سېتىپ بۇ قورۇنى ئېلىپ كۆچتۇق . بۇ قورۇغا كەلگەندىن بېرى ئۇ سېنىڭ ئۆيۈڭ دەپ يامانلايدىغان ئىشنى قىلمىغان بولسىمۇ ، خىراجەت بەرمەيدىغان ، يۆلىنىۋالمىدىغان ئادىتىنى ئۆزگەرتمىدى ، بەزى ئايالالارغا قارىغاندا مەجبۇرىيىتىمنى ھەسسىلەپ ئادا قىلىۋاتىمەن ، ئۇ رازى بولماي ، مەندىن قۇسۇر تېپىپلا يۈرەتتى .

بالىلىرىم بىلەن ئاشخانىغا كىردۇق . كۇتكۇچى قىز سىپايىلىك بىلەن پىيالىلىرىمىزگە چاي قۇيۇپ كېتىپ قالدى . ئالدىمدىكى شامسى لەيلەپ تۇرغان سىنچايغا قاراپ ئولتۇرۇپ ئازابلىق خىيالالارغا چۆمدۇم . چېكىلىپ ئاغرىۋاتقان بېشىمنى كۆرسەتكۈچ بارمىقىم بىلەن ئۇۋۇلىغاچ ئاچچىق چاينى سۈمۈردۈم ، چاي ئۇستىدە لەيلەپ يۈرگەن شامىلار كۆزۈمگە كۆندە تولدۇرىدىغان جەدۋەلدىكى سانلاردەك كۆرۈنۈپ كەتتى . بىزارلىق ئارىلاشقان بىر ئىپادە بىلەن بېشىمنى كۆتۈرسەم ، كۇتكۇچى قىز پەتنۇسقا تىزىپ قويۇلغان ئاپقۇرلاردا ھورى

ئۆرلەپ تۇرغان چۆچۈرىنى كۆتۈرۈپ كېلىۋاتىپتۇ . كۆز ئالدىم تۇمان-لاشقاندەك بولۇپ ، چۆچۈرە كۆتۈرۈپ كېلىۋاتقان قىزنى تۇمان ئارد-سىدىن ئىلغا قىلدىم . «بېقىلىق» دېدى قىز چۆچۈرىنى ئالدىمغا قو-يۇپ ، شۇ مىنۇت ئۆزۈمنى پادىشاھلاردەك ھېس قىلدىم . ماڭا بىرى تاماق ئېتىپ ئالدىمغا قويۇپ «بېقىلىق» دەپ باقمىغىنىغا قاي زامان بولدى-ھە ! باشقىلار ئېتىپ بەرگەن تاماقنى يېيىش نېمىدېگەن را-ھەت . قۇلاق تۇۋىمدە ئېرىمنىڭ «مۇشۇمۇ تاماق بولدىمۇ» دەپ گۇر-كىرىگەن ئاۋازى ئاڭلانغاندەك بولدى . بەزىدە تاماق ئوخشىماي قالسا ئېرىم «تۆشۈك دېگەننىڭ قېلىپى يوق» دەپ قويۇشنىڭ ئورنىغا تەخسىنى شىرەگە دوققىدە قويۇپ ئورنىدىن تۇرۇپ كېتىدۇ . ئەگەر بىرى ماڭا مەن مۇنداق كۇن كۆرۈۋاتىمەن دېگەن بولسا ، بەلكىم بۇنداق تۇرمۇشقا قانداق چىدىغاندۇ دەپ ھەيران قالار بولغىيتتىم . لېكىن ، ئادەم دېگەن چىداشلىق بولىدىكەن ، مەن ئاشۇنداق تۇرمۇشقا چىداپ ئىككى بالىلىق بولۇپ ، يەنە تېخى خىزمىتىمنى بىر ئوبدان ئىشلەپ كېلىۋاتىمەن . چۆچۈرىنىڭ ئۇستىدىكى مەززىلىك پۇراق تار-قىتىپ تۇرغان ئاشكۆكىگە قاراپ ئاپام ئېسىمگە كەلدى . بىچارە ئاپام ئۆزى يالغۇز قانداق تۇرۇۋاتىدىكىن . ئۇ ھويلىمىزغا ئاشكۆكى ، رەي-ھان ، تەرتەز دېگەندەك دورىلىق قىممىتى بار كۆكتاتلارنى تېرىۋېتىدد-غان . مېنىڭ تۇرمۇشۇمنىڭ ئاپامغا ئوخشىمايدىغان يېرى ، بەلكىم ئۆزۈم ئىشلەپ تاپقان پۇلغا بىر قاچا تاماق ئېلىپ يېيەلىگەنلىكىم بولسا كېرەك . بىچارە ئاپام ئېتىزدا ئوتاق ئوتاپ ، ئورما ئورۇپ ، قوناق ئۆزۈپ كىرگەنلىرىدە ئىسسىق بىر قاچا تاماق ئەمەس ، بىردە ئۇن ، بىردە چاي ، بىردە تۇز تۇگەيدىغان تاشتىن قاتتىق يوقسۇزلۇققا قانداق بەرداشلىق بەرگەن بولغىيدى ؟ ئۇ قوشنىلاردىن سوراپ چىققان بىر باش پىياز بىلەن نېپىز بېسىپ ئەتكەن ياغ چۆپلەر ئەجەب ئوخ-شايتتى . مەن كىشىلەرنىڭ بالىلىق چاغلىرىنى سېغىنىپ ئەسلەيدد-غانلىقىنى ، بالىلىق چاغلىرىغا قايتقۇسى كېلىدىغانلىقىنى ئاڭلىغان . بىراق ، مېنىڭ بالىلىق چاغلىرىمغا قايتقۇم يوق . بالىلىق چاغلىرىم-دىمۇ مەن خۇشال - خۇرام ، غەمسىز ياشاپ باقمىغان . سۇ ئامبىرىدىن

دادامنىڭ جەستى تېپىلغان شۇ كۈندىن باشلاپ مەڭگۈ بەختلىك بولالماسلىق ، مەڭگۈ خۇشال كۈلەلمەسلىك پېشانەمگە پۈتۈلۈپ كەتكەن بولسا كېرەك . «تۈل خوتۇننىڭ قىزى» ، بۇ مەن بالىلىق چاغلىرىمدا ئاڭلاشنى ئەڭ خالىمايدىغان ، بىراق ماڭا رودۇيايەدەك چاپلىشىپ ، نەگە بارسا ماڭا كۆڭۈل ئاغرىقى تېپىپ بېرىدىغان سۆزلەر ئىدى . بىزنىڭ ئائىلە يېزىمىزنىڭ ھال سوراش ئوبيېكتى ئىدى . ھەر ھېيت - بايرامدا يېزا رەھبەرلىرى بىر توقاي ئادەمنى ئەگەشتۈرۈپ بىر خالتا ئۇن بىلەن بىر باك ماينى كۆتۈرۈپ كېلىپ بىزگە ئىللىق-لىق يەتكۈزەتتى . بۇنداق چاغلاردا ئاپام ئۇلارغا كۆز يېشى قىلىپ تۇرۇپ رەھمەت ئېيتاتتى . مەن توپا توزۇتۇپ كەلگەن ماشىنىغا ھەۋەس بىلەن قاراپ تۇرغان تەڭتۇش بالىلاردىن ئىزا تارتىپ بىر بۇلۇڭغا تۇگۈلۈپ كىرىپ كېتەتتىم . ئۇلار ئاشۇ بىر خالتا ئۇن بىلەن بىر باك ماينى داغدۇغىسىز ئېلىپ كەلسە بولمامدىغاندۇ . ئۇلار كەلگەندە ئاۋۇ ئادەملەرگە نېمە بار بۇ يەردە ، خۇددى سېرىك ئويۇنى قويۇلۇۋاتقاندەك ، ھەممىسى يىغىلىۋېلىپ نېمە قىلىدىغاندۇ ، دەپ ئويلاپ جىمە بولۇپ كېتەتتىم .

چىرايلىق تۇگۈلگەن چۆچۈرىنى بىر تال - بىر تالدىن يېپ ئولتۇرۇپ ، مۇشۇ چۆچۈرىدەك مەززىلىك تاماقلارنى ئېتىشنى كىممۇ ئويلاپ تاپقان بولغىيدى دەپ قالدىم . ئوخشاش بىر ئۇننى يۇغۇرۇپ خېمىر قىلىپ بىردە يېيىپ ، بىردە سوزۇپ ، بىردە تۇگۇپ ، بىرىنى ياغدا ، بىرىنى سۇدا ، بىرىنى ھوردا پىشۇرۇپ بىر - بىرىدىن تەملىك تاماقلارنى ئىجاد قىلىپ بىزگە قالدۇرغان شۇ كىشىلەرنىڭ نامى نېمىشقا تارىخىي كىتابلارغا يېزىلمىغان بولغىيدى .

كىچىك چاغلىرىمدا ئاپام «ئېچىل داستىخاندىن پولۇ ، گۆشنان ، مانتا ، سامسا چىقىدىكەن» دېسە ، شۇ تاماقلارنى يېگۈم كېلىپ ئاغزىمنى تامشىيەتتىم . بىر ئۇخلاپ قوپسامىلا يېنىمدا «ئېچىل داستىخان» نىڭ پەيدا بولۇپ قېلىشىنى خۇدادىن تىلەيتتىم . ئاپام ئېتىزدىن ھېرىپ - ئېچىپ كىرگەندە ، ئالدىدا ئىسسىق بىر قاچا ئاشنى قويۇش بالىلىقىمدىكى ئەڭ ئاشۇرالمىغان ئارزۇلىرىمنىڭ بىرى ئىدى .

ئۆي ئىشلىرىنى قىلغۇدەك بولغاندا ، ئاپام كەلگۈچە ئۆيلەرنى تازىلاپ ، چاي قاينىتىپ قويايتتىم . بۈنى كۆرگەن ئاپام خۇش بولۇپ ، «خۇدايىم بەختىكزنى ئاچار ، يېگىلى ئاغزى ، كىيگىلى ئۇچىسى يوق خېنىملار-دىن بولۇپ كېتەرسىز » دەپ دۇئا قىلاتتى . ئاپامنىڭ شۇ دۇئالىرىنىڭ بەرىكىتىدىنمۇ ، مەن مائاشلىق كادىر بولدۇم . ئاپام دېگەندەك كۈنلەر كەلگەندە ئاپامنى ئەكېتىپ باقمەن ، ئۇنىڭغا چوڭ شەھەرنى كۆرسە-تىپ ، ئۇنىڭ «ئېچىل داستىخان» ھېكايىسىدىكى تاتامىلار تۇرىگە ئۇ كۆرمىگەن ، ئاڭلىمىغان تاتامىلارنى قوشمەن دەپ ئويلىغانىدىم . لې-كىن ، تەقدىرىم ئاپامنىڭكىدىن ياخشى بولغىنى بىلەن كىچىك چاغلە-رىمدىكىدەك يوقلۇق تۈيغۇسى مېنى چىڭ قۇچاقلىۋېلىپ قويۇۋەتمە-دى ، قاچانلا قارىسا ئاينىڭ ئاخىرلىشىشىدىن ، گازنىڭ تۈگەپ كېتە-شىدىن ، باللىرىمنىڭ ئاغرىپ قېلىپ مېنى چىقمىدار قىلىشىدىن ئەنسىرەپلا يۈردۈم . ئاپامغۇ تۇل خوتۇن ئىدى . شۇڭا ، جاھاننىڭ بارلىق غېمى ئۇنىڭ بېشىغا چۈشەتتى ، بىراق مەنچۇ ؟

بۇندىن ئالتە يىل بۇرۇن ئاپامنى ئۆيۈمگە ئەكېلىپ ، ئۆز ئارزۇ-يۇمدىكىدەك باقماقچى بولدۇم .بىراق ،بىچارە ئاپام كۆيۈئوغلى ھەرىبىر كىرسە ئورنىدىن تۇرۇپ سالام قىلىپ ، سوزۇلۇپ ياتالمايى ، بىنا ئۆيدە قورۇنۇپ ھاجەتكە ئولتۇرالمايى قىينىلىپ كەتتى . شۇنداقتىمۇ مېنىڭ كۆڭلۈمنى ئايىپ ئېغىز ئاچالمايى تۇرغاندا ، بىر كۈنى كەچ دولقۇن ئۆيگە مەست كىردى . مەن ئۇنىڭ شۇ چاغدا جىمجىت كىرىپ ئۇخلاپ قېلىشىنى قانچىلىك ئارزۇ قىلاتتىم-ھە ! «ئاناڭنى ، بۇ ئۆي نېمانداق سېسىق پۇرايدۇ .» ئۇ شۇنداق دەپ ، قوللىرىنى شىلتىغانچە مېڭىپ بېرىپ ئۇستەلگە سوقۇلدى . ئۇستەل ئۇستىدىكى گۈل لوڭقە-سى جاراڭلاپ چېقىلدى .

— ۋاي نېمانداق قىلىسىز ، ئۆيدە ئاپام تۇرسا .

— ماڭ ، نېرى تۇر ، زۇڭتۇڭ بولۇپ كەتسىمۇ ئۆز ئۆيۈمدە يۇرەكلىك گەپ قىلالمامدىم .

كۆزۈم ئاپام يانقان ئۆينىڭ ئىشىكىدە ، ناھايىتى ئوڭايسىز بىر كەيپىياتتا ئۇنىڭغا تىكىلدىم .

ئۇ كارىۋاتقا دۇم يىقىلىپ ، بىرنەمىلەرنى دەپ غوتۇلدىغانچە ئۇيقۇغا كەتتى ، ئۇنىڭ ئىككى پۇتىنى كېرىپ ياتقان ھالىتىگە ، دور- دايغان كالىۋكىغا ، ھاراق - تاماكا ۋە تاك ئاتقۇچە ئويناىدىغان ماجاك تۇپەيلى خۇددى كالىشكەن چىرايىغا نەپرەت بىلەن قاراپ بىرھازا تۇردۇم . شۇ كۈنى ئۇنىڭدىن شۇنداق كۆڭلۈم قالدىكى ، ئۆزۈمنىڭ شۇنچە يىللارنى ئۇنىڭ بىلەن قانداق قىلىپ بىللە ئۆتكۈزگىنىمگە ھەيران قالدىم . ئاپام ياتقان ئۆينىڭ ئىشىكىگە كېلىپ تىڭشاپ باقتىم . ئۆي ئىچى جىمجىت .

ئاپامنى ئەتىسى ئەتىگەندە بوغچىسىنى چىگىۋاتقان ھالەتتە كۆر- دۇم . ئاپام ماڭا تىك قارىيالمايۋاتاتتى . بىر قولى بىلەن گىلەمنىڭ تۈتىلىرىنى ئۇيان - بۇيان قىلىپ تۇرۇپ ، يالغان سۆزلەۋاتقانلىقىنى كىچىك بالىمۇ بىلەلەيدىغان بىر سىياقتا :

— ئۆينى بەك سېغىنىپ كەتتىم ، كېتەي بالام ، — دەدى .

ماڭا ئاپام بىر كېچىدىلا قېرىپ كەتكەندەك ، مۇكچىيىپ قالغان- دەك كۆرۈندى . دېمەك ، ئاپامغا قىزىنىڭ ئۇ ئويلىغاندەك تۇرمۇش كەچۈرەلمەيۋاتقانلىقى ئېغىر كەلگەنىدى .

— بىر مەزگىل تۇرمامسەن ، نېمىگە ئالدىرايسەن . ئۆزۈمنى ئىمكانقەدەر تەمكىن ، خۇشال تۇتۇشقا تىرىشقان بولساممۇ ، ئاپامنىڭ بىر ئۆمۈر تارتقان جاپاسى بەدىلىگە چوڭ بولغان قىزىنىڭ بەختسىزلە- كىنى بىلىپ قالغانلىقىدەك پاكىت بارلىق نورمال كەيپىياتلىرىمنى چۈل - چۈل قىلىۋەتكەنلىكى ئۈچۈن ، ئاۋازىم يىغلىغاندەك چىقتى . كۆزلىرىمگە يامراپ كەلگەن ياشلارنى تۇتۇۋالالماي قالدىم .

ئاپام كەتتى . بەلكىم شۇندىن تارتىپ چوڭ شەھەردە ئىشلەيدىغان كادىر قىزى ھەققىدە بۇرۇنقىدەك پەخىرلىنىپ سۆزلىمەيدىغان بولغان- دۇ . بىچارە ئاپام مېنى بەختلىك ، توققۇزى تەل كادىر دەپ بىلەتتى ، شۇ ئارقىلىق ماختىنىپ ، ئۆزىگە تەسەللى تېپىپ خاتىرجەم ياشاپ كېتىۋاتاتتى ، مانا ئەمدى ئاپامنى ئاخىرقى ئۆمرىدە شۇ تەسەللىدىنمۇ ئايرىۋەتتىم .

ئۇچ بۇرجەك قاتلانغان يۇمشاق قەغەزگە كۆز ياشلىرىمنى ئېرىتىپ

تۇرۇپ چۆچۈرىنى ئىچىپ بولدۇم . بالىلىرىم ماڭا يېنىش - يېنىشلاپ قاراپ قويياتتى .

— زۇكام بولۇپ قاپتىكەنمەن . كۆز ياشلىرىمنى باشقۇرالمايلا قالدىمغۇ ؟— دېدىم بالىلىرىمغا قاراپ . بايىقى كەيپىياتىمغا يات بىر خۇشاللىق بىلەن بېشىمنى كۆتۈرۈپ ، قول سومكامدىن پۇل ئالدىم .

— چوڭ كادىر دېگەننىڭ پۇللىرىنىڭ ھەممىسى 100 كوي-لۇق ، — غوجايىن ئايال ئاشقان پۇلنى قايتۇرۇۋېتىپ چاقچاق قىل-دى . سۆزسىز كۆلۈپ قويدۇم . كىچىكىمدىن باشقىلارنىڭ سەدىقىسى-نى قوبۇل قىلىپ غۇرۇرۇم تولا ئازار يېگەچكىمۇ ، باشقىلارنىڭ مېنى بىچارە ، كەمبەغەل دېيىشىدىن بەك قورقۇيتتىم . بايىقىدەك گەپلەرنى ئاڭلىسام ، ئازار يېگەن غۇرۇرۇم تەسكىن تاپقاندەك بولۇپ قالاتتى .

بىز ئايالار مۇشۇنداق ، ھەر كۈنى بىرەر يۈز خىزمەتدىشىمىز بىلەن سالاملىشىپ ، نەچچە مىڭ ئادەمنى ئۇچرىتىپ تۇرىدىغان بول-ساقمۇ ، دەردىمىزنى ئېيتىدىغان ئادىمىمىز يوق . بالىلىرىمىزنى كۆڭلى يېرىم بولمىسۇن ، ئوقۇشىغا تەسىر يەتمىسۇن دەپ ، ئۆيدىكى خاپىلىقلارنى ئىچىمىزگە سالىمىز . ئاتا - ئانىمىزغا بولسا كۆڭلىنى پاراكەندە قىلمايلى ، قېرىغاندا ئارامخۇدا ياشىغىلى قويايلى دەپ ، ئېيتمايمىز . خىزمەتداشلىرىمىزغا ، دوستلىرىمىزغا بولسا ، دېگەنلە-رىمىزگە ئۆزىنىڭ كۆزقاراش ، پىكىرلىرىنى قوشۇپ بىرنى ئىككى قىلىپ سۆز - چۆچەك قىلىپ يۇرۇشىدىن ئەنسىرەپ ئېيتمايمىز . مانا مۇشۇنداق ھېچكىمگە تىنغىلى بولمايدىغان دەرد ، ھېچكىمگە ئىشەنگە-لى بولمايدىغان ئىجتىمائىي مۇھىت بىزنى روھىي جەھەتتىن تالجىق-تۇرۇپ كاردىن چىقارغىلى تۇردى .

مەن بەزىدە ئاپامنى كۆرگىلى چىققاندا ، داۋاملىق ئۆتىدىغان يول بويىدىكى قوغۇنلۇقنىڭ چېتىدىكى ئەتراپىغا نامازشامگۈل ، ھەشقىپە-چەكلەرنى تېرىۋېتىدىغان ئۆيدىكى قۇچاققا بىر كېلىدىغان بالىنى تۇتۇپ ئولتۇرىدىغان گۈللۈك كۆڭلەكلىك ئايالغا ھەۋەس قىلىمەن . بىر يىلى بىز ئاپامغا بىرنەچچە قوغۇن ئېلىۋالايلى دەپ قوغۇنلۇققا كىرگەندۇق . ئۇ ئايالنىڭ بەش ياشلاردىكى بالىسى بىر تاۋۇزنى

بېشىدىن ئېگىز كۆتۈرۈپ يەرگە ئېتىپ ، يېرىقلىرىدىن قىپقىزىل سۇلىرى ئېقىۋاتقان تاۋۇزنىڭ ئىچىگە توپا بولۇپ كەتكەن قولىنى تىقىپ ، قىپقىزىل تاۋۇز ئەتلىرىنى چاڭگاللاپ ئېلىپ ، قاپقارا يۇندى سۇلارنى بارماقلىرى ئارىسىدىن ئاقتۇرۇپ تۇرۇپ يېيىشكە باشلىدى . مەن ئايالىنى بالىسىنى ئۇرۇپ كېتىدۇ دەپ ئويلىغانىدىم ، بىراق ئايال بالىنىڭ قىلىقلىرىغا قاراپ قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى . ئەگەر مېنىڭ بالىلىرىم شۇنداق قىلغان بولسا ، تاۋۇزنى ياردىڭ ، مەينەت قولۇڭ بىلەن يېدىڭ ، كېسەل بولمامسەن دەپ بىرمۇنچە سۆزلەپ ، دۆشكەلەپ ، ئاندىن بالامنىڭ قورسىقى ئاغرىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ يۈرگەن بولاتتىم . ئاشۇ ئايالدەك ئىچىمدىن چىقىرىپ قاقاقلاپ كۈلۈپ باقمىغىنىمغا نى زامان.....

بالىلىرىمنى يېتىلەپ سىرتقا چىقسام سىرتتا بوران چىقۇېتىپ-تۇ . بىز ئاشخانىغا كىرىشتىن بۇرۇن بوراندىن ئەسەرمۇ يوق ئىدى . بىز ئۇچىمىز يېلىڭ كىيىملەر بىلەن دۇگدىيىپ ، ئىلدام - ئىلدام ئۆيگە قاراپ ماڭدۇق . بوران چاچلىرىمىزنى ، كىيىملىرىمىزنى يۇلۇپ چىقىپ كېتىدىغاندەك ئۇچۇراتتى ، قىزىمنىڭ تىزلىرىنى ئاران يېپىپ تۇرىدىغان كۆڭلىكىنىڭ ئېتىكىنى كۆپتۇرۇپ كۆتۇرەتتى . قىزىم كۆڭلىكىنى پەسكە تارتىپ ، شامال ئوچۇق قويماقچى بولغان پۇتلىرىنى ياپاتتى . دەرەخلەر ھازىرلا سۇنۇپ كېتىدىغاندەك غاراسلاپ ئېگىلەتتى . ئېسىمگە ئوغلۇمنىڭ كىچىك چېغىدا بالكوندىن سىرتقا قاراپ تۇرۇپ : «ئاپا ، دەرەخلەر بەك بىچارىكەن ، بوران چىقسىمۇ ئۆيگە كىرەلمەيدىكەن ، قىشتا توڭۇپ تالادا تۇرىدىكەن» دېگىنى كەلدى .

ئاشۇ سەبىي بالا مانا ھازىر چوڭ بولۇپ مېنى قاقشاتقۇدەك ، گېپىمنى ئاڭلىمىغۇدەك بولدى .

ئۇچىمىز يۇگۇرۇشۇپ ئۆيگە كىردۇق . بايىقى بۇرۇقتۇرما ھاۋا بىلەن قالغان ئۆينىڭ ئىچى ئەمدى بىزگە ئىللىق تۇيۇلدى . بالىلىرىم تىزگىنەكنى تالىشىپ تېلېۋىزورنى ئاچتى . تېلېۋىزوردا كورېيەنىڭ «يەنە بىر كۆرسەم» دېگەن كۆپ قىسىملىق تېلېۋىزىيە تىياتىرىنى قويۇۋېتىپتۇ . يولدىشىم : «كەچكىچە ئۆيدىن چىقماي تۇگەيدىغان كە-

نو بۇ» دەپ باشقا قانالغا يۆتكەپ كۆرگىلى قويمايدىغان بۇ كىنوغا مەن ئامراق ئىدىم . ئۇ ياقتۇرۇپ كۆرىدىغان بۇلاڭچىلىق ، قاتىللىق ، تېررورلۇق تەسۋىرلىنىدىغان فىلىملەرنى مەن ياقتۇرمايتتىم . ھەر كۈنى ئىككىمىز تېلېۋىزور تۈپەيلى سوقۇشۇپ قالىمىز . مەن : «بىز تىنچ دەۋرده ياشاۋاتىمىز ، ئۇنداق فىلىملەردىن نېمىنى ئۆگەنگىلى بولىدۇ . بۇ كىنودىن بولسا ئەدەپ - قائىدىنى ، ئۇلارنىڭ تۇرمۇش ئۇسۇلىنى ، ھېچبولمىسا كىنودىكى بۇ ئاياللارنىڭ يۈرۈش - تۇرۇشىدىكى ئارتۇقچىلىقلارنى ئۆگەنگىلى بولىدۇ» دەپ ، ئۇنى قايىل قىلماقچى بولاتتىم . ئۇ بولسا بۇ فىلىمدىكى ئەرلەرنى بوشاڭ ، بىر ئىشنى غاچ - غۇچ بىر تەرەپ قىلماي كەچكىچە خوتۇن كىشىدەك ئەزمىسىنى ئېزىپ ئولتۇرىدۇ دەپ ياراتمايدۇ .يا شۇنداق دېگەنگە لايىق ئۆزى بىر ئىشنى غاچ - غۇچ قىلىپ مېنى ياكى باشقىلارنى قايىل قىلغىنى يوق .

بايىقى كۆڭۈلسىزلىك تۈپەيلى ئۇيقۇم كەلمەي ياتتىم . ئۇ تېخىچە يوق . بەلكىم ئۆزىنىڭ ھېچكىمدىن رازى بولماي قاقشاپ يۈرىدىغان ئالتە ئاغىنىسىنى تېپىپ ئىچىشكىلى تۇرغاندۇ . ئەتىگەندە ئىشقا بېرىپ ئەل قاتارى ئىشلەپ قويۇپ ، كەچتە بىرنەچچە ئاغىنىسى بىلەن دوست تارتىشىپ ئىچىپ ، چېكىپ ئۆتكەن تۆزمۇشنىڭ ئۇنىڭغا قانداق مەنە ئاتا قىلىۋاتقىنىغا مەن ھەيران . ئۇ داۋاملىق باشلىقىنى ئەسكى ، خىزمەتداشلىرىنى يۆزسىز ، چېقىمچى دەپ قاقشاپ ، ئۆزىنىڭ ئۆسەل-مىگىنىنى ئۇلاردىن كۆرۈپ يۈرىدۇ . مەن ئۆز ئائىلىسىنى خاتىرجەم قىلالمىغان بىر ئەرنىڭ باشلىق بولۇپ بىر ئىدارىنى باشقۇرۇپ كېتىە-لەيدىغانلىقىدىن گۇمان قىلىمەن . ئۇ شۇنداق قاقشاپ يۈرگۈچە ئۆز كەسپىگە ئائىت مەلۇم بىر تەتقىقات ئىشى بىلەن شۇغۇللانغان بولسا بۇ چاغقىچە نەتىجە قازىناتتى ، دەپ ئويلاپمۇ قالىمەن .

ئۇنىڭ بىكار ئۆتۈپ كېتىۋاتقان ۋاقتىغا ، ئۆمرىگە ئىچى ئاغرى-مايدۇ . مەلۇم بىر كۈنى ئۆزىنىڭ بۇ ئالەمدىن ھېچنېمىسىز كېتىپ قالىدىغانلىقىنى ، شۇڭا بىر كۈن بولسىمۇ خۇشال - خۇرام ، ئىچىم-لىك - چېكىملىكسىز ، ئازادە ياشاپ بېقىشنى ئويلىمامدىغاندۇ ؟ ! ئۇ

ئۆلۈپ ـ تارتىپ قالسا ، ئۇ بىر ۋاق تاماق ئېلىپ بېرىشنى خالىمايدۇ. غان بالىلىرى ئۈنۈك جىنازىسىنى كۆتۈرىدۇ ، يىغلاپ ھازىسىنى ئاچ. دۇ ، قەبرىسىنى يوقلايدۇ . بىزدە قانداشلىق مۇناسىۋىتى ھەممە مۇنا. سىۋەتتىن ئۇستۇن تۇرىدۇ ، شۇڭا بىز بىر تۇغقانلىك بېغىشى چىك دەيمىز .

قاپقارا قوي كۆزلۈكۈم ،
جانىم پىدا بولسۇن ساڭا .
جېنىمدىن كەچكەن يىگىنلەر ،
ئاشنا بولسۇن ساڭا .

ئىچىپ تەڭشىلىپ قالغان مەستلىك ئاغزىدا ئېيتىلىۋاتقان ناخ. شىغا شۇنداق ئىچىم ئاغرىدىكى..... بىر ئوبدان يېقىملىق ناخشىنى بۇ مەست ئاھاڭنى بۇزۇپ ، بىردە گەپ قىلغاندەك تۇزلا دەپ ، بىردە تىلىنى چاينىپ ، سۆزلىرىنىمۇ گۇدۇڭشىپ يۇتۇۋېتىپ ، بىردە ئاھا. ڭنى ئازراق كەلتۈرۈپ ، ئالىتاغىل ۋارقىراپ ئېيتىۋاتاتتى . بۇ ناخشا تېكىستىنى ئۆزۈم پىششىق بىلگەچكە ، مەست چۈشۈرۈپ قويغان جاي. لارنى ئۆزۈم قۇراشتۇرۇۋالدىم . سىرتتا بوران توختىغان بىلەن ھاۋا يەنىلا سوغۇق ئىدى . مۇشۇنداق سوغۇق ھاۋادا ئىسسىق ئۆيدە ئارام ئېلىپ ياتماي ، ئاچچىق ھاراقنى ئىچىپ سوغۇقتا دۇگدىيىپ ، بىر ئوبدان خەلق ناخشىسىنى بۇزۇپ ئېيتىپ يۈرۈش ئاشۇ مەستكە قانچە. لىك ھۇزۇر بېرىدىغاندۇ ؟ شۇنچە قىلىپ كەتكۈدەك ھاراق دېگەن بۇ نەرسە تاتلىق بولسا كاشكى . ئوغلۇم كىچىك چېغىدا بوتۇلكىدا لىغىر. لاپ ، يالىتىراپ تۇرغان سۇيۇقلۇقنى تاتلىق نەرسە ئوخشايدۇ دەپ قىزىقىپ بىزدىن يوشۇرۇپ ئوتلاپ قويۇپ مەيدىلىرىگە ئۇرۇپ ، تول. غىنىپ يىغلاپ كەتكەنىدى . ئەرلەرگە ئاشۇنداق تولغىنىپ تۇرۇپ ئىچىش ھۇزۇرمىكىن . ئەگەر سەنئەتنى چۈشىنىدىغان كىشىلەر قانۇن تۇزۇشكە كۆپرەك قاتناشقان بولسا ، مۇشۇنداق گۈزەل ، يېقىملىق ناخشىلارنى بۇزۇپ ئېيتقانلارغا جازا بېرىدىغان قانۇنىنمۇ چىقارغان

بولاتتىمىكىن . بىچارە ناخشا بۇ مەستىنىڭ ئاغزىغا كىرىپ قالغىنىغا تويۇپ كېتىدىغان بولدى . مەست ناخشىنىڭ مىسرالىرىنى چۈشۈرۈپ قويۇپ يوقاپ كەتسە ، مەھەللىمىزنىڭ يولىدىكى قايسىبىر ئازگاللارغا دەسسۈگەن بولۇشى مۇمكىن دەپ ئەنسىرەپ ، ئۇ ئالىتاغىل توۋلاپ ۋارقىرىغاندا ، ھە ئورنىدىن تۇرۇپتۇ- دە ، دەپ تەسەۋۋۇر قىلاتتىم . مەستىنىڭ ئاۋازى يىراقلاپ يوقالدى . بىراق ، بۇ ناخشىنى قەلبىمدە بىرى ناھايىتى يېقىملىق ئېيتىشقا باشلىدى .

شۇنداق بىر چاغ ، شۇنداق بىرى بولغان . ئىشىكىمىز ئالدىدىن ناخشا ئېيتىپ ئۆتكەن يىگىتكە مەن قىزىقمايمۇ قالمىغان . بىراق ، يەكشەنبە كۈنى بىرنەچچە كاۋىنى ھارۋىسىغا بېسىپ ، پۈتۈن ئائىلىسى- ئۇمىدىنى ئاشۇ بىر نەچچە كاۋىغا باغلاپ بازارغا ماڭىدىغان يۇرتداشلىرىمدىن ، ھەر كۈنى چار مېكىيانىنىڭ كاتتىكىگە قاراپ : «ئىنسابسىز ئەردىن مېكىيان تۇخۇمى ياخشى» دەپ ، كاتەكتىن تېپىۋالغان بىر تۇخۇم بىلەن خۇشال بولىدىغان ئاپامدىن ياخشىراق كۈن كەچۈرۈش ئۈچۈن ئۇ يىگىتكە ئېتىبارسىز قارىغانكەنمەن . ئەمدى ئويلىسام ، ئۇ يىگىتكە ياتلىق بولغان بولسام ھېچبولمىسا ئاپامنىڭ يېنىدا تۇرۇپ ئاپامغا قارىيالمىغان بولاركەنمەن . ئاپام ئېسىمگە كەلسە شۇنداق ئىشلار بولغان تۇرۇقلۇق ، يەنە دولقۇن بىلەن ئۆي تۇتقىنىم ئۈچۈن ئۆزۈمدىن نەپرەتلىنىمەن . مەن ھازىرقى تۇرمۇشى كۆڭۈلدىكىدەك بولمىسا ، بۇرۇنقىئاشىغىنى ئويلاپ كۆڭلىنى خۇش قىلىدىغان ئايالىرىدىن ياكى خىيالىي نەرسىلەرنى ئارزۇ قىلىدىغان رومانتىك ئادەملەرىدىنمۇ ئەمەس . مېنىڭ 20 يىللىق ئازابلىق تۇرمۇشۇم بىلەن بارنى بار ، يوقنى يوق دەيدىغان ، بىرەر ئېغىز دەبدەبىلىك ، تەسىرلىك سۆز ئارىلاشمايدىغان خىزمىتىم مېنى رومانتىك تۇيغۇلاردىن بىراقلا ئايرىۋەتكەن بولسىمۇ ، ھەر قېتىم تۇرمۇشتىن كاچات يېگىنىمدە ، ھېلىقى ئىشىكىمىز ئالدىدىن ناخشا ئېيتىپ ئۆتىدىغان بالا ئېسىمگە كەلمەي قالمايتتى .

مېنىڭ دولقۇن بىلەن توي قىلىپ قېلىشىمغا سەۋەب بولغان ئەڭ مۇھىم ئامىل ئۇنىڭ شەھەرلىك ئىكەنلىكى بولغان . ئاشۇ يىلى ئۇ

مەن ئىشلەۋاتقان يېزىلىق دوختۇرخانىغا تەقسىم قىلىنغان . خىزمەت-
تىشىمىز گۈھەرنىڭ توي ئاخشىمى تال باراڭلىرىغا ئېسىلىغان پانار
چىراغلارنىڭ يورۇقىدا ، پارقىراپ ئاقىرىپ تۇرغان ئۇزۇم تاللىرىنىڭ
ئاستىدا گۈھەرگە ھەمراھ بولۇپ ئولتۇرۇپ ئۆزۈمنىڭمۇ توي ئىشىم-
نى ئويلىشىدىغان ۋاقىتنىڭ بولۇپ قالغانلىقىنى ئويلىدىم ھەم كىچىك
چېغىمدا مەكتەپ ئويۇشتۇرغان پائالىيەت بىلەن ناھىيە بازىرىغا كە-
رىپ ، چۈش بولغاندا ھەممە ساۋاقداشلىرىم تۇغقانلىرىنىڭ ئۆيلىرىگە
چاي ئىچكىلى كەتكەندە ، ئۆزۈمنىڭ يالغۇز ، يېتىم قالغان ھالىتىم ،
شەھەردە تۇرماق ، ناھىيە بازىرىدىمۇ بىرەر تۇغقىنىمىزنىڭ يوقلۇقە-
تىن ئۆكۈنگەن چاغلىرىم ئېسىمگە كەلدى . مەن ئۆزۈمنى خۇددى
تىكەنلىك دالىدا يالاڭ ئاياغ كېتىۋاتقاندەك ھېس قىلىمەن . چېكىنگە-
لى بولمايدۇ ، پەقەت ئالدىمغىلا مېڭىشىم ، مېڭىپ تۇگىتىشىم كې-
رەك . كىنولاردىكىدەك بىرەر قۇتقۇزغۇچى ئايروپىلان كېلىپ قالمە-
سىلا مېڭىۋېرىشىم كېرەك .

بۇ تەڭ كېچىدە ئۇيقۇمنى ئۇخلىماي ، باش - ئاخىرى يوق خىيال-
لارنى قىلىپ ياتقىنىمدا ، يادىمغا سوقراتنىڭ :«ئوغلۇم ، تېزرەك
ئۆيلەن ، ياخشى خوتۇن ئالساڭ ياخشى ئادەم بولىسەن . يامان خوتۇن
ئالساڭ پەيلاسوپ بولىسەن» دېگەن سۆزى كەلدى . بۇ سۆزنى ئىچىمە-
دە :«قىزىم ، تېزرەك ياتلىق بول ، ياخشى ئەرگە ئۇچرىساڭ ياخشى
ئادەم بولىسەن ، يامان ئەرگە ئۇچرىساڭ پەيلاسوپ بەلىسەن» دەپ
ئۆزگەرتتىم . ئەگەر ئېرىمنىڭ يولسىزلىقلىرى ، زۇلۇملىرى جېنىمغا
پاتمىغان بولسا ، كېچىلىرى ئۇخلىماي مۇشۇنداق غەلىتە خياللارنى
قىلىپ يۈرەرمىدىم . ئىككى ئادەم بار يەردە قىزىرىپ گەپ قىلالماي
قالىدىغان بىر قىز ۋارقىراپ سۆزلەيدىغان زۇۋاندار ئايالغا ئايلىنىپ
قالارمىدى..... .

ئەقىللىك ، زېھنى ئۆتكۈر ، خاراكتېرى ، خاسلىقى بار ئاياللارغا
ئەرلەر ھەۋەس قىلىدۇ . ئۆزىنىڭ ئاشۇنداق ئانىسى ، ھەدىسى ، سىڭ-
لىسى ، قىزى بولۇشنى ئارزۇ قىلىدۇ . بىراق ، ئاشۇنداق ئايالى
بولۇپ قېلىش ئۇلارغا بېسىم ئەكېلىدۇ . ئاشۇنداق بىر ئايالنىڭ

يېنىدا تۇرسا ، ئېگىز ئادەمنىڭ يېنىدا پاكار ئادەم تۇرغاندەك چېنىپ قالىدىغانلىقىدىن ئەندىشە قىلىپ بىئارام بولۇپ يۈرىدۇ . شۇ ئەندىشە ، بىئاراملىقنىڭ دەردىنى يەنە ئاشۇ ئاياللار تارتىدۇ . ئىنسان خاراكتېرىنى بۇنداق تەپسىلىي تەھلىل قىلىپ چۈشىنىدىغان ئادەملەر كۆپ بولمىغانلىقى ئۈچۈن ، ئەتراپتىكى كىشىلەر ئوبۇلكام مېنى ئەيىبلەگەندەك ، «باشلىقلىق كىبرىنى كۆتۈرۈپ كەلگەن» دەپ ئەيىبىنى يەنە بىزدە قويىدۇ . شۇڭا ، نەتىجە يارانقان ، خىزمەتنى ياخشى ئىشلەيدىغان دادىل ، تېتىك ئاياللار ئاۋۇ پۇلىنىڭ سانىنى بىلمەيدىغان ئانار ھەدەمچىلىك خۇشال ياشىيالمايدۇ . مانا بۇ بىز ئاياللار ھەل قىلالمايۋاتقان ئاتالمىش خىزمەت بىلەن تۇرمۇش زىددىيىتىنىڭ بىر تەرىپى .

مەن بەزىدە ئۆزۈمنى كىمگەن كىيىمى ، ئاسقان زەنجىرى بىلەن خۇشال بولالايدىغان بىر ئايال بولۇپ قالسامچۇ دەپ ئويلايمەن . ئېرىم ھەر قېتىم : «باشلىق بولساڭ ، ئىدارەڭدە باشلىق ، ماڭا نېمە باشلىقلىق قىلاتتىڭ» دېگەندە ، خىزمەتنى تاشلاپ ئۆيدە ئولتۇرغۇم كېلىدۇ . شۇنداق قىلسام ئۇ ئىككى بالىسىنى پېشانىسى تەرلەپ بېقىپ باقسا ، مەنمۇ ئۆي بىلەن ئىدارە ئارىلىقىدا قاتىلاڭ بولۇپ يۈرمەي ، ئارام ئېلىپ يېتىپ باقسام دەيمەن .

ئۆز غۇرۇرى ، ۋىجدانى ، ئەقلىي خاسلىقى بىلەن ياشىماقچى بولغان ئايال كىشى ئەرلەرنىڭ بارلىق خاپىلىقلىرىنى تارتقاندىن سىرت ، ئاياللىقى كەلتۈرۈپ چىقارغان خاپىلىقلارنىمۇ تارتىدۇ .

بايىقى مەست ئېيتقان ناخشىدىن چىقىپ تۇرۇپتۇكى ، ئەرلەر ئۆزى سۆيگەن ئاياللار ئۈچۈن جېنىدىنمۇ كېچەلەيدىكەن . شۇنداق تۇرۇپ ئەرلەر نېمىشقا يەنە مېنىڭ ئېرىمدەك يېنىدىكى پۇلنى خەجلەگۈسى كەلمەيدىغان ، رىزۋانگۈلنىڭ ئېرىدەك تالاغا قارايدىغان ، ئارزۇگۈلنىڭ ئېرىدەك يۈرتىنى ، خوتۇن - بالىسىنى تاشلاپ كېتىدىغان بولۇپ قالىدىغاندۇ . «تاھىر - زۆھرە» ، «لەيلى - مەجنۇن» ، «پەرھات - شېرىن»لەر توي قىلمايمۇ ئوبدان قېپتىكەن . ئەگەر توي قىلىپ قالغان بولسا ، بىز تەسىرلىنىپ تۇرۇپ ئاڭلايدىغان مۇھەببەت قىسسىلىرى ، لىرىكىلىق مۇھەببەت بېيىتلىرى بولمىغان بولاتتىكەن .

ھەرنېمە دېگەنبىلەن مېنىڭ ئېرىم رىزۋانگۈلنىڭ ئېرىدەك تالاغا قارىمايدۇ . ئارزۇگۈلنىڭ ئېرىدەك تاشلاپ كەتكىنىمۇ يوق . بۇ خىيالنى قىلىپ بولۇپلا ئۆز-ئۆزۈمنى زاڭلىق قىلىپ كۆلدۈم . بىز ئايالار قىزىق-ھە ! باشقا ئايالارنىڭ ئازابى ، ھەسرىتى ، بەختسىزلىكى ئارقىلىق ئۆزىمىزگە تەسەللى تاپىمىز . ھېچقانداق بىر ھېكمەتلىك سۆز ئەتراپىمىزدىكى بىرەر ئايالنىڭ بەختسىز كەچۈرمىشىدەك ساۋاق بېرەلمەيدۇ . خۇددى بۇ ئالەمگە ئۆزىمىزنىڭ ئارزۇسى ، غايىسى بويىچە ياشىغىلى كەلمەي ، پالانچىدىن ، پوكۇنچىدىن ياخشىراق ياشىغىلى كەلگەندەك ، مەن پالانچىدىن ياخشىراق ياشاۋاتىمەنغۇ دەپ ئۆزىمىزگە تەسەللى بېرىپ ئۆتىمىز .

دەرۋازىنىڭ ئۈرۈلۈشى بىلەن دىككىدە چۆچۈپ كەتتىم . ئۇ قايتىپ كەپتۇ . بايا ئۇنى كاۋاپچىنىڭ ئالدىدا ئالدىغا ھاراق بوتۇلكىسى تىكلەكلىك ھالەتتە كۆرگەچكە ، ئۇنى بۈگۈن مەست كىرىدۇ دەپ ئويلىغانىدىم . لېكىن ، ئۇ ئىچىۋالغانىدەك قىلمايتتى . ئۇنىڭ ئاشۇ سېلىنىپ كەتكەن قاپقىدىن چىقىپ تۇراتتىكى ، ئۇنىڭ كاللىسىدىمۇ شۇ تاپتا ماڭا بولغان تالاي نارازىلىق ، ئۆچمەنلىك ھۆكۈم سۈرۈۋاتاتتى . لېكىن ، ئىككىلىمىز ئۈن - تىنسىز ئىدۇق ، ئارىمىزدا ئېغىر بىر سۈكۈنات ، قايسىبىرىمىز ئېغىز ئاچساقلا بۇ زۇلۇپ پارە-پارە بولۇپ كېتىدىغان ئېچىنىشلىق ، بىچارە ، رەزگى بىر سۈكۈنات گىدىيىپ تۇراتتى . بىر چاغدا بىز تەكشى قىرقىلغان قارىياغاچلىق ئارقىسىدا ئوتتۇرىمىزنى مۇشۇنداق سۈكۈنات قاپلىغان ھالدا ئولتۇرغان . لېكىن ، بۇ چاغدىكى سۈكۈنات ئۇلۇغ بىر سۈكۈنات ئىدى ، بىز ئىككىلىمىز ئاشۇ سۈكۈناتنىڭ بۇزۇلۇشى بىلەنلا خۇشاللىقتا ئېرىشەلەيتتۇق . شۇ چاغدا ئىككىلىمىز ھاياجانلانغان ، نەپەسلىرىمىز جىددىيلەشكەن ھالدا شۇ ئۇلۇغ ، گۈزەل سۈكۈناتتىن ھۇزۇرلانغانىدۇق . ھازىر ھەر ئىككىلىمىزنىڭ ۋۇجۇدىنى ئاچچىق ، قىرتاق تۈيغۇلار ئىگىلىگەن . ئۆز - ئۆزىمىزگە بولغان ئېچىنىش ، بالىلارغا يۈز كېلەلمەسلىك ھېسسىياتلىرى ئارىسىغا قىسىلغان ھالدا سۈكۈناتنى بۇزماي تۇراتتۇق . خۇددى بۇ سۈكۈنات بۇزۇلسا ھازىرقى بىرقەدەر خاتىرجەم ھالىتىمىز بۇزۇلۇپ ۋەيران بولۇپ كېتىدىغاندەك ھەر ئىككىلىمىز

جىمجىت يېتىپ قالدۇق .

ئەتە يەنە ئىشقا بارىمەن ، كۆزلىرىمنى چىڭ يۇمۇپ ئۇخلاشقا تىرىشىپ باقتىم . بىراق ، ئۇيقۇم قاچقان . دېمەك ، ئەتە تاڭ ئېتىپ ئارىمىزدىكى سۆكۈنات بۇزۇلمىغۇچە كۆڭلۈم ئارام تاپمايدىغان ئوخشايدۇ ، ئۇخلاپ قالاي ، ئەتە يەنە ئىشقا بارىمەن.....

ئەرۋاھ نۇتقى

قۇربان ھېيتنىڭ ھارپا كۈنى .

مەن قەبرەم ئىچىدە سېغىنىڭنى كۈتۈپ ئولتۇردۇم ، دادام بىلەن ئاكام قەبرەم بېشىغا كېلىپ ئۇزاقتىن - ئۇزاق دۇئا ئوقۇپ ، ئالغاچ كەلگەن سېرىق قوناق دانلىرىنى قەبرەمگە چېچىپ قويۇپ كەتتى . يېقىنلا بىر قەبرە بېشىدا بىر ئايال ئۆكسۈپ-ئۆكسۈپ يىغلاۋاتىدۇ . ئىنسانلارنىڭ ئاخىرقى ۋە مەڭگۈلۈك ماكانى بولغان بۇ قەبرە ئىچى مېنىڭ ئۈچ يىلدىن بېرىقى ماكانىم . قەبرەم بېشىغا مەن ئەڭ ئۆچ كۆرىدىغان بىراۋمۇ كېلىپ كەتتى ، لېكىن سەن كېلەلمىدىڭ . ئىنسانلار ھايات ۋاقتىدا بىر - بىرىدىن نام ، ئەمەل ، ئابرۇي تالىشىپلا قالماي ، ئۆلگەندىمۇ شۇنداق قىلىدۇ . ئادەملەر بۇ ئالەم بىلەن ئۇ ئالەمنىڭ نۇرغۇن جايلىرىنىڭ ئوخشايدىغانلىقىغا ئىشەنگەچكىمۇ ، ھايات ۋاقتىدا تۇرغان ، ئىگىلىگەن ئورنىنىڭ كەڭ بولۇشىنى ئارزۇ قىلغاندەك ، يانقان گۆرىنىڭ چوڭ بولۇشىنى ئارزۇ قىلىدۇ . دادام تويۇمدا خەجلىمەكچى بولغان پۇلنىڭ بىر قىسمىنى سەرپ قىلىپ ، ئۆز ئابرۇيىغا ماس كېلىدىغان قەبرە ياساتتى . دادامنىڭ پۇل ئارقىلىق تاپقان ئابرۇيى يەنە پۇل بىلەن ئىپادىلەندى . مەن ئۆلۈپمۇ دادامنىڭ ھوقۇق دائىرىسىدىن چىقىپ كېتەلمىدىم . تۆت چاسا زەڭگەر رېشاتكىلار تېنىم كۆمۈلگەن تۇپراقنى قورشۇالدى .

مېنىڭ ئىسمىم مۇھەببەت ئىدى ، ماڭا بۇ ئىسمىنى ئاشۇ ھېسسىيات دېگەننى بىلمەيدىغان دادام قويغاندەك بىلىنمەيتتى . كىشىلەر مېنى سۆيۈش ئۈچۈن تۇغۇلغان گۈزەل رەنا دەيتتى ، لېكىن مەن سۆيۈشنى ، كۈندە نەچچە قېتىم چاقىرىلىدىغان ئىسمىمنىڭ مەنىسىنى بىلەلمەي بۇ يەرگە كەلدىم .

بىز مەڭگۈ بىللە بولۇشقا ۋەدىلەشكەنىدۇق . ئۆلگەندىمۇ بىر گۆردە ياتماقچى بولغانىدۇق . شۇ كۈنى مەن ئادەملەرنى يۇقىرى - تۆۋەن دەپ ئايرىشقا ۋاستە بولغان ھەشەمەتلىك قورۇيىمىزدىكى قىپ-قىزىل گىلەملەر بىلەن بېزەلگەن خاس ھۇجرامدا ئۇدۇلۇمدىكى پەردا جازىسىغا قاراپ : « خوش ئەمىسە دىلشات ، مەڭگۈلۈك بىر بولۇشىمىز ئۈچۈن » دەپ د د ۋ قاچىلانغان بوتۇلكىنى كۆتۈردۇم ، لەۋلىرىمدە ئازابلىق كۈلكە بار ئىدى . خۇدا مېنىڭ ئۆزى بەرگەن تېنىمنى قەدىر-لىمىگەنلىكىم ئۈچۈن ھايات ۋاقتىمدىلا شۇنداق جازا بەردى ، پەردا جازىسىنىڭ ئەينىكىدە كۆرۈنۈپ تۇرغان گۈزەل قامەتكە چىدىمىدىم ، چۆللاردىن جەسەتنى يۇغاندا ناھايىتى چىرايلىق بولۇپ كېتىدۇ ، دەپ ئالدىغانىدىم . ئادەم ئۆلۈم ئالدىدىمۇ چىرايلىق بولۇپ كېتەمدۇ-قانداق ياكى بۇ مېنىڭ ھاياتلىققا قىيالمىغاندىكى ھېسسىياتىممۇ ؟ بىراق ، بۇ گۈزەللىكلەر بىچارە ئىدى . ئەمدى ئاشۇ سىلىق ، پارقى-راق ، كىشىلەر ئالمىغا ئوخشىتىدىغان يۈزلەر چىرىيدۇ ، توپىغا ئايلى-نىدۇ ، مۇنۇ كېلىشكەن بەدەن سۆڭەككە ئايلىنىدۇ . دىلشات ، سەن بۇ گۈزەللىكلەرنى شۇ مىنۇت كۆرگەن بولساڭ-ھە ! بىراق ، كۆرمى-دىڭ . شۇ مىنۇت مەن سېنىڭ ئەڭ ئاخىرقى قېتىم مېنىڭ بۇ گۈزەللىكىمنى تاماشا قىلىۋېلىشىڭنى ، ئۆلۈم قورقۇنچىدا تۇرۇۋاتقان قىپقىزىل لەۋلىرىمگە مەستانىلارچە سۆيۈپ قويۇشۇڭنى ئارزۇ قىلغان-لىقىمنى بىلمەي قالدىڭ . قولۇم ، قاتىل قولۇم تىترەۋاتاتتى . مەن مۇشۇ گۈزەللىكىم بىلەن بەختسىز بولدۇم . گۈزەللىك قىز بالا ئۈ-چۈن ئامەت ھەم ئاپەت . مېنى كىشىلەر خۇش پۇراق گۈلگە ئوخشىتاتى-تى . بىراق ، مەن بىرىنىڭ شەخسىي ھەۋىسىنى قاندۇرىدىغان ، پەقەت پۇرىقىدىنلا لەززەتلىنىپ ، بوتۇلكىغا چىلاپ قويىدىغان گۈل بولۇشنى خالىمىدىم .

دادامنىڭ ئاپامغا ھەمىشە قىلىدىغان بۇيرۇقلىرى ، بىزنىڭ كەپ-سىزلىكىمىزنىڭ دەردىنى ئاپامدىن ئېلىشلىرى بۇ بىر قانۇنىيەتمۇ ؟ نېمىشقا مەن بىلىدىغانلىكى بارلىق ئەرلەر شۇنداق قىلىدۇ ، بۇ ھو-قۇقنى ئۇلارغا نىكاھ بەرگەنمۇ ؟ ئائىلىدىكى ھەممىلا ئىش نېمىشقا

دادامنىڭ ئارزۇسىچە ، بۇيرۇقى بويىچە بولىدۇ . مەن ئاپامنىڭ بۇ ئىشنى مۇنداق قىلايلى ، دەپ بىرەر قېتىم ئۆز پىكرىنى دەپ باققىنى- نى بىلمەيمەن . ئاپامنىڭ يۈزى قانسىز ، ئاقۇچ ئىدى . ئۇنىڭ ئاق قەلبىمۇ ئۇزۇكسىز خورلۇقتىن ئاشۇنداق قانسىراپ كەتكەندۇ ، ئۇ نېمە ئۈچۈن ئۆز پىكرىنى بىرەر قېتىم بولسىمۇ دادامغا ئېيتىپ باقمايدۇ ، نېمىشقا جاھىل ، ھازازۇل ئايالىردەك دادامنىڭ ياقىسىغا ئېسىلىپ يىغلاپ تۇرۇپ ئۆز سۆزىنى دېۋالمايدۇ . بۇنداق بۇرۇقتۇرما نارازلىق ، ئۇنسىز شىكايەت زادى نېمىنى چۈشەندۈرىدۇ ؟

كىچىك چاغلىرىمدا سەن بىلەن بىرگە مەكتەپكە بارىدىغان ، سۈدا ئېقىپ كەلگەن ئالمىلارنى سۈزۈۋېلىپ تالىشىپ يەيدىغان ، مەھەللە- مىزدىن گاھى چاغلاردا ئۆتۈپ قالىدىغان چوكىمۇز ساتقۇچىنىڭ كەي- نىدىن تېيىنلىرىمىزنى كۆتۈرۈپ يۈگۈرىدىغان چاغلاردا كەلگۈسۈمنى بەك گۈزەل تەسەۋۋۇر قىلاتتىم . ئۇ چاغلاردا مەن ئۆز قەلبىمدە كەلگۈسىدىكى كىنو چولپىنى ، ئۇلۇغ بىر شەخس ئىدىم . لېكىن ، يىللار ئۆتۈپ مەن ھېچنېمە بولالمىدىم ، ئۆزلۈكىدىن ھەل بولىدىغان ئاددىي ئىش دەپ قارايدىغان نىكاھ ئىشىمۇ ئۆزۈم خالىمىغان تەرەپكە مېڭىۋاتاتتى . بۇ ئالەمدىن مەن يەنە نېمە كۈتمەكچى ؟ باھار ئۆتۈپ ، ياز كېلىدۇ . يىللار ئۆتۈۋېرىدۇ . مەن دەسمالدەك بولۇپ كەتكەن كىر يوپكىسىنىڭ چېكى سىڭايان بولۇپ قالغان ھالدا ئۆينىڭ تۆگمەس ئىشلىرى بىلەن چېپىپ يۈرىدىغان جاپاكەش ئايال بولىمەن . ھەربىر ئاتالغاندا كىشىنىڭ يۈرەك تارىنى تىترىتىدىغان لىرىكىلىق ئىسىم ، گۈزەل چىرايىم باشقىلارغا ئەل قاتارى كۆرۈنىدىغان بولىدۇ .

مەن ئاپامنىڭ قىزى بولساممۇ ، لېكىن ئۇنىڭدەك ياشاشنى خالە- مايتتىم . مەن ئاپامدەك ھەددىدىن زىيادە جاپاكەش ، سەۋرچان ، ئېرى ۋە بالىلىرى ئالدىدا خار بولۇپ يۈرىدىغان ، چىرايىدا ئايدا-يىلدا بىر كۈلكە پەيدا بولمايدىغان ئايال بولۇشنى خالىمايمەن . مەن ۋە ئاكام ، ئۇكىلىرىم ھەممىمىزلا ئاپام نان يېقىشى ، كىرى يۇيۇشى ، تاماق ئېتىشى ، كالا - قويلارغا قاراشتەك تۆگمەس ئائىلە ئىشلىرىنى قىلە- شى كېرەكتەك ھېس قىلاتتۇق . ئاپام مەن ئەقلىمنى تاپسام شۇ

ئىشلارنى قىلاتتى ، تا ھازىرغىچە قىلىۋاتىدۇ . ئۇنىڭغا سالامەتلىك ، ئايالىلىق گۈزەللىك ، لاتاپەت دېگەن نەرسىلەرنىڭ كىرىكى يوقتەكلا ، كۈنبويى قوتان بىلەن قازان بېشى ئارىلىقىدا دادامنىڭ كونا باجىگگىر ئايىغىنى سۈرەپ يۈرگىنى يۈرگەن . قوشنىلار : «تىنىمسىز خوتۇن ، يۈسۈپنى باي قىلىۋەتتى» دەيىشىدۇ . ئۇنىڭ نۇرغۇن ئالتۇن جابدۇقلىرى بار ، لېكىن بۇلارنى بىرەر قېتىم تاقاپ باققان ئەمەس . مەن ئاپامنى چۈشەنمەيتتىم . ئۇنىڭ ئاشۇ خاپىغان ، بۇلۇتلۇق ھاۋادەك چىرايى قەلبىدىكى بارلىق سىرلارنى مۇستەھكەم توسۇقتەك توسۇپ تۇراتتى . دادامنى بولسا تېخىمۇ چۈشەنمەيتتىم . ماڭا دادامنىڭ بارلىق سىرلىرى ئاشۇ تۇرۇلگەن قوشۇمىسى ئارىسىغا يوشۇرۇنغاندەك ، قوشۇمىسى ئېچىلىپ كەتسىلا ھەممە نەرسە ئايان بولۇپ كېتىدىغاندەك تۇيۇلاتتى . بىراق ، مەن بۇ ئارزۇيۇمغا يېتەلمىدىم .ئەگەر ئۇلارنىڭ بىرەر جاراڭلىق كۈلكىسى قەلبىدىكى ئازاب ، ھەسرەت دېگەندەك ئەخلەتلەرنى سۈپۈرۈپ تاشلىۋەتكەن بولسا ، ئۇلار ماڭا ئۇنچىلىك سىرلىق ، ۋەھىمىلىك ۋە يات تۇيۇلمىغان بولاتتى . مەن ئۆزۈمنى چۈشەنمىگەن دۇنيادا ئۆزۈمنى چۈشەنمەيدىغان ، مەنمۇ چۈشىنەلمىگەن ئائىلە ئەزالىرى ئىچىدە 18 يىل ياشىدىم .

ئەينەك جازىغا قاراپ د د ۋ تۇتقان قوللىرىمنىڭ تومۇرىدا تېخىچە قان ئايلىنىۋاتقانلىقىنى بىلىپ ئېسىمگە كەلدىم . سېنىڭ بۇ چاغقىچە زەھەرنى ئىچىپ بولغىنىڭنى ، روھىڭنىڭ ئۇ ئالەمگە كېتىپ بارغىنىنى ئويلاپ ، ئالدىراپ بوتۇلكا ئاغزىنى لېۋىمگە تەگكۈزدۇم .

مەن سەن بىلەن بىللە بولۇش ئۈچۈن ھاياتلىقتىن ۋاز كەچكەندىم ، بىراق سەن كېچىلمەپسەن . مەن زەھەر ئىچىۋاتقاندا سەن ئۆزۈڭگە يېڭىچە ھايات يولى تاللاپسەن . سەن ئالدىنقى يىللاردا كۈندە دېگۈدەك قەبرەمنى يوقلايتتىڭ . روھىم بىلەن مۇڭدىشاتتىڭ . مەن سېنىڭ مەن بىلەن بىللە كەلگىنىڭدىن كۆرە ، ئاشۇنداق ھايات يۈرگىنىڭنى كۆرگىنىمنىڭ ئەۋزەللىكىنى ھېس قىلىپ قالغانىدىم . لېكىن ، بۇ يىل سەن كەلمىدىڭ .

مەن ياشاپ باققان بولسام ، ئاۋۇ قەبرەم بېشىدىكى دائىنى چوقۇ-

ۋاتقان قۇشقاچلاردەك باللىرىمغا دان توشۇپ بېقىپ باققان ، ئۆزۈمـ-
نىڭ ئۇ دۇنيادىمۇ ياشىغانلىقىمدىن بىرەر بەلگە قالدۇرۇپ كەتكەن
بولسام بوپتىكەن . مەن بۇ يەرگە بەك بالدۇر كېلىۋاپتىمەن . مەن
مۇشۇ ئالەمدە سەن بىلەن بىللە بولۇپ خۇشال - خۇرام يۈرىمەن دەپ
كەلگەنىدىم .

ئۆتكەندە قەبرىستانلىقىنىڭ ئۇ بېشىدا ياتىدىغان مومالڭ سېنىڭ
ھازىر شەھەردە ئىكەنلىكىڭنى بىرىگە ئېيتىۋاتقانىكەن ، مەن ئوغرى-
لىقچە ئاڭلىۋالغانىدىم . شۇ چاغدا مەن سېنىڭ قەبرەم بېشىغا نېمە
ئۈچۈن كەلمەيدىغان بولۇپ قالغانلىقىڭنى چۈشەنگەن ، سەن بۇ چەت
سەھرا يېرىدىن كېتىپسەن .

ئەمدى بۇ قەبرىستانلىققا قەدىمىڭ يەتمىگۈدەك . مەن نېمىشقىمۇ
قۇرۇپ كەتكەن گۈلدىن بوتۇلكىغا چىلاپ قويۇلغان گۈلنىڭ بەختلىك
ئىكەنلىكىنى بۇرۇنراق ئويلىمىغان بولغىيتتىم . مەن ئەمدى سېنى
كۆتمەيمەن دىلىشات . بىر قىز بالا ئاشىقى ۋاپادار بولسا ھەممە نەرسىگە
چىدىشى ، ئۇنىڭ ئۈچۈن قۇربان بېرىشى مۇمكىن . زۆھرە ، شېرىن ،
لەيلىلەر مانا مۇشۇنداق قىلغان ، لېكىن ۋاپاسىز يىگىتنى كۆتۈپ
ئېچىك تۇتۇپ ئولتۇرىدىغان بىرمۇ قىز يوق . ئەگەر بار دېيىلسە ،
بۇنداق قىزلار ۋاپاسىزلىقىنىڭ ھەسرىتى بىلەن ئۆز ۋاقتىدىكى يىگىت-
لىكى دۇشمىنىگە باش ئېگىشىمۇ مۇمكىن .

سەن ھامان بىر كۈنى بۇ يەرگە كېلىسەن ، لېكىن مەن ئاشىقىڭ
سۈپىتىدە ئالدىڭغا چىقمايمەن . خوش ! ئىنتىزارلىقلىرىم ۋە كۈتۈش-
لىرىمگە خوش.....

ئەڭ گۈزەل تەنقىد

ئۇ چاغلاردا ھازىرقىدەك ئېلېكترونلۇق ئويۇنچۇق ، بالىلار ھارۋىسى دېگەنگە ئوخشاش نەرسىلەر بولمىسىمۇ ، مېنىڭ بالىلىقىم ھەققىمە نىلىك ئۆتكەن بالىلىق ئىدى . ئۇ چاغدا سۈزۈك سۇلار ، يېشىل چىملار ، توپ - توپ بولۇپ ئۆچىدىغان قۇشلار بار ئىدى . رەڭگەتكىلىرىمىزنى ئېلىپ ئورمانلىقلارغا بېرىپ قۇشقاچ ئاتاتتۇق ، كۆللەردە چۆمۈلەتتۇق ، قىرلاردا قوي باقاتتۇق .

«قانداق دېگەن قىلىقسىز بالا بۇ ! جامائەت ئىچىدىغان سۇدا يۇزىنى يۇغىنىنى كۆرمەمدىغان .» ئاچچىقتىن يېرىلىپ كەتكۈدەك بولغان ساربخان مومانىڭ 30 يىلنىڭ ئالدىدىكى قەھرلىك ئاۋازى بىلەن قۇلىقىمنى سوزغان ياداڭغۇ قوللىرىنى مەن پات-پات ئەسلەپ تۇرىمەن .

ئالدىنقى كۈنى سۇغا چۆمۈلۈپ ئويناپ ، ئاخشىمى ئېزىلىپ ئۇخلىغانچە ئەتىسى چۈشكە يېقىن ئورنۇمدىن تۇرۇپ ، ئىشىك ئالدىدىكى ئۆستەڭدە يۈزۈمنى يۇيۇۋاتسام ساربخان مومای مېنى ئاشۇنداق ئەيىبلەپ ، قولىقىمدىن تارتىپ ئاپامنىڭ ئالدىغا ئەرز قىلىپ كىرگەنىدى . ئەزەلدىن چوڭلارغا تۇرماق ، ئۆزۈم دېمەتلىك بالىلارغىمۇ گەپ يانداۋىرالمايدىغانلىقىم ئۈچۈن مىشىلداپ يىغلاپ ، ئىچىمدە : «چاتىقى نېمىدۇ ، بۇ ئۆستەڭ يا ئۇنىڭ بولمىسا» دەپ ئويلىغانىدىم .

يالغۇز ئوغۇل بولغانلىقىم ئۈچۈن ، ئاتا - ئانامنىڭ قورۇ- جايىغا ۋارىسلىق قىلىپ ، يەنە شۇ ئۆستەڭ بار مەھەللىدە ماكانلىشىپ قالغانىدىم . ھازىر بۇ ئۆستەڭنىڭ سۈيىنى ھېچكىم ئىچمەيدۇ .ئىچىش تۇگۈل ، يۈزىنىمۇ يۇمايدۇ ، ئات - ئۇلاغلىرىنىمۇ سۇغارمايدۇ . كىچىك بالىلارنىڭ بىزگە ئوخشاش يايراپ ، چۆمۈلۈپ ئويناشىنىمۇ

كۆرگىلى بولمايدۇ . بۇ مەھەللىدە ئۆستەڭ مەۋجۇت ئەمەستەك ، ھەم-
مىلا ئادەم ئۇزۇن شىلانكىلارنى تۇرۇبىلارغا چېتىپ ھويلىلىرىدىكى
كۆكتاتلىرىنى سۇغىرىدۇ . بۇ ئۆستەڭنىڭ ھازىر پايدىلىق تەرىپى
قالمىغان ، ئادەملەر پەقەت كىچىك بالىلىرى تالاغا قاراپ ماڭغاندىلا ،
ئۆستەڭدە ئېقىپ كېتەمدىكىن دېگەن ئەندىشە بىلەن جىمى پاسكىنىچە-
لىقنى ئېقىتىپ كېتىپ بارغان ئۆستەڭنى ئەسلىشىدۇ . ئۇلار بۇ
ئۆستەڭنىڭ سۈيى بىلەن ئىلگىرى دەل - دەرەخلەرنىڭ ئاينىپ باراق-
سان مەھەللىنى شەكىللەندۈرگەنلىكىنى ، ئاتا - ئانىلىرىنىڭ مۇشۇ
سۈزۈك ئېقىنلىق ئۆستەڭنى دەپ مۇشۇ ئەتراپتىن ئۆي-ماكان تۇتقاز-
لىقىنى ئۇنتۇپ كېتىشكەنىدى .

ئاڭلىشىمچە ، بۇ ئۆستەڭنىڭ باش تەرىپىدە قايسىبىر زاۋۇت
كېرەكسىز نەرسىلەرنى سۇغا ئېقىتسا ، قايسىبىر مۇنچا يۇندىسىنى ،
قايسىبىر ئاممۇى ھاجەتخانا گەندە-سۈيدۈكلىرىنى تۆكىدىكەن . ئاھا-
لىلەرمۇ بۇ تەييار «ئەخلەت ماندۇقى»غا ئەسكىلىكلىرىنى تۆكىدىغان
بولۇۋاپتۇ . مۇشۇ ھالەتتىكى ئۆستەڭگە قاراپ بالىلىق چاغلىرىمىزدە-
كى ئوچۇملاپ سۇ ئىچىپ ئويناىدىغان ئۆستەڭنىڭ مۇشۇ ئىكەنلىكە-
دىن گۇمانلانغان چاغلىرىمۇ بولدى . بىر كۈنى ئوغلۇمنى ئوينىسۇن
دەپ ئاتايىن ئاچا ياغاچ تېپىپ بىر رەگەتكە ياساپ بەردىم . ئوغلۇم
رەگەتكىنى قولىغا ئېلىپ :

— دادا ، بۇنىڭ بىلەن كىمنى ئاتىمەن ؟— دېدى .

— قۇشقاچ ئاتىسەن بالام ، كىمنى دەيسەنغۇ ؟

— قۇشقاچ يوق تۇرسا .

بېشىمنى كۆتۈرۈپ دەرەخلەرگە قارىدىم .بۇرۇن توپ-توپ بولۇپ
ئۇچىدىغان قۇشقاچلار ،قارا قاناتلىق قاغىلار ، قارىغوجىلار ..... .
ھېچقايسىسى كۆرۈنمەيتتى . ئۇلارنىڭ يوقاپ كەتكىنىنى ئەجەب سەز-
مەپتىمىنا . ئوغلۇمغا نېمە دېيىشىم كېرەك . «مېنى ئات» دەمدىمەن .
ئەڭ مۇۋاپىق جاۋاب شۇمۇ ؟ ! چۈنكى ، مەن ئۆزۈمنى ئالىي مەلۇمات-
لىق زىيالىي ھېسابلىسامۇ ، ئاشۇ ساۋاتسىز ساربىخان مومايچىلىك
بولالمىغانلىقىمنى ئەمدىلا سېزىۋاتاتتىم .

ئاچچىقىمدا تاماكىنى ئارقا - ئارقىدىن شوراپ ، ئىشىك ئالدىدا- كى قايسىبىر يىلى چىقىرىپ قويغان قۇرۇق كۆتەكتە ئولتۇرسام ، ئالدىمدىن بىر توپ ئاق مېكىيان دانلاپ ئۆتۈپ كەتتى . بۇنى كۆرۈپ شۇنى ئويلاپ قالدىم . كەلگۈسىدە ئادەملەرنىڭ نەزىرىدە بەلكىم توخۇ چوقۇم ئاق بولىدۇ دېگەن ئوقۇم شەكىللىنىپ قېلىشى مۇمكىن . چۈنكى ، ھازىر ھەممىلا جاينى توكتا چىققان ئاپپاق توخۇلار قاپلاپ كەتتى ، كۈنسېرى ئېشىپ بېرىۋاتقان نوپۇسنىڭ ئىستېمالىنى قاندۇ- رۇش ئۈچۈن توخۇنىڭ تۇخۇم بېسىپ ، چۈجىنى چوڭ قىلىشنى ھېچكىم كۈتۈپ تۇرالمىسا كېرەك .

ئىستېمالنىڭ ئېشىشى ، شۇنداقلا جان باقالمىغان ئادەملەر سانى- نىڭمۇ ئېشىشى بىزنى شۇنداق ساختا نەرسىلەرنى ئىشلەپچىقىرىشقا ، ئىستېمال قىلىشقا مەجبۇر قىلىۋاتىدۇ . بۇ بىرنەچچە ئاق مېكىيان تېخى تىنچلانمىغان مېڭەمنى تېخىمۇ ئاستىن - ئۈستۈن قىلىۋەتتى . ئاستا كىرىپ كېتەي دەپ ئارقامغا ياندىم . ئۆينىڭ ئىشىكىنى ئېچىپ ، رادىيودىن ئاڭلىغىنىم نېمە بولدى ! بۈگۈن ھەممىلا ئادەم ، ھەممىلا نەرسىنىڭ مېنىڭ ئاچچىقىمنى كەلتۈرگۈسى بارەك قىلاتتى ، رادىيو- دىمۇ بىر ئەر دېكتور «مۇھىتنىڭ بۇلغىنىشىغا قاراپ تۇرۇۋاتقان غەمسىز جۇڭگولۇقلار» دەپ ياپتا گەپلەر بىلەن ئادەملەرنى تەنقىدلەۋا- تاتتى . خۇددى ئۆزى جۇڭگولۇق ئەمەستەك .

ئاچچىقىم بېسىلمىغان پەيتته ئەبجەق ۋېلىسىپىتىمنى مىنىپ ئۆستەڭنىڭ يۇقىرى ئېقىنىغا قاراپ ماڭدىم . شۇنچىلىك ۋايرانە ، مەينەت ھاجەتخانىغا ئىككى موچەن ئېلىپ بېلەت سېتىپ ئولتۇرغان ئايال مېنى كۆرۈپ ، بىر ۋاراق تازىلىق قەغىزىنى ئۈستەلگە زەردە بىلەن قويۇپ ، چىرايىنى پۈرۈشتۇرۇپ :

— چاتىقىڭ نېمە ، ھازىر ھەممە يەردە تۇرۇبا سۇيى بار . مەن گەندە تۆكمىسەممۇ بۇ سۇ ئاللىقاچان بۇلغىنىپ بولغان ياكى سەن شەھەر باشلىقىمۇ ؟ چېپىلغاق نېمىكەنغۇ بۇ ، — دەپ غۇدۇرىدى . ئەتراپتا تۇرغانلارمۇ شۇنداق دېمەكچىدەك ، بۇ ئايال شۇلارغا ۋەكىل بولۇپ سۆزلەۋاتقاندەك ،ھېچكىم مېنىڭ تەرىپىمنى ئالمىدى . ھەممەي-

لەننىڭ چىرايىدا مېنى «ئەخمەق» دېگەندەك مەسخىرىلىك كۈلكە.....

بۇ يەردىن دەككەمنى يەپ چىقىپ ، ساربخان موماينىڭ مېنى ئەدەپلىگەن چاغدىكى قەھرلىك تۇرقىنى ئويلاپ ، مۇنچا ئالدىغا كەلگۈچە ئاشۇ موماينىڭ جۇرئەتلىك بولۇشنى ئۆزۈمگە توختىماي ئەسكەرتتىم . مۇنچا غوجايىنىغا ھاجەتخانا باشلىقىغا دېگەندەك سىلىق قىلىپ : «يولداش ، جامائەت ئىچىدىغان سۇ بۇلغىنىپ كەتتى . كېرەكسىز نەرسىلەرنى تۆكمىسىگىزكەن» دېمىدىم . چۈنكى ، ھازىرقى زامانداسىلىق گەپ ، يېقىملىق چىرايدىن ھېچكىم قورقمايدىكەن . ۋۇجۇدۇمىدىكى بارلىق ئاچچىقنى چىرايىمغا يېغىپ ، قاپقىمنى تۇرۇپ ، چىشلىرىمنى غۇچۇرلىتىپ تۇرۇپ قوپال ئاۋازدا :

— ھەي ، سەن قانداق ئۇياتسىز ئادەم ، جامائەت ئىچىدىغان سۇغا يۇندۇڭنى ئېقىتىپ بۇ يەردە خاتىرجەم ئولتۇرىسىنا ، يۇر ، تېگىشلىك ئورۇنغا بارىمىز ، — دەپ يافىسىغا ئېسىلدىم .

مەن تېخى چىرايىمدىكى ئاچچىق ھالەتنى ئۆزگەرتمەي تۇرۇپ ئارقا-ئارقىدىن كەلگەن مۇشت ، پەشۋا بىلەن يىقىلدىم . كەچلىكى دوختۇرخانىدا ھوشۇمغا كەپتىمەن . ئايالىمنىڭ مىچىلداپ ئولتۇرۇپ قىلغان تاپا - تەنىسى ئاغرىۋاتقان ئۇگە - ئۇگىلىرىمنى تېخىمۇ ئاغرىتىۋەتتى . تەقدىرگە تەن بەرگەن ئادەمدەك كۆزۈمنى يۇمۇپ جىم يېتىۋالدىم .

بىزنىڭ ئەسلىي - ۋەسلىمىزنى قۇرۇتۇۋېتىدىغان بۇنداق مۇھىت بۇزغۇنچىلىقىغا گەپ قىلىدىغان ئادەملەرنىڭ تۇگەپ كەتكەنلىكىگە ئىشەنگۈم كەلمەيتتى . شۇ خىياللار بىلەن كۆزۈمنى يۇمۇپ يېتىپ ئۇخلاپ قاپتىمەن . چۈشۈمدە ئاشۇ ئۆستەڭ ئەتراپىدا ساپلا ھايۋاندەك تۆت پۇتلاپ ماڭىدىغان ، چوشقىدەك خورۇلدايدىغان ئادەملەر يۈرەرمىش . خورۇلداپ كېتىۋاتقان ئوغلۇم مەردانىنى بالداق مايكىسىدىن تونۇۋالدىم .

— بالام ، سىلەرگە نېمە بولدى . نېمىشقا بۇنداق ھايۋاندەك تۆت پۇتلاپ ماڭىسىلەر .

— ئۆستەڭنىڭ سۈيىنى ئىچكەنىدۇق ، مۇشۇنداق بولۇپ قالـ
ىدۇق .

— ئاھ ، بالاخور ئۆستەڭ !— مەن يېنىمدىن خەنجەرنى سۇغۇـ
رۇپ ئېلىپ ئۆستەڭدىكى سۇغا تىقتىم . شۇ ھامان ئۆز ئاۋازىمدىن
ئويغىنىپ كەتتىم . يېنىمدا مەھەللىمىزدىكى بىرنەچچە مويسىپىت
كىشى ئولتۇرۇپتۇ . قوشنىلارغا چۈشلىرىمنى ، ئويلىرىمنى ، ھەممـ
نى كۆزلىرىمگە ياش ئالغان ھالدا ھاياجان بىلەن سۆزلەپ بەردىم .

ئەتىسى مەھەللىدىكى بىرنەچچەيلەن يۇقىرى ئېقىندىكى خىمىيە
زاۋۇتىغا بېرىپ ، ئۇلارغا كېرەكسىز نەرسىلەرنى تۆكمەسلىك توغرۇـ
لۇق نەسىھەت قىپتۇ . لېكىن ، زاۋۇت باشلىقى سىپايىلىك بىلەن :
«بۇ سۇ ئاللىقاچان بۇلغىنىپ بولغان ، بىز كېرەكسىز نەرسىلەرنى
چىقارمىساقمۇ ، چىقىرىدىغانلار كۆپ» دەپتۇ .

بۇ سۇنى زادى كىم بۇلغىدى . ئەتراپىمىزدا ئادەم كۆپ بولغاچقا ،
دۆڭگەپ قويۇشقىمۇ قولايلىق . بىر ئۆمۈر دۆڭگەپ چىقساقمۇ ئادەم
يېتىشىدۇ . بۇلغانغان سۇ ، بۇلغانغان ھاۋا بىزنىڭ نېرۋىمىزنى ، ۋىجـ
دانىمىزنى بۇلغاپ ، بىزنى نەپرەتلىنىشنى بىلمەيدىغان قىلىپ قويىدـ
مۇ- نېمە ؟ ! مەن سارىخان مومايچىلىك بولالمىغانلىقىمدىن بىر ئۆمۈر
ئەپسۇسلىنىپ ئۆتۈشۈم كېرەكمۇ ؟

يېقىنىدىن بېرى سارىخان مومانىنى تولا چۈشەيدىغان بولۇپ قالـ
دىم . ئۇنىڭ چىرايى يەنىلا كۆك لازىدەك ئاچچىق .ئۆزۈمچە مەن بۇ
مومانىنىڭ ھېلىقى ھاجەتخانا ئىگىسى ، مۇنچا غوجايىنى ، زاۋۇت باشـ
لىقى قاتارلىقلارنىڭمۇ چۈشىگە كىرىشىنى ھەر كۈنى تىلەيدىغان بو-
لۇپ قالدىم .

ئاشۇ بىر سائەت

ئۇلارنىڭ ھۇجرىسىدىن يەنە ۋارقىراشقان ئاۋازلار ئاڭلانغىلى تۇردى . ئۇ ئاۋازلار قۇلىقىمغا كىرىشى بىلەن بىرى يۇرىكىمگە يىگىنە تىققاندەك ئاغرىپ كەتتى .

— تېلېۋىزورنىڭ ئاۋازىنى كۆتۈرۈۋەتكىنە ، — دېدىم ئاۋازلارغا ئەندىككەنچە قۇلاق سېلىپ ئولتۇرغان نەۋرە قىزىمغا . ئارىلاپ تېلېۋىزورنىڭ ئاۋازىنى كۆتۈرۈپ قويۇشقا كۆنۈپ قالغان نەۋرە قىزىم قورقۇپ مۆلدۈرلەپ تۇرغان كۆزلىرىدە ماڭا بىر قارىۋېتىپ ئورنىدىن تۇردى .

— موما ، چىقىپ قاراپ باقايمۇ ؟

— ياق بولدى ، چوڭلارنىڭ ئىشىغا ئارىلاشما !

تېلېۋىزوردا يەر تەۋرەش ئاپىتى بولغان بىر ناھىيە توغرۇلۇق خەۋەر بېرىۋاتاتتى . جەسەتلەر ، يارىدارلار ، خارابىلىك ، يىغا - زار ..... بۇ ئاۋازلار ئىچىدە قىزىم بىلەن كۆيۈئوغلۇمنىڭ نېمىلەرنى دېيىشكىنىنى ، نېمىلەرنىڭ سۈنۈپ ، نېمىلەرنىڭ چېقىلغىنىنى ئاڭلىمىغان بولساممۇ ، كۆزۈم تېلېۋىزوردا بولغىنى بىلەن ، ھېسلىرىم ، تۇيغۇلىرىم ئۇلارنىڭ ھۇجرىسىدا بولغان جېدەلنى تەسەۋۋۇر قىلاتتى ، بېيىتاتتى ، رەڭ بېرەتتى . ئويلىغانچە يۈرىكىم مۇجۇلاتتى ، ۋۇجۇدۇم ئاچچىق ئەلەمدىن تىترەيتتى . كۆيۈئوغلۇم يەنە قىزىمنى : «ئورۇق ئۈيىنىڭ پوقى تورلۇق دەپ ، ئوڭىدا يېتىپ يوغان گەپ قىلىسەنغۇ ؟ !» دەپ تىللاۋاتامدىغاندۇ ؟ نەۋرەمنى ئاياپ كۆزۈمدىن ياش چىقارماي ئولتۇرغىنىم بىلەن ، كۆز ياشلىرىم يۈرىكىمگە ئېقىۋاتاتتى . مېنىڭ كۆز ياشلىرىمنى مۇشۇ تەرزدە يۈرىكىمگە ئاقتۇرۇپ كېلىۋاتقىنىمغا 33 يىل بولدى .

ئۇ مېنىڭ تازا تولغان چوكان ۋاقىتلىرىم ئىدى . سالامەتلىكىم ياخشى ، روھىم كۆتۈرەڭگۇ ، خىزمەتتە ئاكتىپ ئىدىم . توپلەينى پارقىرىتىپ مايلاپ ، غاچىلدىتىپ دەسسەپ ماڭاتتىم .

شۇ كۈنى ئەمدىلا سەككىز ئايلىق بولغان قىزىم كېچىچە قىزىتىپ چىقتى . كېچىسى تۈزۈك ئۇخلىمىغىنىمغا قارىماي سەھەر تۇرۇپ بالىنى قېيىنئانامغا تاپشۇرۇپ مەكتەپكە ماڭدىم . مەكتەپكە كېلىپ ئالدىراشلىق ئىچىدە قىزىمنىڭ مىجەزىنىڭ يوقلۇقىنى بىرئاز ئۇنتۇغاندەك بولدۇم . ئۇچىنچى سائەتلىك دەرسكە كىرىپ كېتىۋاتاتقىنىم ، قوشنىمىزنىڭ 13 ياشلاردىكى ئوغلى يۈگۈرۈپ كېلىپ :

— سېلىمىخان چوڭ ئاپام بالا قىزىتىپ كېتىۋاتىدۇ ،شېرىنگۈل كېلىپ بالىنى دوختۇرغا ئاپارغان بولسا دەيدۇ ،— دېدى .

دەماللىقفا قانداق قىلىشنى بىلمەي تۇرۇپ قالدىم . كۆزۈم قولۇمدىكى بور بىلەن كونىسپېكا دەپتەرگە چۈشتى-دە :

— مەن مۇشۇ بىر سائەتلىك دەرسىنى ئۆتۈپ بولۇپلا بارىمەن ، — دەپ سىنىپقا كىرىپ كەتتىم . دەرسنى دىققىتىم چېچىلغان ھالدا ئۆتكەن بولساممۇ ، ئاخىر سائەت توشتى . يۈگۈرگەندەكلا ئۆيگە باردىم . ئىشىكتىن كىرىشىمگە قېيىنئانام : «سىزمۇ ئانىمۇ !؟» دېدى . قېيىنئانامنىڭ غەزەپ بىلەن ئېيتىلغان بۇ سۆزى ئۈچۈن شۇ چاغدا رەنجىگەنىدىم ، كېيىنكى 33 يىلدا شۇ بىر ئېغىز سوراق جۈملىنى يۈرىكىمدە بىرى توختاۋسىز تەكرارلاپ مېنى بىر ئۆمۈر خاتىرجەم ياشاتمىدى .

دوختۇر «ۋاقتىدا ئەكەلمەپسىز ، ساقىيىش ئېھتىمالى ئاز ، سايەسمۇ مېيىپ بولۇپ قالىدۇ» دېگەن سۆزنى قىلغاندىن كېيىن مېنىڭ تۇرمۇشۇم پۈتۈنلەي ئۆزگىرىپ كەتتى . بۇرۇنقى جۇشقۇنلۇقۇم ، تېتىكلىكىم قايىاقلارغىدۇر يوقالدى . قاچانلا قارىسا پالەچ قىزىمنى يۇدۇپ مەكتەپكە ئاپىرىۋاتقان ، ئەكېلىۋاتقان ، تەربىيىنى تۆكۈۋاتقان ..... ئۆزۈم ھەققىدە خىيال سۈرۈشمۇ ئېسىمگە كەلمەيتتى . قاچانكى بىرەر يېرىم ئاغرىسا ، بىئارام بولسام ئاندىن بۇ ئالەمدە ئۆزۈمنىڭمۇ مەۋجۇتلۇقۇمنى ھېس قىلاتتىم .

«ئاشۇ بىر سائەتلىك دەرسنى ئۆتمەي كېلىپ مېنى دوختۇرغا ئاپارغان بولساڭ مەن بۇنداق بولۇپ قالمايتتىم ، سېنىڭ ئوقۇغۇچىلىرىڭ ئاشۇ بىر سائەت دەرس ئاڭلىغانغا ئالىم بولۇپ كەتتىمۇ ؟ ! ئادەم دېگەن ئالىي مەكتەپتە ئوقۇمىسىمۇ ،خىزمەتچى بولمىسىمۇ بولىدۇ . بىراق ، ماڭا ئوخشاش پالەچ بولۇپ ئورنىدىن تۇرالمايدىغان ياتسا بولمايدۇ !..... » دەپ چېچىنى يۇلۇپ يىغلىغانىدى قىزىم 14 ياشقا كىرگەن يىلى . شۇ كۈندىن تارتىپ تاكى 19 ياشقا كىرگۈچە بولغان بەش يىلنى ئۇ مېنى ئەيىبلەش ، رەنجىش ، قېيىداپ تاماق يېمەي يېتىۋېلىش بىلەن ئۆتكۈزدى .

ئۇنىڭ ئاشۇنداق بولۇپ قېلىشىغا راستىنلا بىر سائەت كېچىكىپ بارغىنىم سەۋەب بولغانمىدۇ ؟ دوختۇر ئېنىق دېگەن ، بالا دوختۇرخانىغا پەقەت بىر سائەتلا كېچىكىپ ئاپىرىلغان ئەمەس . بىراق ، شۇ بىر سائەتلىك دەرسنى ئۆتمەي ، قېيىنئاتام چاقىرغاندىلا بارغان بولسام قىزىم مۇشۇنداق بولۇپ قالغان تەقدىردىمۇ ، قىزىمغا ھەم ئۆزۈمگە يۈز كېلەلمىگەن بولار ئىدىم . بالا قىزىتىپ قالغانغا ھېچنېمە بولمايدىغۇ ، دەپ ئويلىغانكەنمەن . ئەينى چاغدا قېيىنئاتام : «بىر ئوبدان بالىنى پالەچ قىلىپ ئولتۇردى بۇ شۇم خوتۇن» دەپ ھەممە يەردە سۆزلەپ يۈرگەنىدى . قىزىممۇ ئاشۇ گەپلەرنى تالاي ئاڭلاپ چوڭ بولغاچقا ، ماڭا زەھەرلىك قاراپ ، ھە دېسىلا مېنى سىلكىپ ئاچچىقىنى چىقىراتتى .

— ئون نەچچە يىل بولدى ، سېنى يۈدۈپ ، تەرىتىگنى تۆكۈپ يۇرۇڭاتمەن ، يەنە خىجىل بولماي مېنى سىلكىيسىنا ، — دېدىم زەردەم تاشقان بىر كۈنى .

— مېنى مۇشۇ ھالغا چۈشۈرۈپ قويغان كىم ؟ مەن پالەچ بولمىغان بولسام ساڭا ھاجىتىم چۈشەتتىمۇ ؟ !— ئۇ شۇنداق دەپ بېشىغا قويغان ياستۇقنى ئېلىپ تامغا قارىتىپ ئاتتى .

ئۇ مېنى ئۆزىگە زىيانكەشلىك قىلغان دەپ قارايتتى . ماڭا ئىچۇ ؟ ! ماڭا كىم زىيانكەشلىك قىلدى ؟ بىر پالەچ قىزنى كۈتۈش بىلەن ئۆمرۈمنى ئۆتكۈزۈش مېنىڭ ئارزۇيۇممىدى ؟ !

ئۇنىڭ يېشى چوڭايغانچە بۇرۇنقىدەك ساراڭلىق قىلمايدىغان بولـ
دى ، بىراق ئۇ جىممىدە ئولتۇرۇپ كەتسە مەن تېخىمۇ ئازابلىناتتىم .
مەن ئۆلۈپ كەتسەم ئۇنىڭ ھالىدىن كىم خەۋەر ئالار ؟ ئەگەر ئۇنىڭ
ئائىلىسى ، بالىسى بولغان بولسا..... شۇ خىيال بىلەن ئۇنىڭغا لايىق
ئىزدەشكە باشلىدىم . تونۇش - بىلىشلەرگە : «قورۇ - جايىم بىلەن
ئىشىك ئالدىدىكى ئالتە دۇكان مۇشۇ قىزىمغا قالىدۇ . يىگىتكە بىر
تىيىن خەجلەتمەي تويىنى قىلىپ قويىمەن . ھاياتلا بولسام بارلىق
خىراجىتىنى ئۆزۈم قىلىپ بېرىمەن . قىزىمغا لايىق بىرەر يىگىت
بولغان بولسا » دەپ ھال ئېيتتىم . بۇ گەپ قۇلاقتىن - قۇلاققا يېتىپ ،
بىر كۈنى بىرى : «شاپتۇللۇق يېزىسىدا بىر تۇغقىنىمىزنىڭ بالىسى
بار ئىدى ، ئاتا - ئانىسى كىچىكىدە ئۆلۈپ كېتىپ ، تاغىسىنىڭ قولىدا
چوڭ بولغان ، شۇ بالىنى قىزىڭىزغا لايىق كۆرۈپ گەپ ئاچقانىدىم ،
ئۇلار بوپتۇ دېدى . بالىغىمۇ دەپتىكەن قوشۇلۇپتۇ » دېدى . لايىقىمىڭ
مىجەز - خاراكتېرى ، چىراي - تۇرقى دېگەنلەرنى سۈرۈشتۇرمىدىم . قە -
زىم ئۇ ئەھۋالدا تۇرسا ، لايىققا يەنە قانداق تەلەپ قويالايتتىم . داقا -
دۇمباق بىلەن تويىنى قىلىپ قويدۇم .

كۆيۈ ئوغلۇم خۇيلۇق چىقىپ قالدى . ئارىلاپ جېدەل تېرىپ
تۇراتتى ، قىزىمغا زەھىرىنى سانجىيتتى . شۇنداق بولسىمۇ «سىزنىڭ
راست » دەپ چىشىمنىڭ ئېقىنى كۆرسىتىپ يۈردۇم . بۇ قىز نەۋرەم
تۇغۇلغاندا ھەر نېمە بولسا مەن ئۆلۈپ - تارتىپ قالسام ئۇنىڭ
ھالىدىن خەۋەر ئالىدىغان ئادەم بار بولدى ، دەپ ئالەمچە خۇش بول -
دۇم . بالىنى ئۆزۈم بېقىپ مۇشۇنچىلىك قىلدىم .

— ماڭ ، چىقىپ دېرىزىدىن ماراپ باققىنە ، داداڭ سىرتقا چە -
قىپ كەتتىمۇ ؟— دېدىم نەۋرە قىزىمغا .

ئۇ بىر خىل كۆڭۈلسىز كەيپىياتتا سىرتقا قاراپ ماڭدى . كۆيۈ -
ئوغلۇم ھەر قېتىم دەيدىغانىنى دەپ ، چاقىدىغانىنى چېقىپ بولۇپ ،
ئىشكىنى جالاقلىتىپ يېپىپ سىرتقا چىقىپ كېتىدۇ ، ئاندىن مەن
قىزىمنىڭ قېشىغا كىرەلەيمەن .

— نېمىدېگەن شور پېشانە مەن ، پۈتۈم مۇشۇنداق بولمىغان

بولسا يىراق جايلارغا كېتەتتىم . بۇ خاپىلىقلارنىمۇ تارتىپ ئولتۇر-مايتتىم ، — قىزىم ماڭا ئېسىلىپ يىغلاپ كەتتى .

— ئۇنداق ئويلىما ، بىر ئۆي دېگەندە جېدەل - ماجىرا بولۇپ تۇرىدۇ . نى - نى تاقىلداپ دەسسەپ يۈرگەن ئايالالارمۇ دەردىنى ئۆزى بىلىدۇ ، — قىزىمغا شۇنداق دەپ تەسەللى بەرگىنىم بىلەن دەردىمنى ئۆزۈم بىلەتتىم . ئۇلار جېدەللەشكەندە چىقىپ ئارىغا كىرەلمەيتتىم . چۈنكى ، ئانىلىق ھېسسىياتىم بىلەن قىزىمنىڭ تەرىپىنى ئېلىپ كۆيۈ ئوغلۇمنى تەزدۈرۈپ قويغۇم يوق ئىدى . بۇرۇن مەن باشقىلارنىڭ ئاغزىدىن كۆيۈئوغلىمىز بىلەن بىللە تۇرۇۋاتىمىز دېگەنلىرىنى ئاڭلا-سام ھەيران قالاتتىم . ئۆز بېشىمغا كەلگەندە ئادەمنىڭ ئامالسىز قالغاندا كۆيۈئوغلى بىلەن بىللە تۇرىدىغانلىقىنى چۈشەندىم . ئۇلاردىن يىراقراق تۇراي دېسەم ، قىزىمنىڭ نۇرغۇن ھاجەتلىرىدىن كۆيۈئوغلۇم چىقالمايدۇ ، چىقىشنىمۇ خالىمايدۇ . خۇشى تۇتسا ئۇنى - بۇنى قىلغا-نى بىلەن ، خۇيى تۇتقاندا ھېچ ئىش بىلەن كارى يوق ، قاپىقىنى سېلىپ كىرىپ - چىقىپ يۈرگىنى يۈرگەن . مەن يەنە دەردىمنى ئىچىمگە يۇتۇپ ، قىزىمنىڭ كۆزلىرىدىكى ياشنى سۈرتۈپ ، ئورۇن سېلىپ قىزىمنى ئورۇنغا ئالغاچ بوغۇزۇمدىكى ئاچچىق يىغىنى ناھايى-تى تەستە يۇتۇۋەتتىم .

قېيىنسىڭلىمغا يېزىلغان خەت

ھۆرمەتلىك قېيىنسىڭلىم ، مەن سىلەرنىڭ ئۆيگە كېلىن بولۇپ كىرگەندىن بېرى ماڭا ئانچە ياخشى مۇئامىلىدە بولمىدىڭىز . دېمەك ، سىزنىڭ قارشى ئېلىشىڭىزغا ئېرىشەلمىدىم . دەسلەپكى چاغلاردا بۇ ئىشلار ئۇچۇن ئازابلانغان ، ياش تۆككەنىدىم . چۇنكى ، بۇ چاغلاردا مەن ھەممە ئادەم مېنى ئەتىۋارلىسا ، دەپ ئارزۇ قىلاتتىم . كېچىكمەدىن تارتىپلا ئاشۇنداق ئەتىۋارلاش ئىچىدە چوڭ بولغاچقا ، ھەممىلا ئادەمگە شۇ تەلەپنى قويياتتىم . ئۆزۇمنى ھەممە ئادەمدىن ئۇستۇن تۇتاتتىم . سىزنى بولسا كۆڭلۇمدە ئۆزۇمگە تەڭ قىلمايتتىم . چۇنكى ، سىز ماڭا قارىغاندا ياشتا چوڭ ئىدىڭىز . سىزدىن كۆڭلۇم رەنجىگەن چاغلاردا : «ئەرگە تېگىپ يوقالمىدى بۇ قېرى قىز» دەپ غۇدۇرىغان چاغلىرىمۇ بولغان . بەلكىم سىز مېنىڭ مۇشۇ مىجەزىمنى ياقتۇرمىغان ياكى بولمىسا ئاكىڭىزنىڭ مېھرىنىڭ بۆلۈنۈپ كەتكەنلىكىدىن ئازابلىنىپ ، ماڭا يامان كۆزدە قارىغان بولۇشىڭىز مۇمكىن . سىز ماڭا تۇنجى قېتىم جەڭ ئېلان قىلغان ئادەم . بۇنىڭ ئۇچۇن سىزدىن مىننەتدارمەن . سىز شۇنداق قىلمىغان بولسىڭىز ، مەن ئۆزۇمگە قايتا باھا بېرمىگەن ، ھازىرقىدەك مىجەزىمدىكى يېتەرسىزلىكنى ئېتىراپ قىلمىغان بولاتتىم . لېكىن ، بۇنىڭلىق بىلەن سىزنى ھەممىنى توغرا قىلدى ، دەپ قارىمايمەن . سىزنىڭ ھاۋا رايىدەك ئۆزىچىلا ئۆزگىرىپ تۇرىدىغان مىجەزىڭىز بار ئىدى . ئېچىلىپ قالغىنىڭىزدا ئاغزىڭىز بېسىقماي سۆزلەپ گەپدانلىق قىلاتتىڭىز ، تۇتۇلۇپ قالغىنىڭىزدا گەپ سورىسىمۇ جاۋاب بەرمەيتتىڭىز . چۆمۈچنى قازانغا ئۇرۇپ تاراڭشىتىپ ھەممە ئادەمنى بىئارام قىلاتتىڭىز . چوڭ-كىچىك دېمەي ھەممىنى سىلكىپ كۆڭلىگە ئازار بېرەتتىڭىز . بارا - بارا ماڭا دۇشمىنى

كۆزدەك مۇئامىلە قىلىدىغان بولدىڭىز .

مەن بارلىق قىزلارغا ئوخشاش نىكاھىمدىن نۇرغۇن ئۈمىدلەرنى كۆتۈپ ، سىلەرنىڭ ئائىلىگە كېلىن بولۇپ كىرگەنىدىم . لېكىن ، ئويلىغانلىرىمنىڭ ھېچقايسىسى بولمىدى . مەن باشقىلارنى مەن ئۈچۈن بەدەل تۆلەپ ، قۇربان بېرىپلا ياشايدۇ دەپ ئويلىغانىدىم . شۇ چاغدىكى خىياللىرىمدا شۇنداق بولغاندىلا مەن بەختلىك بولاتتىم . گەرچە خىياللىرىم شۇنداق بولسىمۇ ، تەقدىر ماڭا باقمىدى . بارلىق ئانىلارغا ئوخشاش ئۆزۈم قۇربان بېرىشكە ، بەدەل تۆلەشكە باشلىدىم . بىراق ، سىزگە بۇلارمۇ يەتمىگەندەك ، مېنىڭ پۈتۈمگا بىرەر يېڭى پايپاق چىقسىمۇ قاپىقىڭىز كۆنلەپ ئېچىلمايتتى ، مەن ھەتتا بىر پايپاق كىيگەنلىكىم ئۈچۈنمۇ بەدەل تۆلەيتتىم .

ئاخىر سىزنىڭ تويىڭىز بولدى . توي قىلىپ بولۇپ پەتىگە كەلگىنىڭىزدە ئالدىمغا پەرتۇق تارتىپ سىلەرگە تاماق ئېتىۋاتقان ماڭا شۇنداق بىر نەزەردە قارىدىڭىزكى ، مەن بۇنىڭدىن «قارا ، مەن ئاخىر توي قىلدىم» دېگەن مەنىنى چۈشەندىم . سىز مېنىڭ كۆڭلۈمدىكى بىر چاغلاردىكى ئاباب ئويلارنى بىلمۇالغاچقا شۇنداق قىلدىڭىز . لېكىن ، ھازىر مەندە ئۇنداق خىيالنىڭ يوقلۇقىنى ، توي قىلىشنىڭ ئۇنچىلىك كۆرەڭلەپ كەتكۈدەك ئىش ئەمەسلىكىنى بىلىپ قالغانلىقىمنى سىز تېخى ھېس قىلمىغانىدىڭىز . مەن ھازىر بۇرۇنقى ھاكاۋۇر قىز ئەمەس . بىر پاخما باش ئانىدىكى قەلب بىر گۈزەل قىزدا بولماسلىقى مۇمكىن . بالاغەتكە يەتكەن چاغلاردا بالىلىق ئويۇنلارنى ئويىنىغۇسى كەلمىگەندەك ، قىز ۋاقتىدىكى خىياللار ئانا بولغاندا ئۆزلۇكىدىن تاشلىنىپ قالىدىكەن . مېنىڭ ئىلگىرىكى نۇرغۇن گۈزەل ئارزۇلىرىم بولسۇن ياكى شەخسىيەتچىلىك ئارىلاشقان ئىستەكلىرىم بولسۇن ، ھەممىسى ماشىنىنىڭ ئارقىنى كۆزىتىش ئەينىكىدىكى مەنزىرىلەردەك مەندىن بارا-بارا يىراقلاپ كەتتى . قىز چاغلىرىمدا كۈلەپ كېيىم-كېچەك دۇكانلىرىنى ئارىلايتتىم ھەم بۇنىڭدىن خۇشاللىق تاپاتتىم .ھازىر بازارغا چىقسامىلا ئۆزۈمچە بالىلار كېيىم - كېچەكلىرى ئېسىلغان يەرلەرنى ئارىلايمەن . ھاياتلىقنىڭ بۇ قانۇنىيىتىگە ئۆزۈمەن

ىنىڭ قاچانلاردىن بېرى بويسۇنۇپ قالغانلىقىمنى بىلمەيمەن .

سىز نىكاھتىن ئاجراشماقچى بولۇپ قايتىپ كەلدىڭىز . ئائىلە-ڭىزدىكى نۇرغۇن ئىشلارنى مەندىن يوشۇرۇپ ، ئاپىڭىزغا كۆسۈرلاپ سۆزلەپ بەردىڭىز . بەلكىم مېنى كېلىن دېگەن پۇلغا سېتىۋالغان دۇشمەن ، «خوپ بوپتۇ» دەپ ئويۇن كۆرسىتىۋ ، دەپ ئويلىغانسىز . لېكىن ، مەن بىر ئايال ، ئايال بولۇشنىڭ ئالىم ، دوكتور بولۇشتىنمۇ قىيىنلىقىنى ياخشى بىلىمەن . بىز ئاياللار ھەممىمىز شۇنداق ، مەلۇم چاغلاردا ئايال بولۇشنى قاملاشتۇرالمايمىز . ئايال بولۇشنىڭ ئۆلچە-مى ، قېلىپى يوق . ھەربىر ئادەمنىڭ ئاياللارغا قويىدىغان تەلىپىمۇ ھەر خىل . ھەممىگە چىداشقا ، ھەممىگە ئېغىر- بېسىق مۇئامىلە قىلىشقا ، بەدەل تۆلەشكە ، قۇربان بېرىشكە ، كۆڭلىڭىز ئازار يېگەندە ئۇنسىز شىكايەت قىلىشقا تۇغرا كېلىدۇ . ئايال بولۇشتىن ئىبارەت بۇ مەسئۇلىيەتتىن بىر ھەپتىلىك بولسىمۇ دەم ئېلىش قەغىزى تاشلاپ بېرىپ قۇتۇلغىلى بولمايدۇ . بەلكىم سىزمۇ بەزى چاغلاردا بۇ ئېغىر مەسئۇلىيەتنى ئادا قىلىش جەريانىدا كۆڭۈلسىزلىككە يولۇقۇپ تۇرۇ-سىز . بىر ئايال ئالىم بولمىسىمۇ ، دوكتور بولمىسىمۇ بولۇۋېرىدۇ . ھېچكىم نېمىشقا مۇنداق بولمىغان دەپ سورىمايدۇ . لېكىن ، چوقۇم ئايال بولۇشى كېرەك .

يۇقىرىقىلارنى دېيىش ئارقىلىق مەن سىزنى خاتا قىلدىڭىز دې-مەكچى ئەمەس . مەن بىلىمەن ، بىزگە قويۇلىدىغان تەلەپ ئېغىر بولۇپ كەتتى . يەنە كېلىپ زامان ، ماكانغا ماسلىشالمىدى . بىز ئۆيدە ياخشى ئانا بولمىساق ، ئىدارىدە ياخشى خىزمەتچى بولمىساق ، يەنە تۇرلۇك ئادەمگەرچىلىك ئىشلىرىنى ۋاقتىدا ئادا قىلىپ ماڭمىساق بولمىدى . بىز بۇ ئېغىر چىلىقلارنى كۆتۈرەلمىگەندە شىكايەت قىلىپ بېرىمە دەپ سالدۇق . شۇ دەپ قويغانلىرىمىز ئۇچۇن ئۆزىمىز ئازار يېدۇق . ھېچكىم بۇ يۇك بەك ئېغىر بولۇپ كەتتى ، يېرىمىنى بىز كۆتۈرەيلى دېمىدى . بولسا تېخى ئارتقۇدەكلا يۇك بولسا بىزگە تۆپىلەپ ئارتىۋەردى . سىزمۇ قىز ۋاقتىڭىزدا ئېرى بۇزۇلغان بىر دوستىڭىز-نى : «ئەرنى جايلاپ تۇتالمىدى» دەپ ئەيىبلىگەنىدىڭىز . بۇ دەۋردە

بۇزۇلغان ئەرلىرىنىڭ گۈناھى ئۇچۇنمۇ ئايالىلار ئەيىبلەنگىلى تۇردى . تۇرمۇشىمىز ياخشىلانغانسېرى ئايال بولۇشنىڭ شەرتلىرى كۆپەيىپ باردى . بۇ شەرتلەر بىزنىڭ قانچىلىك ماسلىشالايدىغانلىقىمىز بىلەن ھېسابلىشىپ ئولتۇرمىدى .

سىز ئاجرىشىش قارارىگىزدىن يېنىپ ، ئېرىگىزنىڭ ئۆيىگە كەتتىگىز . مەن سىزنى ئالغىلى كەلگەن ئايالىلارغا ئاپامنىڭ : «كېلىن بار ئۆيدە يامانلاپ كېلىپ ئولتۇرسا سەت تۇرىدىكەن» دەۋاتقىنىنى ئاڭلاپ قالدىم . بۇ گەپ كۆڭلۈمگە كەلگەن بولسىمۇ چاندۇرمىدىم . سىز كەتكەندىن كېيىن ، مېنى دەپ كۆڭلى رەنجىگەن ئۆيگە كەتكەنىدۇ ، دەپ بىئارام بولدۇم . بىز كۆپ ھاللاردا باشقىلارنىڭ نېمە دېيىشى بىلەنلا ھېسابلىشىپ ، ئۆزىمىزنىڭ نېمە بولۇشىمىز بىلەن ھېسابلاشمايمىز .

سىز كەتتىگىز ، بۇ خەتنى يېزىپ سىزگە دېمەكچى بولغىنىم : ئائىلىگىزدە ئەپۇ قىلغۇدەكلا ئىش بولسا ئەپۇ قىلىپ ، سىز قىلىشقا تېگىشلىك ، قۇربان بېرىشكە تېگىشلىك ئىش بولسا ، گەرچە نارازىلىقىگىز بولسىمۇ ، ھامان قىلىدىغان ئىش بولغاندىكىن جۇشاللىق بىلەن ئۆز مەسئۇلىيىتىگىزنى ئادا قىلىۋېتىڭ . بۇنىڭدىن كۆڭلىگىز خۇش بولسىلا ، تۆلىگەن بەدەل ھېچنېمە ئەمەس . لېكىن ، ئاخىرى نۆلگە تەڭ بولىدىغان قۇربانلىقنى بەرمەڭ . ئادەمنىڭ ئەڭ ئاۋۇال ئۆزى ئۇچۇن ياشاش ھوقۇقى بار . سىز قايتىپ كېلىڭ . مەن ئۆزۈمنىڭ بۇ ئائىلىدىكى قۇربان بېرىش ئارقىلىق ئېرىشكەن ئورنۇمغا تايىنىپ سىزنى قارشى ئېلىپ ، خاتىرجەم تۇرۇشىگىزغا ئىمكانىيەت يارىتىپ بېرىمەن . ئاپىگىزغا دەردلىرىگىزنى كۆسۈرلاپ دېمىسىگىزمۇ بولىدۇ . سىز ئۇچۇن مەن گاس - گاچا بولۇشقا رازى . سىز بۇ ئۆيدە ئارتۇق ئادەم ئەمەس . بۇ ئالەمدە ئەزەلدىن ئارتۇق ئايال بولۇپ باقمىغان .

ئىپپىتىنى يوقاتقان ئەر

گازىر-پۇرچاق تىزىلغان تەنزە ئالدىدىن بىر ئايال ئۆتتى . ئاجا-يىپ تولغان يۈمشاق ساغرا بىلەن پايپاقسىز ئاپپاق پاقالچاق ئۇنىڭ سەزگۈلىرىنى غىدىقلاپ ، تەپەككۇرىنى بوغدى . تومۇرلىرى چىڭقى-لىپ ، كىرىچى تارتىلغان يادەك كىرىشكەن بەدىنىنى تەستە ھەرىكەتكە كەلتۈرۈپ ، گېلىنغا كەپلەشكەن بىرنەرسىنى كۆچەپ يۇتۇپ ، بىرھازا سۆزسىز ، ھېسسىز ، تەپەككۇرسىز ئولتۇرۇپ كەتتى . كۆزىگە ئالدى-دىن ئۆتكەن شۇنچە كىشىلەر كۆرۈنمەيتتى . كۆز ئالدىغا ھېلىقى ساغرا بىلەن پاقالچاق كېلىۋېلىپ ، باشقا نەرسىلەرنى كۆرۈشتىن توساتتى . ئۇ ئۆزىنىڭ قانچىلىك ئۇزاق ئولتۇرغىنىنى بىلمىدى . بىر چاغدا «خۇدا ئۆزۈڭ بېرەرسەن دەپ» ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ ، بوشاشقان ھالدا ئاستىغا قويۇپ ئولتۇرغان كىچىك ئورۇندۇقتىن تۇردى . شۇندىلا ئالدىدىن ئۆتۈۋاتقان ئادەملەرنى كۆردى . ئاشۇ ھەر-خىل سىياقتىكى ئادەملەر ئارىسىدا بەدەنلىرى سىلىق ، نازۇك كەلگەن ئاياللار ئۇنىڭ دىققىتىنى بەكرەك تارتتى . ئۇ ئۇلارنىڭ ئېچىلىپ قالغان بويۇن ، بىلەك ، يوتا ، پاقالچاقلىرىغا سەپسېلىپ قاراشقا باش-لىدى . ئۇنىڭ چوڭ دادىسى دائىم ھېلىقى ياقا يۇرتلۇق شوپۇر بىلەن قېچىپ كەتكەن ھاممىسىنى ئۇزۇن كۆڭلەك كىي ، ئەرلەرنىڭ ئالدى-دىن توغرا ئۆتمە دەپ ئەيىبلەيتتى . چوڭ دادىسىنىڭ دېيىشىچە ، ئىسلامدا يەتتە ياشتىن ئاشقان ئاياللارنىڭ ئەرلەرنىڭ ئالدىدىن توغرا ئۆتۈشى مەنئى قىلىنغانىكەن . ئۇ چوڭ دادىسىنىڭ بۇ گېپىنىڭ مەن-سىنى بۈگۈنلا چۈشەندى . چوڭلارنىڭ گېپى ئىنتايىن توغرا ئىكەن . ئۇ بايىدىن بېرى ئۆز ۋۇجۇدىدىكى ئۆزگىرىشلەردىن نۇرغۇن نەرسە-لەرنى چۈشەندى . ئاشۇ ئاپپاق بېلىقتەك پاقالچاقلار ئۇنىڭغا ناھايىتى

يېقىندىن كۆرۈنۈپ يىراقلاشقاندا ئۇ ۋۇجۇدىدا قۇتۇرغان تەلۋە ، سارالىق تۇيغۇلارنى ناھايىتى زور چىدام - غەيرەت بىلەن باستى . ئەگەر ئايال ئۇنىڭغا ئادەملەر ئۆتۈشۈپ تۇرغان قىزىق بازاردا ئەمەس ، يېزىسىدىكى چىغىر يولدا ئۇچراپ قالغان بولسا ئۇ ئۆزىنى مۇشۇنداق تۇتۇۋالالارمىدى . دېمەك ، ئۇ ئايالنى ئەمەس ، ئۆزىنى ئويلىدى . تۇرمە ئازابىدىن ئادەملەرنىڭ نەپرەتلىك قاراشلىرىدىن «مۇشۇ زامانىدىمۇ مۇشۇنداق ئەخمەق بەندە بولىدىكەنە» دەپ كۈلۈشلىرىدىن قورقتى . ئۆتكەندە غەيرەت چارباشنى «قېرى تۇل خوتۇنىنىڭ ئۆيىگە كىرىپ پاراكەندە قىلغان» دەپ تۇتۇپ كەتكەندە ، ئاۋۇ قېرى موزدۇز جېنىدا «تازا ئەخمەق بالىكەنغۇ ئۇ ، 50 كوينىڭ مېھرىدىن كەچسە نى سەتكىلەر كۈلۈپ كېلىدىغان زامان تۇرسا ، بىر قېرى خوتۇننى دەپ نەچچە يىل كېسىلىپ كېتىدىغان بولدى-دە» دەپ ئېچىنغانىدى .

ئۇ كەچتە يايمىلىرىنى يېغىشتۇرۇپ ماڭغاندىمۇ كۆز ئالدىدىن بايىقى مەنزىرە كەتمىدى . خىيالىدىكى كۆرۈنۈشلەر ئۇنى يەنە بىئارام قىلدى . ئۇ بۇ بىئارامليقتىن قۇتۇلۇشنى قانچە ئويلىغانسېرى خىيالىغا شۇنچە كىرىۋالاتتى . ئۇ ئاستىغا غالتەك بېكىتىلگەن چاققان ھارۋىنى سۆرەپ ، سۇۋاقلىرى تۆكۈلۈپ كەتكەن كونا قورۇغا كىرىپ كەتتى .

ئۆيگە كىرىپ تەييار چۆپنى چىلاپ ئىچكەچ كونا رەڭسىز تېلېۋىزورنى ئاچتى ، يېرىم يالىڭاچ مودېل قىزلار سەھنىدە ئويان - بۇيان مېڭىۋاتاتتى . گۆشسىز ، ئەتسىز ، ياغاچتەك ساغرا - پاقالچاقلىرىنى تولغاپ ، باشلىرىغا ھەرەڭ- سەرەڭ لېنتىلارنى تاقىۋېلىپ ، چىرايىدا تەبەسسۇم دېگەن نەرسىدىن ئەسەر يوق ، سوغۇق بىر سۇر بىلەن پۇلاڭلاپ ماڭغىنىنى ماڭغانىدى . «ئايال كىشىمۇ شۇنداق بولامدۇ» دەپ ئويلىدى ئۇ ئىچىدە . ئۇنىڭچە بولغاندا ئايال كىشى دېگەن چىرايىدىن تەبەسسۇم كەتمەيدىغان ، ئادەم بىر قارىسا ئارامبەخش تۇيغۇلارغا چۆمۈلىدىغان خۇش پېچىم بولۇشى كېرەك ئىدى . ئاۋۇ ئادەملەر ھېسسىياتسىزمۇ ، ئاشۇ چاپانشالدەك ئاۋاقلارغا قاراپ ئولتۇرۇپ زېرىكمەيدىكەنە .

ئۇنىڭ خىيالىدا شۇنداق بىر ئايالنىڭ سىماسى بارئىدى . ئۇ كىچىكىدىنلا شۇنداق بىر ئايالنى ئويلايتتى . ئۇ شۇنچە كىچىك چاغلىرىدىمۇ خىيالىدىكى كەلگۈسىدە ئۆزىگە ھەمراھ بولىدىغان ئايالنى كىچىك قىز ياكى بويىغا يەتكەن قىز ھالىتىدە ئەمەس ، بىر پىشقان ئايال ھالىتىدە خىيالىغا كەلتۈرەتتى . ئۇ خىيالىدا قۇراشتۇرۇپ چىقىقان ئاشۇ ئايالغا پۈتۈنلەي ئوخشايدىغان ئايالنى ھىچ يەردە ئۇچراتمىدى . قايسىبىر ئايالنىڭ چېچى ، قايسىبىرىنىڭ كۆزى ، قايسىبىرىنىڭ بۇرنى ئوخشاپ قالاتتى . ئۇنىڭ خىيالىدىكى ئايالنىڭ چىرايىدىن ئاپتاپتەك تەبەسسۇم كەتمەيتتى . ئۇ ئايالنىڭ ۋۇجۇدىدىن ئانىلارغا خاس مېھرىبانلىق ، كۆيۈمچانلىقىنىمۇ ، ياش قىزلارغا خاس قايناق ھېسسىيات ، قىزغىن مۇھەببەتنىمۇ تاپقىلى بولاتتى . ئۇنىڭ خىيالىدىكى ئايال مۇھەببەت ئۇچۇن ئۆزىنى پەسلەشتۇرۇپ ، سۆلەتۇاز ئەركىلەرنىڭ كەينىدىن قاتراپ يۇرمەيتتى . ئاۋۇ دۇكاندىكى تۇرسۇنئاي قورچاقتەك ئۆزىنى سۆيگەن ئەرلەرنى جەبەلگە سېلىپ قان تۆكمەيتتى . ئۇ ئايال قەلبىدىكى ئەڭ گۈزەل ، ئەڭ ئېسىل ، رومانتىك ھېسسىياتلىرىنى قانداق ئادەمگە بېغىشلاشنى ، ئۆزىنى سۆيگەن ئادەمنى قانداق قەدىرلەشنى بىلەتتى . سۆيگۈسىنى ، مۇھەببىتىنى ئازدىن سەرپ قىلىپ ، بىر ئادەمنىڭ پۈتۈن ئۆمرىنى نۇرغا ، گۈزەللىككە ، خۇشاللىققا تولدۇرالايتتى .ھاممىسىدەك يەڭگىللىك قىلىپ ئاتا - ئانا ،ئۇرۇق - تۇغقانلىرىنىڭ يۈزىنى تۆكۈپ قېچىپ كەتمەيتتى .

بۇگۈن خىيالىدىكى ئۇ ئايالنىڭ تۇرقىغا يەنە بىر يېڭى سىن كىردى . ئۇ بۇرۇن خىيالىدىكى ئايالنىڭ چىرايىنىلا ئويلاپ ، بويى-تۇرقىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ باقمىغانىدى . ئۇ ئايالارنىڭ بوي - تۇرقى ھەققىدە خىيال سۈرسىلا كۆز ئالدىغا كىچىكىدە مەھەللىسىدىكى نېرىقى قاشتىكى بۇلاقتىن سۇ ئەكېلىدىغان رىزۋانگۈلنىڭ كەڭ ئېتەكلىك گۈللۈك يوپكا سۆيۈپ تۇرغان نازۇك پاقالچاقلىرى كېلەتتى . مانا بۇگۈن ئۇ خىيالىدىكى ئۇ نازۇك پاقالچاق ، قوشۇقتەك ساغرىلارنىڭ ئورنىغا بايىقى تولغان پاقالچاق ، تولغان ساغرىلارنى ئالماشتۇردى . شۇندىلا مۇشۇنداق بوي - تۇرقىنىڭلا ئۇنىڭ خىيالىدىكى

پىشقان ئايالغا ماس كېلىدىغانلىقىنى ھېس قىلدى .

ئۇ ئۆزى ئۈچراتقان ، باشقىلاردىن گېپىنى ئاڭلىغان ئاياللارغا ھەيران ئىدى . ئۇلارنى چۈشەنمەيتتى . ئاشۇ ئاياللار ئۆزىدەك پاك مۇھەببىتىنى ، مول ھېسسىياتىنى قوش قوللاپ سۈنۈپ تۇرغان يىگىتىنى كۆرمەي ، ھاراقكەش ، ئويۇنچى پاھىشۇاز ئەرلەرنىڭ كەينىدە يۈرۈشەتتى . بىر قېتىم بۇرنىغا يېگەن تۇرۇپمۇ يەنە ئۆزلىرىنى كۆيدۈرۈپ كۈل قىلىۋېتىدىغان ، بىر ئۆمۈر ئاۋارىچىلىككە ، باش قېتىشىپ چىلىققا سالىدىغان سۆيگۈ ئۇچۇن شاپاشلايتتى . ئۇ ئۆمرىنىڭ تەڭدىن تولىسىنى شۇ كوچىدا قاتراپ ، ئاخىر كۆرگىلى ، تۇتقىلى بولمايدىغان بىر ھېسسىيات ئۇچۇن ئۆزىنى بېغىشلاپ بۇ ئالەمدىن زارلاپ ، قاقشاپ ئۆتۈپ كېتىدىغان دەردەمەن سەتەڭ ئاياللارنى چۈشەنمەيتتى . ئاشۇ ئاياللارنىڭ ئاغزىدىن چىققان سۆيگۈ سۆزىدە قان تەپچىرەپ تۇرغاندەك ھېس قىلاتتى . ئۇ ئاياللار ئەگىپ يۈرگەن سۆيگۈ نەقەدەر بىچارە ، نەقەدەر مىسكىن-ھە !

ئۇ ئۆزى چۈسەنمەيدىغان ئاشۇ ئاياللارنى چۈشەپ قالاتتى . ئۇلارنى قۇچاقلاپ سۆيەتتى . ئاشۇ ھاكاۋۇر ئاياللار ئۇنىڭ چۈشىدىلا ئۇنىڭغا كۈلۈپ باقاتتى . ئۆزلىرى بەك چوڭ بىلىدىغان سۆيگۈسىنى ئۇنىڭغا بېرەتتى . ئەمەلىيەتتە بولسا ئۇ ئاشۇ ئاياللارغا بىر ئېغىز گەپ قىلماق تۇگۈل تىكىلىپ قارىيالمايتتى . ئۆزىنىڭ ئاجىز ، بىچارە ، مېيىپ ، گاداي تۇرقىدىن نومۇس قىلاتتى . ئۆزى بىلەن ئاشۇ ئېسىل كىيىملەرنى كىيىپ يۈرىدىغان ، يېنىدىن ئۆتسە مەززىلىك پۇراپ كېتىدىغان ئاشۇ ئاياللارنىڭ ئارىسىدا قېلىن ، ئېگىز بىر تام بارەڭ ، ئۇ ئاشۇ مېيىپ ، ئاۋارە تۇرقى بىلەن شۇ تامغا يامىشىپ چىقالمايۋاتقاندەك ھېس قىلاتتى . شۇڭا ، ئۇ ئۇخلاشنى ، چۈش كۆرۈشنى ياخشى كۆرەتتى . ئۇنىڭ بىر كۈنلۈك پائالىيەتلىرى ئىچىدە ئەڭ خۇش بولىدىغىنى ئىشى چۈش كۆرۈش ئىدى . چۈشىدىلا ئۆزىگە نېسىپ بولىدىغان ئاشۇ شېرىن تۇيغۇلاردىن ئايرىلىپ قالغۇسى يوق ئىدى . شۇڭا ، ئۇ ئۆزىنىڭ رېئاللىقتا ئەمەس ، چۈشىدىلا ياشايدىغان بولۇپ يارىلىپ قالمىغىنىغا ئۆكۈنەتتى . رېۋايەتلەردىكى بىر ئۇخلىسا قىرىق كېچە - كۈن-

دۇز ئۇخلىيالايدىغان دۇنيەرگە ھەۋەس قىلاتتى .

ئۇ ئاشۇ كېلىشتۇرۇپ گىرىم قىلغان ، لېكىن قەلبى قاغجىراپ چاك - چاك يېرىلغان ، ئۇلارنىڭ سەرگۈزەشتىسىنى ئاڭلىسا مۇھەببەت دېگەن سۆز پارچىلىنىپ ھەرپلىرى پارە - پارە بولۇپ كەتكەندەك تۇيغۇغا كېلىپ قالىدىغان ئاشۇ ئاياللارغا ، ئاشۇ پاخپاق ئەرلەنىڭ كەينىدىن ئەگىشىپ يۈرىدىغان ، «سىزنى سۆيىمەن» دېگەن بىر ئېغىز گېپى ئۈچۈن ناھايىتى زور بەدەللەرنى تۆلەيدىغان ئاشۇ ئاياللارغا بەك ھەيران ئىدى . « چىرايىغا لايىق ئەقىل بەرمەپتىكەن خۇدايىم » دەپ ئويلايتتى ئىچىدە . «سۆيىمەن» ، «ياخشى كۆرىمەن» دېگەنگە باج ئالمىغاندەكىن ئېغىزدىن خالىغانچە چىقىرىدىغان ، ھەقلەپ ، نىكاھلاپ ئالىدىغان چاغدا تىل چايناپ ئولتۇرىدىغان ئاشۇ لامزەللە ئەرلەرنىڭ نېمىسىنى ئارزۇلايدىغانلىقىنى بىلەلمەي بېشى قېتىپ كېتەتتى . كوچىدا ئاشۇنداق ئاياللارنى ئۇچراتسا ، ئۇنىڭ كۆز ئالدىغا بەرگىلىرى تىتىلغان ئەتىرگۈل ، يەرگە چۈشۈپ پارە - پارە بولغان بىر گۈل لوڭقىسى كېلەتتى . بۇ تۇيغۇلار ئۇنى ئاشۇ ئاياللاردەكلا ئازابلايتتى . ئۇ ئۆزىنى پايانى يوق قوقاسلىققا يېقىلغاندەك ، بۇ قوقاسلىقنىڭ چېكى يوقتەك ھېس قىلاتتى . قەلبىدىكى ئەڭ ياخشى ، ئەڭ ئېسىل ، ئەڭ گۈزەل تۇيغۇلىرىنىڭ ئۆزىنى چۈشىنىدىغان بىرىگە نېسىپ بولماي ئىسراپ بولۇپ كېتىۋاتقانلىقىدىن ئۆكۈنەتتى . ئۇنىڭ سىرتقى تۇرقىنىلا كۆرۈپ ، قەلبىنى كۆرەلمەيدىغان دىلى كور ئاياللاردىن ئاغرىناتتى . ھەر كۈنى قەلبىدىكى ئاشۇ گۈزەل تۇيغۇلارنى ئۆزى بىلەن بىللە ئۇخلاشقا مەجبۇرلىغاندا خۇددى رېستورانىدىكى شىرەلەردە ئېشىپ تېشىپ تۇرغان تاماقلارنىڭ يۈندى چېلىكىگە تۆكۈلۈۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ ، رەھىمەتلىك ئاچىسىنىڭ داغ سۇغا نان تۆگۈرۈپ يەپ ئولتۇرغان تۇرقىنى ئەسلىگەندەكىدەك تۇيغۇدا ئازابلىناتتى . ئۇ شۇنچە كۆپ ئادەملەر ئارىسىدا يەككە-يېگانە ، غېرىب ياشايتتى . ئۇنىڭ قەلبى سۆيگۈگە تەشنا ئىدى . ئۇنىڭ قەلبىدىن خۇددى ئوسا قىلغان ئېتىزلىقتەكى چاك - چاك يېرىقلاردىن ئاپپاق ھور كۆتۈرۈلگەندەك ئازاب ، ھەسرەت بۇقسۇپ چىقاتتى .

ئۇ چۈش كۆردى . چۈشىده هېلىقى ئايال ، ئۇ ئارقا تەرىپىنىلا كۆرۈپ قالغان هېلىقى ئايال ئۇنىڭغا قاراپ كېلىۋاتاتتى . چىرايىدىن ئاپتاپتەك تەبەسسۇم پارلاپ تۇراتتى . ئۇ ئايالغا قاراپ يۈگۈردى . بىراق ، يېنىدىلا پەيدا بولغان بىر توك هەرە تەلۈە بۇقىدەك نەرە تارتىپ ئۇنىڭغا قاراپ كېلىشكە باشلىدى . ئۇ قاچماقچى بولدى ، لېكىن پۇتلىرى يۆتكەلمىدى . ئۇ يوتقان ئىچىده تېپىرلاپ بىرهازادىن كېيىن قارا تەرگە چۆمۈپ ئويغاندى . هاسىراپ بىرهازا ئولتۇرۇپ سېزىملىرى ئەسلىگە كەلگەندە ئورنىدىن تۇرۇپ چىراغنى ياقتى . ئۆي ئىچى ژاللىده يورۇپ ، ژۇجۇدىدىكى چۈشى پەيدا قىلغان قورقۇنچ پەسەيدى .

ئۇ ئەسلىي تۇتقاننى يۆلىۋالىدىغان ، تاش يەپ ، قۇم چىقىرىدىغان بىر يىگىت ئىدى . ئاشۇ لەنىتى تۈك هەرە ئۇنىڭ بىر قولىنى بېغىشىدىن ئۇزۇۋەتكەندىن كېيىن ، ئۇ مانا مۇشۇنداق غېرىب ، بىچارە ، مىسكىن ، يار - يۆلەكسىز بولۇپ قالدى . ئۇنىڭ دەردىده قان يىغلاپ ئۆلۈپ كەتكەن ئاتا - ئانىسى ، ئۇنىڭ بىلەن مىراس تالىشىپ مۇشۇ كونا ئۆينى ئۇنىڭغا تاشلاپ بېرىپ چىقىپ كەتكەن ئاكىسى ئۇنىڭ خىيالىغا كەلدى ، ئۇنىڭ قۇلىقىغا يەنە بىر قىزنىڭ : «ماڭا قىلماسىمەن ئىلاهىم ، ئاجىزنىڭ ئاهى تۇتار» دېگەن غەزەپ - نەپرەتلىك ، ئېچىنىشلىق ئاۋازى ئاڭلانغاندەك بولدى . شۇ چاغدا ئۇ قىزغا «ئۆزۈكده بار ، مەست ئادەمنىڭ كەينىدىن ئەگىشىپ كېلىپ نېمە قىلاتىمىسىڭ» دەپ قويۇپ پەرۋاسىز كەتكەن ، تېخى ئاغىنىلىرىنىڭ ئالدىدا «ماڭا كۆيۈپ قاپتىكەن» دەپ پىچىرلاپ پو ئېتىپ بەرگەن ، ئۇنىڭ نەزىرىده بىر قىزنىڭ ئىپپىتى ، بىر ئۆمۈر بەختسىز بولۇپ قېلىشى هېچنېمە ئەمەس ئىدى . ئۇ ئاشۇ قىزنىڭ يەنە بىرىنى تېپىپ تېگىپ ئۆينى تۇتۇپ ئۆتۈپ كېتەلەيدىغانلىقىغا ئىشىنەتتى . ئاتام زامانىدىن بار ئىشكەنغۇ بۇ دەپ قېتىغا ئالماي يۈرەتتى . ئۇ بىلىدىغان قىزلار ئىپپىتىنى يوقىتىپ بولۇپمۇ بىر ئوبدان يىگىتلەر بىلەن توي قىلىۋالىغاندى . ئۆزىنىڭ قىزلارنىڭ يۈرىكىگە ئوت يېقىپ يۈرىدىغان چاغلىرىنى ئويلاپ ئۇنىڭ كۆڭلى بۇزۇلدى . بېغىشىدىن ئۇزۇلۈپ قورۇلۈپ

يىگلەپ قالغان بىلىكىگە قاراپ ئولتۇرۇپ ئىزىلىپ - ئىزىلىپ يىغلىدى .

— دەرۋازىنى ئېچىڭ ، تېز بولۇڭ .

ئايال كىشىنىڭ يېلىنىش ئىچىدىكى ئايانچلىق ئاۋازى ئۇنى يىغدىن توختاتتى . ئۇ يۈگۈرۈپ قوپۇپ ، ساپما كەشىنىمۇ ساپماستىن بىرىپ دەرۋازىنى ئاچتى . دەرۋازا ئېچىلىش بىلەن بىر ئايال ئالاقزادىلىك بىلەن يۈگۈرۈپ كىرىپ كەلدى . ئايال ئۆيگە كىرىپ ئۇنىڭغا :

— توكىنى ئۆچۈرۈۋېتىڭ ، ئۇ مۇشۇ ئۆينىڭ توكى يورۇق تۇرسۇ، مۇ گۈمان قىلىپ مېنى تېپىۋالدۇ ، — دېدى .

ئۇ توكىنى ئۆچۈرۈۋەتتى . ئايال كېرىم ئىسىملىك ئوقەتچىنىڭ ئايالى ئىدى . بىرنەچچە يىل بۇرۇن ئۇلار نېرىقى مەھەللىدىن جايى سېتىۋېلىپ كۆچۈپ كەتكەن . باشقىلاردىن ئايالنىڭ ئېرى ئاق تاماكا چېكىپ يۈرگەچكە ئاجرىشىپ كەتكىنىنى ئاڭلىغانىدى .

كىچىك ئۆينى ئايال كىشىنىڭ ھىدى ، ئۇنىڭ قېنىپ - قېنىپ پۈرىغۈسى كېلىدىغان يېقىملىق بىر ھىد قاپلىدى . گەرچە چىراغ ئۆچۈك بولسىمۇ ، ئۇنىڭغا ئۆي يورۇپ كەتكەندەك بىلىندى . ئۇ ئۆزىنىڭ بۇ غېرىب ، نامرات كۆلبىسىگە مۇشۇنداق لاتاپەتلىك بىر ئايالنىڭ كىرىپ كەلگىنىدىن خۇشال ئىدى . ئۇنىڭ بوسۇغىسىدىن ئايال كىشى ئاتلاپ باقمىغانغا قاي زامان . ئۇ شۇندىلا ئۆزىنىڭ تا مۇشۇ كۈنگىچە بىر ئايال زاتى بىلەن كېچىدە مۇشۇنداق يېقىن ھالدا بىر ئۆيدە ئولتۇرۇپ باقمىغىنىنى ھېس قىلدى . ھېلىقى چاغدا ئۇنى قارىغاپ كېتىپ قالغان قىز بىلەن ئۇ خۇددى بىلمىگۈدەك مەست ھالدا بىللە بولغان بولغاچقا ، ھازىرقىدەك تۇيغۇلاردا بولۇپ باقمىغانىدى . ئايال ھاسىراپ نەپەس ئالاتتى . قارىغاندا ئۇ نېرىقى كوچىدىن يۈگۈرۈپ كەلگەندەك قىلاتتى .

— نېمە بولغان ، — دېدى ئاخىر ئۇ جىمجىتلىقنى بۇزۇپ .

— گەپ قىلسام گەپ تولا . ھېلىقى ئاجرىشىپ كەتكەن ئېرىمىنىڭ خاپىلىقى . نەدىنمۇ ئۇچراشقان بولغىيتتىم ئۇنىڭغا ، — ئايال ئۆكسۈپ يىغلاشقا باشلىدى . بىر ئايال كىشىنىڭ ئۇنىڭ ئالدىدا بۇنداق

ئېزىلىپ يېغلىشى تۇنجى قېتىم ئىدى . ئايالنىڭ يېغىسى ئۇنىڭ يۈرىكىنى ئېرىتىۋەتتى . ئۇ شۇ تاپتا ئايالدىن قېلىشقۇسىز دەرىجىدە ئازابلىنىۋاتاتتى . مۇشۇنداق بىر ئايالنى يېغلاتقان ھېلىقى خۇمسى ئەرنى ئۇرۇپ يەرگە چاپلىۋەتكۈسى كېلىپ كەتتى . ئاستا سۈرۈلۈپ بېرىپ ساق قولى بىلەن ئايالنىڭ كۆز يېشىنى ئېرتتى . ئايال ئۇنىڭغا ئېسىلىپ ھېقىقداپ يېغلاپ كەتتى . ئۇنىڭ خىيالىدىكى ھېلىقى ئاپتاپ چىراي ئايال ، بايا كۆرگەن ساغرىلىق ئايال ۋە باشقا ئۇ كۆرۈپ تەلپۈنگەن بارلىق ئايالار تەرەپ-تەرەپتىن كېلىپ بۇ ئايالنىڭ جىسمىغا سىڭىپ كەتتى . ئايالنىڭ ئىسسىق تېنى ، ئىسسىق نەپىسى ، ئىسسىق يېشىدىن ئۇنىڭ تېنى ئېرىپ كېتىۋاتقاندەك بولدى . ئايالنى چىڭ قۇچاقلىغۇسى ، سۆيگۈسى كەلدى . بىراق ، بۇ تەڭ كېچىدە ئۆزىدىن پاناھلىق تىلەپ كىرگەن بىر ئايالغا يامان نىيەتتە بولۇش ، بىچارە ئايالنى بۆرىدىن قېچىپ يولۇاسقا تۇتۇلغاندەك قىلىپ قويۇشنى ۋىجدانى كۆتۈرمىدى . ئايالنى ئۆزىدىن نېرى ئىتتىرىپ ، ۋۇجۇدىدا قۇتراۋاتقان تۇيغۇلارنى ئاز-تولا باساي دېسىمۇ ، ئايالنى ئىتتىرىۋېتىشكە قولى بارمىدى . ئۇ شۇنداق زىددىيەتلىك خىياللار قاينىمىدا قېيىنىلىپ تۇرغاندا ئايال ئۇنىڭغا دەرد تۆكۈشكە باشلىدى .

قەيسەر ئايال دېگەن نېمە ، بىلەمسىز ؟ قەيسەر ئايال دېگەن بېشىغا دەرد- ئەلەم كەلسىمۇ بىرىگە شىكايەت قىلمىغان ، كۆز يېشىنى باشقىلارغا كۆرسەتمىگەن ئايال . بۇنداق ئايالارنىڭ ۋۇجۇدىدا قەيسەرلىكتىن كۆرە نومۇس تۇيغۇسى كۈچلۈك بولىدۇ . ئۇنى قەيسەر قىلغان ئاشۇ نومۇس تۇيغۇسى بۇنداق نومۇسچان ئايالارنىڭ قەيسەر بولماقتىن باشقا ئامالى يوق . ئايال ئېرىنىڭ يەنە بۇگۈن كېچىدە كېلىپ دەرۋازىسىنى مۇشتلاپ ئارام بەرمىگىنىنى ، ئۆزىنىڭ ئارقا تامدىن ئاتلاپ بۈياقفا قاراپ قاچقىنىنى ، ئۇنىڭ ئۆيىنىڭ چىرىغى يېنىق تۇرغىنىنى كۆرۈپ ئۇنىڭ دەرۋازىسىنى ئۇرغىنىنى دەپ ئۆتتى . ئايال سۆزلەۋاتقاندا ئۇ ئايال بىلەن ئىككىسىنىڭ ئوتتۇرىسىغا خىيالىدىكى ھېلىقى ئاجايىپ چىرايلىق ئەتىرگۈل ئۇنۇپ چىققاندەك ، ھېلىقى نەپىس گۈل لوغقىسىنى بىرى لەرزان پۈلاڭلىتىپ ئەكېلىپ ئىككىسىنىڭ ئارىسىغا

قويۇپ قويغاندەك بىر تۈيغۇغا كېلىپ قالدى . ئۆزىنىڭ بۇ ئايالنى قوغداش ، پاناھىغا ئېلىش مەجبۇرىيتى بارلىقىنى ھېس قىلدى . بايا ئۇ ئاڭسىز ھالدا ئايالغا دەرۋازىسىنى ئېچىپ بەرگەن بولسا ، ئەمدى ئايالنى بىر تۈغقىنىدەك كۆرۈپ قوغدىماقچى ، ئۇنى بۇ كېچىدە يالاڭ ئاياغ يۈگۈرۈپ يات ئەردىن پاناھ تىلەشكە مەجبۇر قىلغان نامەرد خۇمسى ئەرنىڭ چاڭگىلىدىن قۇتقۇزۇۋالماقچى بولدى . بىراق ، كۈچى يېتەرمۇ ؟ ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ بېرىپ ئىشىكنى ئىلىۋەتتى . مېيىپ قولىنى يەنە بىر قولى بىلەن سىلاپ بېقىپ ، ئۆزىنىڭ قورقۇنچاقلىقىدىن ، ئاجىزلىقىدىن نەپرەتلەندى . ناھايىتى كېتىدىغىنى بىر جان ئىكەنغۇ . بەربىر بىر ئۆلۈم . دۇنيانىڭ ئاھالىسى ھەر 50 يىلدا بىر قېتىم يېڭىلىنىپ تۇرىدۇ ، ئۇ 44 كە كىردى . دېمەك ، تارتىشقۇدەك چوڭ ئىشى يوق . ئايالار ئىپپىتىنى قوغدايمەن دەپ قۇربان بولسا ، كىشىلەر ئۇلارنى ھۆرمەت بىلەن ياد ئېتىدىغۇ ؟ نوزۇگۇمنى كىم ياد ئەتمەيدۇ . ئۇ ئەگەر مۇشۇ ئايالنى قۇتقۇزمەن دەپ ئۆلۈپ قالسىچۇ ؟ ئۇ چاغدا كىشىلەر ئۇنى ئاجايىپ پەخىرلىنىش ھېسسىياتى بىلەن ياد ئېتەر . ئۇنىڭ يېنىدا ئالما ساتىدىغان باققال دوستى بەلكىم «ئۇ مېنىڭ دوستۇم ئىدى» دەپ ھەممە يەردە سۆزلەپ يۈرەر . جەمئىيەتنىڭ ئەڭ تۆۋەن قاتلىمىدىكى بىر مېيىپ كىشى ئۆيىدە كارىۋاتتا جىمجىت ئۆلۈپ قالسا ، ئۇنى كۆمۈپ قويىدىغانغا تۆت ئادەم چىققىنى بىلەن ، كىشىلەر ئۇنى بىرەر يىل ئۆتمەيلا ئونتۇپ كېتىدۇ . ھېچكىم ئۇنىڭدىن پەخىرلەنمەيدۇ . ئۇ شۇلارنى ئويلاپ يۈرىكى توختىغانىدەك بولدى . ئۇ شۇنداللا بۇ ئالەمدىكى بارلىق ياخشى-يامان ئىشلارنىڭ پەقەت ياشاش ئۇچۇنلا بولىدىغانلىقىنى ، جېنىدىن تويغان ئادەمنى ھېچنېمە بىلەن گوللىغىلى بولمايدىغانلىقىنى بىلدى .

دەرۋازا زەرب بىلەن ئۇرۇلۇشقا باشلىدى . ئايال ئۇنى چىڭ تۇتۇۋالدى . ئۇنىڭ قوللىرى تىترەيتتى . ئۇمۇ ئايالدىن قېلىشقۇسىز دەرىجىدە قورقۇپ تۇرسىمۇ ، غەيرىتىگە ئېلىپ :

— كىم ؟— دېدى دەرۋازىنى ئاچماي تۇرۇپ .

— ئاۋۇ پاتىگۇل دېگەن قانجۇق مۇشۇ ياققا قاچقان ، ئىزدەپ

تاپالمايۋاتىمەن . سېنىڭ ئۆيۈڭگە مۆكۈۋالمىغاندۇ .

— ياق ، ھېچكىم كىرمىدىغۇ بۇ ئۆيگە .

— ئەگەر يالغان سۆزلەپ ئۇنى مۆكتۈرۈپ قويىدىغان بولساڭ كۆرگۈلۈكۈڭنى كۆرسەن جۇمۇ ؟

ئاۋاز يىتتى . ھەممە ياق جىمجىتلىققا چۆمدى . ئۇنىڭغا يۈرىكىنىڭ سوقۇشى يېنىدا بىرى بازغان ئۇرۇۋاتقاندەك ئاڭلىناتتى . ئۇنىڭ خىيالىدا يەنە دەرۋازا ئۇرۇلاتتى . ھېلى بىرى ئېتىلىپ كىرىپ ئۇنى دەسسەپ ، چەيلەپ ، يەر بىلەن يەكسان قىلاتتى .

جان دېگەن ھەممە ئادەمگە تاتلىق . ۋاقتى كەلگەندە قېنى كىم بىر كۈن كەم ياشىغىن دېسە ئۇنايدىكىن ؟ ھېلىقى يۈگوسلاۋىيەنىڭ «كۆۋرۈك» دېگەن فىلىمدىكى بىرى پۈتىغا ئوق تېگىپ دۈشمەنلەرنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالاي دېگەندە قانداق ئېچىنىشلىق ۋارقىراپ كەتكەن . ئۇنىڭ «گاۋاردونى» دەپ چاقىرغاندىكى ئاۋازىدىكى ، چىرايىدىكى ئادەم تەسۋىرلەپ بەرگۈسىز ئېچىنىشلىق مۇڭ كىمنىڭ دىلىنى ئەزمىگەن . ئۇ مۇشۇ كىنودىن ئۇرۇش ۋاقتىدىكى كىشىلەرنىڭمۇ ئوخشاشلا جېنى تاتلىق بولىدىغانلىقىنى ، ھەممە ئادەمنىڭ دۈشمەنگە تىك قاراپ تۇرۇپ مەردلەرچە قۇربان بولمايدىغانلىقىنى بىلگەن . ئايالنى چىقىرىۋېتىش كېرەك . ئەگەر ئۇنىڭ تەلۈە ئېرى كىرىپ قالىدىغان بولسا ، ئۇ مۇشۇ تۇرقى بىلەن ئۇنىڭغا تەڭ كېلەلەرمىدى ؟

— قاراڭ ، — دېدى ئۇ ئايالغا يۇزلىنىپ ، مەن بىر مېيىپ ئادەم . ئۇ كىرىپ قالسا ئىش چاتاق بولىدۇ . سىز ئاستا چىقىپ ماڭۇ ساڭۇتكاملارنىڭكىگە مۆكۈۋېلىڭ ، ئۇلارنىڭ ئۆيىدە تېلېفونمۇ بار ، ساقچىغا خەۋەر قىلسىڭىزمۇ بولىدۇ .

ئۇ گەرچە توكنى ياقمىغان بولسىمۇ ، ئايالنىڭ چىرايىدىكى نەپرەت ، ئېچىنىش ، كەمسىتىش تۇيغۇسىنى كۆردى . ئۇنى باشقىلار «ھۇ چولاق» دەپ ھاقارەتلىگەندىمۇ ئۇ بۇنداق خورلۇق ھېس قىلمىغانىدى .

ئايال چىقىپ كەتتى . ئۇ ھويلىنىڭ ئوتتۇرىسىدا قاققان قوزۇقتەك تۇرۇپ ، ئۆزىنىڭ قىلغىنىنىڭ توغرا بولغان - بولمىغانلىقىنى

ئويلىنىشقا باشلىدى .

— ھۇ سېسىق چولاق ، تېخى مېنىڭ خوتۇنۇمنى ئۆيۈڭگە تىقىۋالغۇدەك بولدۇڭمۇ ؟ ئۇ قولاق تۇڭگە تەگكەن مۇشت بىلەن سەنتۈرۈلۈپ يىقىلدى . يىقىلغان جايىدىن قولىغا چىققان بىر كالتەكنى ئېلىپ ئورنىدىن تۇردى . كالتەكنى ئېگىز كۆتۈرۈپ ئەرنى بىرنى سالدى . بىراق ، بىر قولى بىلەن ئۇرغان كالتەكنىڭ تازا توري بولماي ، ئەر كەينىگە ئازراق داجىغاندەك بولدى-دە ، ئېتىلىپ كېلىپ ئۇنىڭ قولىدىكى كالتەكنى تارتىۋالدى . ئۇ كالتەكنى ئەمەس ، ئىشەك-چىسىنىمۇ تارتقۇزۇپ قويغاندەك بوشىشىپ ئاران ئۆرە تۇرۇۋاتقاندا ئۇنىڭ بېشىغا بىر كالتەك تەگدى . ھېلىقى گۇل لوڭقىسى جاراڭلاپ چېقىلدى . چىرايلىق ئەتىرگۈلنىڭ بەرگلىرى تىتما - تىتما بولۇپ كەتتى . مۇھەببەت دېگەن سۆزنىڭ ھەرپلىرى باشتا ئاجراپ ، كېيىن ھەربىر ھەرپىمۇ پارە - پارە بولۇپ ، قايتا قۇراشتۇرغىلى بولمايدىغان بولۇپ كەتتى .

ئۇ ھوشىغا كېلىپ كۆرگىنى باش ئۇستىدە خۇددى بومبىلاردەك ساڭگىلاپ تۇرغان ئاسما ئوكۇل بوتۇلكىسى بولدى . پۈتۈن بەدىنى سىرقىراپ ئاغرىيتتى

— پاتىگۇل ئۆلدى . ئۇنىڭ ئاجرىشىپ كەتكەن ئېرىنىڭ دېيىشچە ، ئىككىنچىلارنىڭ مۇناسىۋىتى بار ئىكەن . سەن ئۇلارنىڭ ئاجرىشىپ كېتىشىگە سەۋەبچى بولغان ئىكەنسەن ، شۇنداقمۇ ؟

— ئۇ كۇنى پاتىگۇلنى ئۆيۈڭگە سەن چاقىرغانمۇ ياكى ئۇ ئۆزى كىرگەنمۇ ؟

ئۇنىڭ ھېچقايسى سوئالغا جاۋاب بەرگۈسى يوق ئىدى . ئۇنىڭ قولاق تۇۋىدە «پاتىگۇل ئۆلۈپ كەتتى» دېگەن بىر ئېغىز سۆز تەكرارلىناتتى . ھېلىقى لەنەتتەگكۇر ئەبلەخ ئۆزىگە كېلىدىغان جازانى يېڭىكرەك بولارمىكىن دەپ ئاشۇنداق ئاغزىغا كەلگەنچە سۆزلىگەن گەپ .

ئۇ ئايالنى چىقىپ كېتىڭ دېمىگەن بولسا ، بەلكىم ئۆلۈپمۇ كەتمەستى . ئايال ئۇنىڭدىن زور ئۇمىد كۈتكەن . ئۇنى قوغداپ قالـ

دۇ ، يوشۇرۇپ قويىدۇ دەپ ئويلىغان ئەمەسمىدى ، بىراق ئۇ ئايالنى قوغدىماق تۇگۈل ، ئۇنىڭ ئۆلۈكىنىمۇ لەنەت - نەپرەتكە قويدى . «بىر چولاق بىلەن تۇتۇۋېلىپ ئېرى ئۆلتۈرۈۋېتىپتۇ» دېگەن گەپ ھازىر يۇرتقا بىر كەلگەندۇ ؟

ئۆز ۋاقتىدا ھېلىقى قىز «مەن بىر ئاجىز قىز تۇرسام ، ئۆزىڭىز تارتىپ ئەكىردىڭىزغۇ ؟ سىزگە مېنىڭ قانداق كۈچۈم يېتەتتى» دېگەندە ئۇ ئىشەنمىگەن ، قىزنى ئۆزى بوشاتقىلى قىلغان دەپ ئويلىغانىدى . مانا ئەمدى ئۇ بۇگۈن بىلدىكى ، جىسمانىي ئاجىزلىق روھىي ئاجىزلىق پەيدا قىلىدىكەن . ئۇ ئۆزى جىسمانىي ئاجىزلىقى تۈپەيلى بىر ئايالنى قوغداپ قالالمىغاندىلا ، قىزنىڭ ئېيىتىنى يوقىتىشقا جىسمانىي ئاجىزلىقى سەۋەبچى بولغانلىقىنى چۈشەندى .

ئۇ بۇرۇن ئېيىتىنى يوقاتقان قىزلارنى ئۆلۈۋالسا توغرا بولىدۇ دەپ قارايتتى . ئۇ بىلىدىغان ئېيىتىنى يوقاتقان ، لېكىن ئۆلۈۋالمىغان قىزلارغا يىرگىنىش ، كەمسىتىش نەزىرىدە قارايتتى . ھالا بۇ-گۈنكى كۈندە ئۆزى شۇنداق قاراشلارغا بەرداشلىق بېرەلەرمۇ ؟ !

ئۇ بېشىدا ساقگىلاپ تۇرغان ئاسما ئوكۇل بوتۇلكىسىغا قارىدى . سۈپسۈزۈك سۇيۇقلۇق بىر تامچە - بىر تامچىدىن ئۇنىڭ تومۇرلىرىغا ئېقىپ كىرىۋاتاتتى . مانا مۇشۇ سۇيۇقلۇق ئۇنىڭ ئاغرىق ئازابىنى پەسەيتىپ ، ئۇنى ئادەملەر ئارىسىدا يەنە قايتا ياشاش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلماقچى ، ئۇنىڭ چىرايلىرى پۈرۈشۈپ كەتتى . قولىنى سىل-كىپ ئوكۇل يىڭنىسىنى چىقىرىۋەتتى . سۇيۇقلۇق يەرگە تامچىلاشقا باشلىدى .

بەخت كىرمىگەن بوسۇغا

ئۇ كۆزىنى يۇمسىلا قارا باساتتى . ئۇخلاپ قالماي دەپ شۇنچە تىرىشسىمۇ مۇگدەپ قالاتتى ، چۈشىدە ئۆتكەن يىلى سويۇۋەتكەن ، مۇڭگۇزلىرى يۆگىشىپ تۇرىدىغان بۇدۇر يۇڭلۇق قوچقار خۇددى ئىتەك ئۇنىڭغا خىرىس قىلدى . قوچقارنىڭ كۆزلىرىدىن چاچراپ تۇرغان سوغۇق نۇر ئۇنىڭ تېنىنى شۇركۈندۈرۈۋەتتى .

— ھېلىقى قورسىقىدىن بالىسى چىققان قارا ساغلىق ئېسىڭدەمۇ ؟— دەپ سورىدى قوچقار زۇۋانغا كېلىپ ، — شۇ مېنىڭ بالام ئىدى . بالام تېخى تۇغۇلماي تۇرۇپلا سەن ئانىسىنى سويۇۋەتكەن . سەن ئاشۇ قىپقىزىل گۆش بالامنى ئانىسىنىڭ قورسىقىدىن ئېلىپ بىر چەتكە تاشلاپ قويۇپ ، ئانىسىنىڭ گۆشىنى پارچىلاش بىلەن بولۇپ كەتتىڭ ، شۇ چاغدا سېنى ئۇسۇپ ئۆلتۈرۈۋېتەي دەپ ئويلىغانىدىم .

ئۇ قورقتى . شۇنچە يىل قاسساپلىق قىلىپ ، قويلارنىڭ قېنى ، كېسىلگەن باشلىرىنى كۆرۈپ كۆنۈپ كەتكەن ئادەم بىرچاغلاردا سويۇۋەتكەن ، مۇڭگۇزىنى سەنئەت بۇيۇمى ياسايدىغان بىرىگە سېتىۋەتكەن قوچقاردىن قورقتى . قوچقار خىرىس قىلغىنىچە ئۇنىڭغا ئېتىلدى . ئۇ قاچاي دەپ قاچالمىدى . پۇتلىرى ئىزىدىن يۆتكەلمەيتتى . قوللىرى مۇ جېنى يوقتەك كارغا كەلمەيتتى . ئۇ ۋارقىرىدى ، ئايالىنىڭ ، بالىلىرىنىڭ ئىسمىنى توۋلاپ ۋارقىرىدى ، لېكىن ئۇنىڭ ۋارقىرىغىنىنى قاياۋاتقان شورپىغا چامغۇر سېلىۋاتقان ئايالىمۇ ، مەشنىڭ يېنىدا كىتاب ئوقۇپ ئولتۇرغان بالىسىمۇ ئاڭلىمىدى ، پەقەت بىردەمدىن كېيىن ئۇنىڭ چىرايىنىڭ ئۆزگىرىپ ، يوتقان ئىچىدە تېپىرلاپ كېتىۋاتقىنىنى كۆرگەن ئايالى ئاستا بېرىپ ئۇنى تۇرتۇپ ئويغىتىۋەتتى .

تى . ئۇ كىچىك چاغلىرىدا ئانىسى «ئىسكەندەر زۇلقەرنەيىندەك ئادەم بولارسەن !» دەپ دۇئا قىلىدىغان . بىراق ئۇ ، مەھەللىدىكى ئۆمەر قاسساپتەك قاسساپ بولۇپ قالدى . ئۇ باشلانغۇچ مەكتەپتە ئوقۇۋاتقاندا مۇئەللىمى سىنىپتىكى بالىلاردىن : «چوڭ بولغاندا قانداق ئادەم بولىسىلەر ؟» دەپ سورىغاندا ، ھېچكىم قاسساپ بولىمەن دېمىگەن ، لېكىن ئاشۇ ساۋاقداشلىرىنىڭ بەزىلىرى ھازىر قاسساپمۇ بولالماي ، «بىر جىڭ گۆشنى نېسى قىلىپ تۇرسىڭ» دەپ ئۇنىڭ ئالدىغا سارغىيىپ كېلىدۇ . ھەر نېمە دېگەنبىلەن ئۇ شۇ ھۇنەرى بىلەن بىر ئۆيىنى چۆرگۈلىتىپ يۇرۇۋاتىدۇ . تېخى ئەينى چاغدا ئوقۇش پۇلىنى تاپشۇرالمايدىغانلىقىنى ئېيتىپ يىغلىغاندا : «قانداق قىلىمىز بالام ، مەندە-مۇ ئامال يوق» دەپ ئۇنىڭ مەكتەپتىن چىقىپ كېتىشىگە قاراپ تۇرغان كېرىم مۇئەللىم گۆش ئالغىلى كېلىپ ، ئەتراپتىكىلەرگە : «بۇ مېنىڭ ئوقۇغۇچۇم بولىدۇ . ئۇستا قاسساپ بولۇپ كەتتى» دەپ ماختىنىپ كېتىدۇ . خۇددى قاسساپلىقنى ئۇ مۇئەللىم ئۆگىتىپ قويغاندەك .

ئۇ كىچىك چاغلىرىدا ئەتراپتىكى نۇرغۇن ئادەملەردىن رەنجىگەن . قار ياغقان بىر كېچىسى ئۇلارنىڭ دەرۋازىسىنى ئۇرۇپ : «ھەي خوتۇن ، قاچقۇن ئېرىڭ قايتىپ كەلمەيدۇ ، مەندىن ئايال نېمە قىلىسەن……» دەپ ۋارقىراپ ئۇلارنى ئۇخلاتمىغان ھاشىم بويتاقتىن ؛ دەرسلىك كىتابتىكى «لاكىياشەندىكى بەش قەھرىمان» بولۇپ ئوينىغاتقاندا ، قاچقۇننىڭ بالىسى تاغ چوققىسىنى ئېگىلىۋالسا بولمايدۇ ، دەپ ئۇنى قىنغ دۆڭىسىدىن ئىتتىرىپ چۈشۈرۈۋەتكەن ساۋاقداشلىرىدىن ؛ ئاپىسىغا نان ياققىلى تونۇرنى ئۆتنە بېرىپ تۇرمىغان قوشنىسى ئايشەمخاندىن ؛ ئۆي ئىچىدە قاراپ تۇرسا ھويلىدىكى سۇپىدا ئاپىسى يۇغۇرۇپ قويۇپ قويغان خېمىرنى ئېتىكىگە يۆگەپ چىقىپ كېتىپ : «ھۇ شۇم ، دادائىدەك ئەسكى نېمە بوپسەن ، قاراپ تۇرۇپ مېنى خېمىر ئوغرىسى دەۋاتامسەن ؟ مەن سەندەك گېزەندىلەرنىڭ نەرسىسىنى ئوغرىلامدىم ؟ مەن كىم ، سەن خەق كىم ؟» دەپ ئۆكتەملىك قىلغان نۇسرەت بۇۋىدىن ؛ ئاپىسى ئەترەت ئەزالىرىغا تاماق ئەتكەندە ،

ئاش سۈزگەن چوڭ جاۋۇرنىڭ ئاستىدا قالغان ، ئۈزۈلۈپ كەتكەن ئاشلارنى ئۇنىڭغا سېلىپ بەرگەنلىكىنى كۆرۈپ قېلىپ : «ئۈزۈلۈپ كەتكەن ئاش بولسىمۇ ، ئەزالارنىڭ قان - تەرى بەدىلىگە كەلگەن . ئاشپەز بولدۇم دەپ بۇ يەردە بالاڭنى باقامتىڭ»دەپ ئاپىسىنى دادۇيجاڭغا چېقىشتۇرۇپ ، قوناق ئۈزگىلى سالغان مەرەمگۈلدىن..... ھەممىدىن رەنجىگەن ، ئۇنى ۋە ئاپىسىنى يەكلەپ ئارىغا ئالمىغان ، بوزەك قىلغان ئادەملەردىن ، ئۇ دىدارىنى كۆرۈپمۇ باقمىغان ، لېكىن ئۇ ۋە ئاپىسىغا كۆتۈرۈپ قوپقۇسىز ئازابلارنى ھەدىيە قىلغان دادىسىدىن رەنجىگەن ، «خەپ چوڭ بولسام» دەپ مۇشتلىرىنى تۈگكەنىدى . بىراق ، شۇ مۇشتلىرى كۈچكە تولغاندا ئۇ ھېچكىمنى ئۇرمىدى . ھېچكىمدىن ئۆچ ئالمىدى . چوڭ بولۇپ چۈشەندىكى ، نادان ، قورسىقى تويمىغان شۇ ئادەملەردە گۇناھ يوق ئىكەن ، گۇناھ ئاشۇ يىللاردا ئىكەن . ئاشۇ يىللار بىرچاغلاردىكى قەددى - قامەتلىك كىرىم مۇئەللىمنى ئېڭىشىپ ماڭىدىغان دۈمچەككە ئايلاندۇرۇپ قويدى ، كىشىلەر ئۇنىڭ بوينىغا تاش ئېسىپ قويۇپ جازالىغان ، دەيدۇ .ئاشۇ يىللار بىرچاغلاردا يىگىتلەرنى قايرىلىپ قاراشقا مەجبۇرقىلغان ساۋاقدىشى تۇنىسا قىزنى كوچىلاردا كىيىملىرىنى سېلىپ تاشلاپ ،ئالدىغا كەلگەننى تىللاپ يۇرىدىغان سارائ خوتۇنغا ئايلاندۇرۇپ قويدى .

— ۋاي غوجام بالام ، قانداقراق تۇرىلا ، ئاللا بۇ كېسەلنى مېنىڭ دەك ئىككى پۇتى گۆرگە ساڭگىلىغان قېرىغا بەرمەي ، سىلىدەك تاش يېسە قۇم چېچىدىغان تېرەكتەك ئەرگە بەرگىنى نېمىسى ، — ئاپىسى شۇنداق دەپ كالىچىنى سېلىپ سۇپىغا چىقىپ ، ئۇنىڭ بېشىغا كېلىپ ئولتۇردى .

— مۇگدەك بېسىپلا تۇرىدىغۇ تاڭ ، ئۇخلاپ قالسامىلا قارا باسقان.....

— چارچاپ قالغان ئوخشايلا بالام ، ئۆچ يۇز ئاتمىش كۈن بىكار تۇرمايلا ئەمەسمۇ ؟— دېدى ئاپىسى .

— شېئىر ئوقۇپ بېرەيمۇ دادا ؟— دېدى بالىسى .

— ھەئە ، ئوقۇغىنا ، — دېدى ئۇ يەنە ئۇخلاپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ .

ئۇ كۆزىنى يەنە يۇمۇۋالدى . قەلبىگە تالاي يىللار بۇرۇن كۆمۈ-ۋەتكەن شائىرانە تۇيغۇلار خۇددى توخۇ ساماننى تاتىلاپ دان ئىزدىگەن-دەك تاتىلىنىشقا باشلىدى .

ئاشۇ يىللار ئاجايىپ يىللار ئىدى . داستىخان قوناق نېنىدىن بۆلەكنى كۆرمەيدىغان شۇ يىللاردا ئۇنىڭ ئاجايىپ بۇيۇك غايىلىرى ، ئارزۇلىرى بولىدىغان . قورسىقى ئاچ ، ئۇيقۇسى كەلمىگەن ئاخشاملار-دا ئۇ كەلگۈسى ھەققىدىكى گۈزەل خىياللىرىغا بۆلىنىپ ياتاتتى . خىياللىرىدا ئۇ داڭلىق يازغۇچى ئىدى . چوڭ شەھەردە يوپيورۇق ، ئازادە ئىشخانىدا كۆزئەينەك تاقاپ ئولتۇرۇپ ئەسەر يازاتتى . باللىق خىياللىرىدا يازغۇچى ، ئەدىب دېگەنلەر چوقۇم كۆزئەينەك تاقايتتى . تالاي ھەۋەسكارلار ئۇنىڭغا خەت يازاتتى . ئىشخانىنىڭ ئىشىكىنى يېنىك چېكەتتى . ئۇ ئۆيگە قايتىپ كەلگەندە سۆيۈملۈك ئايالى ئۇنى قىزغىن قارشى ئالاتتى . ئالدىغا گۆش بېسىلغان پولۇنى قويۇاتتى . ئۇنىڭ ئېچىپ كورىكراپ كېتىۋاتقان قورسىقى پولۇنى ئويلاش بىلەن تېخىمۇ ئېچىپ كېتەتتى . ئۇ كورىكراۋاتقان قورسىقىنى سىلاپ قو-يۇپ خىيالىنى داۋاملاشتۇراتتى . شۇنداق بىر كۈن كېلەتتىكى ، دادە-سى قايتىپ كېلەتتى . خىيالىدا دادىسى ئەتراپتىكى ھېچقانداق بىر ئادەمگە ئوخشىمايتتى . ئۇ ئۆچىسىغا مۇنۇ ئادەملەردەك توپا ئۆرلەپ تۇرىدىغان كونا كىيىملەرنى كىيىپ ، ئالدىغا ئېگىشىپ دۇگدىيىپ يۈرمەيتتى . ئۇنىڭ دادىسى ئېسىل پەلتو كىيىپ ، چاچلىرىنى رەتلىك تاراپ ، قولىدا چامادان تۇتقان ھالدا مەھەللىگە كىرىپ كېلەتتى ۋە كىشىلەردىن : «ئايگۈلنىڭ ئۆيى قايسى ؟ » دەپ سورايتتى . ئۇ ئوينا-ۋاتقان ئويۇننى تاشلاپ يۈگۈرۈپ دادىسىنىڭ ئالدىغا بېرىپ ، « مەن ئايگۈلنىڭ بالىسى » دەيتتى.....

نەۋرىسى ئوقۇپ بەرگەن شېئىرنى ئاڭلاپ ئولتۇرۇپ ئانىمۇ خە-يالغا كەتتى .

* * *

سوۋېت بىلەن جۇڭگو چېگرالىنىدىغان يەردىن 100 مېتىرچە يىراقلىقتا بىر ئەر بىر ئايالنى سۆرەپ كېتىۋاتاتتى ، ئايال شېغىللىق

دالىدا ئۇنۇپ قالغان چاتقاللارغا ئېسىلىۋالاتتى . چاتقال يۇلۇنۇپ ئايال-نىڭ قولىغا چىقاتتى .

— قويۇۋەت مېنى ، ئاتا-ئانام بۇ يەردە تۇرسا ، سەن بىلەن كېتىپ نېمە قىلىمەن . قويۇۋەت دەيمەن ، قويۇۋەت ، — ئايالنىڭ ئېچىنىش-لىق ۋارقىراشلىرى چەكسىز شېخىللىق دالىغا سىڭىپ كېتىۋاتاتتى .

— ئۇنى قويۇۋەت ، كەتكۇك بولسا ئۆزۈك كەت ، — ئۇلارنىڭ يېنىدا تۇيۇقسىز پەيدا بولغان ئاتلىق ئادەم ۋارقىرىدى .

— خوتۇن مېنىڭ تۇرسا ، سېنىڭ نېمە چاتىقىڭ ؟

— مانا چاتىقىم ، — ئاتلىق ئادەم ئەرنى قامچىلاپ ئۇرۇشقا باشلىدى . ئەر تاياقتىن قېچىپ يۇگۇرۇپ چېگرا سىزىقىغا بېرىپ قالدى . ئۆزىنىڭ يەنە ئازراق ماڭسىلا ئۆتۈپ كېتىدىغانلىقىغا كۆزى يەتكەن ئەر كەينىگە ئۆرۈلۈپ ، قولىنى كانايچە قىلىپ ئاغزىغا ئاپىرىپ :

— خوش ئايگۈل ، كۆرۈشكۈچە ئامان بول ، — دەپ ۋارقىرىدى . ئايال چۆلدەرەپ قالغان ئۆيىگە كېلىپ كۈنلەپ - كۈنلەپ يىغلىدى ، لېكىن ئىش ئورنىغا كەلمىدى . يىل ئۆرۈلۈپ ئۇ بىر ئوغۇل تۇغدى . ئوغۇلغا يادىكار دەپ ئىسىم قويدى .

بالىغا سۈت چىقسۇن دەپ ئاپىسى ئۇنىڭغا ئەتكەنچاي ئېتىپ بەردى . سىنچايغا زاغرا ناننى چىلاپ يەپ ئولتۇرغان ئۇكىلىرى ئۇنىڭ قاچىسىغا تەلمۈرۈپ قارايتتى . ئۇكىلىرىنىڭ بۇنداق قاراشلىرىدىن كۆڭلى بۇزۇلغان ئايگۈل ئاغزىغا ئاپارغان بىر قوشۇق چاينى يۇتالماي تۇرغاندا بىلىكىگە قىزىل بەلگە تاقىۋالغان مىنبىڭلار ئۆيگە باستۇرۇپ كىرىپ ، ئۇنى يالاپ باشلانغۇچ مەكتەپ مەيدانىغا ئېلىپ كەلدى . ئۇ بۇ يەردە ئۆزىگە ئوخشاش تەتۇر قىسمەتكە دۇچار بولغانلار بىلەن ئات هارۋىسىغا ئولتۇرۇپ يىراق بىر يېزىغا ئېلىپ كېلىندى .

ئايگۈل ئۆزىنىڭ نېمە سەۋەبتىن بۇنداق كۈنلەرگە قېلىۋاتقانلىقى-نى چۈشەنمەيتتى . ئۆمرىدە بىرەر ئېغىز سىلىق گەپ قىلىپ باقمىغان دادۇيخاڭ خۇددى ئايگۈلنىڭ ئايال كىشى ئىكەنلىكىنى بىلمەيدىغان-دەك ، قوپاللىق بىلەن :

— ھەي ، سەن ئاۋۇ ئېتىزدىكى بۇغدايلارنى ئورۇسەن ، — دەپ ئېتىزنى كۆرسىتىپ قويۇپ لوك ـ لوك دەسسىگەنچە كەتتى . ئەتىسى يەنە ئېتىز بېشىدا جىنىدەكلا ئۇنۇپ :

— ھەي خوتۇن ، تېخى بىر سولمۇ ئورماپسەنغۇ ؟ سەن تېخى قاچقۇن ئېرىم تۇلپارغا مىنىپ كېلىپ مېنى ئېلىپ كېتىدۇ ، دەپ خام خىيال قىلىپ يۈرەمسەن ؟ ئۇخلاپ چۈشۈك ، ئىپادەڭنى ياخشى قىلىپ ئورماڭنى ئور ، — دەپ يەنە تۇنۇگۈنكىدەك لوڭۇلداپ مېڭىپ كېتىپ قالدى .

كەچتە ئۇگە ـ ئۇگىلىرى ئاجراپ كېتىدىغاندەك ئاغرىپ ، سۈت تولغان كۆكسى چىڭقىلىپ ئارام بەرمەيۋاتقان ئايگۈلگە ھېلىقى قوپال دادۇيجاك بىر كونا پاختىلىق پىنجىكنى تەڭلەپ :

— ھەي خوتۇن ، بۇنى كىيىپ ئىشلە ، — دېدى .

— كۇن ئىسسىق تۇرسا ، — دېدى ئايگۈل ھەيران بولۇپ .

— سېنى توڭۇپ كېتىپتۇ ، دەپ كۆيۈنىدىغانغا سەن مېنىڭ خاناچاممىدىك ، كىمي دېگەندىن كېيىن كىيىمەمسەن ، بۇ جازا ساڭا يېنىكلىك قىلىدۇ . ئەتە ئۇچاڭدا كۆرمەيدىغان بولسام مەندىن ياخشىلىق كۇتمە ! — دەپ ۋارقىرىدى .

پاختىلىق پىنجىك كىيىپ ئىشلەۋاتقان ئايگۈلنىڭ ئۇستىبېشىدىن شۇرقىراپ تەر قۇيۇلاتتى . كۆكسىگە سىغمىغان سۈتلىرى ئېقىپ چىقىپ پىنجىكنىڭ ئالدىنى ھۆل قىلىۋەتكەنىدى . ئۇچىنچى كۇنى ئايگۈل كۆكسىنىڭ ئاغرىقىغا چىدىماي ئېتىز بېشىدا ئۇن سېلىپ يىغلاشقا باشلىدى . نەدىندۇر پەيدا بولغان دادۇيجاك :

— ھەي خوتۇن ، نېمە پوتلاڭنى ئېقىتىپ ئولتۇرسەن ، ئىشنى ئاقساتماي ئورماڭنى ئورمامسەن ، — دەپ ۋارقىرىدى .

— جېنىم ئاكا ، سىلىنىڭمۇ ئانىلىرى ، قىزلىرى باردۇ ؟ ئەمچەكتە بالام بارئىدى . كۆكسۈم چىڭقىلىپ ئاغرىپ كېتىۋاتىدۇ . ماڭا ئىچلىرى ئاغرىسۇن ، — ئايگۈل گېپىنىڭ ئاخىرىنى دېيەلمەي ئېسىدەپ يىغلاپ كەتتى . ئۇنىڭ يىغىسىغا قاراپ دادۇيجاڭنىڭ ئىچى ئاغرىدى بولغاي مۇلايىملىشىپ :

— گەپىڭ بولسا گۈڭشىغا دە ، مەن سېنى ئىشلىتىشنى بىلمەن شۇ ، — دېدى .

تۆتىنچى كۈنى ئايگۈلنىڭ قىزىتمىسى ئۆرلەپ ئېتىز بېشىدا يىقىلىپ قالدى . بىر قىزىل قوغدىغۇچى باشلاپ كەلگەن يالاڭ ئاياغ دوختۇر ئۇنى تەكشۈرۈپ كۆرۈپ :

— بالا ئەمىگەچكە سۈت كۆكسىدە ئۈيۈپ قاپتۇ . ناھىيەگە يۆتكەپ داۋالاتمىسا بولمايدۇ ، — دېدى .

ئايگۈل ئات ھارۋىسىغا سېلىنىپ ناھىيە دوختۇرخانىسىغا ئەكېلىندى . بىرنەچچە كۈن ئوكۇل قىلغان بولسىمۇ كۆكسى يەنىلا ئاغرىۋەردى . كۆكسى دەسلەپكى قىزىل رەڭدىن قارىداپ بۈزۈلۈپ قالغان گۆشتەك رەڭگە كىرىپ ، تېرىسى سويۇلغىلى تۇردى . دوختۇرلار : « ئېغىز ئالدۇرمىساق بولمىدى » دېدى . بىر كۈنى بىر سېستىرا قارا رەڭلىك بىر دورىنى كۆتۈرۈپ كىرىپ ئۇنىڭ كۆكسىگە سۈركەپ تېڭىپ قويدى . بۇ كۈنلەر ئايگۈل ئۇچۇن ئاجايىپ ئۇزاق ھەم ئازابلىق ئىدى . ئاغرىق دەستىدىن ئۇخلاي دەپمۇ ئۇخلىيالمايتتى . ئاش-تاماق-تىنمۇ قالدى . ئىككى كۆكسىنىڭ چىدىغۇسىز ئاغرىقى ئۇنىڭغا مىنۇت ئارام بەرمەيتتى . كۆز ئالدىغا ئاپىسىنىڭ «يېلىنى ئاغرىپ قاپتۇ » دەپ چېلەكتە سۇ ئاپىرىپ يېلىنىنى يۇغان ئالا ئىنەكنىڭ ئېچىنىشلىق مۆرەشلىرى كەلدى . ھايۋان بولسۇن ، ئادەم بولسۇن ، ئانا بولماق نېمىدېگەن تەس - ھە ! ؟

— ئاپام كۆكسى ئاغرىمىغان ئايال ئايال ئەمەس دەيدىغان ، سەن ئەجەب تۇنجى تۇغۇتۇڭدىلا بۇنداق بولدۇڭ ، — دەيتتى ئاپىسى بېشىدا يىغلاپ ئولتۇرۇپ . ئۇ ئاشۇ ياداپ تونۇغۇسىز بولۇپ كەتكەن تۇرقى ، پاخپىيىپ كەتكەن چاچلىرى ، رەتسىز كىيىملىرى بىلەن ئاپىسىدىنمۇ چوڭ كۆرۈنەتتى . ئۇ كۆكسىنىڭ ئاغرىقىغا چىدىماي يىغلاپ تۇرۇپ ، ئۆزىنى مۇشۇ كۈنلەرگە قويغان ئېرىنى ، چېگرادا ئۇنى تۇتۇۋالغان ئاتلىق ئادەمنى ، ئىسسىقتا ئورما ئورغىلى سالغان دادۇيجاڭنى دۇنيا-دىكى ئەڭ سەت تىللار بىلەن تىللىدى ، ئېرى بىلەن كەتمىگىنىگە پۇشايمانمۇ قىلدى .

— ئەمدى ئوپېراتسىيە قىلساق بولىدىكەن ، — دېدى بىر كۈنى دورا ئالماشتۇرغىلى كىرگەن سېسترا ۋە ئۇنى يۆلەپ باشقا بىر ئۆيگە ئېلىپ كىردى . قولىدا پىچاقتەك بىر ئەسۋابنى تۇتقان دوختۇر ئۇنىڭ كۆكسىنىڭ يۇمشاپ ئېسىلىپ كەتكەن يېرىگە ئەسۋابنى ئۇدۇللاپ تۇتۇپ ئۇردى . كۆكسىنىڭ تۆۋەن ئۇدۇلىغا توغرىلاپ جاۋۇر تۇتۇپ تۇرغان سېسترا يۈزىنى ئەپقاچتى . ئىككى سېسترا ئايگۈلىنىڭ ئىككى قولىنى چىڭ تۇتۇۋالغان بولۇپ ، يىغلاپ ئېقىپ كېتىۋاتقان ئايگۈلىنىڭ ئوچۇق تۇرغان ئىككى كۆكسىدىن قان - زەردار بولۇپ كەتكەن ، تۇگۈر - تۇگۈر يېشىل رەڭگە كىرگەن سۇتلەر بۇلدۇقلاپ چىقىپ جاۋۇرغا چۈشۈۋاتاتتى . ئۆينىڭ ئىچى ئادەم چىداپ تۇرغۇسىز سېسىق-چىلىققا تولدى . ئېچىغان سۇتىنىڭ پۈرىقىدىن كۆڭلى ئاينىغان دوختۇر يۈگۈرۈپ سىرتقا چىقىپ كەتتى .

ئايگۈل يىغلايتتى . بېشىغا كېلىۋاتقان بۇ قىسمەتلەرگە ئېچىنىپ-مۇ ، نارازى بولۇپمۇ يىغلايتتى ، شۇندىن كېيىن ئۇ ئېتىزغا ھەيدەپ چىقىلمىغان بولسىمۇ ، موھتاجلىق ، كەمستىلىش ، يەكلەشلەرگە ئۆچراپ ، ئۇنلۇكرەكمۇ گەپ قىلالمايدىغان بولۇپ كەتتى . بالىسىنى قاتارغا قوشقۇچە جاھاندىكى بار كۆرگۈلۈكنى كۆردى . مانا ئاشۇ يىللار ئۇنىڭغا ئۈمىد بېغىشلاپ كەلدى . ئۇ يولدىشىنىڭ ھامان بىر كۈنى كېلىدىغانلىقىغا ئىشىنەتتى . قايسىبىر يىلى بىر پالچى : «ناھايىتى ئۇزاق يىللاردىن كېيىن يولدىشىڭىز بىلەن كۆرۈشىسىز » دېگەنىدى . ئۇ بالىسىدىن رازى ئىدى . بالىسى چوڭ بولۇۋېدى ، ئۇ موھتاجلىقتىن قۇتۇلدى . بالىسى گۈلدەك ھۈنىرى بىلەن پۇل تاپتى ، يۈز تاپتى . ھازىر يادىكار قاسساپ دېسە بىلمەيدىغان ئادەم يوق .

* * *

ئۇ كۆزىنى ئېچىپ ، بېشىدا دۇرۇت ئوقۇپ تەسۋى سىيرىپ ئولتۇرغان ئاپىسىنى كۆردى . ئاپىسىغا ئۇزاق قاراپ تۇردى . ئاپىسى-

ىنىڭ چىرايىدىكى يول - يول قورۇقلار ئۇنىڭغا يەنە ئۆتمۈشنى ئەسلەتـ
تى . ئۇ كەينىگە قوشلاپ قويۇلغان ياستۇقتا يۆلىنىپ كۆزىنى يۇمدى .
ئۇنى يەنە مۇگدەك باستى .

شىنجاڭ ئەزەلدىن بىر ياخشى ماكان ،
بايلىقلىرى مول ، تۇرمۇش پاراۋان.....

بوران قېقىۋەتكەن توڭ ئالمىلارنى يىپقا ئۆتكۈزۈپ چاچ قىلىپ ئېسىۋالغان تۇنىساقىز ئۇ گۆش ئاسقان كانارىنىڭ ئالدىغا كېلىپ ناخشا ئېيتىشقا باشلىدى . ئەتراپتىكىلەر ئۇنىڭ تۇرقىغا قاراپ كۈـ لۈشتى . تۇنىساقىز :

— ھۇ ھېجىقىزلار ، كىرىپ خوتۇنۇڭنىڭ ئوسمىسىنى سىقىپ بەرمەي ھىجىيىپ تۇرۇشسەنغۇ ، — دەپ تىللىدى . ئەرلەر :

— ماڭە سارىڭ ، ناخشاڭنى ئەسكى تاملىققا بېرىپ ئېيت ، — دەپ قويۇپ تۇرۇۋەردى .

— پىچاق چاقلايمەن ، پىچاق چاقلايمەن ، — داۋاملىق مەھەللە ئارىلاپ پىچاق چاقلايدىغان قېرى چاقچىنىڭ ئاۋازى ئۇنى چۈش قوينـ ىدىن رېئاللىققاقايتۇرۇپ كەلدى .

— ماڭ ، پىچاقلارنى چاقلىتىپ كىر .

— ئاۋۋال بىر ساقىيە دادا ، — بالىسىنىڭ مەشنىڭ يېنىدىن قوپقۇسى كەلمەي دېگەن گېپى ئۇنىڭ زەردىسىنى قاينىتتى .

— تۇر دەيمەن نان قېپى ، — ئۇنىڭ ۋارقىرىشى بىلەن بالىسى پىچاقلارنى ئېلىپ چىقىپ كەتتى .

«تۇنىساقىز يۇرتىنىڭ گۈلى ئىدى ، بېشىغا كالتەك بىلەن ئۇرۇـ ۋېتىپ ئاشۇنداق بولۇپ قالدى . خۇداغا شۇكۇر ، ئۇنىڭغا قارىغاندا بىز ھېچ كۈن كۆرمىدۇق» دېگەنىدى ئاپىسى ئۇ ئاچ قورساق ئۇخلىيالمايـ ۋاتقان بىر ئاخشىمى . ئۇ تۇنىساقىز ھەققىدە بۇرۇن ئويلاپ باققانـ دى . بايىقى چۈش بىلەن ئۇنىڭ خىيالىغا تۇنىساقىز كىرىۋالدى . ئۇلار مەدەك ، تېزەك قالاپ قىشنى چىقارغان ئاشۇ چاغلاردا تۇنىساقىز

قانداق قىلغان بولغىيدى؟ ئۇنىڭ تاملىرى شورا بولۇپ كەتكەن، قوراي باسقان هويلىسىغا هاشىم بويتاقتەك ناكەس ئەرلەر كىرگەن. دەپسەندە قىلغان. ئۇنى ئەرز قىلالمايدۇ، قىلغان - ئەتكىنىمىزنىڭ سورىقى بولمايدۇ، دەپ كوچىلاردا قىلغان - ئەتكەنلىرىنى سۆزلەپ يۈرگەنىدى.

ئەگەر تۇنىساقىز كاللىسىدىن كەتمەي، توكۇر ياكى چولاق بولۇپ قالغان بولسا، هازىرقىدەك زامان ئوڭشالغاندا ئۇمۇ ئوڭشىلىپ قالار ئىدى.....

ئۇ تولۇقسىزغا چىققان يىلى مەكتەپكە تاپشۇرىدىغان يەتتە يۈەن ئوقۇش پۇلى بۇ ئائىلىنىڭ چوڭ غېمىگە ئايلاندى. ئۇلارنىڭ ئۆيىدە پۇلغا يارىغۇدەك هېچ نەرسە يوق ئىدى.

ئەتىسى ئاپىسى ئىشكىتىن كىرىپلا ئۇن سېلىپ يىغلاپ كەتتى. ئۇ ئاكىسىنىڭكىگە بېرىپ پۇل ئەكېلەلمىگەن، پەقەت بىر كاللەك ئۈيۈتۇلغان قوي مېيىنى كۆتۈرۈپ كەلگەنىدى. ئاپىسى چېچىنى قامالاپ ئولتۇرۇپ ئۇزاقتىن - ئۇزاق هۆكۈرەپ يىغلىدى. ئاپىسىنىڭ يىغىسى ئۇنىڭ يۈرىكىنى پارە - پارە قىلىۋەتتى. ئۇ شۇ كۈنى بارلىق ئازغۇلىرىدىن، غايىلىرىدىن ۋاز كەچتى.

— بولدى، ئوقۇمايمەن!— دەپ ئاسمانغا قاراپ ۋارقىرىدى ئۇ. «قاسساپلىق ياخشى هۈنەر بالام، پايدا ئالمىساڭمۇ، بىر جىڭ گۆش يەيسەن» دېگەنىدى ئۇنىڭ ئۇستىسى ئۆمەر قاسساپ. ئۇ تۇنجى قېتىم قوي سويغاندا ئۆمەر قاسساپ ئۇنىڭغا قوينىڭ ئۇچىيىنى بەردى، ئۇ ئۇچەينى كۆتۈرۈپ كىرىپ ئاپىسىنى خۇش قىلىۋەتتى. ئاپىسى ئۇچەينى چاناپ ئەتكەن گۆشنانىنى يەپ ئولتۇرۇپ ئۆزىنى بىر ئۆيىنىڭ ئاتىسى بولۇپ قالغاندەك، زوربىيىپ، يوغىناپ كەتكەندەك هېس قىلدى. شۇندىن كېيىن ئۇنىڭ ئۆيى گۆش - ياغسىز قالمىدى. قازاندا كۈن ئارىلاپ سۆڭەك قاينىپ تۇردى. ئۇ بۇلارنى ئويلىسا ئۆزىگە هۈنىرىنى ئۆگىتىپ قويغان ئۆمەر قاسساپقا ئالەمچە رەهمەت ئېيتىدۇ.

ئۇ: «دادام بىلەن هامان بىر كۈنى كۆرۈشمەن» دەپ ئويلايتى-

تى . ئۇ بۇ تۈيغۇسىغا 40 يىل ئىشىنىپ كەلدى . ئۇ ئەقلىنى تېپىش بىلەن كاللىسىغا كىرىپ كەلگەن بۇ تۈيغۇ ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدا شۇنچىلىك چىڭ يىلتىز تارتقانىدى . ئۇ كىچىك ۋاقتىدىكى بىر ئىشنى ئۇنتۇيال-مايدۇ . بىر كۈنى مەكتەپتىن قايتىپ كېلىپ ، ئاپىسىنىڭ بىر ئەركە-شى بىلەن پاراڭلىشىپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى . ئۇ ئەركىشىنى ئۇ بۇرۇن كۆرۈپ باقمىغانىدى . چىرايىدىن توپا ئۆرلەپ ، ئۇستىبېشى تۆكۈلۈپ تۇرغان ئادەم ئۇنىڭ خىيالىدىكى چىرايىدىن نۇر يېغىپ تۇرىدىغان دادىسىغا پەقەت ئوخشىمايتتى . ئۇ شۇ كۈنى دۈم يېتىۋېلىپ يىغلاپ ، ھېچ نەرسە يېگىلى ئۇنىمىدى . ئەگەر دادىسى كېلىپ ئۆيدە بۇ ئادەمنى كۆرسە ، ئۆيگە كىرمەي بوسۇغىدىنلا كېتىدۇ . ئۇ شۇلارنى ئويلىغانسېرى ئېسىدەپ يىغلايتتى . ئۇنىڭ بۇ تۇرقىنى كۆرگەن ئاپە-سى ئۇھ تارتقىنىچە بولدى قىلدى . ھازىر ئويلىسا ئۇ ئۆزىنى ئاپىسىغا ئادالەتسىزلىك قىلغاندەك ھېس قىلىدۇ ، بىراق ، ھازىرمۇ ئۇ ئاپىسە-نىڭ بىر ئەرنىڭ پېشىنى تۇتۇشىنى خالىمايدۇ .

ئۇ دادىسىنىڭ ئۆلۈپ كەتكەنلىكىنى ئاڭلىغاندا پەقەت ئىشەنگۈسى كەلمىدى . ئۆيلەنگەنلىكى ، بالىلىق بولغىنىغمۇ ئىشەنگۈسى كەلمە-دى . ئۇنىڭچە بولغاندا دادىسى ئاپىسىدەك ئۆمرىنى كۈتۈش ، سېغە-نىش بىلەن ئۆتكۈزۈشى كېرەك ئىدى . چەت ئەلدىن كەلگەن ئۇ ئادەم ئېلىپ كەلگەن خەۋەر بىلەن ئۇنىڭ ئۇزاق يىللاردىن بۇيانقى قىلغان ئەقىدىسى ، ئارزۇ-ئارمانلىرى يوقالدى . ئۇ ئەقلىنى تاپقاندىن بېرى شۇ ئەقىدە ، ئارزۇلىرى ئۇنىڭ بىلەن تەڭ ياشاپ كەلگەنىدى . ئۇ دادىسى بىلەن كۆرۈشىدىغان ئاشۇ كۈننى تەسەۋۋۇر قىلاتتى . ئۆزىنى ئاشۇ بىر كۈن ئۈچۈن ياشاۋاتقاندەك ھېس قىلاتتى . ئەمدى دادىسى كەلمەيدۇ ، كەلمەيدىغان بولدى . ئۇنىڭ بۇ رېئاللىقنى قوبۇل قىلىشى بەك مۈشكۈلگە توختىدى . ئاپىسىنىڭ بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغاندا قانداق بولۇپ كېتىدىغانلىقىنى ئۇ تەسەۋۋۇر قىلالمايتتى . ئاپىسىغا قانداق ئېيتىشنى تېخىمۇ بىلمەيتتى . ئۇ ئۆزىنى قىيناۋاتقان ئازابلىق خىيال-لاردىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن ئۇخلاپ قالماقچى بولدى . كۆزىنى يۇمۇپ

تۇرۇپ : «ئاپام ھەرگىز ئۇقمىسۇن» دېدى . ئۇنىڭ بۇ سۆزىنى تەسۋى سىيرىپ ئولتۇرغان ئاپىسى ئاڭلىمىدى . ئاپىسى ئىشكىتىن ھازىرلا بىرى كىرىپ كېلىدىغاندەك ، تۇرۇپ - تۇرۇپ ئىشككە قاراپ قوياتتى .

هاراقكەشنىڭ خوتۇنى

«سۆيۈملۈك ئاپا ، بايرىمىڭىزغا مۇبارەك بولسۇن» دېگەن خەتلەر يېزىلغان ، باشلانغۇچ مەكتەپتە ئوقۇيدىغان قىزىم سوۋغا قىلغان ئاد-دىيلا بىر پوچتا ئاتكرىتكىسى ئۇزاقتىن بېرى سۆيۈنۈشكە چۆمۈپ باقمىغان قەلبىمنى ئىللىق بىر سىيپاپ ئۆتتى . ئۆزۈمنىڭ پەقەت ئۆي تازىلاپ ، تاماق ئېتىپلا ئۆتىدىغان ئايال ئەمەس ، بايرام ئۆتكۈزۈشكە تېگىشلىك ئايال ئىكەنلىكىم بىردىنلا ئېسىمگە كەلدى .

چۈشتىن كېيىن دەم ئېلىشقا قويۇپ بەرگەچكە ، ئۆيگە قايتىپ كىرىپ ئەتىگەنلىك ناشتىدىن قالغان شىرەنى يىغىشتۇرۇپ ، قاچىلار-نى يۇيۇشقا باشلىدىم . ھەر كۈنى ئەتىگەن تۇرۇپ ھويلا-ئارانىنى تازا-لاپ ، ئىككى قىزىمنى كىيىندۈرۈپ ، بىرىنى مەكتەپكە ، بىرىنى يەسلىگە ئاپىرىمەن ، ئاندىن ئۆزۈم ئىشقا بارىمەن . ئالدىراشچىلىقتا چېچىمنى ئۈيان - بۈيان تاراپلا ئۆيدىن چىقىمەن . تولا هاللاردا ئەتە-گەنلىك چاينىڭ شىرەسىنى يىغىشتۇرۇشقا ئۈلگۈرەلمەيمەن .ئېرىم بولسا ئاخشىمى يېرىم كېچىگىچە نەلەردىدۇر ئىچىپ كىرگەن هاراق تۈپەيلى ئەتىگەن تۇرالمايدۇ . ئەتىگەندە بالىلار بىلەن قانچىلىك ۋاراڭ-چۇرۇڭ بولۇپ كەتسىمۇ ، ئۇ يوتقانغا بېشىنى پۈركەپ ئۇخلاۋېرىدۇ . دەم ئالغان چاغلىرىمدا ئۇنىڭ سائەت 10لار بىلەن ئورنىدىن تۇرۇپ ، كۆزىدىن توختىماي قۇيۇلۇۋاتقان ياشلارنى سۈرتكەن هالدا بىر تال تاماكىنى تۇتاشتۇرۇپ تەرەتخانىغا كىرىپ كەتكىنىنى كۆرىمەن ، ئاد-دىن هاراق پۈرىقى سىڭىپ كەتكەن يوتقان - كۆرپىنى سەسكىنىپ تۇرۇپ يىغىشتۇرىمەن .

كەچتە ئىككى قىزىم بىلەن ئۆيىمىزدە بار تاتلىق - تۇرۇملارنى شىرەگە تىزىپ بايرام ئۆتكۈزدۇق . ئېرىم تېخىچە يوق . ئىككى قە-

زىمنى ئۇخلىتىپ قويۇپ ، يوتقانغا يۆلىنىپ ئۇزاق ئولتۇردۇم . بىرچاغدا ئۇيقۇم كەلگەندەك بولۇپ كۆزۈمنى ئەمدىلا يۇمۇۋىدىم ، دەرۋازا ئەنسىز ئۇرۇلدى . مەن بۇنداق ئىسسىق ئورۇندىن چىقىپ ، تاتلىق ئۇيقۇمنى بۇزۇپ تالاي قېتىم ئىشىك ئاچقان ، يەنە ئۇنىڭ مەستلىكتە تەتۈرلۈك قىلىشى بىلەن تالاي كېچىلەرنى ئۇيقۇسىز ئازاب-لىنىپ ، يىغلاپ ئۆتكۈزگەن . بۇلار مېنىڭ تۇرمۇشۇمنىڭ تەركىبىي قىسمىغا ئايلىنىپ كەتتى .

توكنى يېقىپ ساپما كەشمنى كىيىپ بولغۇچە خۇددى مەدەنىيەت ئىنقىلابى تەشۋىرلەنگەن كىنولاردىكى قىزىل قوغدىغۇچىلار « سېسىق زىيالىيلار »نىڭ دەرۋازىسىنى داراڭلىتىپ ئۇرغان كۆرۈنۈشلەردەك دەرۋازىنى مۇشتلاپ كېتىۋاتقان ئېرىم بىر تەرەپتىن تىل سېلىشقا باشلىدى . مەن كىتابتىن «بىر ئادەمنىڭ ئىشىك چېكىشىگە قاراپ بۇ كىشىنىڭ مەدەنىيەت سەۋىيەسىنىڭ قانچىلىك ئىكەنلىكىنى بىلگىلى بولىدۇ» دېگەنلەرنى ئوقۇغانىدىم . دەرۋازىنى مۇشتلاپ تىللاپ ئادەم ئويغاتقان ئادەمنىڭ مەدەنىيەت سەۋىيەسى قانچىلىك بولىدۇ . بۇلارنى مەن ھەر قېتىم دەرۋازىنى ئاچقۇچە ئۆي بىلەن دەرۋازا ئوتتۇرىسىدىكى 3 مېتىر ئارىلىقتا كېتىۋېتىپ ئويلايمەن .

— ئاناڭنى ، ئاشنائ بىلەن ياتقانمىدىڭ ، نېمانچە چىقىپ بولالمايسەن ؟ — ئۇ دەلدەڭشىگىنىچە دەرۋازىدىن كىرىپ كەلدى .

— ھە ، بۇگۈن كىمنى مېھمان قىلغان ، — دېدى ئۇ ئۆيگە بېشىنى تىقىپلا ئوست - ئوستىگە قويۇلغان تەخسىلەردىكى ئېشىپ قالغان تاتلىق - تۇرۇملارغا قاراپ .

— بۇگۈن «ئايالار بايرىمى» ئىكەن ، شۇڭا بالىلار بىلەن بايرام ئۆتكۈزگەن .

— ھە ، بۇگۈن قانجۇقلار بايرىمى ، شۇڭا رېستورانغا ساپلا قانجۇقلار توشۇپ كېتىپتىكەن-دە ، سەن ئۆزۈڭچە بايرام قىلىپ كەتتىڭ ؟ !

ئۇنى قانداق ئادەم ئېغىزلاندۇرغان بولغىيتتى . ئۇ سىلىق- سىپايە قىلىشقا تېگىشلىك گەپلەرنىمۇ قەستەن شۇنداق قىلىدۇ .

ئۇ ئايىغىنى ئىنجىقلاپ تۇرۇپ سالدى - دە ، كىيىملىرى بىلەنلا ئورۇنغا موك چۈشۈپ خورۇلداپ ئۇخلاپ كەتتى . ئۇنىڭ قوپال ئاۋازى ئىچىدىن ئويغىنىپ كەتكەن چوڭ قىزىم ئۇنىڭغا نارازىلىق بىلەن قاراپ قويۇپ ، كۆزىنى يەنە يۇمۇۋالدى .

ئۇ ھاراقنى بۇگۈنكىدەك كۆتۈرەلمىگۈدەك ئىچكەن چاغلاردا كىرىپ ئۇخلاپ قالمىسا ، سەل ئېسىنى بىلسە ، سەن پالانى چاغدا ئۇنداق دېگەنغۇ ، پوكۇنى چاغدا مۇنداق قىلغانغۇ دەپ بىر گېپىنى قايتا-قايتا تەكرارلاپ تاكى ئۆزى ئۇخلاپ قالغۇچە گەپ قىلسام نارازى بولۇپ ، گەپ قىلمىسام گەپ قىل ، سۆزلە دەپ كۆزۈمگە كىرىۋېلىپ ئۇخلاتماي-ماي-ماي . ئۇنىڭ ھاراق ئىچكەندە جېدەل چىقىرىدىغان ئەڭ چوڭ باھانىسى ئىككى بالىنىڭ قىز بولۇپ قالغىنى . «مېنىڭ دەردىم بار ، شۇڭا ئىچىمەن ، سەن بىلمەيسەن» دەپ سۆزلەپ كېتىدىغان بولسا ئۇنىڭ شۇ چاغدىكى دەردىمەن بىچارە تۇرقىغا قاراپ ئەھۋالىنى بىلمىگەن ئادەم-ئىنىڭ ئىچى سىيرىلىپ كېتىدۇ .

كىچىك قىزىمنى تۇغۇپ يانقاندا ئۇ خۇددى ئۇتتۇرۇۋېتىلگەن قەدىمارۋازدەك بىر ئېغىز ياخشى گېپى يوق ، كۇنبويى پۇرقىراپ تاماكا چېكىپلا ئولتۇردى . ئۇ ئاشۇ قاپىقى چۈشكەن سۆرۈن تەلەتى ، ھەر قېتىم كالپۇكىنى سوزۇپ پۇۋلىگەندە ئېتراپقا تارقىلىۋاتقان كۆكۈچ تاماكا تۈتۈنى بىلەن ئۈي ئىچىگە بىر خىل ئادەم چىداپ تۇرغۇسىز بۇرۇقتۇرما كەيپىياتنى تولدۇراتتى . مەن ئۇنىڭ ئاغزىدىن يۆگىشىپ چىقىپ ، ئۆيگە ئاستا - ئاستا تارقىلىپ تام - تۇرۇسقا سىڭىپ كېتىۋاتقىنى تاماكا تۈتۈنى ئەمەس ، ئۇنىڭ ئىچىگە پاتمايۋاتقان ئىككىنچى بالىسىنىڭمۇ قىز بولۇپ قالغانلىقىدەك «ئادالەتسىز» لىككە بولغان نارازىلىق ، ئىسيان ، غەزەپ ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىپ يەتكەنىدىم . يەنە ئاشۇ تاماكا تۈتۈنىگە قاراپ ئولتۇرۇپ مەنمۇ ئۆز ھاياتىمنىڭ ئۇنىڭ قولىدىكى ئاشۇ تاماكىغا ئوخشاپ قالغانلىقىنى ، ئۆزۈمنىڭ مۇشۇ ئاچچىق قىسمىتىمنى ئاشۇ تاماكىنى شورىغاندەك شوراپ ئۆتۈۋاتقانلىقىمنى سېزىپ تېخىمۇ ئازابلاندىم . مەن بۇ قېتىمقى تۇغۇتۇمدا ئوپېراتسىيە بولۇپ ، ئانامدىن ساق - سالامەت تۇغۇلغان ئادەم قورسىقىدا

قىمنى يارغۇزۇپ ، تاغارنى تىككەندەك تىكسىپ قويسا ئاغرىقىغا چىداپ ئۇن چىقارمىدىم . مەن كىم ئۇچۇن شۇنداق قىلدىم ، ئۇ بۇلارنى نېمىشقا چۈشەنمەيدىغاندۇ .

— بۇنداق قىلىپ ئادەمنى قىينىغۇچە قورسىقىڭدىكى گېپىڭنى دېسەڭ بولمامدۇ ، — دېدىم بىر كۈنى غەزىپىم تېشىپ .

— ھۇ ، قىلغاننى بىلمەيدىغان دۆت . ئالە ئۆيۈڭنى ، ئۆزۈڭ ئوڭچە ئولتۇرۇۋال ، — ئۇ شۇنداق دەپلا ئىشىكنى جالاقلىتىپ يېپىپ چىقىپ كەتتى . كەچتە ئۆيگە مەست كىرىپ :

— ھەي ، سېنىڭ قورسىقىڭ ساپلا قانجۇق بىلەن توشقانمۇ ؟ باشقىلارنىڭ خوتۇنىدەك ئەركەك تۇغۇپ باقسىڭ بولمامدۇ ،— دەپ گۇركىرىدى . ئەتىگەندىن بېرى ئىچىمگە پاتمايۋاتقان غەزىپىم بىردىنلا تېشىپ :

— ئوغۇل ،قىز بولۇش مېنىڭ ئىشىم ئەمەس .سەن مۇشۇنداق ھاراق ئىچىپ يۇرۇپ بالا تاپالىغىنىڭغا خۇش بولسىڭ بولىدۇ ،— دېيىشىم بىلەن ئۇ مېنى يېڭى تۇغۇتلۇق دېمەي ئۇرۇپ كەتتى .

بىز مۇھەببەتلىشىپ يۇرگەن چاغلاردىمۇ ئۇ ھاراقنى كۆپ ئىچەتتى . لېكىن ، ئۇنىڭ بۇ ئادىتىنىڭ ئائىلىگە بۇنچىۋالا بالايىئاپەت بولىدىغانلىقىنى بىلمىگەنىكەنمەن . بىر قېتىم بىرنەچچە قىز - ئوغۇل ئولتۇرغان سورۇندا ئۇ ھاراقنى كۆپ ئىچىۋەتتى . مەن نارازى بولۇپ قاپقىمنى سۇزۇپ قويۇۋىدىم ، ئۇ قولىغا رومكىنى ئېلىپ ئورنىدىن تۇرۇپ ماڭا قاراپ تۇرۇپ :

ئىچتى دەپ ئەيىب ئەتمە مېنى گۈلۈم ،
تەكتىگە يەتمەي تۇرۇپ بۇ ئەيىبىنىڭ .
قانداق ھېس ، قانداق قىسسە باش كۆتۈرگەن ،
بىلسەڭ سەن تەكتىدە بۇ كەيپىنىڭ .

مەيخۇمار بولۇپ قالدىم ، يوشۇرمايمەن ،
بار مېنىڭ مەينى ساڭا قوشۇپ ئىچكۈم .

بار مېنىڭ زۆرۈر بولسا مەينى سەنچۈن ،
ئالەمنىڭ ئۇ چېتىدىن توشۇپ ئىچكۈم .

دەپ شېئىر ئوقۇغانىدى ، سورۇندىكى ھەممە چاۋاك چېلىپ ئالقىشلاپ كەتتى . قىزلار ماڭا ھەۋەس بىلەن قاراشتى . زەررىچە نارازىلىقىم ئالەمچە خۇشاللىققا ئالماشتى . مەن كېيىن ئۇنىڭ ماڭا يادلاپ بېرىدىغان ئۆمەر ھەييامنىڭ ھاراق ھەققىدىكى رۇبائىيلىرىنى خاتىرەمگە يېزىۋالغان ، ئۇنى ھەمىشە خەۋىرى بار بىلىملىك ، مەدەنىيەتلىك ياش ئىكەن دەپ ئۇنىڭغا بولغان مۇھەببىتىم تېخىمۇ كۈچەيگەنىدى .

ئۇ مەيلى ساق ۋاقتىدا ياكى مەست ۋاقتىدا بولسۇن ، ئۇنىڭ ھاراق ئىچىشىنى ئەيىبلەيدىغان ھەرقانداق گەپنى ئاڭلاشنى خالىمايمەن . بىرنەچچە يىلنىڭ ئالدىدا بىزنىڭ ئۆرۈش - جېدەلمىزنى تولا ئاجرىتىپ كەتكەن بىر قوشنىمىز ئۇ ھاراق ئىچمىگەن بىر كۈنى ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلىپ ياماندىن ئىللەت بالام ، ھاراقكەشلىك ھۆكۈمەت تۈتۈپ سولاپ قويمىغان بىلەن ھاراق تۈپەيلى نۇرغۇن جىنايەتلەر يۈز بېرىدۇ دېيىشىگە :

— ۋاي ، ماڭا تولا تەلىم بەرمەڭە ، ئىچسەم ئۆزۈمنىڭ ئاشقازىنىغا ئىچتىم . سىز بىلەن مېنى بىر گۆردە قويامتى ، — دېدى . شۇندىن بېرى ھېچكىم ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلمىدى . ئۆتكەن ئايدا ئۇ ھاراق ئىچىپ كىرىپ :

— مېنىڭ ئىزىم يوق ، يىلتىزىم يوق ، بۇ قانجۇقلار ئەرگە تېگىپ كېتىدۇ . ئۆلسەم چىرىغىمنى يورۇتىدىغان ئادەم يوق ، — دەپ جېدەل قىلغىلى تۇردى .

— سەن تېخى سەن ئۇچۇن چىراغ ياقىدىغان ئادەمگە باش قاتۇرۇۋاتامسەن ، — دېيىشىمگە ئۇ باغلاقتىن بوشانغان ئىتتەك ئېتىلىپ كېلىپ ئۇرۇپ كەتتى . ئەتىسى ئاجرىشىش دەۋاسى قىلىپ سوتقا باردىم . ئۇ سوتتا ئىككىنچى ھاراق ئىچمەيمەن ، ئۆيۈمنى تۈتمەن دەپ تۇرۇۋالدى . سوتتىكىلەر بۇندىن كېيىنكى ئىپادىسىگە قارايلى دەپ

بىزنى كېلىشتۇرۇپ چىقىرىۋەتتى . مۇشۇ بىر ئايدەك ۋاقىتتا ئۇ تۇزەلگەندەك قىلىپ ھاراق ئىچمىدى . بۇگۈن ئۇ ھويلا-ئارانني يىغىش-تۇرۇپتۇ ، ئىشىك ئالدىنى سۈپۈرۈپتۇ . بۇنى كوچىنىڭ ئۇ بېشىدا ئولىتۇرىدىغان ئايال ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ كۆرگەندىكەن ، مېنى كۆرۈپلا :

— ئاجرىشىمەن دېگەنلىرى نېمىسى خېنىم ، بىر ئوبدان ئەرلەرى بارکەن . «باشتا كەلمىگەن تەلەيدە ئاناڭنىڭ ھەققى بارمۇ» دەپ ، مەندەك بولۇپ قالىلا . مېنىڭ ئېرىم مېنى ئېلىپلا كىگىز - كېچەكنى تاشلاپ قويغاندەك تاشلاپ قويۇپ يوقاپ كەتكەنچە ئىككى يىلنى قىلىپ بالامنىڭ ئايىغى چىققاندا كېلىپ ، بالىنى بىر قولىغا ئېلىپ قويۇپ يەنە يوقاپ كەتتى . بالا بىلەن تۇرمۇشتا قىينىلىپ كېتىپ ، بېشىمنى سىيلىغان بىرىگە قاپاق ئېچىپ قويۇپتىمەن . ئېرىمگە بىرى خەۋەر قىلغان چېغى ، كېلىپ مېنى سوراقفا تارتتى .

— كىگىز - كېچەكنى قارىماي تاشلاپ قويسىمۇ ئوغرى ئالمدۇ ، مەن دېگەن بىر ئادەم .قورسىقىم ئاچىدىغان ،ئۇچام يىرتىلىدىغان ، — دېۋىدىم ، ئۇ مېنى ئۆلتۈرۈۋېتىمەن دەپ قولىغا چەيدو ئېلىپ مېنى قوغلىدى . قوشنا - قولۇملار ئۇنى تۇتۇۋالدى . ئۇ قوشنا - قولۇملار-نىڭ ئالدىدا «تەنتەنىلىك ھالدا ئوغۇل بالىچىلىق» بىلەن مېنى قويۇ-ۋېتىپ ، مەيدىسىنى كېرىپ يۈردى . تېخى بالىنىمۇ مېنىڭ ئەمەس دەپ تۇرۇۋالدى . شۇندىن كېيىن ئالتە ئەرگە تەگدىم ، زادى تەلىيىم كەلمىدى . بۇ ئەر كىشى دېگەنچۇ ئۆزى پۇتۇن دۇنيادىكى ئايالار بىلەن بىللە بولۇپ بېقىشنى ئويلايدۇ . يەنە خوتۇنىدىن سادىقلىق تەلەپ قىلىدۇ . مەن شۇ كۈنلەرگە قالسام مەن ئۇچۇن ھەق گەپ قىلىدىغان بىر مۇسۇلمان چىقمىدى . ئاجرىشىپ باشقا ئەرگە تەگسىلىرى ئىككى بالىلىرىلا قىز ئىكەن ، يات ئەر كىشىنىڭ يېنىدا مۇشۇ ئاي ، مۇشۇ كۈندە قىز بالىنى قويغىلى بولامدۇ . بىر ئوبدان ئۆينىڭ ئىشىنى قىلىپ قوللىرىنى سوۋۇتىدىكەن . ئەرنىڭ ئوبدىنى يوق ، ئۆز ئەرلە-رىنى ياساپ - جابدۇپ ئۆي تۇتسىلا ، — دېدى .

ئۇ ئايالنىڭ گېپى بىلەن كۆڭلۈم بىر قىسما بولۇپ ، بۇندىن

كېيىن ئاجرىشىش دەۋاسى قىلمايمەن دەپ ئۆزۈمگە پىچىرلىدىم. ئەگەر مېنىڭ سەۋەبىمدىن قىزلىرىم پېشكەللىككە ئۇچرىسا مېنىڭ ياشىغىنىمنىڭ نېمە ئەھمىيىتى.

ئۆيگە قايتىپ كىرىپ تاماق ئېتىۋېتىپمۇ ئۇ ئايالىنىڭ سۆزلىرى ئېسىمگە كېلىۋالدى. بۇ ئەسىردە ئەرلىرىمىزگە نېمە بولدى؟ بىرلىرى هاراقكەش، بىرلىرى پاھىشىۋاز، يەنە بىرلىرى قىمارۋاز..... «ئەرلەر پەسكەش جەمئىيەتتە ئايالالار بىچارە بولىدۇ. ئايالالار پەسكەش جەمئىيەتتە ئەرلەر ئۆلۈمتۇك بولىدۇ.» مەن بۇنى ئەرلەرنىڭ لاتىلىقى ئايالالارنىڭ پەسكەشلىكىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ دەپ ئۆزگەرتسە بولىدۇ دەپ قارايمەن. ئىقتىسادىي مەنبەسى يوق ئايالالارنى ئېلىپ تاشلاپ قويۇپ، ئۆزىنىڭ بۇزۇقچىلىقىنى نوچىلىق دەپ كوچىلاردا كۆڭۈل ئېچىپ يۈرۈپ، ئۆز ئايالىنى نابۇت قىلىدىغان ئەرلىرىمىز كۆپەيگەنسېرى ئايالالار دەسلەپ هازاز ۇل، بىشىم، كېيىنچە پەسكەش بولۇپ كەتتى. مېنىڭمۇ مۇشۇ خىزمىتىم بولمىغان بولسا، ئېرىم بولغان ئادەمنىڭ بولارى ئۇ تۇرسا، مەنمۇ ئاشۇ قوشنامدەك..... ئاخىرىنى ئويلاشقا جۈرئەت قىلالمىدىم. دەل شۇ چاغدا چالا مەست ئېرىم كۆزلىرى ئېلىشقان هالدا كىرىپ كەلدى-دە:

— بۇ ئۆيدە ئۇچ قانجۇق تۇرۇپ مەن هويلا سۈپۈردۈم. مەن نېمىدېگەن بىچارە، سەن قانجۇقنىڭ هېيلە - مىكرىڭ تولا، ئاجراش-مايدىغان نېمەڭگە مېنى خەلقئالەم ئالدىدا ئوسال قىلدىڭ. مېنى سىزغان سىزىقىڭدىن چىقارمايمەن دەپ قىلغىنىڭما بۇ؟ سېنىڭ چوڭ-چىلىقىڭنى كىم بىلمەيدۇ. مەنمۇ بىر لاتا، ساڭا هويلا سۈپۈرۈپ خۇشامەت قىلىپ كېتىپتىمەن. مېنى ئەر قىلماي قالارمۇ دەپ قورقاقان يېرىمما، ۋاي لاتا، ۋاي لاتا، خوتۇنىدىن قورقىدىغان لاتا دەپ ئۆزىنى كاچاتلاشقا باشلىدى. ئۇنىڭ جېدەل چىقىرىشى ئۇچۇن بۇگۈن يەنە بىر باهانە تېپىلغانىدى. مەن نېمە قىلارىمنى بىلمەي تۇرغاندا ئۇنى تۇيۇقسىز هۆ تۇتۇپ ئۆيگىلا قۇسۇۋەتتى. قۇسۇقنىڭ بەتبۇي پۇرىقىدىن كۆڭلۈم ئېلىشىپ، بۇرنۇمنى ئەتكەنچە قۇسۇقنى تازىلاشقا باشلىدىم.

— تېخى مەندىن يىرگىنىۋاتامسەن ، پايتىمامنى تەتۈر ئورىسامىمۇ مەن دېگەن ئەر كىشى ، سېنىڭ ئېرىڭ ، شۇ قىلغىنىڭغا قۇسۇقنى يىگۈزۈۋەتمەيدىغان بولسام ، — ئۇ شۇنداق دەپ بېشىمدىن تۆتۈپ قۇسۇققا يۈزۈمنى پاتۇرۇۋەتتى . قورقۇپ تۆگۈلۈپ بۇلۇڭغا كىرىپ كەتكەن قىزلىرىم كېلىپ كېچىك مۇشتلىرى بىلەن ئۇنى ئۇرۇشقا باشلىدى .

— ھۇ ، كېچىك قانجۇقلار ، تېخى مېنى ئۇرغۇدەك بولۇش-تۇڭما ؟ ! — ئۇ كەينىگە ئۆرۈلۈپ بىر ھۇرپىيىۋىدى ، قىزلىرىم قورققىنىدىن چىرقىرىشىپ كەتتى . مەن شۇ پۇرسەتتە ئۆزۈمنى تالاغا ئاتتىم .

ئەگەر مېنى كوچىدىكى بىرەر لۇكچەك بوزەك قىلغان بولسا نۇرغۇن ئادەملەر كۆكرەك كېرىپ چىقىپ ئادالەتنى ياقلىغان ، مېنى قوغدىغان بولاتتى . ھازىر ئۇنىڭ قىلىقلىرى ھەرقانداق بىر لۇكچەك-نىڭكىدىن ئېشىپ كېتىۋاتسىمۇ ھېچكىم ھېچنېمە دېيەلمەيدۇ . ئادا-لەت ئۇقۇمى ئائىلىگە كەلگەندە سۇسلىشىپ كەتسە كېرەك ، مانا ئۆزۈمىمۇ ئۆزۈمنى قوغدىيالمايۋاتىمەن .

ئاشۇنداق قىرتاق خىياللار بىلەن سىرتتا ئۇزاق تۇرغان بولسام كېرەك ، كېچىنىڭ سوغۇقىدا مۇزلاپ كەتتىم . ئىسسىقراق بىر جاينى تېپىشىم كېرەك .

ئاپامنىڭ ئۆيىگە بېرىپ ، ئاپامغا قىزىنىڭ بىتەلەيلىكىنى بىلدۈ-رۈپ ئازابلىغۇم يوق . قوشنىلارنىڭ ئۆيىگە كىرىپ پاناھلانغۇمۇ يوق . چۈنكى ، مەن باشقىلارغا ئائىلەم توغرۇلۇق دەرد تۆكۈپ ، شىكا-يەت قىلىپ بېرىشنى خالىمايمەن . دادىسىنىڭ ھاراقكەشلىكىنى سىرتقا يېيىپ ، قىزلىرىمنى ئوسال ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويغۇم ، ئۆزۈمنى باشقىلار ئىچ ئاغرىتىدىغان ئادەمگە ئايلاندۇرۇپ قويغۇم يوق .

دەسلەپ توي قىلغان چاغلاردا ئۆيدە تارتقان خاپىلىقلىرىمنى دەپ خىزمەتداشلىرىمغا ھال ئېيتىپ بەرگەندىم . بىر كۈنى مېنى كۆرسە پاراڭچى بولۇپ كېتىدىغان بىر خىزمەتدىشىم ئۆزىچىلا :

— سىرتقا چىقىپ تاماق يەپ كىرمەيلىمۇ ، — دېدى .
— خوش ، بولدى ، ئىشىم بار ، — دەپ رەت قىلدىم .
— ۋاي يۈرۈڭە ، ئىش دېگەن تۈگەپ كېتىدۇ ، — دېدى ئۇ ماڭا غەلىتە بىر نەزەردە قاراپ . ئۇنىڭ ئۇ قاراشلىرىدىن مەن بىر ئايال بولۇش سۈپىتىم بىلەن نۇرغۇن مەنىلەرنى ھېس قىلدىم . ئاچچىقىم كەلگەن بولسىمۇ چاندۇرماي :
— سىز بىلەن تاماق يەپ يۈرسەم ئەتىلا پالانى بىلەن پوكۇنى بىللە تاماق يەپ ئولتۇرىدۇ دەپ پۈتۈن جاھانغا پۇر كېتىپ باشقىلار خاتا چۈشىنىپ قالار ، ئۇ ئاھانەتنى نەدە كۆتۈرۈپ يۈرەي ئەمدى ، — دېدىم .
— ۋاي ، تاماق يېگەن ئادەم خەققە كۆرسىتىپ يەمدۇ .رېستوران دېگەندە ئايرىم خانىلار بار ، خەق ئۇقۇپ كەتسە ئاجرىشارسىز شۇ ئۇ ھاراقكەشتىن ، ئۇنىڭسىزمۇ پىكىرىڭلار بىر يەردىن چىقمايدىكەنغۇ ؟ !— دېدى .
— ھە ، شۇنىڭغا ئېرىدىن كۆڭلى سۇ ئىچمىگەن بۇ بىچارىنىڭ بېشىنى سىيلاپ قويماي دەپ ئالىيجانابلىق قىلغان ئىكەنسىز-دە .
خىزمەتدىشىم بىلەن بولغان بۇ دىيالوگلار ئىچىمگە ئاچچىق بىر-نەرسىنى تۆكۈۋەتكەندەك نەچچە كۈن ئىچىمنى ئېچىشتۇردى . بۇ خور-لۇق ئېرىم كەلتۈرگەن خورلۇقتىنمۇ ئېشىپ كەتتى . مەنغۇ ئايال خىزمەتداشلىرىمغا ھال ئېيتقان ، ئۇ قانداق بولۇپ بىلگەندۇ . 32 چىشتىن قۇتۇلغان سۆز 32 قۇلاققا تارايدۇ . ئۆزۈم ساقلىيالمىغان سىرىمنى باشقىلار قانداق ساقلايتتى . مۇشۇ ساۋاقتىن كېيىن مەن ھېچكىمگە ھېچنېمە دېمەس بولدۇم .
پۈتۈن بىر كېچە بولغان ، بولۇۋاتقان ئىشلارنى ئويلاپ ئاخىر بىر قارارغا كەلدىم . ئەتىگەن تۇرۇپ قىزلىرىمنى كىيىندۈردۈم . ئىككى قىزىمنى ئىككى قولۇمدا يېتىلەپ دوزاختىن جەننەتكە قاراپ ماڭغاندەك ئۇمىد بىلەن سوتقا قاراپ ماڭدىم . دەرۋازىدىن چىقىشىمغا ئاخشام ئېرىم يانچۇقىغا سېلىپ كەلگەن ، ئىشىك ئالدىغا چۈشۈپ قالغان ئازراق ھاراق ئېشىپ قالغان بوتۇلكا ئۇچرىدى . يىللاردىن بېرىقى

بارلىق ئاچچىقىمنى بۇ بوتۇلكىدىن چىقارماقچى بولغاندەك بۇ بوتۇلكە-
نى يەردىن يۇلۇپ ئېلىپ ، خۇددى ئوتتۇرا مەكتەپتىكى چېغىمدا
چويۇن توپ ئاتقاندەك يانتۇ بولۇپ كۆچەپ تۇرۇپ يىراققا ئېتىۋەتتىم ،
بوتۇلكا پىرقىراپ ئۇچۇپ يولغا چۈشۈپ چۈل - چۆل بولۇپ كەتتى .

لەخمىنى ئوخشايدىغان ئادىلە

ئىشتىن چۈشۈشكە يېرىم سائەت قالغاندا تامدىكى سائەتكە تولا قاراپ ئولتۇرالماي قالىمەن . سائەت ئىستېرىلكىسى خۇددى پۈتىغا تۈگمەن تېشى باغلىۋالغاندەك ناھايىتى ئاستا ئايلىناتتى . بىچارە بالام ، ئەمگۈسى كېلىپ كېتىۋاتامدىغاندۇ ؟ بالامنى ئويلاش بىلەن سۈت يىغىلىپ چىققىلىپ كېتىۋاتقان كۆكسۈمدىن سۈت تامچىلاپ كىيىملىرىمىنىڭ ئالدىنى ھۆل قىلىۋەتتى . سائەتكە قارىغىنىمدا ئىشتىن چۈشۈشكە يەنە بەش مىنۇت قالغانكەن . ئوھۇش ، بەش مىنۇت بۇرۇن كەتكەنگە نېمە بولاتتى ؟ قول سومكامنى ئالدىم - دە ، تالاغا ئۆزۈمنى ئاتتىم .

بالامنى بېقىپ بېرىۋاتقان قوشنا ئايال تىللاقىز ھەدەمنىڭ دەرۋازىسىغا قەدەم بېسىشىم بىلەن تىللاقىز ھەدەمنىڭ قولىدا تۇرغان بالام مەن تەرەپكە قاراپ تەلپۈنۈپ قىرقىراپ يىغلاشقا باشلىدى .

— بولدى ساقام ، يىغلىما-ھە ! مەن كەلدىم ، — بالىنى قولۇمغا ئېلىپ مېڭىشقا تەمشىلىشىمگە تىللاقىز ھەدەم :

— بالىنى مۇشۇ يەردىلا ئېمىتمەمسىز ، بەك يىغلاپ كەتتى ، — دەپ قالدى . راست ، دېمىسىمۇ بالامنى ھەر كۈنى مۇشۇنداق قىرقىرىتىپ يىغلاتقانچە ئېلىپ ماڭىمەن . بىر قولۇمدا بالىنى كۆتۈرۈپ ، بىر قولۇمدا دەرۋازىغا سېلىنغان قۇلۇپقا ئاچقۇچ سالغۇچە جىددىيلىشىپ تەرلەپ كېتىمەن . ئەمگۈسى كېلىپ كەتكەن بالىنىڭ تېپىرلاپ يىغلاشلىرى بىلەن بالىنى قولۇمغا ئالغاندىن تارتىپ ئۆيگە كىرگۈچە بولغان ئىككى-ئۈچ مىنۇت ماڭا ئىككى-ئۈچ يىلدەك تۇيۇلۇپ كېتىدۇ . تىللاقىز ھەدەمنىڭ بۇ تەكلىپى ماڭا ياغدەك ياقتى . كوپتامنى قايرىپ بالامنى ئېمىتىشكە باشلىدىم .

— ھەقاچان قورسىقىڭىز ئېچىپ كەتتى . تاماقمۇ پىشقان ، يەپ

چىقىپ كېتىدۇ ، بىر جېنىڭىزغا تاماق ئېتىمەن دەپ ئاۋارە بولماڭ ،— دەپ تىللاقىز ھەدەم ئالدىمغا بىر تەخسە تاماقنى قويدى .

ئادەم ئۇچۇن ھېرىپ - ئېچىپ كەلگەندە ئالدىغا بىر قاچا ئىسسىق تاماق قويىدىغان بىرسىنىڭ بولۇشىمۇ بىر بەخت ئىكەن . بۇ ئالەمگە ئەر بولۇپ تۇرىلىش نېمىدېگەن ياخشى - ھە ! ئەرلەر قاچانلا بولسا ئۆيگە «تاماق پىشتىمۇ» دەپ كىرەلەيدۇ . ئالدىمدىكى بىر قاچا تاماقنى شۇنداق خىياللار بىلەن يېدىم .

مەن بۇ ناھىيەگە توي قىلغاندىن كېيىن يۆتكىلىپ كەلگەن بولغاچقا ، بۇ يەردە ھېچقانداق ئۇرۇق-تۇغقانلىرىم يوق ئىدى . ھېلىمۇ تەلىيىمگە مۇشۇ تىللاقىز ھەدەم بالامنى بېقىپ بېرىشكە ئۇنىدى ، بولمىسا بالا باققۇچى تاپماق تەس بولۇپ كېتىۋاتقان مۇشۇنداق كۇنلەر - دە بالىنى ئەمچەكتىن ئايرىپ يۇرتۇمغا ئاپىرىپ ئاپامغا باقتۇرماقتىن باشقا ئامالىم يوق ئىدى .

* * *

كېچىچە نەچچە رەت ئورنۇمدىن تۇرۇپ بالىنى ئېمىتكەچكە ئۇيقۇ - غا قانمىغانىدىم . قارىسام تاڭ سۇزۇلۇپتۇ . ئورنۇمدىن تۇرماقچى بولۇپ ئۆرە بولۇشۇمغا بۇگۇن شەنبە ئىكەنلىكى ئېسىمگە كەلدى . خۇددى ئالتۇن تېپىۋالغاندەك خۇش بولۇپ ، بۇگۇننىڭ ئارام ئېلىش كۇنى ئىكەنلىكىنى ھېس قىلغاندىكى بەختىيارلىق تۇيغۇسى ئىچىدە قايتا يوتقانغا ئوراندىم . ماڭاشلىق بىر خىزمەتچى بولۇش ئۇچۇن ئون نەچچە يىل جاپا تارتىپ ئوقۇغىنىمغا قارىماي ھازىر بىرەر كۇن بولسىمۇ ئىشقا بارماي ئارام ئېلىۋېلىشقا ، بالامغا ئۆزۇم قاراشقا ئامـ راق ئىدىم . شەنبە ، يەكشەنبىنى تۆت كۆز بىلەن كۇتەتتىم .

بىر كۇن بولسىمۇ ئۇيقۇغا قېنىۋالغىنىمغا خۇش بولۇپ ، بىر تاتلىق ئۇخلاپ يانقان بالامغا مېھرىم بىلەن قاراپ قويۇپ ، ئۆيلەرنى يىغىشتۇرۇپ ، تاماققا تۇتۇش قىلىشقا باشلىدىم . ئېرىم مۇشۇ ناھىيە - گە قاراشلىق بىر يېزىدا خىزمەت قىلاتتى . شۇڭا ، ھەپتە ئاخىرىدىلا

ئۆيگە قايتىپ كېلەتتى . ئادەتتە ئۆينىڭ بارلىق ئېغىر چىلىقى مېنىڭ زىممەمدە ئىدى . ھارسامۇ ، ئاچسامۇ قاقشاپ ، دادلاپ بەرگۈدەك ئادەمىم يوق ئىدى . ئېرىم كەلگەندە تارتىۋاتقان جاپالىرىم توغرۇلۇق ئېغىز ئاچمىدىغان بولسام ، ئىككى ئېغىز چىرايلىق گەپ قىلىپ كۆڭۈلۈمنى ياساشنىڭ ئورنىغا :

— بۇ جاھاندا بىر سەنلا بالا بېقىۋاتىسەن ، باشقىلار ئوينىۋاتىدۇ ، شۇنداقمۇ ؟ئۇنچىلىك قىلىپ كەتمە ،مېنىڭ ئاپاممىچۇ قارا ،توققۇز بالىنى «ئۇھ» دەپ ئۇنىڭنى چىقارماي بېقىپ قاتارغا قوشۇپتۇكەن ، — دەيتتى .

مەن ئۇنىڭ مەن بىلەن تەڭ ئىشتىن كېلىپ ، مەن تاماق ئەتكەندە بالىغا قاراپ بېرىشىنى ئۈمىد قىلاتتىم . بىراق ، ئۇ يولنىڭ يىراقلىقىنى باھانە قىلىپ ھەپتىدە بىرلا قېتىم قايتىپ كېلەتتى . ئۇنىڭ بىلەن بىرگە ئىشلەيدىغان يەنە بىر ئايال خىزمەتدىشى ھەر كۈنى دېگۈدەك ئۆيىگە قايتىپ كېلىپ ، ئەتىسى يەنە ئاپتوبۇسقا ئولتۇرۇپ بېرىپ ئىشقا ئۇلگۈرەتتى . ئۇ ئۆيدە بولغان كۈنلىرى بالا يىغلىسا : «نېمانداق يىغلاۋېرىدۇ ، ئۇنىنى ئۆچۈرگىنە بىر» دەيتتى . ھەر قېتىم ئاشۇ گەپ ئېسىمگە كەلسە ، تارتىۋاتقان جاپالىرىمنى ، بېرىۋاتقان قۇربانلىرىمنى چۈشەنمەسلىك ، ھۆرمەت قىلماسلىق ، يەنە ئۆكتەملىك ، بىشەملىك ، شەخسىيەتچىلىكتەك ئۇقۇملار ماڭا تەڭلا ھۇجۇم قىلىپ مەنۇيىتىمنى تىتما - تىتما قىلىۋېتەتتى . ئۆيدە تۇرمىغانلىقى ئۈچۈن ئۆينىڭ كۈندىلىك چىقىملىرىغا يەنە ئۆز يېنىمنى كولايتتىم . ھەر قېتىم ئۆزۈمگە ئۇۋال بولۇۋاتقانلىقىنى ھېس قىلغىنىمدا : «بولمىدىلا ، ئويلىمايچۇ ، پۇل دېگەننى خەجلىگىلى تاپىدىغان نەرسىغۇ ؟ ئەرنىڭ قولىغا قاراپ ئولتۇرمايدىغان ئايال بولىمەن دەپ ئوقۇغان ئەمەسمىدىم» دەپ ئۆزۈمگە تەسەللى بېرەتتىم . ئېرىم خۇددى بۇ ئائىلە تەرىپىدىن نۇقتىلىق قوغدىلىدىغان ئادەمدەك ، ئۆيگە كەلگىنىدە تاماقنىڭ باش بۇرنىنى يەپ ، ياستۇقنى قىرلاپ قويۇپ تېلېۋىزور كۆرۈپ كۈن ئۆتكۈزەتتى .

مەن ئاچچىق تولغاق ئازابىنى تارتىپ ، مىڭ ئۆلۈپ ، مىڭ تىرە-

لىپ بالىنى تۇغۇپ بەش سائەت بولغاندا ئۇ ئۆزىنىڭ دادا بولغىنىغا ئىشەنچ قىلالمىغاندەك بىر تەرزدە ھەجىيىپ كىرىپ كەلگەندى . ئاشۇ ئېغىر ئاياغ كۈنلىرىمدە كېچىسى يالغۇز تۇرۇپ قورقۇپ تىللاقىز ھەدەمنىڭ قىزىنى ئەكىرىپ ياتاتتىم . مېنى تولغاق ئازابى قىيناۋاتقاندىمۇ ئاشۇ تىللاقىز ھەدەملەر دوختۇرغا ئېلىپ بارغانىدى . بۇلارنى ئويلىسام ئۆزۈمنى تىللاقىز ھەدەمگە قەرزدارەدەك ھېس قىلاتتىم . خىيال بىلەن تاماقنىمۇ پىشۇرۇپ بولدۇم . بىر قاچىغا تاماق ئېلىپ تىللاقىز ھەدەمگە سۈنۈپ بەرگىلى ماڭدىم .

— ئادىلەنىڭ لەڭمىنى بەك ئوخشايدۇ جۇمۇ ، — دېدى تىللاقىز ھەدەمنىڭ ئېرى رەھمانكام تاماقنى كۆتۈرۈپ كىرىشىم بىلەن . بۇ گەپنى ئاڭلىغان تىللاقىز ھەدەمنىڭ چىرايى بىلىنەرلىك ئۆزگەردى .

— سىزنىڭ لەڭمىنىڭىز نېمىشقا ئوخشايدۇ ، بىزنىڭ خوتۇننىڭ نېمىشقا ئوخشىمايدۇ ، — دېدى رەھمانكام ئايالىنىڭ چىرايىغا دىققەت قىلماي .

— تۆشۈك دېگەننىڭ قېلىپى يوق رەھمانكا ، مېنىڭمۇ تامىقىم ئارىلاپ ئوخشاپ قالمىسا ، ئادەتتە خام قالمىسلا بولدى دەيمەن ، — دېدىم تىللاقىز ھەدەمنىمۇ ، ئۆزۈمنىمۇ ئوسال ئەھۋالدىن قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن .

* * *

— ھەي ، سېنىڭ ماڭۇ رەھمان قاتتىق بىلەن نېمە مۇناسىۋىتىڭ بار زادى ! — ئۆيگە غەزەپ بىلەن ئېتىلىپ كىرگەن ئېرىم ماڭا دېۋەيلەپ تۇرۇپ شۇ گەپنى قىلغاندا ھېچ نەرسىنى ئاڭقىرالماي ، كۆزلىرىمنى پارقىراتقانچە :

— كىم دېدىڭىز ، قايسى رەھمان قاتتىقىنى دەيسىز ، قايسىنى ؟— دەپ گاچىلىشىپ كەتتىم .

— قايسى رەھمان بولاتتى ؟ سەن بىر قاچا تاماقتىن ئايرىمايدىغان رەھمان قاتتىق بولمامدۇ ، — ئۇ قولىنى جونۇپ تىللاقىز ھەدەمنىڭ

ئۆيى تەرەپنى كۆرسەتتى ، — مەن بۇرۇنلا بىلگەن ، سەن بەك ئاپاق-چاپاق بولۇپ كەتكەن بۇ خەق بىلەن . مانا خۇلاسىسى چىقتى ، ئەمدى مەن ئەل - يۇرتقا قايسى يۈزۈم بىلەن قارايمەن . ئال ئۆيۈڭنى ، ماۋۇ ئارا تامنى ئۆرۈپ هويلىنى بىرلەشتۇرۇپ ئاۋۇ تىللاقىز ئىككىگە رەھمان قاتتىققا تەڭ خوتۇن بولۇپ ئولتۇرۇش ، — ئۇ شۇنداق دېگىنىچە ژارقىراشلىرىدىن قورقۇپ كۆزى چەكچىيىپ كەتكەن بالىنى قولۇمدىن يۇلۇپ تارتىپ ئېلىپ ماڭدى .

— بالىنى نەگە ئاپىرىسىز ، ئەكېلىڭ ، — ئۇنىڭ قولىغا ئېسىلىدىم . ئۇ مېنى ئىتتىرىپ يىقىتىۋېتىپ چىقىپ كەتتى . يىقىلغان ئورنۇمدىن تۇرۇپ سىرتقا چىققۇچە ئۇ كېتىپ بوپتۇ . بالامنى ئەكېلىۋېلىش ئۈچۈن قېيىنئانامنىڭ ئۆيىگە قاراپ ماڭدىم .

— ژىيەي ! ماۋۇ پاسكىنا ئىزا تارتماي يەنە كەپتىغۇ ! چىقە هويلىنى بىزەپ قىلماي !— قېيىنئانام مېنى كۆرۈپلا تىل سالدى .

— مەن زادى نېمە قىپتىمەن ، گەپ بولسا ئېنىق دېمەمسىلەر ! — ئىچ - ئىچىمدىن قاپساپ كەلگەن يىغا بىلەن گېپىمنىڭ ئاخىرىنى دېيەلمەي يىغلاپ كەتتىم .

— نېمە قىلغىنىڭنى بىز دەپ بېرەمدۇق تېخى ، رەھمان قاتتىق بىلەن تۈتۈلۈپ قاپسەنغۇ ؟

— تۇۋا ماۋۇ گەپنى ، كىم شۇنداق دەيدۇ ؟

— ئەنۋەر بايا دەپ كەلدىغۇ ؟

كۆتۈرۈپ قويۇۋسىز ئاھانەت ، قۇرۇق تۆھمەتتىن مېڭىلىرىم زىڭىلداپ كەتتى . ئىختىيارسىز بىر ھەرىكەتلەر بىلەن چېچىمنى قالاللاپ :

— ئاھ خۇدا ! — دەپ ژارقىرىدىم - يۇ ، بىردىنلا ئېسىمگە كېلىپ :

— ئەنۋەر قېنى ، ئەنۋەر قېنى دەيمەن ! مەن بۇ ئىشنى ئېنىقلايمەن ، ئەنۋەر بۇگۈن مېنى ئاقلىمايدىغان بولسا ئۆلۈپ بېرىمەن ، — دېدىم جەھلىم بىلەن .

— ئوھوش ، ئەنۋەر نېمە سېنى ئاقلاپ يۈرەتتى ! ئاۋۇ دېرىزەڭ-

دىن ماراپ سېنى تۆتۈڭالغان قوشنىلىرىڭ ئاقىلىسۇن . ئالتۇندەك بالاڭ ، بىر ئوبدان ماڭاشلىق ئېرىڭ تۇرۇپ شۇ ئىشنى قىپسەن . ئەقلى يوق كۆڭلى پەس بۇزۇق . ماڭ ، چىق دەيمەن ، ئۆزۈڭنى ئاقلامسەن - ئاقلىمامسەن مېنىڭ نېمە چاتىقىم !

— بالامنى بەر ، بالامنى بەرسەڭ كېتىمەن ، — دېدىم ۋارقىراپ تۇرۇپ .

— كوچىدا ئاشنا ئويناپ يۈرگەن سەندەك نېمىگە نېمە بالا ، — قېيىنئانام ئىشكنى جالاقلىتىپ يېپىپ ئىچىدىن ئىلىۋالدى .

— بالامنى بەر ، بالامنى بەر دەيمەن ، — ئىشكنى جالاقلىتىپ ئۇرۇپ يىغلاپ ۋارقىراشقا باشلىدىم .

ئۆي ئىچىدىن بالامنىڭ ئېچىنىشلىق يىغىسى ئاڭلاندى . بۇ ئەنسىز يىغلاپ ۋارقىراشلارنى ئاڭلىغان قېيىنئانامنىڭ قوشنىلىرى بىر-دىن - ئىككىدىن هويلىغا يىغىلدى .

— تېخى ئەمچەكتىن ئايرىلمىغان بالىنى تارتىۋالغانلىرى توغرا بولماپتۇ شاراپەتخان ، كېلىن بالىنىغۇ دېمەي تۇرايلى ، كېچىچە ئۆز-لىرىمۇ قىينىلىلا ، بالىنىمۇ قىيناپ قويىلا ، ئانىسى يوق بالىنى باقماق ئوڭاي ئەمەس . بۇ قىزنى تۆتۈلۈپ قالدى دەيلا ، كىم كۆرۈپ-تۇ ، ئېنىقلاپ غېزىنى غاز ، ئۆردىكىنى ئۆردەڭ قىلىپ ئاندىن بېرىپ-مە دېمەملا . ئەنۋەرجانغۇ ياش ، قېنى قىزىقلىق قىلسۇن ، سىلىچۇ ؟ باشلىرىدىن جاهاننىڭ بار ئىسسىق - سوغۇقى ئۆتكەن تۇرۇپ ، مۇشۇ سويىمىدەك بالىلارنىڭ جېدىلىنى ئاجرىتىشتا يوق ، ئوت ئۈستىگە ياغ چاچسىلىرى قانداق بولىدۇ ، — دېدى قېيىنئانامنىڭ مەھەللىسىدىكى-لەر . باشقىلارنىڭ ئاشۇنداق سالا - سۈلھىسى بىلەن بالامنى قولۇمغا ئالدىم . ئەسلىي ئىش مۇنداق بولغانىكەن : ئاشۇ كۈنى مەن تىللاقىز هەدەمگە تاماق ئەكىرىپ بېرىپ چىققاندىن كېيىن ، تىللاقىز هەدەم رەهمانكام بىلەن سوقۇشۇپتۇ . ئۇلار جېدەللىشىۋاتقاندا مەھەللىدىكى بىر ئايال كىرىپ قېلىپ ، نېمە ئىشلىقىنى سورىغانىكەن ، تىللاقىز هەدەم : « بۇ ئادىلەنىڭ تامىقى ئوخشايدۇ ، سېنىڭ ئوخشىمايدۇ ، دەپ مېنى ئادىلەنىڭ ئالدىدا ئىزا تارتقۇزدى » دەپ تىللاپ بېرىپتۇ . ئۇ

ئايال بۇ گەپنى كوچىدا ئولتۇرۇپ ئاياللارغا : «تىللاقىز ئېرىنى ئادەلەدىن كۆنلەپ سوقۇشۇپتۇ» دەپ يەتكۈزۈپتۇ . بۇ گەپ ئاشۇ ئاڭلىغان ئاياللارنىڭ ئاغزىدىن ئەرلەرنىڭ قۇلىقىغا يېتىپتۇ . ئېرىمگە شۇ كۈنى بىرى : «ماۋۇ تىللاقىز ئېرىنى سېنىڭ خوتۇنۇڭدىن كۆنلەپ سوقۇشۇپتۇ» دېيىشىگىلا ئېرىمنىڭ سەپراسى ئۆرلەپ ، گەپنىڭ ئاخىرىنى ئاڭلىماي پاپپاسلاپ كىرىپ مەن بىلەن جېدەللەشكەنىكەن .

ئىشنىڭ باش-ئايىغىنى بىلگەندىن كېيىن بىر كېچە يىغلاپ چىقتىم . ئەتىسى بىر دوستۇمغا تېلېفون قىلىپ قانداق قىلىش توغرۇلۇق مەسلىھەت سورىدىم .

— ئويلىنىپ ئىش قىلىڭ ، بۇ ئىشنى مۇشۇنداقلا بولدى قىلسىڭىز ، بىلگىنى بىرنېمە دېگەنبىلەن ، بىلمىگىنى يەنە بىرنېمە دەيدۇ . بەزىلەرنىڭ نەزىرىدە سىز بىر ئۆمۈر «رەھمان قاتتىق بىلەن تۇتۇلۇپ قالغان» بولىسىز . ئەڭ ياخشىسى سوتقا ئەرز قىلىڭ ، — دېدى دوستۇم .

سوتمۇ ئېچىلدى . مەن ئۇنى دېگەن ، بۇنى دېگەن ، ئۇنداق دېگەن ، مۇنداق دېگەن دېگەندەك گەپلەر بىلەن بىر سائەتكە سوزۇلغان سوت ئاخىر ئاخىرلاشتى . ئېرىمگە «تىللاقىز ئېرىنى سىزنىڭ خوتۇنىڭىزدىن كۆنلەپتۇ» دېگەن كىشى ماڭا ناماقۇل بولغان بولدى . لېكىن ، بۇ سوت ماڭا تارتقان روھىي ئازابلىرىمنى ، سەگىلىشلىرىمنى ، تالاي كېچە تۆككەن ھەسرەتلىك كۆز ياشلىرىمنى تۆلىتىپ بېرەلمىدى . ئادەمنىڭ مەنۇي جەھەتتىن تارتقان زىيانلىرىنى تۆلەپ بېرىش بەندىنىڭ قولىدىن كەلمىسە كېرەك .

شۇ ئىشتىن كېيىن تىللاقىز ھەدەم بىلەن دوقۇرۇشۇپ قالساقمۇ قاراشماي ئۆتۈپ كېتىدىغان بولدۇق . ئاشۇ چاغدا تاماق ئەكىرگەن تەخسەمنى تىللاقىز ھەدەم بىر كۈنى دەرۋازا ئاستىدىكى يوچۇقتىن كىرگۈزۈپ قويۇپتۇ . دەرۋازىنى ئېچىپ تەخسىنى كۆرۈپ كۈلگەنچە تۇرۇپ قالدىم .

«ئەتراپىڭدا نادانلار قانچە كۆپ بولسا ، سەن يولۇقىدىغان قىسمەتلەر شۇنچە پاجىئەلىك بولىدۇ .» تىللاقىز ھەدەمنىڭ ئېرى نادان-

لىق قىلىپ ئايالىنىڭ ئالدىدا مېنى تامىقى ئوخشايدۇ دېمىگەن بولسا ، تىللاقىز ھەدەممۇ ئاشۇ بىر ئېغىز گەپ ئۇچۇن ئېرى بىلەن سوقۇشۇپ يۇرمىگەن بولسا ، ھېلىقى ئاڭلىغۇچى ئايالمۇ «لەڭمىنى ئوخشايدۇ» دېگەن سۆزنى «كۇنلەپتۇ» دەپ ئۆزگەرتمىگەن بولسا..... كۇندىلا شۇنداق ئويلاپ يۇرۇپ ، ئاخىر ئەڭ نادان ئادەمنىڭ يەنىلا ئۆز ئېرىم ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدىم . مېنى قوغداشقا ، ئاسراشقا تېگىشلىك ئادەم تۇرۇپ «تىللاقىز ئېرىنى خوتۇنۇڭدىن كۇنلەپتۇ» دېگۇچىگە «نېمىشقا» دەپ بىر ئېغىز سوئال قويماي ، «تۇتۇلۇپ قاپتۇ» دەپ جار سالغان ئېرىم ئەڭ نادان ئادەم ئىكەن . «نادان دوستتىن ئاقىل دۇشمەن ياخشى .» بۇنداق نادان ئادەم يېنىمدا قانچە ئۇزاق تۇرسا شۇنچە خەتەرلىك بولىدىكەن . بۇ ئۇزۇن تۇرمۇش مۇساپىسىدە يەنە ئۇقۇشماسلىق بولمايدۇ دەپ كىم ئېيتالايدۇ ؟

بېشىمغا كۇن چۇشكەندە ھەممىدىن بەك داپ چېلىپ چىققان ئېرىمنىڭ يېلىنىپ - يالۇرۇشلىرىغا پەرۋا قىلماي ئاجرىشىپ كەتتىم . خىزمىتىمنىمۇ يۆتكەپ يۇرتۇمغا قايتىپ كەلدىم .

— ئادىلە باشقا تاماققا قارىغاندا لەڭمەنگە ئۇستا ، قاراڭغۇلار تارتقان ئېشىنىڭ ئىنچىكىلىكىنى ، — ئاپامنىڭ بۇ گېپى بىلەن ئۆتكەن ئىشلار يادىمغا يېتىپ ، تاماققا قارىغانچە ئولتۇرۇپ قالدىم .

دېرىزە سىرتىدىكى ئازاب

ئېتىمنى قامچىلاپ ئۆتتۈم ،
بۆلۈكەي غولى بىلەن .
ئويىنىساڭ تۈزۈك ئويىنا ،
ھەر ئىشىنىڭ يولى بىلەن .

رېستورانىنىڭ ئۈيغۇرچە بېزەلگەن ئايرىم خانىسىدا چازا قۇرۇپ ئولتۇرۇپ پۈتۈن ئىشتىياقىم بىلەن تازا قىزىپ ناخشا ئېيتىۋاتاتتىم ، تۈيۈقسىز ئىشىك جالاقلاپ ئېچىلىپ ، يۈزلىرىگە قارا ، سېرىق داغلار ئىز سالغان ، چىرايىدىن سەپرالىقى چىقىپ تۇرىدىغان ئايالنىم ئېتىلىپ كىردى . سورۇن ئەھلى داڭ قاتقىنىچە ، دۇتارچى دۇتىرىنى تۇتقانچە ، مەن ئاغزىمنى ئاچقانچە تۇرۇپ قالدۇق . ئۇ خۇددى ئەتراپتا ھېچكىم يوقتەك ، ماڭا قولىنى جونۇپ تۇرۇپ :

— پاھ ، ئېيتىۋاتقان ناخشاڭدىن ئۆرگۈلەي ، سەن ئويۇننى يولى بىلەن ئويناۋاتامسەن ، ئۆيدە يېگۈدەك نەرسە يوق بىزنى ئاچ تاشلاپ قويۇپ بۇ يەردە ئويۇنۇڭنى ئويناپ يۈرۈپسەن ، بىز بوران تۇتۇپ يەمدۇق .شۇ تاپتا بالىلار بىر پارچە نانغا زار تۇرسا ، ئالدىڭغا تىزىۋالغان قورۇمىلىرىڭغا قار .سېنىڭ نەرىڭ ئەرگە ،نەرىڭ دادىغا ئوخشايدۇ .مانا ئەمىسە يېگىنىڭنى بىر كۆرەي ، — ئۇ شۇنداق دېدى- دە ، ئوتتۇرىغا قويۇلغان شىرەنى بىر تەرىپىدىن كۆتۈرۈپ ئۆرۈۋەتتى . شىرەدىكى قورۇمىلار ، شورپىلار كىيىملىرىمىزگە تۆكۈلدى .

— قانداق دېگەن گەپ بۇ !؟

— ئايال كىشىمۇ مۇشۇنداق بولامدۇ ؟ !

سورۇندىكىلەر شۇنداق دەپ غوتۇلداشقىنىچە قول ياغلىقلىرىنى چىقىرىشىپ كىيىملىرىدىكى سەي ، شورپا يۇقۇندىلىرىنى ئېرتىشقىلى

تۇردى . شۇ چاغدا مېنىڭ قانچىلىك ئوسال بولغىنىمنى بۇنداق ئىشقا دۇچ كەلمىگەن ھېچقانداق بىر ئادەم ھېس قىلالمايدۇ . ئاچچىقتىن ئىككى چېكەم چىڭقىلىپ ، تومۇرلىرىم يېرىلىپ كېتەي دېدى .

— قانداق گەپ بولۇپ كەتتى بۇ ، زۇلخۇمار ، نېمە گەپ بولسا ئۆيگە بارغاندا دېسىگىز بولاتتىغۇ ، — دېدى ياشتا چوڭراق بىر ئۇلپەتمەس .

— ۋاي ، ئۆيدە دېيىلمىگەن گەپ دەمسىز . ئۆيدە تولا دەپ ئاغزىمىنىڭ بىر قات تېرىسى چۈشۈپ كەتتى . بولارى شۇ بۇنىڭ . ئەتىگەن ئۇن يوق ، ئۇن ئەكېلىۋېتەمسىز دېسەم ، «ھە» دەپ چىقىپ كەتكەنچە يوق . ئىككى بالا بىلەن بىر كۇن ئاچ ئولتۇردۇم . بۇنىڭغا تەگكەندىن بېرى ئۆزىنى سوراپ ئۆيگە بىر جىڭ گۆش كۆتۈرۈپ كىرگىنىنى ، بىر كۇن ئۆيدە ئولتۇرغىنىنى بىلمەيمەن . ئاپىسىمۇ مۇشۇنىڭغا گەپ يېگۈزەلمەي تۇگەپ كەتتى . «مۇشۇكى ياخشى ئۆينىڭ تاغىرى پۇتۇن ، دادىسى ياخشى ئۆينىڭ ئاش - نېنى پۈتۇن» دېگەن گەپ بار . بىزنىڭ قورسىقىمىزنى تويدۇرۇپ ئاندىن ئويۇنىنى ئويناسا بولامدۇ ؟ !— ئۇ شۇنداق سۆزلىگىنىچە ئۆيدە بولغان ئىشلارنى ئەسكى مازنى تىتقاندەك شۇنچە كۆپ ئادەمنىڭ ئالدىدا سۆزلەپ تۇگەتتى .

* * *

— قويۇڭىتە ۋاي ، ساڭا خوتۇن چىقمامتى ! ؟

— شۇنى دەيمەن ، ئاشۇ بىشەم خوتۇن بىلەن نەچچە ۋاقىتتىن بېرى قانداقمۇ بىللە ئۆتكەنسەن ؟

— ياپىر ، بىزنىڭ خوتۇن شۇنداق قىلىدىغان بولسا ..... چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىپ مۇشتىنى كۆرسەتتى ۋەلى .

ئاغىنىلىرىمنىڭ شۇ گەپلىرى بىلەن ئاخشام يۇز بەرگەن ئىش تۇپەيلى ئاجرىشىپ كەتمەكچى بولغان نىيىتىم تېخىمۇ كۈچىيىپ ، ئۇدۇل سوتقا قاراپ ماڭدىم .

كىچىكىمدىنلا ناخشا - سازغا ھەۋىسىم بار ئىدى . ئوتتۇرا مەك-

تەپتە ئوقۇۋاتقىنىمدا مەكتەپتە ئۆتكۈزۈلگەن بىر قېتىملىق پائالىيەتتە ناخشا ئېيتىپ چاۋاكلارغا كۆمۈلۈپ كەتتىم . شۇندىن بېرى سورۇن كۆرۈشكە باشلىدىم . ئالىي مەكتەپتىكى چېغىمدا ياتاقلار ئارا بولدى. غان ئولتۇرۇشلار مەنسىز قىزىمايتتى . شۇ سەۋەبلىك ئۆگىنىش نەتى. جەم ئانچە ياخشى بولماي قالدى . بىر قېتىم ئۆيگە پەخىرلىنىش ھېسسىياتى بىلەن «مەن شەھەر بويىچە ئۆتكۈزۈلگەن ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى ناخشا ئېيتىش مۇسابىقىسىدە ئىككىنچى بولدۇم» دەپ خەت يازسام ، ئاپام «بالام ، ناخشا ئېيتىپ يۈرۈپ يەنە بۇلتۇرقىدەك سىنىپىڭدا قالما . مېنىڭ كۆزۈم يۇمۇلغۇچە ئوقۇشۇڭنى تۈگىتىۋال» دەپ خەت يېزىپتۇ . خىزمەتكە چىققاندىن كېيىن ئولتۇرۇشلىرىم تېخىمۇ كۆپەيىپ كەتتى . تۇن تەڭ بىلەن قايتىپ كېلىپ دەرۋازىنى ئۇرسام ، ئاپام كەشتى شىپىلداتقىنىچە چىقىپ دەرۋازىنى ئېچىۋېتىپ :

— «نەغمىچىنى بالام دېمەڭ ، بۇقىنى كالام دېمەڭ» دەپ قايسى دانا ئېيتقان بولغىيتتىكىن ، يا ئادەمنىڭ ئۇيقۇسى ئۇيقۇ ئەمەس ، قېرىغاندا بېشىمغا بالا بولدىغۇ بۇ ، — دەپ سۆزلىسە ، يەنە ئۆيگە كەينىمدىن سوڭدىشىپ كىرىپ :

— قورسىقىڭ قانداق ؟ — دەيتتى .

— ئاچ ، — دېسەم ، تاماقنى ئىسسىتقاچ :

— توۋا خۇدايىم ، توۋا ، بىر كۈن كەچكىچە ناخشا توۋلاپ يۈرۈپ قورسىقىڭنىمۇ باقالمىدىڭما ؟— دەيتتى .

— توق ، — دېگەن كۈنۈم :

— ھەئە ،خەقە ھارماي كارىكراپ بەردىڭ ،قورسىقىڭنى باقماي. تى ئەمسە ، — دەپ سۆزلەيتتى .سۆزلەپ ـ سۆزلەپ ئاخىرىدا ، — سېنى ئۆيلەپ قۇتۇلمىسام بېشىم ساقايمايدىغان بولدى . ھېلى كېلەر ، مانا كېلەر دەپ ئادەمگە يا كېچىسى ئۇيقۇ يوق ، قېرىغاندا نېمە تارتقۇلۇق بۇ ماڭا ، — دەپ قوشۇپ قويattى .

ئاپامنىڭ ئاشۇنداق ئالدىرىتىشلىرى بىلەن بىر ئاغىنىمىزنىڭ تويىدا ئۇچرىتىپ ياقتۇرۇپ قالغان ھازىرقى ئايالىم بىلەن توي قىل-

دىم . ئۆز ۋاقتىدا ئۇ ئاجايىپ بىر قىز ئىدى . يەلكىلىرىگە چۈشۈپ تۇرىدىغان بوستان چاچلىرى ، تېگى - تېگىدىن سۈزۈك چىرايى بىلەن مېنى بىر كۆرۈشۈشتىلا ئۆزىگە مەپتۇن قىلىۋالغانىدى . ئۇنىڭ بىلەن بىرگە بارغان ئولتۇرۇشلاردا بىز تىزىمىزغا شاپىلاقلاپ قاقاقلاپ كۈلۈپ كېتىۋاتساق ، ئۇ مېيىقىدا كۈلۈپ قويۇپ ، پېتىنى بۇزماي ئولتۇرۇۋېرەتتى . مېنىڭ مىجەزىمنىڭ ئەكسىچە بولغان ئېغىر - بېسىق مىجەزى مېنىڭ ئۇنىڭ بىلەن توي قىلىشىمغا سەۋەب بولغان يەنە بىر ئامىل ئىدى . ئۇنىڭ بانكىدا خىزمەت قىلىدىغانلىقى ئاپامنى بەك خۇش قىلىۋەتتى . «تويغا قويۇپسىز ، مۇبارەك بولسۇن» دېگەنلەرگە : «بانكىدا ئىشلەيدىكەن ، بالامنىڭ تەلىيى كېلىدىغان بولدى» دەپ ئاغزى ئاغزىغا تەگمەي سۆزلەپ كېتەتتى .

مۇھەببەت ئادەمگە ئويلاپ باقمىغان نەرسىلەرنى ئاتا قىلىدىكەن . تازا قىزىپ ناخشا ئېيتىۋاتقان بىر كۈنى ئۇنىڭ تولغىقى تۇتۇپتۇ . ئۇنى دوختۇرخانىغا ئاپىرىپ ، خۇددى كىنولاردىكىدەك تۇغۇت بۆلۈمىنىڭ سىرتىدا ئۇنىڭ يەڭگىشىنى كۈتۈپ تۇردۇم . مانا شۇ كۈنى مەن دادا بولۇپ قالدىم .

ئاشۇ بانكىدا ئىشلەيدىغان ئايالىم بولغاچقا ، ئىككى بالىلىق بولۇپ قالغاندىمۇ مائاشىمنى ئۆيگە ئەكىرمەي ناخشامنى توۋلاپ ، ئويۇنۇمنى ئويناپ يۈرۈۋەردىم . شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئاپام تۇغۇپ كەتتى . ئاپامنىڭ قىرىق نەزىرىنى ئۆتكۈزگەن كۈنى ئاخشىمى ئاغىنىلىرىم قارامنى ئوشتۇپ قويىمىز دەپ رېستوراندا ئولتۇرۇدۇق . بۇنداق قىلىشنىڭ مۇڭاپىق ئەمەسلىكىنى بىلىپ تۇرۇپ يەنە شۇنداق قىلدۇق . تېخى هاراق ئېچىپ مەست بولدۇق . مەست ئۆيگە كەلسەم ، ئاپامغا يەتتە يىل كېلىن بولغان ئايالىم ئاق ياغلىقىنى چېكىلەپ چىگىپ ئولتۇرغانكەن . مېنى كۆرۈپلا : «قانداق تېتىقسىز قارا ئوشتۇشكەن ئۇ» دەپ سۆزلەپ كەتكەنىدى . ئاپام تۇغۇپ ئۇزاق ئۆتمەي بانكا سىستېمىسى ئادەم قىسقارتتى . ئايالىم ئىشتىن قالدى . ئەزەلدىن مائاشىمنى ئۆيگە خەجلەپ باقمىغان ماڭا ئۇن ، ماي ، گۈرۈچ ئېلىش ، سۇ ، توك پۇلى تۆلەش دېگەنلەر ئېغىر كېلىشكە باشلىدى .

بۇرۇنقىدەك پۇلنى كەڭتاشا خەجلەيدىغان كۇنلىرىم تۇگىگەنىدى . يۇ-
رۇشۇم تولا بولغاچ ، ماڭاشىمنى ئۇلاشتۇرالمايلا ئۆتۈپ كېتىۋاتاتتىم .
شۇنداق چاغلاردا يەنە ئايالىم ئاپىسىنىڭ ئۆيىدىن ئۇنى - بۇنى كۆتۈ-
رۈپ كېلىپ قىينىچىلىقنى چاندۇرماي ئۆتكۈزۈۋاتەتتى . ئۇنىڭ بۇنـ
داق قىلىشى بىلەن مەن بىر ياخشى ئامال تاپقاندەك بولدۇم- دە ،
يېنىمدا پۇل بولسىمۇ ئۆيگە خىراجەت قىلماي يۇرىدىغان بولۇۋالدىم .
ئۇ ئاپىسىنىڭ ئۆيىدىن توشۇۋېرىپ خىجالەت بولغان كۇنلىرى قاينـاپ
سۆزلەپ كېتەتتى . ئۇ ئاشۇنداق قاينـاپ سۆزلەۋېرىپ بارا - بارا بىر
بىشەم ، ھازاز ۇل ئايالغا ئايلىنىپ كەتتى . بۇرۇنقى بۇلۇتتەك يېيىلىپ
تۇرىدىغان بوستان چاچلىرىنىڭ رەڭگى ئۆچۈپ ، چىرايىدىن جىلىخور-
لۇق ، بىشەملىك چىقىپ تۇرىدىغان بىر ئايالغا ئايلىنىپ قالدى . مەن
ئىشكىتىن كىرىشىم بىلەنلا سۆزلەشكە باشلىسا ، ئۇنىڭ بۇنچە كۆپ
سۆزلەرنى نەلەردىن تېپىپ دەۋاتقانلىقىغا ھەيران قالاتتىم . مۇشۇ
ئاي ، مۇشۇ كۇنلەردە ئۇنىڭ مەندىن رازى بولغان كۇنى يوق . كېچە-
لەردە دەرۋازىنى ئېچىۋېتىپ سۆزلىگىلى باشلىسا ، كۆزىدە لىق ئۆيقۇ
ياستۇقتا بېشىنى قويۇۋېتىپمۇ سۆزلەيتتى . بۇنداق كۇنلەر ئۇزارغاڭ-
سىرى ئۆيگە كېچىدىمۇ كەلگۈم كەلمەيدىغان ، كۇنلەپ - كۇنلەپ ئۆيگە
قايتمايدىغان ، بالىلىرىمنىڭ نېمە يەپ ، نېمە ئىچىۋاتقىنى بىلەن كارىم
بولمايدىغان بولۇپ قالدى . ئۇنىڭ رېستورانغا بېرىپ جېدەل چىقىرىپ
يۈزۈمنى تۆكۈشى بىلەن ھەممىنى ئاياغلاشتۇرۇش قارارىغا كەلدىم .
بۇرۇنقىدەك چىرايىمۇ يوق ، خىزمىتىمۇ يوق ئايالىم بىلەن ئېيتقان
ناخشامغا كۆيۈپ يۇرگەن قىزلارنى سىلىشتۇرۇپ ، نەچچە ۋاقىتتىن
بېرى ئۆزۈمگە ئۇۋال قىلغاندەك تۇيغۇغا كېلىپ قالدىم . ئۇنىڭ ئاج-
رىشىش قەغىزىگە خۇددى تەڭسىز شەرتنامىگە قول قويۇۋاتقاندەك
تىترەپ تۇرۇپ قول قويۇۋاتقان بىچارە تۇرقى ، كۆزلىرىدە لىغىرلاپ
تۇرغان ياشلىرىنى كۆرۈپ دەردىم چىققاندەك بولۇپ قالدىم .

ئاجراشقان كۇنۇم چوڭ ئوغلۇم بىلەن ئۆيدە ئولتۇرۇپ : «ئەمدى
ئوينىسام ، كۇلسەم كوتۇلدايدىغان ئادەم يوق ،نېمىدېگەن ياخشى دەپ»
ئويلىغانىدىم .بىراق ،يەتتە ياشلىق بالىنى ئۆيدە قويۇپ قويۇپ خاتىر-

جەم سىرتقا چىقىپ كەتكىلى بولمايدىكەن. ئەر كىشى تۇرۇپ بىر كىچىك بالىنى سورۇنمۇسورۇن ئەگەشتۈرۈپ يۈرۈش تېخىمۇ قولاي-سىز ئىكەن. بالىنى سىڭلىمنىڭ ئۆيىگە ئاپىرىپ قويدۇم. بىر كۈنى بالىنى كۆرگىلى بارسام، سىڭلىم:

— يارىشۇالساڭ بولاتتى، بالىغا مەن بىر ئۆمۈر قارىيالماي-مەن، — دېدى.

— ئۇنىڭ گېپىنى قىلغۇچى بولما، باقالمىغان بولساڭ بالىنى ئەكېتەي،— دەپ بالىنى ياندۇرۇپ كەلدىم. ئىككى ئاخشام بالىغا قاراپ ئولتۇرۇۋېدىم، ئاغىنىلىرىم تەرەپ-تەرەپتىن تېلېفون قىلىپ ئارام بەرمىدى. ئۇچىنچى كۈنى بالىنىڭ ئالدىغا گازىر-پۇرچاقلارنى تۆكۈپ بېرىپ:

— سىرتقا چىقماي ئولتۇرۇپ تۇر، مەن ھازىرلا كېلىمەن، — دەپ ئىشكىنى سىرتىدىن قۇلۇپلاپ چىقىپ كەتتىم.

بالىدىن ئەنسىرەپ، بارغان يەردىمۇ خاتىرجەم ئولتۇرالمىدىم، ناخشىنىمۇ بۇرۇنقىدەك ئېچىلىپ-يېيىلىپ توۋلىيالمىدىم. كاللامغا ھەرخىل ئەنسىز خىياللار كىرىۋېلىپ، ئۆيگە بالدۇرلا قايتىپ كەلدىم. بالا تولا يىغلاپ كۆزلىرى قىزىرىپ، يۈزلىرى ئىششىپ كېتىپتۇ. «سەن بولمىساڭ قورقىدىكەنمەن، ئاپامنىڭ قېشىغا كېتەمەن.» ئۇنىڭ يىغا ئارىلاش چىققان ئاۋازى يۈرىكىمنى ئەزدى. ئاجراشقاندىن بېرى ئۆزۈمنى ناھايىتى توغرا قىلدىم دەپ ئويلايتتىم. پەقەت بۇگۈنلا پۈشايمانغا ئوخشاپ كېتىدىغان بىر سېزىم كۆڭلۈمگە سايە تاشلاپ ئۆتتى.

ئۆيدە بىر ئايال كىشى بولمىسا زادى بولمايدىغانلىقىنى ھېس قىلغىنىمدا، ئاران قولغا كەلگەن ئەركىنلىكىمنى يەنە تەرك ئېتىپ ئۆيلەندىم. ئۆيلەنگەندىمۇ رادىيو-تېلېۋىزىيە ئىدارىسىدە ئىشلەيدىغان، مودىغا ئەگىشىپ كىيىنىپ يۈرىدىغان بىر قىزنى ئالدىم. ئۇنىڭغا كۆز تاشلاپ يۈرگىنىمگە بىر ئايچە بولغاندى. بۇنداق تېزلا توي قىلىپ قېلىشىمغا ئۆزۈمۇ ھەيران قالدىم.

شېرىن ئايلاردا ئۆزاقتىن بېرى ھېس قىلمىغان تاتلىق ھېسسە-

ياتلارغا بۆلۈنۈپ يۈرۈپ ، بۇندىن كېيىنكى كۈنلىرىم مۇشۇنداق لەز-
زەتلىك ئۆتىدىغان ئوخشايدۇ ، دەپ ئويلىغانىدىم . كۈنلەر ئۆتكەنسېرى
ئۇ بالىنى كۆرسىلا چىرايىنى پۈرۈشتۇرىدىغان بولۇۋالدى . «ئاپىسىغا
بېرىۋېتىڭ» دەپمۇ باقتى . مېنى گەپكە كىرگۈزەلمەي ، ھەپتە - ھەپتە
قازان بېشىغا ئۆتمەي ، ئىشتىن كېلىپلا : «بېشىم ئاغرىۋاتىدۇ» دەپ
ياغلىقىنى چېكىلەپ چىگىپ ياتقىنى ياتقاندى . ئۆزۈمنى دېمىسەممۇ ،
بالىنى دەپ قازان بېشىغا ئۆزۈم ئۆتەتتىم . بۇرۇن چايمۇ دەملەپ
باقمىغان ئادەم خېمىرمۇ يۇغۇرىدىغان ، لەڭمەنمۇ سوزىدىغان بولدۇم .
بۇنىڭ بىلەن پۈتۈن تۆشۈك ئىشى ماڭىلا قالدى . تاماق ئېتىلمىگەن
كۈنى ئايالىم سومكىسىنى كۆتۈرۈپ چىقىپ كېتىپ ئاپىسىنىڭ ئۆيىگە
بېرىپ تاماق يەپ كېلەتتى . بىرنەرسە دېسەم ، «مەن بىر قىز تۇرۇپ ،
ئىككى بالىسى بار بىر ئادەمگە تەگدىم . مۇشۇمۇ ساڭا يەتمىدىمۇ ،
بىلسەڭ مېنى چېكەڭگە گۈل قىلىپ قىسساڭ بولىدۇ» دەپ بوينىدا
شاپتۇل قاقاتتى . بىر كۈنى ئاغىنىلىرىم بىلەن ئولتۇرۇپ كەچ قال-
دىم . ئۆيگە كىرسەم بالا سۈپىدا دۇم ياتقانچە ئۇخلاۋېتىپتۇ . غۇژۇندە
ئاچچىقىم كەلدى ، شۇنداقتىمۇ چاندۇرماي :

— بالىغا بىرەر نەرسە يېپىپ قويساڭ بولماسمىدى . سوغۇق
ئۆتۈپ ئاغرىپ قالسا قانداق قىلىمىز ، — دېدىم . ئۇ يوتقاندىن بېشى-
نى چىقىرىپ :

— دادىسى بولغان ئادەم كېچە - كېچىلەپ ئۇيناپ يۈرسە ، مەن
بالىغا قاراپ ئولتۇرىدىغان نېمە ئىدىم . مەنچۇ قارا ، تەيىار بالىغا ئانا
بولۇپ كۈلدە كۆمەچ بولغىلى ساڭا تەگمىگەن . ياخشىراق يەمەنمە-
كىن ، ياخشىراق كىيەرمەنمىكىن ، ئەل قاتارى يۈرەرمەنمىكىن دەپ
تەگكەن . شۇنداقلىقىدىن ئالدىنقى ئايالىڭنىمۇ زېرىكتۈرگەن نېمە
ئىكەنسەن . سەن ئۇينىغان ئۇيۇننى مەنمۇ ئوينىيالايمەن . ئەتىدىن
باشلاپ بالاڭغا ئۆزۈڭ قارا ، مەن بالا باققۇچى ئەمەس ، — دەپ
سۆزلەپ ، يوتقانىنى بېشىغا چۆمكەپ يېتىۋالدى .

ئورۇن سېلىپ ، بالىنى كۆتۈرۈپ ئورۇنغا ئالدىم . كۆز ئالدىمغا
زۇلخۇمارىنىڭ ماڭا دەرۋازىنى ئېچىپ بېرىپ ، غوتۇلدىغانچە يوتقىنىنى

تېپىپ ئېچىۋەتكەن بالىنى يۆگەپ قويۇۋاتقىنى كەلدى . پۇشايمانلىق بىر ھېسسىيات يەنە قەلبىمگە سايە تاشلاپ ئۆتتى .

ئەتىسى ئىدارىنىڭ ئىشى بىلەن قوشنا ناھىيەگە باردۇق . ئىش پۈتمەي ۋاقچە قالدۇق . شەھەر بىلەن بۇ ناھىيەنىڭ ئارىلىقى تۆت سائەتلىك يول ئىدى . ئۆيگە كەلگۈچە كەچ سائەت 10 بولۇپ قالدى . ئۆيگە كەلسەم دەرۋازا داغدام ئوچۇق ، ئۆي ئىشىكىمۇ ئوچۇق ، پەگاھ-تا قان ئىزلىرى ، ئۆيدە ھېچكىم يوق . نېمە ئىش بولغانلىقىنى بىلەلمەي تىت - تىت بولۇپ تۇرسام قوشنا ئايال كىرىپ :

— ۋاي ، نەدە يۈردىڭىز دەيمەن ،بالا ئۆيدە يالغۇز قاپتىكەن ، توك كېتىپ قورقۇپ كېتىپ ، تالاغا چىقمەن دەپ سۈپىدىن يىقىلىپ كېتىپ بېشى يېرىلىپ كېتىپتۇ .قادىركىڭىز دوختۇرغا ئەكەتتى ، — دېدى .

— رەشىدە نەگە كېتىپتىكەن ؟— دېدىم ئاچچىق يۈتقان ھالدا .

— ئاپىسىنىڭ ئۆيىدىكەن . تېلېفون قىلساق ، «كەلسە دەپ قو-يۇڭلار ، مەن ئۇنىڭ ئۆيىگە قاراپ ئولتۇرىدىغان قارانچۇق ئەمەس ، خېتىمنى بەرسۇن» دەيدۇ .

دوختۇرخانىغا بارسام كارىۋات بېشىدا زۇلخۇمار ئولتۇرىدۇ . ئۇنىڭ بىلەن كەتكەن كىچىك ئوغلۇمنى كۆرمىگىنىمگە خېلى كۈنلەر بولغانىدى . مېنى كۆرۈپ زۇلخۇمار ئورنىدىن تۇرۇپ مېڭىشقا تەم-شەلگەنىدى ، كىچىك ئوغلۇم ئاكىسىنىڭ مەڭزىگە سۆيۈپ قويۇپ ، «خوش ئاكا» دەپ قولىنى پۇلاڭلاتتى . ئۇنىڭ شۇ چاغدىكى ئوماق تۇرقىغا مەستلىكىم كېلىپ قولۇمغا ئالغانىدىم ، ئۇ تېپىرلاپ : «ئاپا ، ئاپا.....» دەپ ۋارقىراشقا باشلىدى . نەچچە ۋاقىتتىن بېرى ئۇنى كۆرگىلى بېرىپ باقمىغان ، زۇلخۇمار بالىنى كۆرگىلى كەلسە سەۋ-سىق گەپ قىلىپ ئۇلارنى بىر - بىرى بىلەن كۆرۈشتۇرمىگەنىدىم . بۇ ئارقىلىق ئۆزۈمنىڭ تۇغقىمەس قورساق كۆيۈكىنى چىقارماقچى ئىدىم . زۇلخۇمار ئىشكىتىن چىقىۋېتىپ ئارقىسىغا ئۆرۈلۈپ قارا-دى . ئۇنىڭ كۆزلىرىدىكى پەقەت ئانىلارغا خاس بولغان قىيالماسلىق ، بالامنىڭ مۇلدۇرلەپ ئىلتىجالىق قاراشلىرى يۈرىكىمنى تېشىپ ئۆتە-

تى . بىلىپ تۇرۇۋاتاتتىم ، بالام مېنىڭ «پاچىقىڭنى چاقمەن» دەپ قورقۇتۇشلىرىم بىلەن يۇرەكسىزلەندى بولۇپ كەتكەچكە ، ئاپىسى بىلەن كېتىمەن دېيەلمەيۋاتاتتى . لېكىن ، ئۇنىڭ ئاشۇ كۆزلىرى — تېگى-تېگىدىن بىچارىلىك ، مىسكىنلىك ، دىلى سۇنۇقلۇق چىقىپ تۇرىدىغان كۆزلىرى ھەممىنى دەۋاتاتتى . «ئالتۇن باش دادامغا بىلەن قالغۇچە ، پاخما باش ئانامغا بىلەن كەت» دېگەن ماقالنى كىممۇ ئېيتقان بولغىيتى-تى . چوڭ ئوغلۇمنىڭ چىرايىدىكى سۇنۇقلۇق كىچىك ئوغلۇمنىڭ چىرايىدا يوق ئىدى . مېنىڭ كىنولاردىكى كىچىك بالىلارنى گۈرۈگە ئېلىۋالىدىغان لۈكچەكلەردىن پەقەت ئازراقلا پەرقىم بارمىدەك قىلاتتى . ئانىنى بالىدىن ، ئىككى بىر تۇغقاننى بىر - بىرىدىن ئايرىۋەتكەن گۇناھىم ئۇچۇن بۇ كۈنلەر ماڭا ئازلىق قىلاتتى . ئۇلارنىڭ ئاشۇ تۇرقى ئىچىمنى نەچچە كۈن ئاچچىق قىلدى .

بالا دوختۇرخانىدىن چىقتى . مېنىڭ ئىككىنچى قېتىملىق نىكا-ھىممۇ ئاياغلاشتى . بۇ قېتىملىق مەغلۇبىيەتتىن كېيىن تۇرمۇشقا بولغان ئىشەنچىم سۇسلىشىپ كەتتى . بىر مەزگىل ئويۇن - تاماشىدىن قول ئۈزۈپ بالا بىلەن بولدۇم . ۋاقىت ئۇزارغانسېرى «ئۆيلىنىۋال» دېگۈچىلەر كۆپەيگىلى تۇردى . ئۆيلىنىشكە رايىم قالمىغاندى . سىڭلىم يەنە «زۇلخۇمار ھەدەم بىلەن يارىشىۋال» دېگىلى تۇردى . ئۇنىڭ بىلەن يارىشىۋېلىشنى كۆڭلۇمنىڭ بىر يېرلىرى خالاپ تۇرسىمۇ ، «ئاغىنىلىرىم نېمە دەر» دېگەن خىيال كاللامنى ئىگىلىۋالغاچقا :

— ئۇ دېگەن تۇكۇرگەن تۇكۇرۇك ، قايتا ئاغزىمغا ئالمايمەن ، — دەپ گەپنى ئۇزۇۋەتتىم . ئاغىنىلىرىمگە :

— بالامنى ئۆگەيلىمەيدىغان ، بېشىدىن ئىسسىق - سوغۇق ئۆتكەن بىر چوكان بولسا بولاتتى ، — دېۋىدىم ، ئۇلار «بۇرۇنقى ئېرى ئاق تاماكا چېكىپ ، بەك ئازابلىغاچقا ئاجرىشىپ كەتكەن» دەپ بىر چوكانىنى تونۇشتۇردى .

ئۇ ئايال بىلەن ئۇچراشقان كۈنى «قىزىل كالا» ئىچىملىكى ئىچكەچ ئۇزاق پاراڭلاشتۇق . ئۇ تارتقان ئازابلىرىنى سۆزلەپ كېلىپ ، «بالامنى يات كۆرمىسىگىزلا خىزمىتىگىزنى بېشىمچىلاپ قى-

لىمەن» دەدى . ئايالىلارنىڭ ئاغزىدىن بۇنداق يېقىملىق گەپنى ئاڭلىمىغىنىمغا ناھايىتى ، ناھايىتى ئۇزاق زامانلار بولغانىكەن ، تەسىرلەنگىنىمدىن :

— مېنىڭمۇ بىر بالام بار ، سىزمۇ بالامنى يات كۆرمىسىڭىزلا سىزنى بېشىمدا كۆتۈرىمەن ، — دېۋەتتىم .

مۇشۇ شېرىن سۆزلەر بىلەن ئىش پۈتتى . ئۇرۇق - تۇغقانلار ئارا بىر قازان پولۇ ئېتىپ ، نىكاھ قىلىپ توي قىلغان بولدۇق .

ئۇ ماڭا بالامنى ئۆز كۆرگەندەك ، كۆيۈنگەندەك قىلاتتى . لېكىن ، بالىنىڭ چىرايىدىكى سۈنۈقلۇق ، مىسكىنلىك يەنىلا ئۆزگەرمىدى . بالا بارغانسېرى جىمىغۇرلىشىپ ، سائەتلەپ ھاڭۇڭقىپ ئولتۇرىدىغان بولۇپ كەتتى .

بىر كۈنى ئۇچىنچى ئايالىم قازاندىن تاماق ئۈسۈۋاتقاندا شويلىنىڭ گۆشلىرىنى ئىلغاپ ئېلىپ ئاشىنىڭ ئاستىغا باستۇرۇپ ئۆز بالىسىنىڭ ئالدىغا ، بىر پارچە گۈشنى ئۈستىگە كۆرسىتىپ بېسىپ مېنىڭ بالامنىڭ ئالدىغا قويغىنىغا كۆزۈم چۈشۈپ قالدى . بۇ ئەھۋالىنى كۆرۈپ ئاچچىقىم كېلىپ ، چىرايىمغا چىقىپ كەتكەن چېغى :

— نېمە بولدىڭىز ، قاپىقىڭىز چۈشۈپلا كەتتىغۇ ؟— دېدى ئۇ .

— ھېچنېمە ، — دېدىم ئۆزۈمنى ئاران بېسىپ . ئىككى قېتىملىق نىكاھتىكى ئوڭۇشسىزلىق ماڭا مەكتەپتە ئۆگەنمىگەن نۇرغۇن ھەقىقەتلەرنى ئۆگىتىپ قويغانىدى . نۇرغۇن ئىشلارنى كۆرمەسكە سالاتتىم . ئاچچىقىم كەلدى دەپلا ئالدىراپ مەيدانغا چىقمايتتىم . ئەگەر بۇنداق ئېغىر - بېسىقلىقنى بۇرۇنراق ئۆگەنگەن بولسام ، ئۇچ نىكاھلىق بولمىغان بولار بولغىيتتىم . مەن ئۆز ۋاقتىدا نامەردلىك بىلەن «سەن كىچىكىنى ئال ، چوڭىنى مەن ئالىمەن . مەن چوڭىغا سەندىن خىراجەت تەلەپ قىلمىغاندىن كېيىن ، كىچىكىنى ئۆزۈڭ باق» دەپ ئۆز بالامغا خىراجەت بەرگىلى ئۇنىمىغان ئادەم ئۇنى بالامغا ياخشى قارامدىكىن دەپ ، مەن بىلەن ھېچقانداق قانداشلىق مۇناسىۋىتى يوق بىر بالىنى ئۆز بالام بىلەن ئوخشاش كۆرۈپ ، ئوخشاش كىيىندۈرۈپ ، ئوقۇتۇپ كېلىۋاتسام ، بۇگۈنكى بۇ ئىشنى كۆرۈپ كۆڭلۈم شۇنداق

غەش بولدى . ئۆزۈمچىلا قاچامدىكى گۆشلەرنى ئېلىپ ئۆز بالامنىڭ قاچىسىغا سېلىپ قويدۇم .

— بالىنىڭ قاچىسىدىمۇ گۆش بار ئىدىغۇ ؟ !

— يېگۈم كەلمىدى .

ئۇ مېنىڭ يالغان سۆزلەۋاتقانلىقىمنى بىلىپ تۇرسىمۇ شۇنداق دېدىم . ئۇنىڭ بوزىرىپ كەتكەن چىرايىدىن ھەممىنى چۈشەنگەنلىكى چىقىپ تۇراتتى . ئاشۇ ئىككى پارچە پىششىق گۆش بىلەن بالامنىڭ كۆڭۈل يېرىملىقىنى تولدۇرۇپ بېرەلمەيدىغانلىقىمنى بىلەتتىم . لې-كىن ، يەنىلا ئاشۇ ئەخمىقانە ئىشنى قىلىپ سالدىم . بۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ بالىغا بولغان ساختا مېھرىبانلىقى تېخىمۇ سۇسلاپ كەتتى .

يەكشەنبە كۈنى بازارغا لازىمەتلىك سېتىۋالغىلى كېتىپ قايتىپ كەلسەم ئىككى بالا ئۆيدە ئۇرۇشۇۋېتىپتۇ . ئۆيگە كىرمەي تۇرۇپ ئۇلارنىڭ جېدىلىگە قۇلاق سالدىم .

— سەن جالاپ خوتۇننىڭ بالىسى ، — دەپ تىللىدى ئۆگەي بالام مېنىڭ بالامنى .

— جالاپ خوتۇننىڭ بالىسى دېگەن ئۆزۈڭ ، — دېدى مېنىڭ بالام .

— ئەسكىلىكىڭدىن ئاناڭ تاشلاپ كەتكەن يېتىمەك ئىكەنسەن . قارنى يامان تويماس ، داداڭغا چېقىشتۇرۇپ تېخى ئارام بەرمەيسەن . ئاۋۇ تۆت كوچىنىڭ دوقمۇشىدا ئاشخانا ئېچىپ ، ئەرلەرنى ئەتراپىغا ئولاشتۇرۇپ ئولتۇرغان ئاناڭ جالاپ بولماي ، كىر - قېتىڭنى يۇيۇپ ، گېلىڭغا ئاش-تاماق ئېتىپ ئۆيدە ئولتۇرغان مەن قانداق جالاپ بولـ-مەن ،— دېدى ئايالىم .

ئۆيگە كىرىشىم بىلەن قولىغا لاخشىگىرنى ئېلىپ بالامنى ئۇرغـ-لى تەمشەلگەن ئايالىم مېنى كۆرۈپ جايىدا قاققان قوزۇقتەك تۇرۇپ قالدى .

— توغرا ، مەن خەقنىڭ بالىسىنى باققانىنىڭ ئورنىغا ئۆز بالامنى باققان بولسام بالىلىرىم ھازىرقى كۈنگە قالمايتتى . ئۇلارنىڭ ئانىسـ-مۇ ئاشخانا ئېچىپ جان باقمايتتى . تىللىساڭ مانا مېنى تىللا ، مېنى

ئۇر ، كىچىككىنە بالىغا نېمە ئازار بېرىسەن ، — دېدىم تىترەپ تۇرۇپ .

— ھە ، كونا خامانىڭ ئوتى تۇتىشىپ قاپتۇ-دە ، نەچچە ۋاقىت-تىن بېرى سېسىپ ئولتۇرغان نېمە ، ئەمدى بىر ئەرنىڭ پېشىنى تۇتۇپتىكەن ، ئىچىڭگە ئوت كەتتىما . مېنىڭ بالامنى باققان بولساڭ ، مەن ئاش-تامىقىڭنى ئېتىپ مالايلىق قىلدىم . ئۆي خىزمەتچىسى ئال-ساڭمۇ قارا ، ئىش ھەققى بېرىسەن . بۇ كۈندە بىكارغا مۇشۇك ئاپتاپقا چىقمايدۇ . مۇشۇنداقلىقىڭدىن قولۇڭدا خوتۇن توختىمىغان نېمىكەن-سەن ، — دېدى ئايالىم . شۇنىڭ بىلەن بىزنىڭ نەچچە ۋاقىتتىن بېرى ئىچىمىزگە سېلىپ كەلگەن قورساق غۇمىمىز تېشىلدى .

شۇندىن بېرى بالىنىڭ ئۆيدە ئۇنىڭ بىلەن قېلىشىدىن ئەنسىرەي-دىغان بولۇپ قالدىم .

ئىشتىن قايتىپلا مەكتەپكە يۈگۈرىمەن . بالىنى ئۆزۈم ئېلىپ ئۆيگە بارىمەن . ئۇمۇ بىر يەرگە بارماقچى بولسا بالىسىنى ئەگەشتۈ-رۈپ چىقىپ كېتىدۇ . مەن پەقەت ئۇچىنچى قېتىممۇ نىكاھتىن ئاج-راشقان دېگەن ئاتاقنى ئالماسلىق ئۈچۈن ئەپلەپ-سەپلەپ كۈن ئۆتكۈ-زۈپ كېتىۋاتاتتىم . بىر كۈنى بالىغا ئۆزۈمچىلا :

— مەن يوق چاغدا ئاپاڭ بىرنەرسە بەرسە يېمە جۇمۇ ، — دەپتىمەن .

— زەھەر سېلىپ قويامدۇ دادا ؟ — دېدى بالام مەسۇم كۆزلىرى-نى مۆلدۈرلىتىپ .

— ئۇنداقمۇ قىلماس ، — ئۆزۈم دېگەن بۇ گەپ بىلەن ئەنسىزلە-كىم تېخىمۇ ئۇلغىيىپ كەتتى . بۇنداق ئەنسىز كۈنلەر ئۇزارغانسېرى بىئارامىلىق مېنى بەك قىينىاپ يەنە ئاجرىشىپ كەتتىم .

* * *

— رەھمەتلىك قاسىمكامنى كۈننىڭ ئۇزۇندا ئىككى ، قېسقا-سىدا بىر خوتۇن ئالىدۇ دەپ زادىلىق قىپتىكەنمىز . شۇنىڭ ئورنىغا

سەن قالدىڭمۇ دەيمەن ئەمدى . ئادەمنىڭ نومۇسىنى كەلتۈرۈپ ئىككى يىلدا ئىككى خوتۇن ئېلىپ بولدۇڭ . زۇلخۇمار ھەدەم بىلەن يارىشىڭ ئال دېسەم تېخى ئۇنىمايسەن . ئۇمۇ يامان ئايال ئەمەستى . سېنىڭ ئېغىرىڭنى جىق كۆتۈرگەن . ئاپامغا ياخشى قارىغان . زۇلخۇمار ھەدەم بۇ ئۆيدىن كەتكەندىن بېرى بۇ ئۆيگە كېلىپ بىر قېتىم خۇشال ئولتۇرۇپ كەتكىنىمنى بىلمەيمەن . ساپلا يەپ قاچتى بىرنېمىلەرنى ئېلىپ ئۆينىڭ بەرىكىتىنى قويمىدىڭ . سارىڭ بولسىمۇ ، گارىڭ بولسىمۇ بالىنىڭ ئۆز ئانىسى دېگەن باشقا . بۇرۇن بىر ئادەم ئايالىدىن ئاجرىشىپ كېتىپ قايتا ئۆيلىنىپتۇ . كېيىنكى ئايالى بۇ ئادەمنىڭ بالىسىنى داۋاملىق يۇدۇۋالىدىكەن . ئۇ ئادەم بۇ ئايال مېنىڭ بالامنى بەك ياخشى كۆرىدۇ دەپ خۇشال يۇرىدىكەن . بىر كۈنى ئايالىغا : «ھېرىپمۇ كەتكەنسەن ، بالىنى يەردە قويۇپ ئارام ئېلىۋال» دېسە ، «كۆز ئالدىمدا تۇرسا كۆزۈمگە توڭگۈزدەك كۆرۈنىدىكەن . شۇڭا ، كۆزۈم كۆرمىسۇن دەپ يۇدۇۋالىمەن» دەپتۇ . سورۇندا يۇزۈمنى تۆكىتى دەپلا ئاجرىشىپ كەتتىڭ .ئۆينىڭ يوقىنى بار قىلىپ بېرىپ ئويناغان بولساڭ شۇ ئىش يوق .يەنە ئالدى ـ كەينىڭگە قاراپ يۈرمەي زۇلخۇمار ھەدەمنى ئەكېلىۋال . ئېغىلىڭەن بويۇننى قىلچ كەسمەيدۇ سەن ئالدىغا بارساڭ ئارىدا ئىككى بالا بولغاندىن كېيىن ياق دېمەيدۇ ، — دېدى سىڭلىم بالامنىڭ كىيىملىرىنى يۇيۇپ ئولتۇرۇپ .

ئويلاپ باقسام ، زۇلخۇماردىن ئاجراشقاندىن بېرى خاتىرجەم ئۆتۈپ باقماپتىمەن . ھەممە خاتىرجەملىكىم ئۇنىڭ بىلەن كەتكەنىكەن . ئۇ ئۆزىنىڭ غوتۇلداپ يۈرۈپ بەرگەن بەدەللىرى بىلەن مېنى خاتىرجەم يۈرگۈزگەنىكەن . مەن بۇنى بەك كېچىكىپ چۈشەندىم . ئەگەر شۇ كۈنى ئۆيگە ئۇن ئەكېلىۋەتكەن بولسام..... ھېچبولمىسا ئۇ كىرىپ جېدەل چىقارغاندا چاقچاق قىلغان بولۇپ «يۈرە خوتۇن» دەپ ئېلىپ چىقىپ كەتكەن بولسام..... ئۇي تۇتۇشقا ئەرلىك غۇرۇرلا ئەمەس ، چارە ـ تەدبىرمۇ لازىم بولىدىغانلىقىنى بەك كېچىكىپ چۈشەندىم . ماڭا قانداق قىلغاندا بىر ئۆينى ئۇي قىلىپ خاتىرجەم ياشىغىلى بولىدىغانلىقى ھەققىدە ئەمەس ، قانداق قىلغاندا خوتۇنغا تومۇ-

رىنى تۇنقۇزۇپ قويمايدىغانلىقى ھەققىدە سۆزلەپ بېرىدىغان ئاغىنىلىرىمۇ ھازىر مېنى ئىزدىمەس بولدى .

مېنىڭ غۇرۇرۇم ئىككى بالامنىڭ بەختىدىنمۇ مۇھىم بولغىيمىدى ؟ تۇرمۇشتا بالىنىڭ رولىنىڭ بۇنچە چوڭلۇقىنى ئەجەب بىلمىگەنىكەنمەن . ئاشۇنداق ئاچچىق خىياللار بىلەن زۇلخۇمار ئاچقان ئاشخانا ئالدىغا كېلىپ قاپتىمەن . مەن تۇكۇرگەن تۇكۇرۇكنى يەنە ئاغزىمغا ئالماقچى بولۇپ كەلگەنىدىم . ئېلېكتىر چىرىغى يورۇتۇلغان ، دېرىزىگە نېپىز تور پەردە تارتىلغان ئاشخانا ئىچىدە زۇلخۇمار بىلەن بىر ئەر كىشى ئۇدۇلمۇئۇدۇل ئولتۇراتتى . زۇلخۇمار دېرىزىگە يۈزلىنىپ ئولتۇرغان بولۇپ ، قولىدا كىچىك پىچاقتا سەي ئاقلاۋاتاتتى . ھېلىقى ئەر دېزىرىگە كەينىنى قىلىپ ئولتۇرغاچقا چىرايىنى كۆرەلمىدىم . مەن قاراڭغۇ كوچىدا تۇرغاچقا ، ئۇلار مېنى كۆرەلمەيتتى . مەن بولسام ئېلېكتىر چىرىغى بىلەن يورۇپ تۇرغان ئاشخانا ئىچىدىكى ئۇلارنى ئېنىق كۆرۈپ تۇراتتىم . زۇلخۇمار مەن مەڭگۈ ئۇنتۇيالمايدىغان ئاشۇ چاچلىرىنى چوققىسىغا تۇرۇۋالغان بولۇپ ، ئۇ ماڭا سەمرەپ ، ئاقىرىپ قالغاندەك كۆرۈندى . ئۇ ھە دەپ بېشىنى لىڭشىتىپ مۇلايىم كۈلۈپ ئولتۇرۇپ ، ئۇدۇلىدىكى ئەرنىڭ سۆزىنى ئاڭلاۋاتاتتى . قۇلىقىم تۇۋىدە ئۇچىنچى ئايالىمنىڭ : «نەچچە ۋاقىتتىن بېرى سېسىپ ئولتۇرغان نېمە ، ئەمدى بىرسىنىڭ پېشىنى تۇتۇپتىكەن» دېگەن گەپىمى ئاڭلانغاندەك بولدى . كۈنداشلىق ئازابىغا چىدىماي چىشلىرىم كىرىشىپ كەتتى . مەن ئىككى يىلنىڭ ئالدىدا شىم - كاستۇمنى قاتۇرۇپ كىيىپ ، مەيدەمگە قىزىل گۈل تاقاپ ، مودا ئايالىم بىلەن رېستورانغا بەخت خۇشاللىقىغا چۆمگەن ھالدا تانسا ئويناۋېتىپ : «بۇ مەنزىرىنى زۇلخۇمار دېرىزىدىن ماراپ كۆرۈپ ئەلەمدە ئۆرتىنىپ كېتىۋاتقاندۇ ، ئوبدان بولدى ، ماڭا ئاز قىلدىمۇ» دەپ ئويلىغانىدىم . بىر كۈنلەر كېلىپ ئۆزۈمنىڭ دېرىزە سىرتىدا قان يۇتۇپ تۇرۇشۇمنى ئويلىمىغانىكەنمەن . ناھايىتى قىممەتلىك بىرنەرسەمنى باشقىلار تارتىۋالغاندەك ، ئازابلىق تۇيغۇلار قوينىدا قاراڭغۇ كوچىدا ئارقامغا يانىدىم . يول بويىدىكى بىر ساتىراشخانىدىن مەن بىرچاغلاردا ، كەلمەسكە

كەتكەن خاتىرجەم چاغلىرىمدا ھاياجان بىلەن ئېيتىدىغان «ئاق بېـ
لىق» دېگەن ناخشا ياڭراۋاتاتتى .

ئاق بېلىق ، ئاپپاق بېلىق ،
ئاپتاپتا ياتقانىڭ قېنى ؟
مېنى يامان دەپ يۇرۇپ ،
ياخشىنى تاپقانىڭ قېنى ؟

بۇرنۇم ئېچىشقاندەك بولۇپ ، چاناقلىرىم ياشقا تولدى .

ئاققان يۇلتۇز

— مەن ھېلىغىچە «لەھەل ھەدەم» دەپ يۇرىدىغان ئاشۇ قىز ھەر كۈنى دېگۈدەك بىزنىڭ ئىشكىنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ ، دوقمۇشتىكى كۆكتات دۇكىنىغا كېلەتتى . ئۇ بىزنىڭ يېنىمىزغا كەلگەندە بېشىنى ئوماققىنە قىيسايتىپ ، تاتلىق بىر كۈلۈمسىرىشىنى بىزگە ئىلتىپات قىلىپ : «ئويناۋاتامسىلەر بالىلار ؟ !» دەپ قوياتتى .

مەن ئۇنىڭ كېلىۋاتقىنىنى يىراقتىن كۆرۈپلا ئويناۋاتقان ئويۇنۇمنى تاشلايتتىم - دە ، ئۇنىڭ گۈزەل قامىتىگە — چىرايلىق ئۆرۈپ ، قۇلىقى كەينىدىن قاتلاپ ، ئاپپاق بانتىك تاقىۋالىدىغان قاپقارا چاچلىرىغا ، ئىنچىكە قاشلىرى ئاستىدىكى قارىقاتتەك كۆزلىرىگە ، قىشتا ئۆگزىلەرنىڭ گىرۋەكلىرىدە ساڭگىلاپ قالىدىغان مۇز نۆكچىلىرىنى ئەسلىتىدىغان ئاجايىپ چىرايلىق بۇرنىغا ، ئالۇچىدەك قىپقىزىل لەۋىگە ، ئالدىغا گۈل كەشتىلەنگەن ئاق كوپتىسىنى كۆتۈرۈپ تۇرغان كېلىشكەن كۆكسىگە ، كەڭ ئېتەكلىك گۈللۈك يوپكىسى سۆيۈپ تۇرغان ئۇزۇن ،تۇز ،مەرمەردەك سۇزۇك پاقالچاقلىرىغا تاكى ئۇ ئۇنىڭ قارىسى كۆرۈنمەي قالغۇچە تويماي قارايتتىم . ئىچىمدە : «ئۇ مېنىڭ ھەدەم بولۇپ قالسىچۇ ، ئاشۇنداق چىرايلىق قىز بىزنىڭ دەرۋازىدىن چىققان بولسا ،مەنمۇ ئاشۇنداق چىرىلىق ھەدەم بارغۇ ، دەپ ئاغىنىلىرىمنىڭ ئالدىدا تازا بىر ماختانسام قانداق ياخشى بولاتتى-ھە !» دەپ ئويلايتتىم . ئۇ چاغلاردا مەن مۇھەببەت ، ئائىلە ، پەرزەنت كۆرۈش دېگەنلەرنى بىلمەيتتىم . كۈنلەر ئۆتكەنسېرى كۆڭلۈمنى لەھەل ھەدەمنى ھەدەم بولسىچۇ ؟ دەپ ئويلاشتىن ، مەن چوڭ بولغاندا لەھەل ھەدەم بىلەن توي قىلسام دېگەن خىيال ئىگىلەيدىغان بولدى . ھەر كۈنى قاراڭغۇ چۈشكەندە تالادا ئويناپ ھېرىپ كىرەتتىم - دە ،

چىراغ يورۇقىدا ئىش تىكىۋاتقان ئاپامنىڭ يېنىدا ئولتۇرۇپ لەھەل ھەدەم ھەققىدە نۇرغۇن خىيال سۈرەتتىم ، نېمە ئۈچۈندۇر لەھەل ھەدەم ھەققىدە خىيال سۈرۈش ، خىيالىمدا ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولۇش ماڭا بىرخىل شېرىن لەززەت بېغىشلايتتى ، شۇنداق خىيال قىلىۋېتىپ ئىختىيارسىز كۈلۈمسىرەپ قالغانلىقىمنى تۇيمايتتىم ، قاچانلار-دىدۇر ماڭا قاراپ قالغان ئاپام : «سارىڭ بولۇپ قالمىغانسەن بالام ، نېمىگە كۈلىسەن ؟ » دېگەندىلا ئېسىمگە كېلىپ قىزىرىپ كېتەتتىم .

بىر كۈنى شەھەردىن هامام چىقتى ، ئۇنىڭ قولىدىكى كىچىك-كىنە ئايالچە سائەت كۆزۈمگە بەك چىرايلىق كۆرۈندى . بۇ سائەتنى لەھەل ھەدەم ئاپىاق بىلىكىگە تاقىۋالسا قانداق يارىشاتتى ! ؟ تۇيۇقسىز مەندە بۇ سائەتنى هامامدىن سوراپ ئېلىش ئىستىكى تۇغۇلدى . هامامغا ئېسىلىپ تۇرۇپ مىڭبىر تەسلىكتە سائەتنى سورىدىم . هامام ئېڭىكىمدىن تۇتۇپ ئەركىلىتىپ :

— چوڭ بولۇپ توي قىلغان چېغىڭدا تويۇڭغا سالىمەن ، — دېدى .

— مەن توي قىلمايمەن .

— توي قىلمىساڭ كىم سېنىڭ تامىقىڭنى ئېتىپ ، كىيىملىرىڭنى يۇيۇپ بېرىدۇ ؟

— ئاپام .

— ئاپاڭ هازىر قىلغىنى بىلەن سەن چوڭ بولغاندا قېرىپ ، تاماق ئېتەلمەيدىغان ، كىر يۇيالمايدىغان بولۇپ قالىدۇ .

— ھەدەمچۇ ؟

— ھەدەڭ توي قىلىپ ، باشقا ئادەمنىڭ تامىقىنى ئېتىپ ، كىيىملىرىنى يۇيۇپ بېرىدۇ .

— ئەمىسە توي قىلىمەن .

— بايا توي قىلمايمەن دەۋاتاتتىڭغۇ ؟

— يالغان دەپ قويدۇم ، توي قىلىمەن . لەھەل ھەدەمنى ئالىمەن .

— لەھەل ھەدەم دېگەن كىم ؟

— بىزنىڭ مەھەللىدىكى ئەڭ چىرايلىق قىز دېگىنە !

ئۇ شۇ چاغدا مېنىڭ نەزىرىمدە دۇنيادىكى ئەڭ چىرايلىق قىز ئىدى . ھازىرمۇ ئۇ قەلبىمدە پاك ۋە ئالىيجاناب مەلىكە . ئۇنىڭ رېئاللىقلىقى بىلەن خىيالىيلىقىنى پەرقلەندۈرگىلى بولمايدىغان ، بۇ لۇتلۇق ئاسماندا غۇۋا كۆرۈنگەن يۇلتۇزدەك سېماسىنىمۇ مەن تا ھازىرغىچە ئۆزۈم كۆرگەن بارلىق قىزلاردىن گۈزەل ھېسابلايمەن .

مەن شۇ چاغدا گەرچە كىچىككىنە بالا بولسامۇ ، كەلگۈسىدە تويلىشىدىغان قىزىمنى ھەرگىزمۇ ئۆزۈم بىلەن تەڭ ، كىچىك قىز ھالىتىدە ئەمەس ، لەھەل ھەدەمدەك چوڭ ، بويىغا يەتكەن قىز ھالىتىدە تەسەۋۋۇر قىلاتتىم . شۇ سەۋەبتىنمۇ ئۆزۈم دېمەتلىك قىزلارنىڭ ھېچقايسىسىنى چىرايلىق كۆرمەيتتىم .

بىر قېتىم كوچىدا دانلاپ يۈرگەن توخۇلارنى قوغلاپ ئويناۋاتسام قوشنا ئايال چىقىپ :

— ھوي ، ئاسمانغا پىچاق ئاتىدىغان پىستەك ، بۇ توخۇلار ساڭا نېمە قىلدى ؟ بۇندىن كېيىن يەنە بىزنىڭ توخۇلارنى قوغلاپ باقە قېنى ، قىزىم تۇرسۇنئاينى ساڭا بەرمەيمەن ، — دېدى .

شۇ چاغدا مېنىڭ كۆز ئالدىمغا تۇرسۇنئاينىڭ لاي ، توپا ، تىرناق لىرى ئۆسۈپ كەتكەن پۇتلىرى ، داۋاملىق يېرىلىپلا تۇرىدىغان قارام تۇل قوللىرىنىڭ كەينى بىلەن بۇرنىنى ئېرتىپ قويۇشلىرى ، كىچىككىنە ئىشقىمۇ قىرقىراپ يىغلاپ ئاپىسىنى چاقىرىشلىرى كەلدى . دە :

— مەنمۇ سېنىڭ ئۇ ماڭقاڭنى ئالامتىم ، — دەپ شارتتىدە بۇرۇلۇپ قاچتىم .

شۇ كۈنى خۇددى ماڭا بىرى تۇرسۇنئاينى زورلاپ تېگىۋاتقاندەك ، ئۇ يېنىمغا كېلىۋېلىۋاتقاندەك بىر ھېس بىلەن جىمە بولۇپ تېرىكىپ يۈردۈم . ئىچىمدە : «تۇرسۇنئاينى ئالمايمەن ، لەھەل ھەدەمنى ئالىمەن» دەپ غۇدۇرايتتىم . خىيالىمدا ئۇ ئىككىسىنى سېلىشتۇراتتىم . شۇ ئىشتىن كېيىن نېمىشقىدۇر بىردىنلا تۇرسۇنئايغا ئۆچ بولۇپ قالدىم . ئۇنى كۆرسەملا قېچىپ ، ئۇنىڭ بىلەن ئويىنىماس بولۇۋالدىم .

يازنىڭ ئىسسىق بىر كۈنى ئىدى . بىز مەھەللىدىكى بالىلار بىلەن تۇڭمەننىڭ تۇڭىدىكى كوركىراتمىدا سۈغا چۆمۈلۈڭاتاتتۇق ، مەھەللىنىڭ ئۇ بېشىدىن : «ۋاي بالام ! » دەپ زارلاپ يىغلىغان ئايال كىشىنىڭ ئاڭازى بىلەن ئېغىر چايقىلىپ كېلىڭاتقان ئۆكۈز ھارۋا كۆرۈندى . ھارۋا يېقىن كەلگەندە بىز ئۇنىڭدا ئۇستىبېشى ئاق رەخت بىلەن يېپىپ قويۇلغان بىرنىڭ ياتقانلىقىنى كۆردۇق . يىغلاۋاتقان ئايال لەھەل ھەدەمنىڭ ئاپىسى ئىدى . ئۇنى ئىككى ئايال ئىككى تەرىپىدىن يۆلەپ ، قوللىرىنى چىڭ تۇتۇۋالغانىدى . ئۇ زەرب بىلەن قوللىرىنى سىلكىپ ئاجرىتىۋالاتتى - دە ، چاچلىرىنى يۇلۇپ ، ئۆزىنى كاچاتلايتتى . ھېلىقى ئايالار مىڭ تەسلىكتە ئۇنىڭ قوللىرىنى قايتا تۇتۇۋالاتتى . ئۇنىڭ زارلىغان ئېچىنىشلىق ئاۋازى ئادەمنىڭ يۈرىكىنى ئېزىپ ، كۆڭلىگە قانداقتۇر بىر ئەنسىزلىكنى سالاتتى .

— ھارۋىدىكى لەھەل ھەدەمكەن ، ئۆلۈپ قاپتۇ ،— دېدى شۇ ئارىدا ئۇقۇپ كەلگەن بالىلاردىن بىرى .

مەن ئەندىككەندەك لاسسىدە بولۇپ تۇرۇپ قالدىم . تۇغۇلۇپ شۇ كۈنگىچە بېشىمدىن كەچۈرمىگەن بىر روھىي ھالەت يۈز بېرىپ ، كۆكرىكىمدىن بىرنەرسە ئۈزۈلۈپ چۈشۈپ كەتكەندەك پۈتۈن بەدىنىم بوشىشىپ ، تېنىم جۇغۇلداپ كەتتى . خۇددى روھى تېنىدىن چىقىپ كەتكەن ئادەمدەك ئۇزاققىچە قېتىپ تۇرۇپ قالدىم . «ۋاي بالام ! ئون گۈلىنىڭ بىرى ئېچىلمىغان بالام !.....» دېگەن ئېچىنىشلىق ئىدا بارغانسېرى قۇلىقىمدىن يىراقلاپ كېتىۋاتاتتى .

بىرچاغدا ئېسىمنى يىغدىم-دە ، ئۆيگە قاراپ يۈگۈردۈم . ئالمىلىق بېغىمىزدىكى چۆپلۈكتە مۆكۈپ ئولتۇرۇپ ئۇزاققىچە يىغلىدىم . پەقەت كەچ كىرگەندىلا ئەتراپتىكى پاقىلارنىڭ يوپۇرماقلارنى شاراقلىتىپ ماڭغان ئاۋازلىرىدىن قورقۇپ ، سۈپىغا كېلىپ پالاسقا ئۆزۈمنى تاشلاپ يېتىپ ، يۇلتۇزلۇق ئاسمانغا قارىدىم . قانچىلىك قارىغىنىمنى بىلمەيمەن . بىر يۇلتۇز ئېقىپ بېرىپ كۆز بىلەن كۆرگىلى بولمايدىغان بىر دائىرىدە يوقاپ كەتتى . دېمەك ، بىر يۇلتۇز ئېقىپ كەتتى . مومام دائىم : «ھەر ئادەمنىڭ ئاسمانىدا بىر يۇلتۇزى بولىدۇ . شۇ

ئادەم ئۆلگەندە ئۇنىڭ يۈلتۇزىمۇ ئېقىپ كېتىدۇ» دەيدىغان . بۇ چوقۇم لەھەل ھەدەمنىڭ يۈلتۇزى . ئەجەبمۇ يورۇق يۈلتۇزكەن .

شۇ ھالەتتە ياتقىنىمدا ئاپامنىڭ ئىشىك ئالدىدا بىر ئايال بىلەن نېمىلەرنىدۇر دېيىشۋاتقان ئاۋازى ئاڭلاندى . سۈپىدىن چاچراپ تۇ-رۇپ ئىشىك كەينىگە كېلىپ گەپكە قۇلاق سالدىم .

— ئىككى قات ئىسكەن ئەمەسمۇ ، دادىسى قاتىتىق ئۇرۇپ-تۇدەك..... ئۇنىڭ ئۇستىگە بالا چۈشۈرىدىغان دورىنى كۆپ ئىچىۋەت-كەن چېغى..... ۋاي..... ئۇنىمۇ دەيمىز ، بۇنىمۇ دەيمىز ، رىزقى شۇنچىلىك ئوخشايدۇ .

پۈتلىرىمنى يۆتكەشكە مادارىم قالمىدى . ئىچ - ئىچىمدىن بىر خىل غەزەپ قوزغىلىپ ، يۈرىكىمنىڭ بىر يېرلىرىدىن : «نېمە ئۈچۈن ئۇنىڭ رىزقى شۇنچىلىك ئاز بولىدۇ ؟» دېگەن چوقان كۆتۈرۈلەتتى . نېمە ئۈچۈن ؟..... زادى نېمە ئۈچۈن لەھەل ھەدەمنىڭ ئىككى قات بولۇپ بالا تۇغۇشى گۇناھ ھېسابلىنىدۇ ؟ نېمە ئۈچۈن ئۇ باشقا ئايالىلاردەك مۇبارەكلەشلەرگە ئېرىشىشنى خالىماي ، دورا ئى-چىدۇ ؟.....

بۇلارنى ئويلاپ مېنى تېخىمۇ يىغا تۇتتى . ئۆكسۈپ - ئۆكسۈپ يىغلىدىم . ھېلىقى ئايال بىلەن خوشلىشىپ كوچىدىن كىرگەن ئاپام مېنىڭ يىغلاۋاتقانلىقىمنى كۆرۈپ :

— نېمە بولدۇڭ ؟ بىرى بىلەن ئۇرۇشتۇڭمۇ - نېمە ؟— دېدى .

— لەھەل ھەدەم ئۆلۈپ كەتتى ، ئەمدى قانداق قىلىمەن ؟— دەپ تېخىمۇ ئېسەدەپ يىغلاپ كەتتىم .

مېنىڭ گېپىم بىلەن ئاپام بىرھازا تېڭىرقاپ تۇرۇپلا قالدى ، ئاندىن قاپاقلىرىنى تۇرۇپ ، چىرايىدىن مۇز ياغدۇرغان ھالدا :

— ھە ، شۇنىڭغا پوتلاشنى ئېقىتىپ يىغلاپ كېتىپسەن - دە ! توۋا ، ماۋۇنىڭ قىلىپ ئولتۇرغان قىلىقىنى قاراڭلار ، ئۇنۇڭنى ئۆ-چۈر ! شۇنچىۋالا يىغلاپ ھازا ئاچقۇدەك ئۇ سېنىڭ نېمەڭ ئىدى ؟— دېدى .

نەدىن كەلگەن جاسارەت ، بىلمەيمەن ، پۈتۈن كۈچۈم بىلەن يەرنى تېپىپ ۋارقىراپ :

— ئۇ مېنىڭ لەھەل ھەدەم ..... ئۇنى مەن ئالاتتىم !— دېدىم .

— ۋاي ، بېشىغا بالا تاپقۇر ، بۇ گەپنى بىر دېدىڭ ، ئىككىنچى ئاغزىڭغا ئالغۇچى بولما . ئۇنى ئالاتتىم دەپ ئەمدى سەن چىقتىڭمۇ ؟ ئەمەت لەھەلنى ئالمەن دېگەن بىچارە بالىنىمۇ ئۇرۇپ ئۆلتۈرگىلى ئاز قاپتۇ..... ئۇلار گۇناھلىق بەندىلەرمىش..... توۋا..... قىز بالىنىمۇ شۇنچىۋالا ئۇرغان بارمۇ ؟ پۈتۈن بەدىنى كۆككەن..... دۇنيادا شۇنداقمۇ باغرى تاش ئادەملەر بار ئىكەن . قىزىنى بولۇشىغا ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈپ قويۇپ ئەمدى يىغلىغانىڭ نېمە پايدىسى ؟ كۆزىگە ياغاچ تىقسا بولىدۇ ئۇ دىلى كورلارنىڭ..... يوغانچىلىقىنى قويۇپ تويىنى قىلىۋەرگەن بولسا شۇ ئىش يوق . يېتىم بولسا نېمە بوپتۇ ؟ كىمنىڭ ئاتا-ئانىسى ئۆلمىگەن ؟ ئايىغىدىن شامال ئۆتۈپلا تۇرسا يوقىنى بار قىلماسمىدى ؟.....

ئاپام مېنى جىملەپ ، بىردىنلا ئۆزىچە ئەنە شۇنداق سۆزلەپلا كەتتى . كېيىن چوڭ بولغانچە شۇ چاغدا لەھەل ھەدەمنىڭ مېنىڭ بالىلىق قەلبىمدىكى ئورنىنى تېخىمۇ تولۇق ھېس قىلىشقا باشلىدىم .

يىللار ئۆتۈپ كەتتى . بىزنىڭ بۇ خىلۋەتتىكى يېزىمىزدا ھايات يەنىلا بىر خىل داۋام قىلىپ كېلىۋاتىدۇ . ھېچ نەرسە ئۆزگەرگىنى ۋە يوقالغىنى يوق . پەقەت سۇيى ئەلۋەك ، مۇنبەت تۇپراقلىق يېزىمىزدا ئەمدىلا دۇنياغا بوي تارتىپ ئېچىلىش ئالدىدا تۇرغان گۈزەل سۇپەت بىر پەرى خىلۋەتتىكى كىچىككىنە بۇ يېزىمىزنىڭ جۇدۇن - چاپقۇنىدا توزۇپ كەتتى . بۇ گۈلنىڭ بۇ يەردە ئۆسكەنلىكىدىن ، ياشىغانلىقىدىن دېرەك بېرىپ ، يېزىمىزنىڭ جەنۇبىدىكى ساي بېشىغا جايلاشقان قەبرىستانلىقتا ئاددىي بىر قەبرە قاتۇرۇلدى . قەبرىنىڭ ئەتراپىدا گۈللەر يىل بويى ئېچىلىپ تۇراتتى . بۇ يەردىكى بارلىق كىشىلەر بۇنى كىمنىڭ قىلغىنىنى ئەلۋەتتە بىلىشەتتى . لەھەل ھەدەمنىڭ چوڭايتىلغان چىرايلىق سۇرىتىمۇ شۇ بىرلا كىشىنىڭ ئۆيىدىكى تۇرتامدا تاھازىرغىچە رامكىغا ئېلىنىپ تۇراتتى . ھېيت كۈنلىرى ھېيتلىشىپ

كىرگەن يېزىلىقلار ئۇنى كۆرۈپ ، گويا ئۆزلىرىنى گۇناھقا پاتقاندەك ھېس قىلىشاتتى.....

ئادەمنىڭ روھىغا تەسىر قىلغان ئىشلار پەقەت ئۇنتۇلمايدىكەن . بالىلىق چاغلىرىمدىكى نۇرغۇن ئىشلار ئۇنتۇلۇپ كەتتى . لېكىن ، بۇ ئىش خۇددى ھېلىلا يۈز بەرگەندەك ئېنىق ئېسىمدە ، لەھەل ھەدەم ھېلىمۇ ھاياتتەك ، ئۇ خۇددى دۇنيانىڭ بىر يېرىدە مۇھەببەتنى چىن مەنىسى بىلەن چۈشىنىدىغان ، ئۆزىنىڭ قىممەتلىك ھېسسىياتىنى ھېچقانداق نەرسىگە تېگىشمەيدىغان ئاشىق - مەشۇقلار بار يەردە ياشاۋاتقاندەك تۇيۇلىدۇ . ئادەملەر مىغلداپ يۈرگەن ئاۋات رەستىلەردىكى جۈپتى بىلەن كېتىۋاتقان بەختلىكلەر قاتارىدا لەھەل ھەدەمنى باردەك ھېس قىلىمەن . بەلكىم ئۇنى كىشىلەر ئاشۇ يوپۇق يېپىلغان تاۋۇتقا سېلىپ ، تۇرلۇك مەنىۋى توسۇقلار بىلەن تولغان بۇ دۇنيادىن ئىنسان ئەركىنلىكى ھەقىقىي ئەمەلگە ئاشقان ، ياخشىلىق ، ئاساينىشلىق ، خۇشاللىققا تولغان ، دۇنيانىڭ بەك يىراق يېرىدىكى پەقەت بەخت ۋە خۇشاللىقلا بار جايغا ئۇزىتىپ قويغاندۇ . ئۇ ھازىر شۇ يەردە ياشاۋاتقاندۇ . ھازىرمۇ ھېلىقى سولياۋ ئايغىنى كىيىپ جەننەت يوللىرىدا كېتىۋاتقاندۇ . ئەتراپىدا ئويناپ يۈرگەن بالىلارغا بۇرۇنقىدەك يېقىملىق تەبەسسۇم قىلىپ : «ئويناۋاتامسىلەر بالىلار ؟» دەۋاتقاندۇ . ئەپسۇس ، ئۇ بالىلار ئارىسىدا مەن يوق .

ئەسلىدە ئىنسانلارنىڭ ئارزۇ-ئارمانلىرى بۇ دۇنيادىلا ئەمەلگە ئاشسا بولاتتى . بىراق ، بىز ئارمىنىغا يېتەلمىگەن بەندىلەر ئۆزىمىزگە تەسەللى بېرىپ ، ئۆمىدىمىزنى يەنە بىر دۇنياغا باغلايدىكەنمىز . بۇنداق ياخشى چارىنى كىممۇ ئويلاپ تاپقان بولغىيدى ؟!.....
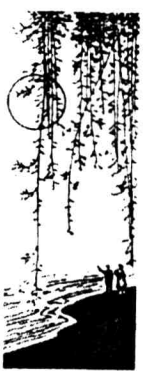
— قاراڭغۇ ئاسمانغا قاراپ ئەجەب ئۇزاق ئولتۇرۇپ كەتتىڭىز-غۇ ، نېمىنى تاماشا قىلىۋاتىسىز ؟

بۇ مېنىڭ ئايالىمنىڭ — بىرچاغلاردا مەن توخۇسىنى قوغلىغان ھېلىقى قوشنىمىزنىڭ قىزى تۇرسۇنئاينىڭ ئاۋازى ئىدى .

مەن نېمە دېيىشىمنى بىلمەي تېڭىرقاپ قالدىم .

— ۋىيەي ، قاراڭ ، ئاۋۇ بىر يۇلتۇز ئېقىپ كەتتى .

— هه ، يەنە ئاقتىمۇ ؟
— بايىمۇ ئاققانمىدى .
— هه ، ياق.....
مەن ئايالىمنىڭ سىنچى كۆزلىرىدىن ئۆزۈمنى قاچۇرۇپ ئاسماڭغا قارىۋالدىم .

قومۇش كۆل

قومۇش كۆل — ئەتراپى قومۇشلار بىلەن ئورالغان ، يېزىچە ياۋا غازلار ماكان تۇتۇپ كۆپەيىدىغان كىچىك كۆل . بۇ كۆل نامى بار كۆللەردىن ئەمەس ، بۇ كۆلنى پەقەت مۇشۇ يېزىدىكىلەرلا بىلىدۇ .

بۇرۇن بىزنىڭ ئۇي مۇشۇ كۆل ياقىسىدىكى مەھەللىدە ئىدى . ئاتا-ئانىمىز بۇ كۆل ھەققىدە تۇرلۇك قورقۇنچلۇق رىۋايەتلەرنى سۆز-لەپ ، بىزنى بۇ كۆلگە بېرىشتىن توساتتى . بىراق ، مەھەللىدىكى بىرنەچچە بالا بىر بولساقلا كۆلگە بېرىپ ياۋا غاز بالىلىرىنى تۇتاتتۇق . بىر كۈنى قومۇش كۆلدىن قايتىپ كېلىۋاتساق ، ئالدىمىزغا روزى موللام ئۇچراپ قېلىپ ، ھەممىمىزنىڭ ئالدىدا كېتىۋاتقان نەبىنىڭ بىلىكىدىن كاپ قىلىپلا تۇتۇۋېلىپ ، ئۇنىڭ ئىنچىكە ، ئاپتاپتا قارا-داپ ، يېرىلغان پاچىقىغا تىرنىقى بىلەن سىزىپ كۆردى - دە ، ئاپپاق كېپەك ئۆرلەپ چىققىنىنى كۆرۈپ : «ھوي ، دەھرىلەر ، يەنە شۇ قومۇش كۆلگە بېرىشىپسەن - دە ! ئۇ يەرگە دەسسەشمە دېمىدىمۇ سەن ياغاچ قۇلاقلارغا ؟ ! شەرتلىك جايلارغا قالايمىقان دەسسەشسەڭ يۇرتقا ئاپەت ياغىدۇ . قولۇڭ تۇتماس ، پۇتۇڭ باسماس بولۇشىدۇ ، بەتبەختلەر ! » دەپ قاياپ كەتكەنىدى .

مەن قومۇش كۆلگە بارما دېگەن گەپلەر تەكرارلانغانسېرى كۆپ بارىدىغان ، ھەتتا كېچىلىرى يالغۇز بارىدىغان بولدۇم . ئاپام دائىم دەيدىغان قومۇش كۆل ئاستىدا ياشايدىغان پەرىزاتنى كۆرۈپ باققۇم ، ئۇنىڭ يېرىم كېچىدە ئېيتىدىغان دەردلىك ناخشىسىنى ئاڭلاپ باققۇم كېلەتتى .

بىر كۈنى كەچتە قومۇش كۆلگە بېرىپ ، كۆل ياقىسىدا — قومۇشلار ئارىسىدا زوڭزىيىپ ئولتۇرۇپ ، كۆلنىڭ كېچىلىك مەنزە-

رىسىنى تاماشا قىلىۋاتاتتىم . تۇيۇقسىز بىر ياۋا غاز ئۇچۇپ كېلىپ كۆل ئوتتۇرىسىدىكى قومۇشلۇققا قوندى .قومۇشلار لىڭشىپ ،سۇ يۈزى داۋالغۇدى .ياۋا غازنىڭ شەپىسىدىن قورققان بىرنەچچە پاقا كۆلگە چولتوڭكىدە سەكرىدى .سۇ يۈزىدىكى ئاينىڭ شولىسى كۆكۈم - تالقان بولۇپ كەتتى . قومۇشلارنىڭ شولىسىمۇ پارچىلىنىپ ، گويا سانسىز يىلانلار مەن تەرەپكە ئۈزۈپ كېلىۋاتقاندەك كۆرۈنۈپ مېنى قورقۇنچ باستى . قاچماقچى بولۇپ كەينىمگە ئۆرۈلۈپ بىرقەدەم ئىلگىرىلىگەن پۇتۇم مۈزدەك يۇمشاق بىرنەرسىنى دەسسىدى . قورققىنىمدىن ئاۋازىم چىقماي قالدى . سۇس ئاي يورۇقىدا ئېڭىشىپ قاراپ ، پۇتۇم ئاستىدا يوغان بىر چار پاقىنىڭ مىجىلىپ يانقىنىنى كۆردۈم . تېنىمنى دەھ- شەتلىك سۇر باستى . شۇندىلا قاتتىق ۋارقىراپ ، يىغلاپ قومۇشلارنى شاراقلىتىپ يۇگۈرگەنچە مەھەللىگە قاراپ سوزۇلغان چىغىر يولغا چىقتىم . نەدىن بىلەي ، ئالدى تەرەپتىن بىرنەچچە ئىت ماڭا قاراپ قاۋاپ كېلىۋېتىپتۇ . چىرقىرىغانچە كەينىمگە — قومۇش كۆلگە قاراپ قاچتىم . قومۇشلۇققا ئەمدى يېتىشىمگە بىر ئىت يېتىشىپ كېلىپ مېنى بېسىۋالدى . مەن بېشىمنى قولۇم بىلەن ياپقىنىمچە دۈم يېتىۋالدىم . ئىتنىڭ دۈمبەمنىڭ بىرنەچچە يېرىنى چىشلىگىنى ئېسىمدە . بىرنەرسىنىڭ «تاك» قىلغان ئاۋازى بىلەن ئۇستۈمدىكى ئىت سەكرەپ تۇرۇپ كەتتى ، ئاندىن ھېلىقى ئاۋاز يەنە بىر رەت ئاڭلاندى . بېشىمنى كۆتۈرۈپ ، گۈرجەك تۈتۈۋالغان بىرنىڭ ئىتنى قوغلاپ كېتىۋاتقىنىنى كۆردۈم . ئۇنىڭ ئالدىدا بايىقى بىرنەچچە ئىتمۇ قېچىپ كېتىۋاتاتتى . گۈللۈك دۈڭپاڭلى كوپتامنىڭ تىتما - تىتما بولۇپ ، دۈمبەنىڭ ئىت چىشى بىلەن زەخمىلەنگەنلىكىنى بىلدىم . ئۆي بولغان بولسا ئاتا- ئانامغا خەقىشلىك قىلىپ ئۇنۇمنى بولۇشىغا قويۇپ بېرىپ يىغلار ئىدىم . بىراق ، بۇ يەردە يىغامنى ئاڭلىغۇدەك ھېچكىم يوق . مەن تۇغۇلۇپ تۇنجى قېتىم غېرىبلىق ، بىچارىلىك ھېس قىلدىم . شۇ چاغدا ھېلىقى گۈرجەك تۇتقان كىشى يېنىمغا كېلىپ ، گەپ قىلمايلا ئۇستىدىكى ئاق كۆڭلىكىنى سېلىپ ، يېڭىنى يىرتىپ ، دۈمبەمدىكى قان ئىزلىرىنى ئېرتتى . مەن ئۇنىڭ ئىنچىكە ، ئۇزۇن تۇرقى ۋە

گۆدەكلىك چىقىپ تۇرىدىغان يۇزلىرىدىن مەندىن بىرنەچچە ياشلا چوڭ 18 — 19 ياشلاردىكى ئوغۇل بالا ئىكەنلىكىنى بىلدىم .

— ئۆيىڭىز نەدە ؟

— ئاۋۇ مەھەللىدە .

— بۇ كېچىدە بۇ يەردە نېمە ئىش قىلىسىز ؟— بۇ سوئال رەنجىش تەلەپپۇزىدا قوپال ئېيتىلدى .

— كۆل ئاستىدىكى پەرىزاتنى كۆرگىلى ، ناخشىسىنى ئاڭلىغىلى كەلگەنتىم .

— ئوبدان بوپتۇ ، ئەمدى بۇ كۆل يۇز يىلغىچە سىزنىڭ چىرقىراق ناخشىڭىزنى ئۇنتۇمايدىغان بولدى . يۈرۈڭ ، ئۆيىڭىزگە ئاپىرىپ قوياي .

مېنىڭ ئېسىمدە بايىقى دەسسۈەتكەن پاقا بولغاچ ، يەرگە قاراپ ئاۋايلاپ قەدەم ئېلىشقا باشلىدىم . بۇ ھالىمنى كۆرگەن بالا يالاڭ ئاياغ پۇتۇمنى ئاياۋاتىدۇ ، دەپ چۈشەندى بولغاي ، بىلىكىمدىن تۇتۇپ يېتەكلىدى . ئاۋاق قولۇم كۆچلۈك بىر قولىنىڭ ئارىسىدا ئۇنىڭ باشقۇرۇشىغا بويسۇنۇپ كېتىۋاتاتتى .

— ھەلىمە ھەدەمنىڭ ئوغلى ، — دېدى ئاپام قارىمۇتۇق بالا چىقىپ كەتكەندىن كېيىن ، — ياخشى شۇ بالىغا ئۇچراپ قاپسەن ، بولمىسا ئىتلار يەپ كېتەتتىكەن . قانچە قېتىم دېدىم ساڭا شۇ كۆلگە بارما دەپ .

— بىچارە بالا ، كىچىك تۇرۇپلا جاھانىنىڭ غېمى بېشىغا چۈشتى . ئەخمەت مۇئەللىمنى ئۇنسۇر دەپ تۇتۇپ كەتكەندىن كېيىن ، بالىسىنى دۇينىڭ ئېغىر ئىشلىرىغا سېلىۋاتىدۇ .مۇشۇ كېچىدە ئۇيقۇسىز سۇ تۇتۇپ يۈرۈپتۇ .كىچىك بالا ئىدى .بۇنداق بالىلارنىڭ ئويناىدىغان ، قانغۇدەك ئۇخلايدىغان چاغلىرى ئىدى . ھەي····· جاھان نېمە بولۇپ كېتىۋاتىدۇ ، — دېگەنىدى دادام ئېغىر تىنىپ .

شۇ كېچە مېنى دۇمبەنىڭ ئاغرىقىدىن بەكرەك ، سۇ تۇتۇپ يۈرگەن ئاشۇ بالا ، ئۇنىڭ دۇمبەمدىكى قانىنى ئېرىتقاندىكى ئىسسىق قولى ، بىلىكىمنى تۇتۇپ ماڭغاندىكى روھىمنىڭ ئۇنىڭغا شەرتسىز ئەگىشىپ

مېڭىشى ، ھاياتىمدا كۆرۈلۈپ باقمىغان ئىچكى ھېس - ھاياجانلار ئۇخلاتمىدى . شۇ چاغقىچە مەن ئوغۇل بالىلاردىن تارتىنىپ باقمىغانـ دىم ، ئۇلارنىڭ ئالدىدا قىلچە تارتىنماي ئاغزىمنى بولۇشىغا قويۇپ بېرىپ ۋاتىلداپ سۆزلەيتتىم . بىراق ، بۇگۈن ئۇ بالىنىڭ ئالدىدا ئوچۇق دۇمبەمدىن نومۇس قىلدىم . ئۇ بالا ماڭا تەنە قىلىپ : «قوـ مۇش كۆل چىرقىراق ناخشىڭىزنى يۇز يىلغىچە ئونتۇمايدىغان بولدى» دېسىمۇ زۇۋان سۇرمىدىم . باشقا چاغ بولسا ماڭا قاتتىق تەگكەن ئادەمنى ھېچبولمىسا ئىككى ئېغىز تىللاپ قېچىپ كەتكەن بولار ئىدىم . مانا ھازىر نېمە ئۈچۈن ئۇ بالىغا بويسۇنۇپ قالغىنىمنى چۈشەنمەيتتىم . ئۇنىڭ قىلغان ياخشىلىقى ئۈچۈنمۇ ؟ كۆڭلۈمنىڭ بىر يەرلىرى بۇ خىيالىمنى رەت قىلاتتى . قەلبىمنىڭ ئۆزۈم ھېس قىلمىـ غان پىنھان بوشلۇقلىرىدا ئاجايىپ بىر شېرىن ھېسلارنىڭ پەيدا بولۇۋاتقىنىنى سەزدىم . لېكىن ، مەن ئەمدىلا 14 ياشقا كىرگەن قىز ئىدىم . بۇ ھېسلارنى چوڭلاردىن ئاڭلىغان بەزى گەپلەرگە بۇراشقا نومۇس قىلاتتىم .

شۇ ئىشتىن ئۈچ يىل ئۆتكەن بىر كۈزدە يېزىلىق ئىتتىپاق تەشكىلى بىزنى يېزىدىن ھەربىي سەپكە تاللانغان بەش ياشنى ئۆزىتىشقا تەشكىللىدى . يېزىدىن ناھىيەگە بارىدىغان شېغىللىق يولنىڭ ئىككى چېتىدە قوللىرىمىزدا قەغەز گۈللەرنى تۇتقان ھالدا ئۇزاتماقچى بولغان ياشلارنى كۈتتۇق . ئالدىدا قاۋۇل بەش يىگىت ، كەينىدىن ئۇلارنى ناھىيەگە ئاپىرىپ قويىدىغان ئات ھارۋىسىنى ھەيدەپ ، ماخۇغا قارايدىـ غان سېلىم بوۋا كېلىۋاتاتتى . بەش يىگىتنىڭ مەن تەرەپتە ماڭغىنى دەل ھېلىقى ئەخمەت مۇئەللىمنىڭ ئوغلى ئىدى . «دىلمۇرات» دەپ توۋلىغۇم كەلدى - يۇ ، ئاۋازىمنى ئىچىمگە يۇتۇۋەتتىم . ئۇنىڭ مەندىن يىراقتا كېتىدىغىنىنى ئالتە كۈن بۇرۇن بىلگەنىدىم . لېكىن ، بۇ كۈن مەڭگۈ كەلمەيدىغاندەك تۇيۇلغانىدى . ھازىر ئۇنى ئۇزاۋاتقانلار قاتارىدا كۆرۈپ ، بۇ ئىشنى ئەمدىلا ئۇققاندەك ئەندىكىپ كەتتىم . ئالتە كۈن بۇرۇن ئۇ شۇ كۆل بويىدا ماڭا قاراپ تۇرۇپ : «بىلەمسەن زۇلپىيە ، ماڭا ئاسماندىكى ئايىنى ئېلىپ بەرسىمۇ ساڭا تەڭ قىلمايمەن ، سەندىن

باشقىسىنى پەرىزات بولغان تەقدىردىمۇ ئالمايمەن . مەيلى قەيەردىلا بول ، سېنىمۇ مەندىن بۆلىكى ئالالمايدۇ » دېگەنىدى .

ئۇنى شۇ كۈنى كۆچىلىك بىلەن بىر قاتاردا ئۇزىتىپ قويدۇم ، يەنى مەشۇقى سۈپىتىدە كۆيگەن يۈرىكىم بىلەن ئەمەس ، «ياشلار ژەكىلى» سۈپىتىدە «قىزىل يۇرەك» بىلەن ئۇزىتىپ قويدۇم . ئۇنى ئۇزىتىپ قويۇپ بىر يىلدىن كېيىن ، ئۇنىڭ ماڭا يازغان بۇرۇنقى خەتلىرىگە مەزمۇن جەھەتتىن زادىلا ئوخشىمايدىغان ، ئۆمۈچۈكنى سىياھقا چىلاپ قەغەز يۈزىگە قويۇپ بەرگەندەك سەت پوچېركا بىلەن يېزىلغان «مېنى كۈتمە» دېگەن خېتىنى تاپشۇرۇپ ئېلىپ ئۇزۇمنى يوقىتىپ قويغىلى تاسلا قالدىم . ئۇچ ئايدىن كېيىن ئۇنىڭغا بولغان قېيىنداش ، يېزىدىن بىزار بولۇش ، شەھەرگە ، كادىرغا قىزىقىش ھېسلىرىم بىلەن ھامماملىق «كادىر ، ياخشى يىگىت» دەپ ماختاپ قۇلەقمغا قۇيۇۋەتكەن ، ئىلگىرى ھاممامنىڭ ئوغلى بىلەن پات-پات ئۆيىمىزگە كېلىپ كۆزلىرىمگە مولۇندەك قارايدىغان بىر بالىغا ياتلىق بولۇپ ناھىيەگە كەتتىم .

توي قىلىپ ئالتە ئايغىچە ئىككى يەكشەنبىدە بىر يېزىغا ئاتا-ئانامنى كۆرگىلى كەلگەندە ، ئۇچامدىكى ئېسىل كىيىملىرىم ، ئۆزگەرگەن يۈرۈش-تۇرۇشلۇرۇمغا باشقىلارنىڭ قايرىلىپ قارىغانلىقىدىن خۇش بولۇپ يۈردۇم . راستىنى ئېيتسام ، مەن يېزىغا ئاتا-ئانامنى كۆرگىلى ئەمەس ، دوست - دۇشمەنلىرىمگە ئۆزۇمنىڭ راھەت تۇرمۇش كەچۈرۈۋاتقانلىقىمنى كۆرسەتكىلى كەلگەندەك كېلەتتىم . ئالتە ئايدىن كېيىن مەن نىكاھتىن ئىبارەت بۇ ئۆمۈرلۈك چوڭ ئىشتا دەل ھازىرقى يولدىشىم ئۇستىلىق بىلەن قۇرغان تۇزاقتا دەسسەپ ئالدانغانلىقىمنى بىلىپ قالغاندىن كېيىنلا ئاتا - ئانامنى ھەقىقىي سېغىنىپ يېزىغا بارىدىغان بولدۇم .

ئەمدى ھەممە نەرسە ئۆزگەرگەندى . يولدىشىمغا بولغان ھۆرمەت ، مۇھەببەت ھېسسىياتىنىڭ بىردىنلا ئۆچۈشى ھەممىنى ئۆزگەرتكەندى . توۋا دەيمەن ، كىشىدىكى ھېسسىيات ، بولۇپمۇ مۇھەببەت ھېسسىياتى چەكلىمىگە ، ئۆزۈڭ خالىمىغان دەھشەتلىك بىر زەربىگە

ئۇچراپ ئۆلسە ، تىرىك مۇردىنىڭ ئۆزىلا بولىدىكەنسەن . مېنىڭ شۇنـ
داق كېيىن ئىككى يىلىم ھەسرەتتىن ، دەردىنى ئىچىمگە يۇتۇش ،
ئۇنسىز ياش تۆكۈش ، يولداشىمغا يالغان ، ساختا كۈلۈمسىرەش ئاتا
قىلىش بىلەن ئۆتتى . يەنە بىر يىلدىن كېيىن بۇ ئىشلار ئاز كەلگەنـ
دەك ، تۇغماس ئاتاق ئۈستۈپ قېيىنئانامنىڭ تاپا - تەنىسى بىلەن
يولداشىمنىڭ ئېچىلماس قاپقىنىڭ دەردىنى تارتىشقا باشلىدىم .
شـۇنداق چاغلاردا ئاۋۇالقى دەردلىرىمگە دەرد قوشۇلۇپ يۈرىكىمنى
لەختە-لەختە قىلاتتى .

— ئايال كىشىنىڭ ئايدەك چىرايى بولغان بىلەن تۇغمىسا بىكار ،
مېكيان جېنىدا كۈنىگە بىر تۇخۇم تۇغىدۇ . مەرىيەمنىڭ قاپقارا زەڭگى
كېلىنى پاقلاندەك بىر ئوغۇل تۇغۇپتىكەن ، پۈتۈن بىر ئائىلە بېشىدا
پەرۋانە بولۇۋاتىدۇ ،— دەيتتى قېيىنئانام ماڭا داىرتمىلاپ .

بىر كۈنى يان قوشنا ئايال بىلەن گەپ تەگىشىپ قالدىم . ئۇ
غالىبلارچە گىدىيىپ تۇرۇپ :

— ئۆتەپ بارە ، تۇغماس خوتۇن ، سەنمۇ ماڭا ئوخشاش تۆت
بالىنى ئالدىڭغا تىزىپ قويۇپ يوغان سۆزلە !..... دەپ تىللىدى .

پىنھان ھالدا دوختۇرغا كۆرۈنۈپ ، ئۇنىڭ «سىزدە ھېچقانداق
غەيرىي ئەھۋال يوق ، تۇغىسىز » دېگەن جاۋابىغىمۇ ئىرىشكەنىدىم .
لېكىن ، بۇ ئىشلارنى بۇلارغا سۆزلەپ نېمە قىلاي..... تۇغۇت پەقەت
ئىككى تەنگىلا مۇناسىۋەتلىك بولۇپ ، ھېسسىياتنى ، روھنى ئىنكار
قىلىدىغان بولسا مەنمۇ بۇ چاغقىچە ئىككى بالىنىڭ ئانىسى بولار ئىدىم .

مەن ئۇچ يىللىق ئۆمرۈمنى ئۆتكۈزگەن ، ئالدانغانلىقىمنى بـ
لىشتىن ئىلگىرى ئازراق بولسىمۇ ياشلىق لەززىتىنى بېغىشلىغان ،
ئۇچ ئېغىزلىق ئۆيى بار بۇ كىچىك ھويلا ، تار ھۇجرىسىز ماڭا
بارغانسېرى گۆرەڭ قاراڭغۇ ، سوغۇق تۇيۇلىدىغان بولدى . بۇ ھويلـ
دىكى ھەممە نەرسە مېنىڭ كېتىشىمنى تىلەۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى . يولـ
دىشىمنىڭ يوغان مۇشتىنى كۆتۈرۈپ «ئۆيدىن چىق » دېگەن بۇيرۇقـ
نى چۈشۈمدىمۇ ئاڭلايتتىم . پەقەت ئاتا-ئانامنىڭ «ياش تۇرۇپ ئەردىن
چىقىپ يۈزىمىزنى تۆكىدىغان بولساڭ ، كۆزىمىزگە ئىككىنچى كۆرۈنـ

گۆچى بولما . ئاجرىشىمەن دېسەك بىز ئۆلگەندىن كېيىن ئاجراش !» دېگەن تەنبىھلىرىنىڭ كۆچىدىنلا بۇ ئۆيدىكى بەختسىز كۈنلىرىمنى داۋاملاشتۇرۇپ ياشاۋاتاتتىم . مېنىڭ ئاتا-ئانام قانۇنىنىڭ نىكاھنى چەكلىگەن بىلەن ھېسسىياتنى چەكلىيەلمەيدىغانلىقىنى بىلەمەدىغاندۇ ؟ ئاشۇ قىزىل رەڭلىك توي خېتى قىزىمىزنىڭ پۈتۈن ئۆمرىنى ئېرىگە چەمبەرچاس باغلىۋەتكەن دەپ ھېس قىلامدىغاندۇ ؟.....

يولدىشىمنىڭ قايسىبىر ئايال بىلەن ئوچۇق-ئاشكارا ئېغىز-بۇرۇن يالىشىپ يۈرگىنىنى ئاڭلاپ تۇراتتىم . بىراق ، پەقەتلا پەرۋا قىلغۇم كەلمەيتتى . بىر قېتىم ئۇ تەپ تارتمايلا :

— مېنىڭ نېمە ئىشلارنى قىلىپ يۈرگەنلىكىمنى بىلىسەن ، شۇنداق تۇرۇپ نېمىشقا خېتىڭنى ئالمايسەن ؟ ئەڭ ياخشىسى ، تولا كۆزۈمگە سەت كۆرۈنمەي ئۆينى بىكارلا ، قاپاقباش !— دەپ ھاقارەتلىدى .

ئايال كىشى «مەن سېنى ياخشى كۆرىمەن» ، «ساڭا كۈنسېرى ئامراق بولۇپ كېتىۋاتىمەن» دېگەن ئەرنى ئۇنتۇپ كېتىشى مۇمكىن . ئۆزىنى رەت قىلغان ، «مەن ساڭا كۆڭۈلسىز» دېگەن ئەرنى ئۇنتۇمايدۇ . بۇ گەپنىڭ ئايال كىشى ئۇچۇن دۇنيادىكى بارلىق سەت گەپتىنمۇ ئېغىر ئىكەنلىكىنى مېنىڭ يولدىشىم بولغان ئادەم بىلىپ تۇرۇپ قەستەن دېدىمۇ ياكى بىلمەي دېدىمۇ ، بۇنىسى ماڭا قاراڭغۇ . بىراق ، ماڭا ئۇنىڭ ئاغزىدىن چىققان ھەرقانداق گەپ بەربىر . مەن پەقەت ئاتا-ئانام ئۇچۇنلا ھەممىنى ئىچىمگە يۇتۇپ ياشىشىم كېرەك .

بۇنداق كۈنلەرمۇ ئۇزاققا بارمىدى . يولدىشىم ئاشۇ گەپنى قىلىپ نەچچە ئاي ئۆتمەيلا ھېلىقى بۇزۇق ئايالنى باشلاپ كىرىپ : «بىزگە ئورۇن سېلىپ بەر» دېگەندىلا مەن ئۆينى بىكارلاپ ، ناھايىتى يۈرەكلىك ھالدا ئاتا-ئانامنىڭ يېنىغا قايتىپ كەلدىم .

«سەن دۇنيانىڭ قەيىرىدە بولساڭمۇ سېنى مەندىن بۆلىكى ئالالمايدۇ .» مەن ھازىر دۇنيانىڭ بىرەر چېكىسىدە ئەمەس ، شۇ سۆز ئېيتىلغان قومۇش كۆل بويىدا تۇرۇۋاتىمەن ، مېنى سەن ئەمەس ، باشقا بىرسى ئېلىپ قويۇپ بەرگەن تۇل ئايالمەن . باشقا بىرسىنىڭ

قانۇنلۇق ئايالى دېگەن بىر قەۋەت يېپىنچام مېنىڭ ئۇستۇمدىن ئاللە-
قاچان چۇشۇپ كەتكەن . مەن ھازىر ئۆزۈمگە پاك ، دۇرۇس ئايال
دەپ باھا بەرسەمۇ ، باشقىلارنىڭ نەزىرىدە ئۇنداق ئەمەسمەن ، مېنىڭ
كېيىنكى ھېسسىياتسىز ، خۇددى تىرىك مۇردىدەك ئۆتكۈزۈۋاتقان
كۈنلىرىم ئۈلارغا نامەلۇم . ئاددىيسى ، مەھەللىنىڭ بۇرۇتى ئەمدىلا
خەت تارتقان بالىلىرىمۇ چاقچاق قىلغان بولۇپ : «ئويناپ كەلمەيمىز-
مۇ زۇلپىيە ھەدە» دەپ كۆزلىرىنى خۇمارلاشتۇرىدۇ . ئۈلار بۇ گېپە-
نى ھەرگىز يولدىشى بار باشقا ئايالالارغا دېيەلمەيدۇ . چاقچاقتا نۇر-
غۇن يۇشۇرۇن مەنىلەرنى ئىپادىلىگىلى بولىدۇ . ئۈلار بۇ چاقچىقى
ئارقىلىق مېنىڭ بۇنداق گەپلەرگە باشقا ئايالالاردەك قاتتىق كاچات
بېرەلمەي ، كۆزلىرىمدىكى ھەرقانداق ھېسسىياتتىن خالىي سوغۇق
نۇرنى تەقدىم قىلىپ ، ئۇن - تىنسىز ئۆتۈپ كېتىدىغانلىقىمنى ئىپادە-
لەيتتى . ئۈلار نېمە ئويلىسا ئويلاپ ، نېمە دېگۈسى كەلسە دەۋەرسۇن .
قەلبىمنىڭ قانداقتۇر پىنھان بوشلۇقىدا پەقەت سەنلا بار ئىدىڭ .
ئەگەر سەن مېنىڭ ئېرىم بولمىغان تەقدىردىمۇ ، مۇشۇ ئەتراپتا بىر
يەردە ، مېنىڭ قانداق ھالەتتە ياشاپ ئۆتۈۋاتقانلىقىمنى كۆرۈپ تۇرىدە-
غان بىر يەردە بولغان بولساڭ مەن بۇنداق تىرىك تۇرۇپ ئۆلۈپ
كەتمەسمىدىممىكىن . دۇنيادا مېنى پەقەت بىر سەنلا بويسۇندۇرالايت-
تىڭ . بىرلىرى بوينۇمغا قولىنى سېلىپ زورلۇق قىلماقچى بولغانلە-
رىدا خۇددى قوزىغا ئوخشاش تېپىرلاپ بوشىنىۋېلىپ ، سېنىڭ تارتە-
نىپ تۇرۇپ قولۇمنى ئالىقىنىڭغا ئالغان ھالىتىڭنى كۆز ئالدىمغا
كەلتۈرەتتىم . قانداق ئېسىل ، غۇبارسىز چاغلار ئىدى شۇ-ھە ؟ ! بەزى
كېچىلىرى سېنىڭ ماڭا مىختەك قادالغان كۆزلىرىڭنى چۇشۇپ چۆ-
چۈپ ئويغىنىپ كېتىمەن . سېنىڭ چۇشۇمدىكى «بۇ كۈنلەرنى قانداق-
مۇ ئۆتكۈزۈۋاتقانسەن زۇلپىيە» دېگەندەك ھېسداشلىق بىلەن تىكىل-
گەن كۆزلىرىڭ بىرنەچچە ئاي مېنى ئۆلۈك تۇرمۇشتىن يىراقلاشتۇ-
رۇپ روھلاندۇرىدۇ . ئەسلىي مەندىكى ھېسسىياتنىڭ ئۆلۈشى سېنى
ياخشى كۆرۈپ تۇرۇپ باشقا بىرى بىلەن توي قىلغان شۇ كۈندىن
باشلىنىپتىكەن .

«مەن ئۇنى كۆرمەي ، ئۇنىڭ باشقىلارنىڭ بولۇپ كەتكىنىنى كۆرۈپ تۇرماي» دەپتىكەنسەن ھەربىي سەپتىن تۇغقان يوقلاپ كېلىپ بىر كۈنى دوستلىرىڭغا . مەن توي قىلىپ ئالتە ئايدىن كېيىن ھېلىقى قاغا پۇتى سەت خەتنىڭ ياسالما خەتلىكىنى ، ئۆزۈمنىڭ ئالدامچىلىقىنىڭ قۇربانى بولۇپ كەتكەنلىكىمنى بىلىپ قېلىپ ، يولدىشىم بىلەن جېدەللەشكىنىمدە ، ئۇ كۆزلىرىنى پىيالىدەك چوڭ ئېچىپ ، پارقىراپ تىپ تۇرۇپ : «شۇنداق قىلمىسام سېنى قولىغا چۈشۈرەلەيتتىمۇ ؟» دېگەنىدى . مۇھەببەت ئويغانغان يۈرەك ئەڭ ئاۋۋال سەمىمىي ، ساپ يۈرەك بولۇشى كېرەكتىغۇ ؟ مۇھەببەتكە سۈيىقەست ئارقىلىق ئېرىشىشتىنمۇ يانمايدىغان ، ئۆز قەلبىدىكى ھېسسىيات بىلەن باشقىلارنىڭ شۇ ھېسسىياتنى تەلەپ قىلىدىغان شەخسىيەتچىلىكىمۇ مۇھەببەت ئاتىلامدۇ ؟

سېنىڭ ناھايىتى چىرايلىق ئايالىڭ ، بىر-بىرىدىن ئوماق ئىككى بالاڭ بارلىقىنى باشقىلاردىن ئاڭلىغانىدىم . تۇنۇگۈن «دىلمۇرات ئايالىنى ئېلىپ كەپتۇ» دېگەن خەۋەر پۈتۈن يېزىغا تارقالدى . بۇ گەپنى ئاڭلىغاندىن باشلاپلا سېنى كۆزلىرى كۆرمەس بولۇپ قالغان ئۆز ئاپاڭدىنمۇ بەكرەك كۆرۈشكە ئىنتىزار بولدۇم . سەن بىرچاغلاردىكى ئۆرە ياقىلىق ، دۇمبىسى ئۆڭۈپ كەتكەن خادانى چاپان ، كىرلەشكەن شەپكە كىيىۋالىدىغان قارىمۇتۇق ، ئاۋاق دىلمۇرات ئەمەس ئىدىڭ . قېنىق رەڭلىك شىم - كاستۇم ، ئاق كۆڭلەك ، قىزىل يوللۇق گالىستۇك غوللۇق بەستىڭ ، ئاق ، پارقىراق يۈزلىرىڭگە شۇنچىلىك ياراشقانىدى . ماڭا سېنىڭ ھەممىلا يېرىڭ ئۆزگىرىپ كەتكەندەك تۇيۇلدى . لەۋلىرى داۋاملىق كۈلۈمسىرەپلا تۇرىدىغان ، سۈزۈكلۈكتىن چېكە تومۇرلىرى كۆرۈنىدىغان ، ئوشۇقىغا كېلىدىغان ئۈزۈن قارا كۆڭلەك كىيىۋالغان ، چەت ئەللىكە ئوخشايدىغان ئايالىڭنى كۆرگەندە ئۇنسىز ئۇھ تارتتىم .

— دىلمۇراتنىڭ ئايالى بەك چىرايلىق ئىكەن ، زۇلپىيە قولىغا سۈمۈ قۇيۇپ بېرەلمەيدىكەن .

— ياخشى زۇلپىيەنى ئالماپتىكەن ، يا بالا يۈزى كۆرەلمەي ، يا

بۇ سۆيۈقنى باشقۇرالماي يۈمشاقباش بولۇپ ئۆتەتتىكەن .

— مۇشۇ زاۋلپىيەنىڭ قىلغان ئەلىمگە چىدىماي كەلىمگەنغۇ بۇ يەرگە ، كەلمگىنىمۇ قەۋەتلا ياخشى بوپتىكەن . بولمىسا سەھرادا توپىغا مىلىنىپ ئىشلەپ كۈنى ئۆتەرئىدى .

ئۆلۈۋېلىشنىڭ ئورنى يوق ، مېنى چىرايىغا لايىق كۆڭلى يوق دەپ چۈشىنىدىغان ئاياللارنىڭ ئاغزى شۇ كۈنى سېنى كۆرۈپلا بۆلەكچە ئېچىلدى .

— ياخشىمۇسەن ؟— دېدىڭ كۆزلىرىمگە تىك قاراپ . مەن سېنىڭ ئاۋازىڭ ، قاراشلىرىڭنىڭلا ئۆزگەرمىگىنىنى هېس قىلدىم .

— ئۆيلەرگە كىرەرسەن - هە ، زىننەتنى باشلاپ ، — ئايالىڭنىڭ باشقىلاردىن ئاڭلىۋالغان ئىسمىنى خۇددى خاتا تەلەپپۇز قىلىپ قويغاندەك هودۇقۇپ كەتتىم .

— كىرىمىز ، سەنمۇ ئۆي تەرەپلەرگە ئۆتەرسەن .

بىزنىڭ 19 يىلدىن بۇيان كۆرۈشمەي ، قىلىشقان تۇنجى سۆهبىتىمىز ئاشۇنداق قىسقا بولدى .

كۆل بويىغا كەلدىم . قومۇش كۆلنىڭ سۇيى هازىر بۇرۇنقىدەك سۇزۇك ئەمەس ، بارا - بارا بۇلغىنىۋاتقان مۇهىت بۇ كۆلگىمۇ تەسىرىنى كۆرسەتكەن . ئەخلەت - چاۋارلار لەيلەپ يۈرگەن كۆل يۈزى ، قىرغاقتا يېقىن جايلاردىكى پاقا لەشلىرى ، ئۇ تەرەپتىكى بوش يەرگە دۆۋىلەپ قويۇلغان قىغنىڭ سېسىق پۇرىقى بۇ كۆلنىڭ گۈزەل مەنزىرىسىنى خۇنۇكلەشتۈرگەنىدى . كۆل بويىدىكى ياپراقلىرىغا توپا قونغان ئېگىز قومۇشلار قۇلىقىمغا هازىرمۇ «مەن سەندىن باشقىسىنى ئالمايمەن ، سېنىمۇ مەندىن باشقىسى ئالالمايدۇ !» دېگەن سۆزنى تەكرارلاۋاتقاندەك تۇيۇلدى .

تەلەيلىك ئايالنىڭ ھەسرىتى

مەن ئەقلىمنى تاپسام ئۇلار بىزنىڭ تام قوشنىمىز ئىكەن . دائىم مەن ئۇلارنىڭ ئۆيىگە ئوينىغىلى كىرەتتىم . ئۇ ئايال مېنى سۆيۈپ ، ئەركىلىتىپ ، قوللىرىمغا كەمپۈت - پېچىنىلەرنى تۇتقۇزۇپ قويياتتى.....

ئۇنىڭغا كىچىكىمدىنلا ئىچىكىپ كەتكەنلىكىمدىنمۇ ياكى ئۆمرۈمدە بۇنداق چىرايلىق ئايالنى كۆرمىگەنلىكىمدىنمۇ ، ئەيتاۋۇر ، ئۇنىڭغا قەۋەتلا ئامراق ئىدىم . شۇڭا ، ئالىي مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چاغلىرىمدىمۇ ھەر تەتىلدە كەلگىنىمدە تۇنجى بولۇپ ئۇنىڭ ئۆيىگە كىرىپ ئەھۋال سورايتتىم . ئۇمۇ ھەر كەلگىنىمدە مېنى ئۆيىگە چاقىرىپ مېھمان قىلماي قالمايتتى . ئۇنىڭ يولدىشى ئاسمكام ناھەيمىزنىڭ داڭلىق ئىنژېنېرى ئىدى . قاپقارا يۇزلىرى كۆيۈكتىن قالغان تاتۇق تۇپەيلى بەكمۇ سەت كۆرۈنىدىغان بۇ ئادەم ناھايىتى خۇش چاقچاق ، ئوچۇق كىشى ئىدى .

ئۇلارنىڭ ئائىلىسىگە ھەممە ئادەمنىڭ مەستلىكى كېلەتتى . ئەر-ئايال ئىككىسى خۇددى مېھمانەك «سىلى - ئۆزلىرى» بىلەن بىر-بىرىنى ھۆرمەتلەپ ئۆتەتتى . ئاسمكام ئىشتىن چۈشكۈچە خالىۋى-ۋى ھەدەم تاماق تەييارلاپ تۇراتتى . ئاسمكام كەلگەندە ئوماق ئىككى قىزىنى ئۆزىنىڭ ئىككى يېقىغا ئولتۇرغۇزۇپ ، بىر ئائىلە كىشىلىرى جەم بولۇشۇپ تاماق يەيتتى .

ئايەك خالىۋۇى ھەدەمنىڭ ئاشۇ كۆرۈمسىز ئاسمكام بىلەن بىللە ئۆتۈۋاتقىنىغا قاراپ ، ئىچىمدە : «مۇھەببەتنىڭ كۆزى يوق دېگەن راست ئىكەن - دە» دەپمۇ قالاتتىم . مەھەللىدىكى ئايالالارنىڭ : «ئەر دېگەن ئاسمدەك بولسا ، تاپقان پۇلىنى خالىۋۇنىڭ قولىغا تۇتقۇزۇ-

غان ، ئۆي دېگەن تويدىكىدەك ياساقلىق ، تېخى ئاسمىنىڭ ئۆي ئىشلىرىنى خالىۋاتقاندىن تالىشىپ قىلىشلىرىڭ ؟..... » دېگەن گەپ - سۆزلىرى مەندە بۇ تەلەيلىك ئايالغا ، بەختلىك ئائىلىگە نىسبەتەن زوق قوزغايتتى .

كۆركەم نەقىش ئىشلەنگەن پېشايۋانلىق كەڭ ، ئازادە بەش ئېغىزلىق ئۆي ، ئۆي ئىچىدىكى چوڭ شەھەرلەردىمۇ ئاز كۆرۈلىدىغان چەت ئەل پاسونىدىكى ئۆي جاھازلىرى ، تۆرلۈك مېۋىلەر تىكىلگەن باغ-ھويلا بۇ ئۆينىڭ باي ئىكەنلىكىنى بىلدۈرسە ، بىر-بىرى بىلەن دائىم چاقچاقلىشىپ ، ئىناق ئۆتىدىغان ئەر-ئايال ، خۇشال كۈلۈپ يۈرگەن ئوماق بالىلار بۇ ئۆينىڭ شاد ئىكەنلىكىدىن دېرەك بېرەتتى . مەنمۇ دائىم كېيىنكى كۈنلىرىمنىڭ خالىۋاتى ھەدەمنىڭكىدەك بولۇشىنى ، ماڭمۇ ئاسمىكامدەك ۋاپادار ئەرنىڭ ئۆچرىشىنى تىلەيدىغان بولدۇم .

ئارىدىن ئۇچ يىل ئۆتۈپ بۇ ئائىلىگە كۆز تەگكەندەكلا ئىش يۈز بەردى . شۇنداق ساغلام ، كۈلگۈنچەك خالىۋاتى ھەدەم جىگەر راكىغا گىرىپتار بولۇپ يېتىپ قالدى . دوختۇرلار داۋالاش ئۇنۇم بەرمەيدىغانلىقىنى ئېيتىپ ئۆيگە قايتۇردى .

شۇ كۈنى مەن ئۇنى يوقلاپ كىردىم . ئۇ كېسەل ئازابىدىن ئورۇقلاپ ، كۆزلىرى ئولتۇرۇشۇپ ، كالپۇكلىرى ئاقىرىپ ، قاڭشارلىرى يىپتەك ئىنچىكىلەپ كەتكەنىدى . ئۇنىڭ ئاشۇ چىرايلىق كۆزلىرىنىڭ ئىچكىرىسىدە بۇ دۇنيادىن ئۈمىد ئۈزگەن ئادەمنىڭ كۆزلىرىدە بولىدىغان ئازاب ، چۈشكۈنلۈك ، ئېغىر مۇڭ ، ھەسرەت ، پىغان ئەكس ئېتەتتى . ھېچقانداق كىشى ئەمدىلا 30 نىڭ قارىسىنى ئالغان بۇ ياش چوكانىنىڭ بىرنەچچە كۈندىن كېيىن كۆز يۇمىدىغانلىقىغا ئىشەنمەيتتى .

ئۇنىڭ ھالىغا قاراپ كۆڭلۈم ناھايىتى يېرىم بولدى . لېكىن ، ئۇنىڭ كۆڭلىنى ياساش ئۈچۈن :

— ئۇنچىۋالا قىلىپ كەتمەك خالىۋاتى ھەدە ، بىرنەچچە كۈندىن كېيىن ياخشى بولۇپ قالىسىز . قاراڭ ، ئۆتكەندىكىدىن خېلىلا تۈزۈ-

لىپ قاپسىز ، — دېدىم .

ئۇ مېنىڭ ئۆزىنىڭ كۆڭلىنى ياساۋاتقىنىمنى بىلىپ ، ئازاب بىلەن زورىغا كۈلۈمسىرىدى ۋە بىردىنلا مەن ئويلاپمۇ باقمىغان بىر گەپنى قىلدى :

— ئاينۇر ، ئەگەر مەن دۇنيادا ئۆزۈم كۈتكەندەك مۇھەببەتكە ئېرىشىپ باققان بولسام ھېچ ئارمىنىم قالمايتتى .

مەن ناھايىتى ھەيران بولۇپ :

— نېمە دەۋاتىسىز خالبۇۋى ھەدە ؟ ئاسمىكام سىزنى شۇنداق ياخشى كۆرىدىغۇ ؟مۇھەببەت بۇنىڭدىن ئارتۇق يەنە قانداق بولىدۇ ،— دېدىم .

ئۇ ماڭا بىر قارىۋەتكەندىن كېيىن :

— ئاينۇر ، سىز تېخى كىچىك ، ھېچ ئىشنى بىلمەيسىز . بىلىمەن ، ئاسىم مېنى ئۆلگۈدەك ياخشى كۆرىدۇ . لېكىن مەنچۇ ، مەن ئۇنى پەقەت بىر ھىمايىچىم ، قارىغۇچىم سۈپىتىدىلا كۆرىمەن ، ئۇنى ھۆرمەت قىلىمەن ، لېكىن ئۇنى قىلچە ياخشى كۆرمەيمەن . كىشىلەر : «ھۆرمەت مۇھەببەت تۇغدۇ» دەيدىكەن ، لېكىن مېنىڭ قەلبىمدىكى ھۆرمەت مۇھەببەتكە ھامىلىدار ئەمەس ئىكەن ، — دېدى .

بۇ چاغدا ئۆيگە ئىشتىن قايتقان ئاسمىكام كىرىپ گېپىمىز ئۈزۈلدى .

ئاردىن بىرنەچچە كۈن ئۆتۈپ كەتتى . بىر كۈنى كەچتە ئەتىگى ئۆتىدىغان دەرسنى تەييارلاپ ئولتۇرسام خالبۇۋى ھەدەمنىڭ چوڭ قىزى ئۆيگە كىرىپ كەلدى-دە ، ئېسىدەپ تۇرۇپ :

— ئاينۇر ھەدە ، ئاپام..... ئاپام سىزنى چاقىرىۋاتىدۇ ، — دېدى .

مەن ئالدىراپ - تېنەپ يۈگۈرگىنىمچە ئۇلارنىڭ ئۆيىگە كىردىم . خالبۇۋى ھەدەم كارىۋاتتا ئوڭدىسىغا ياتاتتى . ئۇ ئىشىك ئېچىلغىنىنى كۆرۈپ بېشىنى سەل قىيسايتتى ، مەن ئالاقزادىلىك بىلەن كارىۋات قېشىغا كېلىپ ئۇنىڭ چىراغ يورۇقى چۈشۈپ تۇرغان ، تاتىرىپ كەتكەن ئاپپاق يۈزىگە قاراپ يۈرىكىم ئەنسىز سوقۇپ كەتتى .

مەن كۆزلىرىدىن ياشلىرى ئۇزۇلمەي چۈشۈۋاتقان ئاسىمكامىنىڭ باش ئىشارىتى بىلەن كارىۋاتنىڭ لېۋىگە ئولتۇردۇم .

خالبۇۋى ھەدەم بوش ئاۋازدا :

— ئاينۇر..... سىڭلىم ، ئىككى قىزىم قالدى . ئاۋۇلى خۇدا ، ئاندىن ئاسىم بىلەن سىزگە تاپشۇرىمەن . قىزلىرىم ئۆزىنى ئۆزى باشقۇرغۇدەك بولغۇچە ئۆز سىڭلىڭىزدەك كۆرۈپ قاراپ قويارسىز ، — دېدى ۋە ياستۇقى ئاستىدىن مېغىز رەڭ بىر قول سومكىسىنى چىقىرىپ ماڭا ئۇزاتتى ، — بۇنى سىزگە يادىكارلىققا قالدۇرىمەن . مېنى كۆرگەن كۆزدە كۆرەرسىز.....

مەن ھاياتنىڭ ئەڭ ئاخىرقى دەقىقىلىرىدە تۇرغان بۇ گۈزەل ئايالنىڭ تىترەپ تۇرغان قوللىرىدىن سومكىنى ئېلىپ ئۇنسىز يىغلىدىم .

شۇ كېچە سائەت 3تە خالبۇۋى ھەدەم نەپەستىن توختىدى . ئاھ خۇدا ! ئىككى قىز بىلەن ئاسىمكامىنىڭ يىغىسىغا ئەگەر ھېسسىياتى بولسا تاغ-تاشلارمۇ بەرداشلىق بېرەلمەس ئىدى .

خالبۇۋى ھەدەمنى يەرلىككە قويغان كۈننىڭ ئەتىسى سومكىنى ئاچتىم . مەن سومكىدا ئۆتكەنكى سۆھبىتىمىزگە مۇناسىۋەتلىك مۇھىم بىرنەرسىنىڭ بارلىقىنى سەزگەنىدىم . چۈنكى ، خالبۇۋى ھەدەم ماڭا سومكىنى بېرىۋاتقاندا كۆزلىرىمگە مەنىلىك قارىغانىدى . دېگىنىمدەك ، سومكىدىن قېلىن بىر پارچە خەت چىقتى . خەتنى ئېچىشىمغا ئۇستىدىكى ئايرىم بىر ۋاراقنى ئۇچۇپ يەرگە چۈشتى ، مەن ئۇنى يەردىن ئاۋايلاپ ئېلىپ ئوقۇدۇم . خەتتە :

«سىڭلىم ئاينۇر ، سىزنى ئۆز سىڭلىم ئورنىدا كۆرۈپ ، ئىشىنىپ بۇ ئىشنى قىلىۋاتىمەن . سىز بۇ خەتنى مەكتىپىڭلاردىكى ماخمۇت مۇئەللىمگە بېرىپ قويۇڭ . سىزدىن ئۆتۈنەي سىڭلىم ، ئۇ دۇنيا ، بۇ دۇنيالىق قىلغان ياخشىلىقىڭىز بولسۇن ، بۇ خەت ۋە بۇ خەتكە مۇناسىۋەتلىك ئىشلار توغرۇلۇق باشقىلارغا تىنماڭ ، بولۇپمۇ ئاسىم مېنىڭ ئۆزىنى ياخشى كۆرمەيدىغانلىقىمنى بىلىپ قالمىسۇن» دەپ يېزىلغانىدى .

كېيىنكىسى ئون نەچچە ژاراق بولۇپ ، خەتنىڭ بېشىدىلا : «قەدىرلىك ماخمۇت» دەپ باشلانغانىدى .مەن ياشلىق ھەم تەئەججۇپلۇك كۆزلىرىمنى خەتكە يۈگۈرتۈشكە باشلىدىم :

«سەن بۇ خەتنى تاپشۇرۇپ ئالغان چېغىڭدا مەن ئاللىقاچان كۆز يۇمغان بولىمەن . مېنىڭ ساڭا بولغان مۇھەببىتىم ، ئارزۇ-ئارمانلىرىم ، ھەممىسى ئۆزۈم بىلەن كۆمۈلۈپ كېتىدۇ . سېنىڭ ھازىر ئايالىڭ ، بالىلىرىڭ بار . مەن ئۆز بەختىمنى دەپ باشقىلارنىڭ ئائىلىسىنى ۋەيران قىلمايمەن ، دەپ مۇشۇ كۈنگە كەلگۈچە سەن بىلەن سۆزلەشمىدىم . مەن ھازىر ئۆچۈش ئالدىدىكى شام . مەن ھېلىھەمۇ سەندىن مۇھەببەت تەلەپ قىلمايمەن .

مەن بۇ خەتنى ساڭا پەقەت 13 يىلدىن بۇيان مېنى ھەم سېنى قىيناپ كېلىۋاتقان ، سېنى مەندىن نەپرەتلەندۈرۈۋاتقان تۈگۈننى يېشىش ئۈچۈن يېزىۋاتىمەن . ئەسلىي بۇلارنى ئېيتمايلا قويايي دېگەندىم ، بىراق ئۆزۈم بىلەن بىللە تۇرلۇك سوئاللارنىڭ جاۋابىنىڭ كۆمۈلۈپ كېتىشىنى خالىمىدىم .

ئېسىڭدىمۇ ماخمۇت ، بۇندىن 13 يىل بۇرۇن بىز تولۇق ئوتتۇرىنى پۈتكۈزۈش ئالدىدا تۇراتتۇق . ئۇ چاغلار ئاجايىپ گۈزەل چاغلار ئىدى . بىز ياشلىققا ئەمدىلا قەدەم قويغان ، ھەممە شەيئىگە قىزىقىش بىلەن قارايدىغان بالا ئىدۇق . سىنىپلاردا بىر - بىرىمىزنى قوغلىشىپ بەختلىك چۈقان سالاتتۇق . مەندە سېغىنىش قوزغاپ تۇرغان ئۇ چاغلارنى ئەسلەش نەقەدەر ئازابلىق-ھە !

شۇ يىلى سەن ماڭا سۆيگۈنى ئىزھار قىلدىڭ . ئادەمنىڭ بالىلىق چېغىدىلا قەلبىدە غايىۋى بىر ئوبراز تىكلىنىپ ، بالىلىقتىكى ئارزۇ - ئارمىنى سۈپىتىدە بىخ ھالەتتە تۇرۇپ ، ياشلىق بوسۇغىسىغا قەدەم قويغاندا خۇددى يامغۇردىن كېيىنكى بامبۇك نوتىلىرىدەك ناھايىتى تېز ئۆسۈشكە باشلايدۇ . ئاشۇ غايىۋى ئوبرازغا توغرا كەلگەن رېئاللىقتىكى شەخسلا تۇنجى بولۇپ سېنىڭ قەلبىڭدە ھەقىقىي مۇھەببەت قوزغايدۇ . ماخمۇت ، سەن مېنىڭ قەلبىمدىكى شاھزادە ، بالىلىقتىكى ئارزۇ - ئارمىنىم ، ياشلىقىمدىكى چۈشۈم ئىدىڭ ، شۇڭا مەن

سېنىڭ سۆيگۈڭنى بەختىيارلىق ئىچىدە قوبۇل قىلدىم .

بىر كۈنى ئىككىمىز بىللە مەكتەپتىن قايتىتۇق . بۇ ئىككىمىز-نىڭ يۈرەك ريشتىمىز باغلانغاندىن كېيىنكى تۇنجى بىللە مېڭىشىمىز ئىدى . ماخمۇت ، شۇ چاغ مەڭگۈ ئېسىمدىن چىقمايدۇ . مەن سەندىن ئاغرىنغان ، قېيىدىغان چاغلىرىمدىمۇ ئاشۇ چاغنى — سەن بىلەن ياندىشىپ ماڭغان ئاشۇ چاغنى سېغىنىش بىلەن ئەسلىدىم . شۇ چاغدا ھەر ئىككىمىز مۇھەببەت مۇنبىرىگە يېڭىلا چىقىپ كەلگەن بولغاچقا ، بىللە مېڭىشنى بەختىيارلىق ھېس قىلىپ ، چىرايىمىزدا تەبەسسۇم جىلۋە قىلىپ تۇرسىمۇ ، لېكىن تۇرۇپلا ئۆزىمىزنىڭ بۇ ئىشى ئۆزى-مىزگە گۇناھتەك تۇيۇلۇپ ، يولدىن ئۆتۈۋاتقانلارغا ئەندىشە ، خىجالەت ئىچىدە قارايتتۇق .

بىز چوڭ يولدىن چىقىپ بىزنىڭ يېزىغا بارىدىغان چىغىر يولغا قايرىلدۇق . ئەتراپنى ياۋا ئوت - چۆپلەر قاپلىغان ، ئەگرى - بۈگرى چىغىر يولدا كېتىۋېتىپ سەن ماڭا يېنىش - يېنىشلاپ قارىدىڭ . بىرنېمە دېمەكچى بولدۇڭ - يۈ جۈرئەت قىلالمىدىڭ . بىرچاغدا ماڭا يېرىم ئۆرۈلۈپ قاراپ تۇرۇپ : 〈خالىۋۇڭى ، بىزنىڭ مۇھەببىتىمىز مەڭگۈلۈك بولارمۇ ؟〉 دېدىڭ . ۋۇجۇدۇمدا ئۆزۈمىمۇ سەزمىگەن بىر غايىۋى كۈچ پەيدا بولدى ، تارتىنىش ۋە خىجالەتچىلىكىنى بىر يولىلا يېڭىپ ، ھاياجاندىن نۇرلانغان كۆزلىرىڭگە دادىل قاراپ ، ئىشەنچ بىلەن : 〈كىم مەڭگۈلۈك بولمايدۇ دەيدۇ ؟〉 دېدىم .

شۇ چاغ يوغان سەللە ئورىغان نامازخان دادام قاياقتىنىدۇر پەيدا بولۇپ قالدى . ئۇنىڭ چىرايى بىردىنلا دەھشەتلىك تۈس ئېلىپ ، شالاڭ ساقاللىرى تىترەپ كەتتى ۋە : 〈ھەي ، نامەھرەمنى بىلمىگەن قىزىلباش ، ھاياسىز جوھۇت〉 دېگىنىچە قولىدىكى ھاسا بىلەن باش-كۆزۈمگە قارىتىۋېتى ئۇرغىلى تۇردى . سەن بۇنىڭغا چىداپ تۇرالماي دادامنىڭ قولىغا ئېسىلدىڭ . لېكىن ، دادامنىڭ قەھرى پەلەككە يەت-كەندى . ئۇ قوللىرىنى سىلكىپ تارتىۋالدى-دە ، ساڭا ھۆرپىيىپ تۇرۇپ : 〈سەن ھاياسىز تېخى ئېپلاس قوللىرىڭ بىلەن تاھارەتلىك پاك قولۇمغا ئېسىلىۋاتامسەن ؟ نامەھرەم بولار دېمەي بىراۋنىڭ قىزى

بىلەن يوللاردا مېڭىشنى كىم قويدى سەن تۆكباشقا ، خەپ ، خەپ ، مۇنۇ مەكتەپ دېگەندىنمۇ بىزار بولدۇم . ئوقۇتىمىز دەپ قىز-ئوغۇلنى بىر ئۆيگە سولاپ قويۇپ..... ھەي تۆكباش ، يەنە نېمىدەپ بۇ يەردە بۇتتەك تۇرىسەن . يوقال كۆزۈمدىن ! بولمىسا ھېلى كۆزۈڭگە كۆر-سىتىمەن !› دەپ ۋارقىرىدى .

مەن سېنىڭ بۇ يەردە تۇرساڭ چاتاقنىڭ ئۇلغىيىپ كېتىدىغانلى-قىنى ئويلاپ ، كېتىشىڭنى يېلىنىپ تۇرۇپ ئىشارەت قىلدىم . سەن قىيمىغان ھالدا ئارقاڭغا قارىغىنىڭچە كەتتىڭ . مەنمۇ دادامنىڭ تايە-قىدىن قېچىپ ، يۇگۇرۇپ دېگۈدەك كېتىپ قالدىم .

ئاشۇ كۈندىن باشلاپ دادام مېنى مەكتەپكە ئەۋەتمىدى . دادامغا مۇئەللىمنىڭمۇ ، ئاپامنىڭمۇ ، قوشنا - قولۇملارنىڭمۇ قىلغان نەسىھە-تى ، يالۋۇرۇشى بىكار كەتتى . دادام مېنى ھويلىدىن تالاغا چىقارمايت-تى . مېنى كوچىغا چىقىپ قالمىسۇن ، دەپ نامىزىنىمۇ بۇرۇنقىدەك مەسچىتكە چىقماي ، ئۆيدە ئوقۇيدىغان بولدى . دوستلىرىم ئىزدەپ كەلسىمۇ دادام ئۇلارغا مېنى يوق دەپ ، ئىشىك ئالدىدىنلا قايتۇرۇۋې-تەتتى . ئۇنىڭ ئېيتىشىچە ، ئۇ قىزلار ماڭا تۇرلۇك بولمىغۇر گەپ-سۆزلەرنى ئېيتىپ مېنى بۇزارمىش . شۇندىن كېيىن مەن تۇرمە ئىچىدىكى ئادەمدەك تۆت تام ئىچىگە بېكىنىپ ، سىرتتا نېمە ئىشلار بولۇۋاتقانلىقىدىن خەۋەرسىز ئولتۇردۇم .

ئەر كىشىنى يېرىم خۇدا بىلىدىغان بىز ۋە بىزنىڭكىدەك نۇرغۇن ئائىلىلەردە ئەرلەر ھۆكۈمرانلىقى ناھايىتى كۈچلۈك بولىدۇ . ئاپام-مۇ ، مەنمۇ دادامنىڭ سىزغان سىزىقىدىن چىقالمايتتۇق . بۇنى سەز-دەك ياش ئاتا - ئانىنىڭ ئەركە تەربىيەسىدە ئۆسكەن بالىنىڭ چۈشە-نىپ كېتىشى تەس . شۇڭا ، سەن شۇ چاغدا (بۇنى مەن كېيىن ئاڭلىدىم) ئىرادىسىز ، دەپ مېنى ئەيىبلەپسەن . ئەگەر سەن مېنىڭ ئورنۇمدا بولغان بولساڭ قانداق قىلار ئىدىڭ ؟ !

ئارىدىن بىر ئاي ئۆتكەندە دادام ماڭا بىر يەردىن لايىق چىققانلى-قىنى ، لايىقىڭ ئاتا - ئانىسىنىڭ دىيانەتلىك ، ئەھلى ئىلمىي ، ئىمانى بار ئادەملەر ئىكەنلىكىنى ئاپامغا ئېيتتى . ئاپام بۇ گەپنى ئاڭلاپ

ئەندىككەن ھالدا : 〈نېمە دەۋاتىدىلا ؟ خالىۋۇڭى ئەمدى 17 ياشقا كىرىدى . ئۇ دېمەتلىك قىزلار تېخى قورچاق ئويناپ يۈرمەمدۇ〉 دېدى . دادام بۇ سۆز بىلەن : 〈نېمە دېدىڭ ؟ ئۇ تېخى قورچاق ئوينىغۇدەك بالىما ؟ ئۇچۇ ، جاھاننىڭ ھەممە ئىشىنى يېپىدىن يېڭىسىگىچە بىلىپ بولغان ، ئەر سەۋداسىغا چۈشۈپ بولغان نېمە . ئۇنى ئەرگە بەرمەي ساقلاۋېرىپ پالاق تۇخۇم قىلماقچىمىدىڭ ؟ !〉 دەپ قاينىاپ كەتتى . مېنىڭ قارشىلىقىم ، ئارزۇ - ئارمانلىرىم ، ئانامنىڭ يىغلاپ يالۋۇرۇشلىرى دادامنىڭ جاھىللىقى بىلەن بەربات بولدى .

كىشىلەر 〈قانۇن جەمئىيەتنى تەڭشەپ تۇرىدۇ〉 دەيدۇ . مەن بۇنى ئىنكار قىلمايمەن . لېكىن ، مېنىڭ نەزىرىمدە مىليونىغان ئادەملەر - نىڭ قان - قېنىغا سىڭىپ كەتكەن ئادەت كۈچى قانۇندىن كۈچلۈك تۇرىدۇ . مەن 20- ئەسىرنىڭ 70- يىللىرى — نىكاھ ، مۇھەببەت ئەركىنلىكى سىياسىتى يولغا قويۇلغان چاغدا نەچچە مىڭ يىللىق فېئودالىلىق ئەقىدە ، ئادەت تۈپەيلى دادامنىڭ دېگىنى بويىچە ھازىرقى يولدىشىم ئاسىمغا ياتلىق بولدۇم .

مەن ئۇنى توي خېتى ئالىدىغان كۈنىلا كۆردۈم . ئۇنىڭ تاتۇق باسقان سەت چىرايى مەندە يىرگىنچ قوزغىدى . ئۆزۈمنىڭ ياشلىقىمىنىڭ ، ھەتتا پۈتۈن ئۆمرۈمنىڭ مانا مۇشۇ سەت ، تاتۇق ئادەم بىلەن ئۆتىدىغانلىقىنى ئويلاپ ئازابلاندىم ، ھەتتا ئۆلۈۋېلىش نىيىتىگە كەلدىم . لېكىن ، خىيال بىر گەپ ، رېئاللىق بىر گەپ ئىكەن . مەن ئۆلۈۋالمىدىم . چۈنكى ، ھايات ماڭا يەنىلا ئەۋزەل بىلىندى .

مەن شۇ كۈنلەردە يەنىلا سېنىڭ مېنى بۇ تەقدىردىن قۇتقۇزۇشۇڭنى ئۈمىد قىلاتتىم ، لېكىن مەن سېنى ئاشۇ چىغىر يولدا ئايرىلغانچە قايتا كۆرمىدىم . سېنى كۆرۈشمۇ مېنى چەكسىز ئازابلايتتى . چۈنكى ، سەن ئالىي مەكتەپكە بېرىش ئالدىدا تۇرغان ئىستىقبالىلىق ياش ئىدىڭ . مەنچۇ ؟ مەن مۇتەئەسسىپ دادىسىنىڭ زورلۇقى بىلەن تۆت تام ئىچىگە سولىنىپ ئولتۇرغان ، بىر ئۆمۈر ئائىلە ئايالى بولۇش پېشانىسىگە پۈتۈلگەن قىز ئىدىم . سەن بىلەن مېنىڭ ئوتتۇرامدا بىر تام بار ئىدى . بۇ تام مېنىڭ نەزىرىمدە بارغانچە ئېگىزلەپ سېنى

كۆرەلمەس قىلىپ قويدى . مۇھەببەتتە مەيلى قايسى تەرەپ بولمىسۇن ئۆزىنى تۆۋەن كۆرمەسلىكى كېرەك . مەن ئۇ چاغدا ئۆزۈمنى سەندىن ناھايىتى تۆۋەن ، ساڭا ماسلىشالمايدىغان ئورۇندا كۆردۈم ھەم سېنىڭ مۇشۇ چاغقىچە خەۋەر بەرمىگىنىڭگە قاراپ ئۆزىنى تارتتى ، دەپ ئويلاپ ، سەندىن ئۇمىدىمنى ئۈزدۈم . مېنىڭ توي تەييارلىقىم ناھايىتى تېز ، شاۋقۇنسىزلا پۈتكەندى .

سەن پەقەت توي باغىقى تارقىتىلغان كۈنىلا بۇ ئىشتىن خەۋەر تېپىپسەن ۋە مەن بىلەن كۆرۈشكىلى كەچقۇرۇن ئىشىك ئالدىغا كەپسەن . ئۇ كۈنى مېنىڭ تويۇم بولىدىغىنىنى مۇبارەكلەپ دوستلىرىم ئۆيگە يىغىلغانىدى . دادامۇ مېنىڭ توي خېتى ئېلىپ بولغىنىمىدىن كۆڭلى تىنىپ ، مەن بىلەن كارى بولمىغانىدى . مەن سەن بىلەن كۆرۈشكىلى ھېچ توسالغۇسىزلا چىقتىم . بۇ چاغدا سەن ماڭا بىر ئېغىز چىرايلىق گەپ قىلمىدىڭ . ئەكسىچە ، ئازابلىرىمنى تېخىمۇ ئېغىرلىتىپ ، ھە دېگەندىلا : 〈ۋەدىڭىز شۇمىدى؟ ! ئات ئايلىخانغا ، يول سارىخانغا ئىكەن - دە ، مەن سىزدىن مۇشۇ ئىشلارنى كۈتكەنمىدىم ، سىزنىڭ ۋىجدانىڭىز مۇشۇنچىلىكمىدى؟〉 دەپ دوق قىلدىڭ . مەن سېنىڭ ماڭا بۇنداق قەھرلىك تېگىدىغانلىقىڭنى ئويلاپ باقمىغانىدىم . شۇڭا ، نەچچە ئايدىن بېرى ئويلىغانلىرىمنىڭ ھەممىسىنى ئۇنتۇپ ، ساڭا ھاڭۋاققىنىمچە قاراپ قالدىم . مېنىڭ بۇ تۇرقۇم سەندە يۇز كېلەلمەي تۇرۇپ قالغانلىق تەسىرىنى بەرگەن بولسا كېرەك ، 〈ماڭىمۇ قىلدىڭ ، ئۆزۈڭگىمۇ قىلدىڭ ، ئاخىر پۇشايمان يەيسەن ، ۋاپاسىز !〉 دەپ كاچىتىمىغا بىرنى ئۇرۇپلا ئارقاڭغا قارىماي كەتتىڭ.....

ئەتىسى مېنىڭ تويۇم بولدى . تويۇم ئەمەس ، ھازام بولدى . ئۆزى قىلچىمۇ ياخشى كۆرمىگەن بىر ئادەمگە ياتلىق بولۇشنىڭ ئازابىنى بۇ قىسمەتكە دۇچ كەلمىگەن ھېچقانداق ئايال ھېس قىلالمايدۇ . مەن شۇ كۈندىن باشلاپ ساڭا بولغان مۇھەببىتىمنى قەلبىمنىڭ ئەڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىغا كۆمدۈم .

يولدىشىم ئاسىم سەت ، كۆرۈمسىز بولغىنى بىلەن ناھايىتى

ياخشى كىشى ئىدى . مەن دەسلەپ ئۇنى ياراتماي ، ئۆزۈمنى قاچۇرۇپ يۈردۈم . كېيىن - كېيىن ئۇنىڭ ۋاپادارلىقى ، مېھرىبانلىقى مېنى تەسىرلەندۈردى . ئۆزۈمنىڭ دۇنيادا ئۇنىڭدىن ياخشىراق ئەرگە ئېرە- شەلمەيدىغانلىقىمغا كۆزۈم يېتىپ ، ئۇنى ياخشى كۆرمىسەممۇ ، ئۇ- نىڭغا بارلىقىمنى بېغىشلىدىم . كېيىن ئىككى بالىلىق بولدۇق . مە- نىڭ بارلىق ئارزۇ - ئارمانلىرىم ئىككى قىزىمغا بېغىشلانغانىدى . مەن ئۆز بالىلىرىمنىڭ ئۆزۈمدەك بەختسىز بولۇپ قېلىشىنى خالـ- مايتتىم . مەن ئاسمىنى ياخشى كۆرمىگىنىم بىلەن بالىلىرىم ئۇنىڭغا ئامراق ئىدى . ماڭا بالىلىرىمنىڭ چىرايىدىكى شادلىقنى كۆرۈش پۈتۈن يەر شارىدىكى خۇشاللىقلارنى يىغىپ بەرگەنگە باراۋەر ئىدى . شۇڭا ، مەن ئاسىم بىلەن چىقىشىپ ئۆتتۈم . ئۇنىڭ خىزمىتىنى قىلدىم . بىزنىڭ سىرتىمىزدىن كۆرگەن ھەرقانداق كىشى بىزگە زوقلىناتتى ، ھەتتا بەزىلەر يۈزۈمچىلا : 〈 خالىۋۇڭى ، سىز بەك تەلەي- لىك〉 دەيىشەتتى . لېكىن ، مېنىڭ تېشىم پۈتۈن ، ئىچىم تۈتۈن ئە- دى . ھېچكىممۇ مېنىڭ قەلبىمدىكى ھەسرەت - ئەلەمنى چۈشەنمەيە- تتى . ئۇلار مېنىڭ كۈلۈپ تۇرغان چىرايىمنىلا كۆرۈپ ، پىغانلىق قەلبىمنى كۆرمەيتتى . 〈 مۇھەببەتنىڭ دەسلەپكى دەۋرى پاك ۋە يالقۇن- لۇق بولسا ، ئۇنىڭ يۈرەكتە تۇتىدىغان ئورنىمۇ شۇنچە چوڭقۇر بولىدۇ〉 دېگەن گەپ راست ئىكەن . مەن سېنى تۇنجى قېتىم ئەڭ پاك ، ئەڭ يالقۇنلۇق ، سەممىي ، نازۇك قىزلىق ھېسسىياتىم بىلەن ياخشى كۆرگەنىدىم . لېكىن ، بۇ دەسلەپكى مۇھەببىتىم ۋاقىتسىز ۋەيران بولدى . مېنىڭ قەلبىم سۈسىز چۆلدەك 12 يىل ۋىسالسىز مۇھەببەت تەشنالىقىدا ئۆتتى . بۇ جەريانداا تالاي قېتىم سەن بىلەن ئۇچرىشىپ ئەھۋالنى چۈشەندۈرۈپ ، سېنىڭ ماڭا بولغان نەپرىتىڭگە خاتىمە بەرمەكچى بولدۇم . بىراق ، سەن بىلەن كۆرۈشۈشمىنىڭ ئىكـ- كىلىمىزنىڭ ئائىلىسىگە كۆڭۈلسىزلىك ئېلىپ كېلىشىدىن ئەنسـ- رەپ ، تا مۇشۇ كۈنگىچە نەپرەتلىك قاراشلىرىڭغا بەرداشلىق بېرىپ كەلدىم .

ماخمۇت ، مۇشۇ كۈنلەردە كېسەل مېنى بالىلىرىمدىن ، ھاياتتىن

ئايرىش ئالدىدا تۇرىدۇ . مەن پەقەت ئەھۋالنى چۈشەندۈرۈش ئۈچۈنلا بۇ خەتنى يازدىم . سەن ئەمدى يەنە مەندىن نەپرەتلەنسەڭ ، ئۇ ئۆز ئىشىڭ . لېكىن ، مېنىڭچە ، ئۆزۈڭنى بىر ئايالنىڭ ساپ ، سەمىمىي مېھىسىيات بىلەن ياخشى كۆرگەنلىكىنى بىلىپ قالساڭلا ، كەلگۈسى كۈنلەردە شۇنداق بىرچاغلار بولغان دەپ ئەسلەپ قويساڭلا بولدى.....

مۇڭ بىلەن زار ئەيلەپ ئۆتتۈم دۇنيادىن ،
قەلبىمنى چۈلغىغان ئالەمچە ھەسرەت .
ئەزرائىل قول سوزغان مۇشۇ دەمدىمۇ ،
قىينايدۇ ، ئاھ ، مېنى تۇنجى مۇھەببەت .

يۈرىكىم قېتىغا يوشۇردۇم سېنى ،
سىرداشتىم تۇنلەردە سەن بىلەن پىنھان .
تىنمىدىم ، ھىجرانىڭ ئەزسىمۇ دىلنى ،
قەلبىمنىڭ سىرىنى بىلمەس ھېچ ئىنسان .

سەن ئۈچۈن تۆكسەمۇ يامغۇر كەبى ياش ،
سەن لېكىن قەلبىمنى چۈشەنمىدىڭ ھېچ .
نەپرەتسىز بىر قېتىم ئەسلىسەڭ مېنى ،
ئاھ ! ئەمدى ياتاتتىم گۆرۈمدە تىنچ .

ھۆرمەت بىلەن

ساڭا ۋە ئائىلەڭگە بەخت تىلەپ :
خالبۇۋى

1990- يىلى 8- ئاينىڭ 3- كۈنى

ئىشسىزلىق

ئالىي مەكتەپنى پۈتكۈزگىنىمگە بىر يىلدىن ئاشتى . خىزمەت ئىزدەپ كىرمىگەن تۆشۈكۈم قالمىدى . نەگىلا بارسام شۇ گەپ : «ئىشتات تولۇق ، كىيىنچە بىر گەپ بولار . » بىكار يۈرۈشنىڭ بۇنچە قىيىن ئىكەنلىكىنى بېشىمغا كەلگەندىلا بىلدىم .

ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانىدىن ئۆتەلمىگەن چېغىمدا زەھەردەك ئاچچىق گەپلەرنى قىلىپ ، قېيىداپ ئۆيدىن چىقىپ كېتىپ يۈرۈپ ، دادام بىچارىنىڭ بىر ئۆمۈر يىغقان پۇلىنىڭ بېشىغا سۇ قۇيۇپ ، ئۆز خىراجىتى بىلەن ئوقۇيدىغان خۇسۇسىيلار ئاچقان مەكتەپكە بېرىۋالغا- نىدىم . ئۇ چاغدىكى خۇشاللىقىمنى ، ئالىي مەكتەپكە ئۆتتۈم دەپ كېرىلىپ كەتكەنلىرىمنى ھازىر ئويلىسام ئىچىم ئېچىشىدۇ . شۇ چاغدا ساۋاقداشلىرىمنى چاقىرىپ خوشلىشىش چېيىمۇ بەرگەنىدىم . ئۇ چايدا بىرنەچچە قىز ساۋاقدىشىمنىڭ سىنىپىمىزدىكى ئەلاچى يۇ- سۇپنىڭ گەرچە نومۇرى يۇقىرى بولسىمۇ ، تېخىچىلا چاقىرىق قەغىزى كەلمەيۋاتقانلىقى ، يۇسۇپنىڭ چاقىرىق قەغىزى كەلمىسە ، ئۆز خىرا- جىتى بىلەن ئوقۇيدىغان مەكتەپكە بولسىمۇ بارىمەن دېگەنلىكى توغرى- سىدا سۆزلىشىۋاتقانلىقى قۇلىقىمغا كىرىپ قالدى-دە ، شۇ چاغدىكى خۇشاللىق ئاتا قىلغان جۈرئەت بىلەن :

— ئۆز خىراجىتى بىلەن ئوقۇمدىكەن تېخى ، ئائىلىسىنىڭ ئىق- تىسادى چاغلىقلا ، دادىسىنىڭ كۆزەتچىلىك قىلىپ تاپقان پۇلى نېمىگە يېتەتتى . ئۇنىڭدىن باشقا ئىنى - سىڭىللىرى تۇرسا ، پىتىغا ئوقۇتام- دۇ ئۇنى ،— دېگەنىدىم .

مەن بەش يىللىق ئوقۇشنى پۈتكۈزگۈچە بىچارە دادام مادارىدىن كەتتى . مەن دادام ئەۋەتكەن پۇللار بىلەن ھېچنېمىنى چاندۇرماي ،

هاللىق ئائىلىلەرنىڭ بالىلىرىدەك پېتىمدىن چۈشمەي ئوقۇشنى پۈتـ
كۈزۈۋالدىم . ئوقۇش پۈتكۈزۈپ كېلىپ ، ئۆيدىكى ئىلگىرى بار نەر-
سىلەرنىڭ كۆپچىلىكىنىڭ يوقاپ كەتكەنلىكىنى ، ھەتتا ئائىلىمىزدىكى
خېلى كۆپ پۇلغا يارايدىغان موزايلىق ئىنەكنىڭمۇ سېتىلىپ كەتكەنـ
لىكىنى بىلگىنىمدە يۈرىكىمنى چاشقان غاجىلىغاندەك بىئارام بولغان
بولسامۇ ، ئەزەلدىن بوينۇم قاتتىق بولغاچقا ، ئاتا - ئانامغا مىننەتدار-
لىق بىلدۈرىدىغان گەپتىن بىرەرنىمۇ قىلمىدىم . پەقەت كۆڭلۈمدە
تېزرەك خىزمەت تېپىپ ، تاپقان پۇلۇمنى ئۇلارنىڭ قولىغا تۇنۇزۇپ ،
ئۇلارنىڭ شۇ چاغدىكى خۇشاللىقىنى كۆرۈشنى ئويلىدىم . ماڭا مىڭ
ئېغىز رەھمەتتىن شۇنداق قىلىش ئەۋزەلدەك تۇيۇلدى . ئەپسۇس ، تا
مۇشۇ كۈنگىچە كوچا چىڭداپ يۈرۈۋاتىمەن . بىر چاغلاردا تەتىل قىلىپ
كەلسەم بەس - بەس بىلەن ئۆيلىرىگە چاقىرىپ مېھمان قىلىپ كەتكەن
يېقىن - يورۇقلار كوچىدا كۆرسە :

— ھاكى ، تېخى ئىشقا ئورۇنلاشمىدىڭمۇ ؟— دەپ سورايتتى .
بۇنداق چاغدا ئاسمانغا چىقىپ كېتەي دېسەم ئاسمان يىراق ، يەرگە
كىرىپ كېتەي دېسەم يەر قاتتىق تۇيۇلۇپ ، تۇغۇلغىنىمغا مىڭ پۇشاي-
مان قىلاتتىم . بارا - بارا تونۇشلاردىن قاچىدىغان ، كۆرسەمۇ كۆر-
مەسكە سېلىۋالىدىغان بولۇۋالدىم . ئەگەر جاھاندا ھېچكىم مېنىڭ
ئەھۋالىمنى — بەش يىل ئالىي مەكتەپتە ئوقۇغانلىقىمنى بىلمىگەن
بولسا نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى . ئۇ چاغدا مەن ھېچبولمىغاندا كوچـ
دا بولسىمۇ خاتىرجەم ماڭالايتتىم . ماڭا بىر ئادەمنىڭ مۇنداقلا قاراپ
قويۇشىمۇ «ماۋۇ بىكار تەلەپ يەنە يۈرۈپتىغۇ» دېگەندەك تۇيۇلۇپ ،
مېنى يەتكۈچە ئازابلايتتى .

كۈن چۈش بولغۇچە ئۇخلايمەن . كۈن نۇرى يۈزۈمگە تىك چۈ-
شۈپ ، بىزەڭ چىۋىنلەر بىزار قىلسىمۇ جېنىمغا مىخ ھەم زىخ بولۇۋاتـ
قان بۇ ئالەمنى كۆرمەسلىك ئۈچۈن كۆزلىرىمنى يۇمۇۋالىمەن . مې-
نىڭ بۇ ئالەمدە ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان نەرسەم — كېچە ، ئۇيقۇ .
چۈنكى ، كېچە مېنى بارلىق ئادەملەر بىلەن بولغان مۇناسىۋەتتىن ،
ئۇلار بىلەن يۈز كۆرۈشۈشتىن خالىي قىلىدۇ . بىراق ، ئامال قانچە ،

تاك ئاتسا ئامالسىز ئورنۇمدىن تۇرۇپ تالاغا ماڭمەن . ئاپام زەردە بىلەن :

— يەنە كوچا چىڭدىغىلى ماڭدىڭمۇ ؟— دەيدۇ .

بۇنداق چاغلاردا تەتىلدە كەلگەنلىرىمدە مېنى قۇچاقلاپ يىغلىغان مېھرىبان ئاپامنىڭ مۇشۇ ئىكەنلىكىدىن گۇمانلىنىپ قالىمەن . بىكار-چىلىقتىن مىجەزىم قانچە ئوسالالاشقانسېرى ئاپامنىڭ ئەرۋاھى شۇنچە ئۆرلەيتتى . بىرنەچچە قېتىم تاكاللىشىپ :

— يول ماڭمىساڭلار ماڭا خىزمەت تېگەمتى . دادام بېشىنى ئىچىگە تىقىۋالسا ،مەن بىكار يۈرمەي زۇڭتۇڭ بولسام بولاتتىمۇ ؟— دېسەم ، ئاپام :

— سېنى دەپ ئەسلىي - ۋەسلىمىز تۇگىدى . يەنە قانداق قىلساق بولاتتى . 23كە كىرگەن ئەرسەن ، ئۆز ئىشىڭنى ئۆزۈڭ قىلالمايسەن ، بىزگە يۈك بولۇپ ئولتۇرۇپ يەنە نېمە يوغان گەپ سەندىكى ، — دېدى ئاغزىمنى تۇۋاقلاپ .

شۇندىن بېرى ئاپام بىلەن تاكاللىشىشتىن قاچىدىغان بولدۇم . ئەتىگەنلىك چايىنى ئىچىپ بىر كوچىغا چىقىپ كەتسەم چۈشتىن قايتىپ كېلىپ ، قورساق توقلاپ ، ياتار چاغدا كېلىمەن . جان-جېنىمغا پېتىۋاتقان ئىشسىزلىققا قوشۇلۇپ ، ئەتراپىمدىكى سوغۇق مۇھىت ۋۇجۇدۇمدىكى بارلىق گۈزەل ، ياخشى سۈپەتلىرىمنى يۇتۇپ كېتىۋاتاتتى . ئىلگىرى ئۆزۈمنى ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىسى دەپ قارىغاچقا ، كىيىنىش ، يۈرۈش - تۇرۇشقا ئالاھىدە ئېتىبار بېرەتتىم . ھازىر ئۇنداق كىيىنىپ يۈرسەم باشقىلار : «مانىڭ ھالىغا قارىڭلار» دەپ زاڭلىق قىلىدىغاندەكلا تۇيۇلىدۇ . كۆلكە يۇگۈرۈپ تۇرىدىغان چىرايىممۇ بارغانچە قارىداپ ، سەپرا چىراي بولۇپ قالغانىدىم .

دادام ھەپتىدە ، ئايدا ئۆزىنى سوراپ 5 — 10 يۇەن بېرىپ قويىاتتى . پۇلۇم يوق چاغلاردا دادامنىڭ كىيىم ئاسقۇدىكى چاپىنىنىڭ يانچۇقىدىن تاماكا ئوغرىلايتتىم . بىر قېتىم دادام ماڭا ئاڭلىتىپ تۇرۇپ :

— ئۆيىمىزدە چاشقان پەيدا بولۇپ قاپتۇ . ئۇنىڭ ئەيمەنمەستىن

تاماكىغا تەگكىنىنى قارىمامسىلەر ، — دېدى . بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ ئۆزۈمنى قويارغا يەر تاپالماي قالدىم .

بۇ يەردە ئۇيان قاتراپ ، بۇيان قاتراپ ئىشمنى ئاقتۇرالمىغاندىن كېيىن ، ئوبلاستلىق ماۋارىپ ئىدارىسىگە كىرىپ ھال ئېيتىپ باقماقچى بولدۇم . مىڭ تەسلىكتە دادامدىن كىرا پۇلى سورىدىم . دادام گەپ قىلماستىنلا 30 يۈەن بەردى . مەن پۇلنى ئىقتىساد قىلىش ئۈچۈن خۇسۇسىيلار ماڭدۇرۇۋاتقان مىنىبۇسلارغا ئولتۇرماي ، باھاسى ئەرزانراق ئاپتوبۇسقا ئولتۇردۇم . ئوبلاستقا بارغىنىمدا چۈش بولغانىدى . دالىدىكى بىر چايخانىغا كىرىپ قورساقنى ئەستەرلىدىم . چايدىن كېيىن كوچا ئايلىنىپ ، ئىشقا چۈشىدىغان چاغدا ماۋارىپ ئىدارىسىگە باردىم . ئۇنىڭ - بۇنىڭ كۆزىگە قاراپ ماۋارىپ ئىدارىسىدە 3 — 4 سائەت ئولتۇرسامۇ مېنىڭ كۆتكەن ئادىمىم كەلمىدى . پەقەت خىزمەتچىلەر ئىشتىن چۈشىدىغان چاغدىلا ئوتتۇرا ياشلىق بىر ئايال باشلىقىنىڭ يېغىنغا كەتكەنلىكىنى ، يەنە بىرقانچە كۈندىن كېيىن كېلىدىغانلىقىنى ئېيتتى . ئەمدى قانداق قىلىش كېرەك؟ قايتاي دېسەم ئاپتوبۇس يوق ، قايتماي دېسەم ياتاقتا ياتقۇدەك پۇل يوق ، بۇ يەردە ياكى بىرەر تۇغقىنىمىز بولمىسا . شۇ چاغدا ئېسىمگە مەكتەپتىكى ساۋاقدىشىم يۈسۈپ كەلدى . ئۇ مۇشۇ يەردە بىر بانكىدا ئىشلەيتتى . باشقىلاردىن ئاڭلىۋالغان ئادرېس بويىچە ئۇنى ئىزدەپ تاپتىم .

يۈسۈپ مېنى ئۈستەلگە رەسىملىك كىتاب ، خەنزۇچە ، ئۇيغۇرچە ژۇرناللار ، تارغاق ، بەكە دېگەندەك نەرسىلەر قالايمىقان تاشلانغان ياتاقتا كۈتۈۋالدى . ئەتىسى مېنى بازار ئايلاندۇردى ۋە يولدا ئۈچرىغان بىرقانچە ئاغىنىلىرىنى ياتاققا چاقىرىپ قويدى . كەچتە ياتاقتا سورۇن تۈزۈپ ئولتۇردۇق . يۈسۈپ شىرەنىڭ يۇزىنى يەيدىغان ، ئىچىدىغان نەرسىلەرگە تولدۇرۇۋەتتى . ئىچىلىۋاتقان ھاراق ، چېكىلىۋاتقان تاماكىلارغا قاراپ ئىچىم سىيرىلدى . ئاشۇ پۇللار مەندە بولغان بولسا- ھە ! مەن قاچان ئۆزۈم تاپقان پۇلنى خەجلەيدىغان كۈنلەرگە ئېرىشەرمەن؟ يۈسۈپ ئاغىنىلىرىنى تونۇشتۇرۇشقا باشلىدى : نۆۋەت ماڭا كەلگەندە :

— بۇ مېنىڭ ئوتتۇرا مەكتەپتىكى ساۋاقدىشىم ، ئۇرۇمچىدە قويمىچىلار ئاچقان مەكتەپتە ئوقۇغان ، ھازىر خىزمەت كۆتۈپ تۇرۇۋاتىدۇ ، — دەپ تونۇشتۇردى . شۇنىڭ بىلەن ھەممىسى مېنىڭ ئوقۇغان مەكتىپىمنىڭ نابابلىقى ھەققىدە سۆزگە چۈشتى .

— جىڭ قويمىچىلار ئاچقان مەكتەپ ئۇ .

— ئىسمىت نەچچە يىللىق ئۆمرۈڭ .

— ئۇلار دەسلەپ بارغىنىڭدا خىزمەتكە ئورۇنلاشتۇرىمىز دەپ مەيدىسىگە ئۇرۇشىدۇ . مەكتەپ پۈتكۈزگەندە كارى يوق ، ئۇنىڭدىن كۆرە بەش يىل كاۋاپچىلىق قىلغان بولساڭ بېيىپ كەتمەمتىڭ .

ئۇلارنىڭ بۇنداق گەپلىرى يۈرىكىمگە مىخ ھەم زىخ بولۇپ سانجىلىۋاتاتتى . ھەممىسى پالانى ، پوكۇنى ئىدارىلەردە ئىشلەيدىغان نېنى پۈتۈن بالىلار بولغاچ ، مەندەك ئۆزى پارچە ناننىمۇ تاپالمىغان بىرەيلەن ئۇلارنىڭ ئارىسىدا سىقىلىپ قېلىۋاتاتتىم . قالپىقى ئۇلاردىن چوڭراق مەكتەپنى ئوقۇغان بولساممۇ ، ئىقتىسادىي ئاجىزلىقىم روھىي ئاجىزلىق پەيدا قىلىپ ، ئۇلاردەك ئېچىلىپ ـ يېيىلىپ پاراڭغا ئارىلىشالمايۋاتاتتىم . گەرچە مەكتىپىم ئۇلار ئېيتقاندەك قويمىچىلار ئاچقان مەكتەپ بولمىسىمۇ ، ئۇلار ھەر گېپىدە مەكتىپىمنى تىلغا ئېلىپ ، مېنى ئوسال ئەھۋالغا چۈشۈرمەكتە ئىدى .

ئولتۇرۇش ئاخىر تۈگىدى . سىقىلىشتىن قۇتۇلغانلىقىم ئۈچۈن ئۆھ تارتىۋالدىم . يۈسۈپ شىرەنى يېغىشتۇرمايلا ئۆخلاشقا تەرەددۇتلانىدى . مەن ئەتىگەندىن بېرى كاللامغا كىرىۋېلىپ ئارام بەرمىگەن سوئالنى سورىدىم :

— مائاشىڭ نەچچە ئاداش ؟

— مىڭغا بارىدۇ ، يىل ئاخىرىدا مۇكاپات بار .

ئاغزىمنى تۈتۈپلا قالدىم ، مېنىڭ 30 يىللىق ئىشچى دادام 380 يۈەن مائاش بىلەن بىز ئالتە بالىنى بېقىۋاتىدۇ . بۇلار قانچىلىك ئوينىسا كۆتۈرىدىكەن جۇمۇ .

— ئۆز ۋاقتىدا ، — يۈسۈپ شۇنداق دەپلا گېپىنى ئىچىگە يۇتۇۋەتتى .

دەرۋەقە ، ئەينى ۋاقىتتا يۇسۇپنى كەمستكەنىدىم . ئاچچىق بىر سۆيۈقلۇق مېڭەمدىن يۇرىكىمگە ئېقىپ چۈشكەندەك ئىچىم ئېچىشىپ كەتتى .

تۇغۇلغان كۈن

نەچچە كۈندىن بېرى توختىماي ياغقان يامغۇر كوچىلاردا ئېرىق-چىلارنى پەيدا قىلىپ ئاقماقتا . قەدىمىنى ھەربىر ئالغىنىمدا ئايىغىم يەردىن ئېغىر پاتقاقنى يۇلۇپ چىقىدۇ . يامغۇردىن قېچىپ ئۆيلىرىگە تىقىلىشۋالغان كىشىلەر ئۆگزىسىدىن ئۆتۈۋاتقان تامچىلارغا قاراپ ئولتۇرۇشۇپ ، ئېتىزدىكى زىرائەتلىرىنىڭ غېمىنى يېيىشمەكتە .

— ئۇۋال بولدى ، دېھقانغا ئۇۋال بولدى . ئالدى چەشلىنىپ خامانغا دۆۋىلەنگەن ، كەينى ئورۇلۇپ بولغان بۇغدايلار يامغۇردا قېلىپ ئۇندۇرمە بولۇپ كەتتى .

كېرىمكامنىڭ قىشتا يوچۇقلىرىغا كىگىز مىخلىنىپ تېخىچە ئېلىۋېتىلمىگەن ئىشىكىنى ئېچىپ كىرىپ تۇنجى ئاڭلىغان گېپىم شۇ بولدى . بىكارچىلىقتا زېرىكىپ يېغىلىپ قارتا ئويناۋاتقان مۇشۇ مەھەللىلىك بىرنەچچە دېھقان مېنى كۆرۈپ ئورۇنلىرىدىن قىمىرلىشىپ تۆردىن ئورۇن كۆرسەتتى . ئۆگزىنىڭ بىرنەچچە يېرىدىن تامچە ئۆتۈۋاتقان بولۇپ ، تامچە سۇيى داس-جاۋۇرلارغا رېتىملىق چۈشۈۋاتاتتى . مەن سۇپىنىڭ لېۋىگىلا ئولتۇرۇپ ، كىرىش مۇددىئايىمنى ئېيىتتىم .

— ئۇرۇمچىگە ماڭماقچىمىدىڭىز ، بالام ، گەپ بولمامدىغان ، بىچارە بالام ياقا يۇرتتا مۇساپىر بولۇپ ئوقۇۋاتىدۇ . ئۇ يەردە يا بىرەر ئۇرۇق - تۇغقىنىمىز بولمىسا ، ئازراق نان - پان دېگەندەك بىرنەرسە-لەرنى ئالغاچ كەتسىڭىز ،— دېدى گېپىم ئاخىرلاشمايلا ھۆل ئوتۇننى تۆتاشتۇرالماي پۈۋلەپ كۆزلىرىدىن ياش چىقىپ كېتىۋاتقان خەلچەم ھەدەم قېقىلىپ يۆتىلىپ تۇرۇپ .

ئوچاقتىكى ھۆل ئۇرۇك ئوتۇنى پىسىلداپ بىردەم كۆيەتتى - دە ، ئۆچەتتى . خەلچەم ھەدەم قەغەزگە ئوت تۆتاشتۇرۇپ ئاستىغا تىقىپ

پۇژلەشكە باشلايتتى . بۇ مەنزىرە ئادەمدە ئېچىنىش ئارىلاش ئىچ پۇشۇقى پەيدا قىلاتتى .

مەن كېرىمكامنىڭ ئوغلى ۋەلى بىلەن دېمەتلىك . ئائىلە قىيىن-چىلىقى تۇپەيلى مەن تولۇقسىز ئوتتۇرىنى پۈتكۈزۈپلا ئائىلىگە قايتتىم . كېرىمكام بولسا ۋەلىنى «كەتمەن سېپى تۇتقۇزمايمەن» دەپ ئاخىرغىچە ئوقۇتتى . ئۇ ھازىر ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىسى . مەن بولسام يېزىمىزدىكىلەر ھەۋەس بىلەن سۆزلەيدىغان پۇلنى پۇلغا ئۇرۇۋتقان سودىگەر .

مەن ئۇرۇمچىگە تولا كەلگەچكە ، ۋەلىنىڭ ياتقىنى ئېنىق بىلەتتىم . ياتاقدىشى بۇرۇتلۇق بالا ئۇنىڭ سىرتقا چىقىپ كەتكەنلىكىنى ، ھېلىغىچە كېلىپ قېلىش ئېھتىمالى بارلىقىنى ئېيتتى . مەن ياتاقتا ساقلاشقا باشلىدىم .

— ئەجەب ياخشى كۆندە كەپسەن ئاداش ، جۇرە ، سېنى بىر ئويىنتىپ كېلەي ، — ۋەلىنىڭ ئىشكىتىن كىرىپ قول ئېلىشىپ تۇرۇپ ئەھۋال سورىغان تۇنجى سۆزى شۇ بولدى .

ئۇ مېنى تورۇسلىرى ئاسما چىراغلار بىلەن بېزەلگەن ، ئۇدۇل تېمىغا قوڭۇر رەڭ ئەينەك ئورنىتىلغان بىر زالغا ئېلىپ كىردى . زالدا بىرنەچچە قىز - ئوغۇل يۇمىلاق شىرەلەرنى چۆرىدىشىپ ئولتۇرۇشاتتى . ئۇنىڭ ئېيتىشىچە ، بۇگۈن ئۇنىڭ يۇرگەن قىزىنىڭ تۇغۇلغان كۈنى ئىكەن . شۇڭا ، بۇ كۈننى خاتىرىلەش ئۈچۈن بۇ ئولتۇرۇشنى ئۇيۇشتۇرۇپ بېرىپتۇ .

بىردەمدە تۆت شىرە قىز-ئوغۇللار بىلەن لىق تولۇپ ، قىيا-چىيا ئىچىدە يەپ-ئىچىش باشلاندى . مەن بۇ زىيالىيلارنىڭ قىلىقلىرىغا ھەيران قالدىم . ئادەتتە بىزنىڭ يېزىلىق چالا ساۋات ئاغىنىلەر بىرگە ئولتۇرغان مەشرەپلەردىمۇ بۇنداق قىلىقسىزلىشىپ كەتمەيتتۇق . مەن يېنىمدا ئولتۇرغان يىگىتتىن بۇ ئولتۇرۇشنىڭ بارلىق چىقىمىنى ۋەلىنىڭ كۆتۈرگىنىنى ئاڭلىدىم - دە ، ئاغزىمغا سالغان بىر چوكا سەي گېلىمدىن ئۆتمىدى . بۇنداق مول داستىخاننى ، بۇنداق خىلمۇ-خىل قورۇمىلارنى بىزنىڭ يېزىدىكى كەمبەغەل دېھقانلار چۈشەپ قالـ

سىمۇ ئەتىسى ھۆزۈر بىلەن سۆزلەپ ئاغزىنى تامشىشار . لېكىن ، بۇنى بىزنىڭ يېزىدا چوڭ بولۇغان بىر بالا ئۆز پۇلىغا تەييارلاتقۇزغان . ئۆتكەندە خەلچەم ھەدەمنىڭ ئاپامغا يىغلاپ تۇرۇپ ھال ئېيتقىنى يادىمغا كەلدى . خەلچەم ھەدەمنىڭ كۆز يېشى ئالدىمدىكى قورۇمىلارغا تۆكۈلۈۋاتقاندەك گېلىم غىققىدە بولدى . شۇ چاغدا مەن بۇ «بەختلىك» قىزغا قارىدىم . ئۇ ئالما ئۇرۇقى رەڭلىك رەختتىن چاققانغىنا كۆڭلەك كىيىۋالغان بولۇپ ، قىسقا بۇدۇر چاچلىرى كۆپۈپ تۇراتتى . بۇ قىز شۇنچە چىرايلىقلىقىغا باقماي كۆزۈمگە سەت كۆرۈندى . كۆز ئالدىمدىكى ئۇنىڭ تەبەسسۇم قاپلىغان چىرايىنى خەلچەم ھەدەمنىڭ خىيالىمدىكى بىچارە تۇرقى توسۇۋالاتتى .

— قېنى ، ئېلىڭ !

چۆچۈپ بېشىمنى كۆتۈرۈپ ، «بەختلىك» قىزنىڭ كېسىلگەن تورت پارچىسىنى كىچىك تەخسىگە ئېلىپ ماڭا سۇنۇۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ ئەدەپ يۈزىسىدىن كۈلۈپ قويدۇم . بىراق ، ئۆزۈمنۇ سەزدىمكى ، بۇ كۈلكەم بەكمۇ ساختا ئىدى .

مەن ۋەلىگە قارىدىم . ئۇ قىزنىڭ يېنىدا خۇشال ئولتۇراتتى . قىياپىتىدىن مەغرۇرلۇقمۇ چىقىپ تۇراتتى . تانسا باشلانغاندا ئۇ يېنىمغا كەلدى-دە ، پىچىرلاپ تۇرۇپ :

— ئۆيدىكىلەر پۇل - پۇچەك ئەۋەتمىدىمۇ ؟— دەپ سورىدى .

— ئەۋەتتى ، — دەپ يانچۇقۇمدىن كېرىمكام بەرگەن 150 يۈەننى چىقىرىپ سۇنغاچ سورىدىم ، — پۇلدىن قىسلغان تۇرۇقلۇق بۇنچە مول زىياپەت تەييارلىتىپسىنا ؟

— ئەمدى ياخشى كۆرگەن ئادىمىمنىڭ ئالدىدا چۈپەيلىك قىلسام سەت تۇرمامدۇ ؟ ئازراق قەرز قىلدىم . ئوغۇل بالا بولغاندىكىن تۇگەپ كېتىدۇ .

كۆز ئالدىمغا خەلچەم ھەدەمنىڭ پىسىلداپ كۆيۈۋاتقان ھۆل ئوتۇننى پۈۋلەۋاتقان تۇرقى بىلەن مۇنۇ قىزنىڭ خۇشال تانسا ئويناۋاتقان تۇرقى تەڭلا كېلىپ : «سەن ياخشى كۆرگەن ئادىمىڭدىن ھېچنېمەڭنى ئايمايدىكەنسەن . سەن ئاپاڭ بىلەن داداڭنىمۇ ياخشى كۆرۈ-

شۇك ، ئايىشىڭ كېرەك ئىدىغۇ ؟ ! سېنى ئوغۇل بالا قىلىۋاتقان كې-
رىمكام بىلەن خەلچەم ھەدەمغۇ ! ؟ » دېگۈم كېلىپ بېشىمنى يېنىك
چايقاپ قويدۇم .

«ئوغۇل بالا » مەندىن ئالغان پۇلنى سورۇنغا كەينىنى قىلىپ
تۇرۇپ ساناۋاتاتتى .

چىڭگىز ئاخۇنىڭ بېغى

تۆت ئەتراپى ئېگىز تاملار بىلەن تورىلىپ ، قۇچاق يەتكۈسىز چوڭ قارىياغاچلار بىلەن تولغان بۇ جايىنىڭ نېمە ئۇچۇن باغ دەپ ئاتىلىپ قالغىنىنى بىلمىدىغانلار بۇ يۇرتتا يوق . بەلكىم باشقا جايلاردىكى قارىياغاچلار تام بىلەن توراپ قويۇلمىغانلىقى ئۇچۇن قارىياغاچلىق دېيىلسە ، بۇ يەر ئېگىز تاملار بىلەن تورالغانلىقى ئۇچۇن باغ دېيىلسە كېرەك . بۇ باغنىڭ ئىگىسىنىڭ ئىسمى چىڭگىزئاخۇن ئەمەس . بۇ ئادەم بېغىدىكى ھەر ئون تۇپ قارىياغاچقا بىردىن ئىتنى باغلاپ ، باغقا ھېچكىمنى كىرگۈزمىگەنلىكى ، شۇنچىلىك چوڭ باغنىڭ ئىگىسى تۇرۇپ پاكار بىر ئېغىزلىق ئۆيدە ئۇزاق يىللاردىن بېرى بويتاق ئولتۇرغانلىقى ئۇچۇن خەقلەر بۇ ئادەمنىڭ ئەزان چىللاپ قويغان ئىگەمبەردى دېگەن ئىسمىنى ئۇنتۇپ ، بۇ ئادەمنى پىششىق ، چىڭگىز دەپ ، ئۆزلىرى پەقەت يېنىدىن ئۆتكۈچە بويۇنداپ قارايدىغان ، ئىچىگە كىرىپ كۆرۈپ بېقىش ئىمكانىيىتى بولمىغان بۇ باغنى چىڭگىزئاخۇنىڭ بېغى دەپ ئاتىۋالغانىدى .

مەنمۇ باشقىلارغا ئوخشاش بۇ باغقا كىرىپ كۆرۈپ بېقىشنى ئويلايتتىم . بۇ باغنىڭ ئىچىدە تېمىدىن كۆرۈنۈپ تۇرغان قارىياغاچلاردىن ، يولدىن ئۆتكەنلەرنىڭ ئاياغ تىۋىشى ، ۋاك - چۇڭنى ئاڭلاپ قاۋاپ كېتىدىغان ئىتلاردىن باشقا نېمىلەرنىڭ بارلىقىنى بىر كۆرۈپ باققۇم بار ئىدى . مانا شۇ قىزىقىشىم تۇپەيلى بىر قېتىم باغنىڭ ئۇچەت تېمىدىن ئارتىلىپ چۈشتۈم . باغقا سەكرىشىم بىلەن قارىياغاچلىق تەۋرەپ كەتكەندەك بولۇپ ، تۆكلىرى پارقىراپ تۇرىدىغان ھەر يوغان ئىتلار زەنجىرلىرىنى شاراقلىتىپ ماڭا ئېتىلغىلى تۇردى . گەرچە ئىتلار باغلاقلىق بولسىمۇ ، ئۇلارنىڭ ھېلىلا زەنجىرىنى ئۈزۈ-

ۋېتىدىغاندەك سەكرەپ ئېتىلىپ خىرىس قىلىشى ، خۇددى مەن ئۇلار-
نىڭ ئەڭ ئامراق بىرنېمىسىنى تارتىۋالغاندەك ، كۆزلىرىدىن چىقىۋاتا-
قان يىرتقۇچ نۇر تېنىمنى شۇركۈندۈرۈپ ، يۈرىكىمگە ۋەھىمە سال-
دى . بىر قارا كۆچۈك خۇددى پۈتىغا شارىك بېكىتىپ قويغاندەك
تېزلىكتە يۈگۈرۈپ مەن تەرەپكە كېلىشكە باشلىدى . باغنىڭ ئۇ تەرە-
پىگە — دەرۋازا بار تەرىپىگە قاراپ قاچتىم . پۈتۈن باغدا پەقەت
باغلانمىغان مۈشۈ بىرلا كۆچۈك بولسا كېرەك . ئۇ كەينىمدىن قالماي
يۈگۈرۈپ كېلىپ پۇچقىقىمغا ئېسىلدى . ئۆزۈمنىڭ ئاشۇ يەر بىلەن
تەڭ تۈرغان كۆچۈكتىن ئاجىز ئەمەسلىكىمگە ئىشەنسەممۇ ، بۇ باغنىڭ
ئىگىسى بولغان ئاۋۇ يوغان ئىتلار قاۋاپ چۈقان سېلىپ ، خىرىس
قىلىپ كۆچۈككە ياردەم قىلىۋاتقاچقا ، قارا تەرگە چۆمگەن ھالدا
كۆچۈكنىڭ ئالدىغا چۈشۈپ قاچتىم . قېچىپ كېتىۋېتىپ پۈتۈمغا
پۈتلاشقان بىر بادرىنى ئېلىپ كۆچۈكنى بادرا بىلەن ئىلىپ ئارقىغا
چۆرۈۋەتتىم . بۇنى كۆرگەن ئىتلار تېخىمۇ ياۋۇزلىشىپ ، پۈتۈن
قەھرى بىلەن زەنجىرنى ئۈزۈۋەتكۈدەك قىلىپ سەكرەپ يۈلقۇنغىلى
تۇردى . مەن شۇ چاغدا ئاشۇ ئىتلارنىڭ بوينىدىكى زەنجىر ئۇلار
ئېتىلغان چاغدا بوينىنى قىسىپلا ئۆلتۈرۈپ قويسىدى دەپ تىلىدىم .
مەن شۇ چاغدا بىرەرسىنىڭ تامدىن ئارتىلىپ چۈشۈپ ماڭا ياردەم
قىلىشىنى ، ماڭا ئالەمنىڭ ئۇ چېتىدەك بىلىنىپ كېتىۋاتقان دەرۋازە-
نى كۆرسىتىپ قويۇشىنى ، ھېچبولمىسا تامنىڭ ئۇ تەرىپىدە تۇرۇپ
ۋارقىراپ ، ماۋۇ دۈشمىنىم بولۇپ قالغان ئىتلارغا مېنىڭمۇ يار -
يۆلەكچىم بارلىقىنى بىلدۈرۈپ قويۇشىنى ئۈمىد قىلىپ قالدىم .
ئوڭدا بولۇپ قالغان كۆچۈك ناھايىتى تېزلا ئۆرۈلۈپ دۈم بولۇپ يەنە
قوغلاپ كەلدى . ئوتتۇز مودەك كېلىدىغان بۇ باغدىن چىققۇچە كۆچۈك
بىلەن ، توغرىسى ئىتلارنىڭ ھەيۋىسى بىلەن ئېلىشىپ قارا تەرگە
چۆمۈپ كەتتىم . باغنىڭ بىزنىڭ ئاشخانا ئۆينىڭ بىر قانىتىچىلىك
كېلىدىغان ئاتالمىش دەرۋازىسى تەلىيىمگە ئوچۇق ئىكەن . باغنىڭ
ئىگىسى ئىگەمبەردىكام ئىشىك ئالدىدا بىرى بىلەن پاراڭلىشىۋاتقا-
نىكەن . ئىشىكتىن ئۆزۈمنى تالاغا ئېتىشىم بىلەن كۆچۈك قوغلاشتىن

توختىدى . خۇددى ھەممە ئىتلار ئۆز ۋەزىپىسىنىڭ بۇ باغنىلا قوغداش ئىكەنلىكىنى بىلىدىغاندەك قاۋاشتىن توختىدى . ئىگەمبەردىكام سەۋرىق چىشلىرىنى چىقىرىپ :

— ھە ، ئۇكام ، سەيلە قىلىپ چىقىپسىز - دە ، — دەپ سەت ھىجايدى .

ماڭا بۇ ئادەم مۇشۇ مىنۇتتا ئىتلىرىدەكلا ياۋۇز كۆرۈنۈپ كەتتى .

— ھە ، ئىتلار دۇنياسىنى سەيلە قىلىپ چىقتىم ، — دېدىم مەنمۇ زەردە بىلەن .

ئۆزۈمنىڭ باغقا كىرگەندىكى سەزگۈرەشتەمنى بىرنەچچىسىگە سۆزلەپ بېرىۋىدىم ، كىشىلەر بۇنىڭدىن رىۋايەت توقۇپ چىڭگىزئاخۇنىڭ بېغىنى رىۋايەتلەردىكى تىلسىم باغلاردەك قىلىپ سۆزلىشىپ يۈرۈپتۇ . بىرلىرى باغدا ئىگەمبەردىنىڭ ئاتا-بوۋىسىدىن قالغان نۇرغۇن دەپنە - دۇنيا بار ئىكەن ، شۇڭا ئىگەمبەردى باغنى شۇنداق قاتتىق ساقلايدىكەن دېسە ، بىرلىرى باغدىكى ئىتلار كېچىسى بىر-بىرىدىن چىرايلىق قىزلارغا ئايلىنىدىكەن . ئىگەمبەردى كېچىسى چىرىغىنى ئۆچۈرمەي شۇ قىزلار بىلەن ئەيش - ئىشرەت قىلىدىكەن دەپتۇ . خەق نېمە دېسە دېسۇن ، ئىگەمبەردىنىڭ بېغى سىرلىق پېتى قېلىۋەردى . خەقلەرمۇ بۇ باغ توغرىسىدىكى پاراڭلارغا يىللارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن قىزىقمايدىغان ، پەقەت باغنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ قالغاندىلا ئۆزلىرى توقۇغان رىۋايەتنى يەنە بىر رەت تەكرارلىشىپ ، راستلىقىغا ئىشىنىپ يۈرۈۋەردى .

بۇ يىل ئىگەمبەردىكامنىڭ بېغىنىڭ ئورنىغا ناھىيەلىك شەھەر قۇرۇلۇش ئىدارىسى دوختۇرخانا سېلىش ھەققىدە ھۆججەت چۈشۈردى . مەن شەھەر قۇرۇلۇش ئىدارىسىنىڭ خىزمەتچىسى بولغانلىقىم ئۈچۈن ، ھۆججەتنى كۆتۈرۈپ ئىككى خىزمەتدىشىم بىلەن ئىگەمبەردىكامنىڭ ئۆيىگە باردىم . بىزنىڭ گېپىمىزنى ئاڭلاپ ئىگەمبەردىكام قولىغا كالتەك ئېلىپ بىزنى قوغلاپ چىقاردى . بىرنەچچە رەت بېرىپ شۇنداق قوغلىنىپ قايتىپ چىقتۇق . ئاڭلىسام ، ناھىيە ھاكىمى بار-

سمۇ ئىگەمبەردىكام ئۇنىمۇ قوغلاپ چىقىرىپتۇ . ئاردىدىن تۆت ئاي ئۆتۈپ كەتكەن بولسىمۇ ، بىز ئىگەمبەردىكامغا گەپ يېگۈزەلمەي ، قۇرۇلۇشنى باشلىيالمىدۇق .

بىر كۈنى ئۆيگە بىر كىچىك بالا يۈگۈرۈپ كىرىپ :

— سىزنى ئىگەمبەردىكام ئۆيۈمگە كەلسۇن دەيدۇ ، — دېدى .

«چاقىرىپ ئاپىرىپ ئىتلىرىغا تالىتىۋەتمىگىيدى» دەپ ئەنسىرەپ ماڭدىم . ئۆيگە كىرسەم ، ئۆي ئىچى لىققىدە ئادەم ، ئىگەمبەردىكام سۈپىدا يېتىپتۇ ، چاقىرتقان يەنە بىرنەچچەيلەن كەلگەندىن كېيىن ئىگەمبەردىكام گېپىنى باشلىدى :

— مەن ئەسلىي ئازادلىقتىن ئىلگىرىكى مۇشۇ باغ ، بۇ باغنىڭ ئەتراپىدىكى 500 مو يەرنىڭ ئىگىسى تىلىۋالدى باينىڭ يالغۇز ئوغلى ئىدىم . باي بالىسى بولغانلىقىم ئۈچۈن ، ياش چاغلىرىمدا خورىكىم بار ئىدى . باشقىلارنىڭ مەندىن ئۈستۈن تۇرىدىغان بىرەر نەرسىسىنى بايقاپ قالسام بىر ئامالالار بىلەن شۇ ئادەمنى باشقىلار ئالدىدا ئۇياتقا قويۇپ ھۇزۇر ئالاتتىم . بىزنىڭ قورۇدا بىزگە يالىنىپ ئىشلەيدىغان ئەر - ئايال بولىدىغان . ئۇنىڭ ياقۇپ ئىسىملىك ئوغلى مەن بىلەن دېمەتلىك كېلەتتى . ياقۇپ ئىككىمىز بىر كۈنى قوغۇنلۇقتىن قايتىپ كېلىۋاتاتتۇق ، ئېتىزلىق يولىدا مىس چۆگۈندە سوغۇق چاي كۆتۈرۈۋالغان بىر قىز ئۇچرىدى . ئۇ قىز ياقۇپنى كۆرۈپ قىزارغانچە يەرگە قاراپ توختىدى . ياقۇپنىڭ ئەزەلدىنلا نۇرلۇق كۆزلىرى تېخىمۇ نۇرلىنىپ ، ئىتتىك - ئىتتىك مېڭىپ قىزنىڭ ئالدىغا باردى . مەن بۇلار ئوتتۇرىسىدىكى مەلۇم مۇناسىۋەتنى سېزىپ ، يىراقراق بېرىپ تۇردۇم - يۇ ، ئاشۇنداق قاملاشقان قىزنىڭ ياقۇپنىڭ بولۇپ كېتىدىغانلىقىغا ھەسەت قىلىشقا باشلىدىم .

ئەتىسى ئېتىزلىق يولىدا پايلاپ تۇرۇپ قىزنىڭ ئالدىنى توسۇپ :

— بىزدەك بالىلار ئوتتۇرىدا كۆيۈپ يۈرسە ياقۇپقا تېگىپ مالاي بولامسىز ئاپپاق قىز ؟— دېدىم .

مەرىيەمگۈل قاپاقلىرىنى تۇرۇپ چالۋاقاپ تۇرۇپ :

— ئوھۇش ، ئۆتۈپ بارە ئاق نانچى ، سېنى بېقىۋاتقان ئاشۇ

ياقۇپقۇ ؟ ! سەندەكتىن ئوننى يۇغۇرسا ياقۇپنىڭ تىرنىقىغا تەڭ قىلمايـ
مەن ، — دەپ كېتىپ قالدى . ئاتا ـ ئانامنىڭ يۈزـئابرۇيىغا ئىشىنىپ
قىزلارغا گەپ تاشلاپ ئۆگىنىپ قالغان ماڭا بۇ چاغقىچە ھېچقانداق
قىز بۇنداق ئۇدۇل تۇرۇپ زەھەردەك گەپ قىلمىغانىدى . گەرچە
مېنىڭ بۇ قىزنى ئەمرىمگە ئېلىپ توي قىلىش نىيىتىم بولمىسىمۇ ،
ياقۇپتىن تارتىۋېلىپ قۇشلاپ ببقىشنى خىيال قىلىپ قالغانىدىم .
ئىچىم شۇنداق ئاچچىق بولدىكى.....

كەچتە ياقۇپ ئىككىسىز كۇندىكىدەك باغنىڭ ئوتتۇرىسىدىن ئېـ
قىپ ئۆتىدىغان ئۆستەڭدە چۆمۈلدۈق . دەرەخلەرنىڭ ياپراقلىرى ئارـ
سىدىن شۇڭغۇپ چۈشۈپ تۇرغان ئاي نۇرىدا ياقۇپنىڭ كەڭ كۆكرەكـ
لىرىدىكى سۇ تامچىلىرى يالتىرايتتى . مۇسكۇللىرى تولغان كۇچلۇك
بىلەكلىرى ، يىلپىزنىڭكىدەك بەللىرىگە قارىغانچە ئىچىم ئاچچىق بو ـ
لۇپ ، ئۆزۈمنىڭ پاكار ، دىقماق بويۇمغا ئۆچلۇكۇم كەلدى . شۇ چاغ
ئېسىمگە مەرىيەمگۈلنىڭ «سەندەكتىن ئوننى يۇغۇرسا ياقۇپنىڭ تىرنـ
قىغا تەڭ قىلمايمەن» دېگەن گېپى كەلدى.دە ، ياقۇپنىڭ بېشىنى سۇغا
تىقىپ گەدىنىدىن باستىم . ياقۇپ دەسلەپ چاقچاق قىلىۋاتىدۇ دەپ
ئويلاپ جىم تۇردى ، كېيىن تىنالماي تېپىرلىدى . تېپىرلىغانچە غەزـ
چىم كېلىپ ، بېشىنى سۇغا تېخىمۇ تىقتىم . ئۇنىڭ يالاڭ پاچاقلىرى ،
بىلەكلىرى سۇلارنى شالاقلىتىپ چاچرىتاتتى . ئاي شولىسى سۇنىڭ
شالاقلاشلىرىدا ئۇششاق ئەينەك پارچىلىرىدەك كۆكۈم ـ تالقان بولاـ
تى . ۋارقىرىماقچى بولۇپ ئاغزىنى ئېچىپ سۇ ئىچىۋېلىپ قىينىلىپ
تېپىرلايتتى . بىر چاغدا ئۇ تېپىرلاشتىن توختاپ قالدى . قارىسام
ئۆلۈپ بوپتۇ . قورقۇپ كەتتىم . بىردەملىك تەلۋە ئاچچىقىنىڭ كۆچى
بىلەن بىر ئادەمنىڭ بېشىغا چىقتىم . شۇ چاغدا زېمىن پەيدا بولغاندىن
كېيىنكى تۇنجى جىنايەتچى قابىلدەك بىر قىزنى دەپ دوستۇمنى
ئۆلتۈرگەنىدىم . قابىل قاغىدىن ئۆگىنىپ ھابىلنى يەرگە كۆمگەنـ
دەك ، مەنمۇ ياقۇپنى باغنىڭ چېتىدىكى ئوتۇن دۆۋىلەپ قويغان يەرگە
كۆمۈپ ، ئۇستىگە ئوتۇننى يەنە بۇرۇنقىدەك دۆۋىلەپ قويدۇم . ئەتىسى
ياقۇپنى ئىزدەپ كىرگەن ئانىسىغا «كۆرمىدىم» دەپ جاۋاب بەردىم .

ياقۇپنى تاپالمىغان ئانىسى مەريەمگۈلنى چاقىرتىپ سۈرۈشتۈرۈپ دە-
رىكىنى ئالالماي ، مەريەمگۈلنى :

— سەن بىلمەي قالاتتىڭمۇ ؟ ! ھەقاچان تويغا ئۇنى ئال ، بۇنى ئال دېگەنسەن ؟ ! پۇل تاپمەن دەپ يۈرتتىن قاچقىپ چىقىپ كەتكەن-
دۇ ؟ سەن سېرىقنىڭ ئايىغىڭ ياراشمىدى . قاچان ساڭا يولۇقتى ، شۇ كۈندىن باشلاپ بالامنى نەس باسقىلى تۇردى ، — دەپ تىللاپ كەتتى . كۆز ياشلىرىنى ئېرتقانچە باغ ئىشىكىدىن چىقىپ كېتىۋاتقان مەريەم-
گۈل مېنى كۆرۈپ :

— ئۇنى سەن بىرنېمە قىلدىڭ ، — دەپ ماڭا ئاچچىق بىلەن بىر قاراپ قويۇپ كېتىپ قالدى . ئۇ ئۆزاپ كەتكۈچە ئۇنىڭ بىر تال قىلىپ ئۆرۈۋالغان سارغۇچ چېچى خۇددى توم بىر يىلاندەك ، ئۇ يىلان ھازىرلا ماڭا ئېتىلىپ كېلىدىغاندەك بولۇپ ، تېنىمنى ۋەھىمە چۈلغە-
ۋالدى .

ياقۇپنى بىرەر ئايدەك ئىزدەپ دېرىكى بولمىغاندىن كېيىن ، ئۇلار ئاخىر : «ھازىر ۋەزىيەت قالايمىقان ، قوزغىلاڭچىلارغا قوشۇلۇپ تاغقا چىقىپ كەتكەن ئوخشايدۇ» دەپ خۇلاسە چىقىرىشتى .

بىرنەچچە يىل ئۆتۈپ ھېچ يەردىن ئىز - دېرىكى بولمىغاندىن كېيىن ، ئۇلار يۈرتقا نەزىر بەردى . شۇ كۈنى ياقۇپ بۇگۈن تۇغ-
كەتكەندەك ھازا ئاچتى . ئۇنىڭ ئانىسى تېخى مېنىڭ باش - كۆزۈمنى سىلاپ : «بالامنىڭ ھەمراھى ئىدىڭ ، ھەمرەھلىدىن ئايرىلدىڭ» دەپ قوشاق قېتىپ يىغلىدى .

مېنىڭ ياقۇپنى ئۆلتۈرۈۋەتكەنلىكىمنى ھېچكىم بىلمىدى . مەن يەنىلا قىزلارنى قۇشلاپ يۈرۈۋەردىم . كېيىن بىر قىزغا ئۆيلەندىم . ئۆيلىنىپ بىرنەچچە ئايدىن كېيىن ئاتا - ئانام بىر كېچىدە ئىس ئېلىپ ئۆلۈپ كەتتى . مانا شۇ كۈندىن باشلاپ ماڭا پېشكەللىك كېلىشكە باشلىدى .

بىر كۈنى ئۆيگە كەچ قايتىپ كەلسەم چىراغ تېخى ئۆچمىگەن ، ئىشىكمۇ ئىلىنمىغانكەن . ئۆيگە كىرىپ خۇتۇنۇمنى يېقىندا تونۇشقان دوستۇم ئابباس بىلەن كۆردۈم . مېڭەمگە شىددەت بىلەن ئۆرلەپ

چىققان قېنىم ئەقلىمنى كەستى . دەمال نېمە قىلىشنى بىلەلمەي تۇرۇپ قالدىم . شۇ چاغ ئاببىاس ئېتىلىپ كېلىپ مۇشت بىلەن بىرنى سالدى . خوتۇنۇم تاختا بېشىدىن نوغۇچنى ئېلىپ مېنى ئۇرغىلى تۇردى . ئىككىسى مېنى ھارغۇچە ئۇرۇپ ، ئاغزىمغا لۆڭگە تىقىپ ، باغدىكى قارىياغاچقا باغلاپ قويۇپ ، ئاتا - ئانامدىن مىراس قالغان ئالتۇنلارنى يىغىشۇرۇپ ، دەرۋازىنى سىرتىدىن تاقاپ چىقىپ كەتتى .

پۈتۈن بىر كېچە قارىياغاچقا باغلاقلىق تۇردۇم . ئەتىسى بېقىۋاتقان كۆچۈكۈم قورسىقى ئاچقان بولسا كېرەك ، ئەتراپىمنى ئايلىنىپ قاۋاپ يۈردى . ئاخىر يېقىن كېلىپ ئاغزىمغا تىقىلغان لۆڭگىنىڭ بىر ئۇچىنى چىشلەپ تارتتى . خۇدا ماڭا رەھىم قىلغان چېغى ، لۆڭگە چىقىپ كەتكەندىن كېيىن تىنىقىم ئەسلىگە كەلدى . ئۇنۇمنىڭ بارچە «ئادەم بارمۇ ؟ !» دەپ ۋارقىرىدىم . بىرچاغدا ھېيتاخۇن سۇچى تامدىن ئارتىلىپ چۈشتى .

ئاشىنىسى بىلەن قېچىپ كەتكەن ئايالىمنى ئىزدىمىدىم ، قايتىمۇ ئۆيلەنمىدىم . ئاشۇ ۋاپاسىز ئايالىمنىڭ شۇ كۈنكى ئەلىمى جېنىمدىن ئۆتۈپ كەتكەچكە ، پۈتۈن ئايال زاتىغا ئىشەنمەس بولدۇم . مەن ھەممىنى ياقۇپقا قىلغان ئەسكىلىكىمنىڭ جازاسى دەپ ، ئۇن - تىنسىز قوبۇل قىلىپ ، يەككە - يېگانە ياشىدىم . مانا 68 يىل بوپتۇ . شۇنچە يىللاردىن بېرى ياقۇپ ئۇچۈن ماتەم تۇتۇپ ، كېچىسى چىراغنى ئۆچۈرمىدىم . ھەر قېتىم ئۆستەڭگە قارىسام كۆزۈمگە ياقۇپ يالىڭاچ تۇرغاندەك كۆرۈنىدۇ . شۇنچە يىللاردىن بېرى ئاچ - توق قالغىنىمنى ، ئاغرىپ قالغىنىمنى ھېچكىم بىلمىدى . كۆمەچ كۆمۈپ ، ئۇماچ چىلىپ ، غېرىبلىق ئىچىدە 68 يىلنى ئۆتكۈزدۇم . نەچچە رەت ئۆزۈمنى مەلۇم قىلماقچى بولدۇم . بىراق ، ئۆلۈمدىن قورقتۇم . ئەگەر ئۆلۈم جازاسى بېرىپ قالسىچۇ دەپ ئويلاپ جىم يۈردۇم . باشقىلارنىڭ ياقۇپنى كۆمگەن يەرنى سىزىپ قالماسلىقى ئۈچۈن ، باغنىڭ ئىشىكىنى ھىم تاقاپ ، ئاشۇ ۋاپادار كۆچۈكنىڭ نەسلىدىن بولغان ئىتلارنىڭ ھېچقايسىسىنى سىرتقا بەرمەي ، مۇشۇ باغدا ئۆزۈم باقتىم . « مەدەنىيەت ئىنقىلابى »دا جىنايىتىم بايقىلىپ قالسا ، «ئەمگەكچى دېھقانلىنىڭ

بالىسىنى ئۆلتۈرگەن چوشقىنىڭ كۆچۈكى» دەپ ئېتىلىپ كېتىشىم-
دىن قورقۇپ ، ئىنقىلاب باشلىنىشى بىلەن باغنى ئىنقىلابچىلارغا
گازارما قىلىپ بەردىم . ئۆزۈم كۆزەتچى بولدۇم . ئىنقىلاب ئاياغلاش-
قاندىن كېيىن ، ئىنقىلابچىلار زورلۇق بىلەن تارتىۋالغان دەپ ئەرز
سۇنۇپ يۈرۈپ باغنى قايتۇرۇۋالدىم . ھەممىسىنى جىنايىتىمنى يوشۇ-
رۇش ئۈچۈن قىلدىم . لېكىن ئويلىسام ، مەن 68 يىل قاماقتا يېتىپ-
تىمەن . ھېچكىم چۈشەنمەيدۇ . 68 يىل ھېچقانداق تۇغقىنىم ، دۇش-
مىنىم ، سىردىشىم يوق ، ئىچىشىم ئۈماچ ، يېيىشىم كۆمەچ ، سىر-
دىشىم ئىت بولۇپ كۈن ئۆتكۈزدۇم . جىنايىتىمنى باشقىلار بىلىپ
قالارمۇ دېگەن ۋەھىمە ھەرقاچان ماڭا ھەمراھ بولۇپ كەلدى . كېچە-
لىرى ياقۇپ توۋلىغاندەك ، ئۆيگە كىرگەندەك بولۇپ چۆچۈپ ئويغە-
نىپ كېتىمەن . ئازاب ، ئەندىشە ئىچىدە قانچە كېچىلەرنى كۆز يۇمماي
ئۆتكۈزگەنلىكىمنى بىلمەيمەن ، ئەگەر تۇرمىدە ياتقان بولساممۇ بۇ
چاغقىچە جازا مۇددىتىم توشار ئىدى . لېكىن ، مەن ئۆزۈمگە مۇددەت-
سىز قاماق جازاسى بېكىتىپتىمەن . خۇدا بۇ ئالەمدىلا ماڭا جىنايىتىم-
گە لايىق جازا بەردى . تۇرمىدە ياتقان بولسام قورقۇنچ ، ۋەھىمە ماڭا
ھەمراھ بولۇپ يۈرمىگەن ، ئوتنىڭ ئىچىدىلا كۆيگەن بولاتتىم . تۇر-
مىدىن قورقۇپ ، ئۆزۈمنى دوزاخ ئازابىغا سالدىم .

ئۆتكەندە سىلەر باغنى بۇزۇپ دوختۇرخانا قىلىمىز دېگەندە ، كۆز
ئالدىمغا كولانغان ئىسكىلىت كەلدى . شۇنچە يىل يوشۇرغان مەخپە-
يىتىمنى ئۆمرۈم ئاخىرلاشقاندا باشقىلارنىڭ بىلىپ شەرمەندە بولۇش-
تىن قورقۇپ سىلەرنى قوغلاپ چىقاردىم . لېكىن ، ئەندىشەم ھەسسە-
لەپ ئاشتى ، ئاشۇ ئەندىشە مېنى يېقتتى . ساناقلىقلا كۈنلىرىم قال-
دى . شۇ ساناقلىق كۈنلىرىمدە بولسىمۇ باشقىلاردىن ئېھتىيات قىل-
ماي ، ۋەھىمە يېمەي ياشاپ بېقىش ئۈچۈن بۇ سىرنى ئاخىر سىلەرگە
ئاشكارىلىدىم . باغنى نېمە قىلساڭلار قىلىڭلار . مېنىڭ مىراس قال-
دۇرغۇدەك ھېچقانداق يېقىن ئادىمىم يوق . ماڭىمۇ قانداق جازا بەر-
گۈڭلار بولسا بېرىۋېرىڭلار ، دېدى ئىگەمبەردى بوۋاي .

شۇ چاغدا ماڭا بۇ باغنىڭ پۈتۈن تىلسىمى يېشىلىپ كەتكەندەك ،

بارلىق تىلسىم ئاشۇ مەن كۆرمىگەن ئىسكىلىتقا مەركەزلىشىپ قالـ
غاندەك تۇيۇلدى . ئۆيدە ئولتۇرغانلار ئەمدى ئۆزلىرىنىڭ ئىشى قالمـ
غانلىقىنى سېزىپ ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشتى . ھېچكىمنىڭ بوۋاينى
سوتلىغۇسى ياكى بوۋايغا ھەمراھ بولۇپ قالغۇسى يوقتەك ، ھەممىمىز
ئۇنىڭ يېنىدىن قايتىپ چىقتۇق .

باشقا ئاياللارنى ماختىماق

ئۆيده كىر يۇيۇۋاتاتتىم ، سىرتتا بىرسىنىڭ چاقىرغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ ئۇدۇلۇمدىكى دېرىزىدىن قارىسام هويلىدا تال ئارتىۋاتقان يولدىشىم مەندىن بۇرۇن دەرۋازىغا بېرىپ بولغانىكەن .

— ئىشتىن قايتقاندىلا دەپ قويسىڭىز بولمامتى ، ئۇ هازىر كىر يۇغىلى تۇتۇنغان ، — دېدى ئېرىم دەرۋازا سىرتىدا تۇرغان خىزمەتدىشىم سانىيەگە :

— ئىشتىن قايتقاندا دەي دېسەم ئۆيگە ئالدىرىدىم ، ئىشقا ماڭغۇچە دەپ قويمەنغۇ دەپ ئويلاپتىمەن .

— ئالدىراپ ئۆي بىر يەرگە كېتەمتى ، كۇندە بارىدىغان يەرغۇ شۇ .

— بىز قانداق سىلەر ئەرلەرگە ئوخشايمىز پۇرقەت . سىلەردەك ئۆيگە قاچاندا كەلسەك تەييار تاماق يوق . نەچچە قورساق بىزگە قاراپ تۇرسا ، — دېدى سانىيە ئىشىك ئالدىغا چىقىپ بولغان ماڭا كۇلۇپ قويۇپ .

— ئەسلىي سىزنىلا ئالىدىغان گەپكەنتۇق ، مانداق ياخشى تەرەپلىرىم بار دەڭ ، بىزنىڭ خوتۇنلىنىڭ تۇرقى مۇشۇ ، مۇنداق ئادەمنى ئېرىتكۇدەك گەپلىرى يوق ، — دەپ ماڭا بۇرۇلۇپ قاراپ قويدى ئېرىم .

ئېرىمنىڭ گەپلىرى جېنىمدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتسىمۇ سانىيەگە كۇلۇپ قويۇپ ، هازىرلا بېرىپ باشلىق تاپىلىغان ئىشنى پۈتكۇزۇۋېتىدىغانلىقىمنى ئېيتتىم - دە ، ئۆيگە كىرىپ كىرلەرنى سىقىشقا باشلىدىم ، كۆز ياشلىرىم كىر سۇيىگە ئېقىپ چۈشتى ، ئېرىم هېچنېمىدىن بىخەۋەر هويلىدا ئۆز ئىشىنى قىلىۋاتاتتى .

بۇ ئۇنىڭ ئادىتى ، ئۇنىڭغا تالادىكى ئاياللارنىڭ ھەممىسىنىڭ مەلۇم بىر يەرلىرى مەندىن ئارتۇق كۆرۈنىدۇ ، خۇددى مەن ئۆيده تاماق ئەتمەيدىغاندەك ، ئۇنىڭ بايا دەپ كەتكەن گەپلىرى قورسىقىمنى كۆپتۈرۈۋاتاتتى .

ئۆتكەندە بىز كوچا ئاپتوبۇسىغا ئولتۇرۇپ چوڭ ئۆيگە كېتىۋاتاتتۇق ، بىر قاراشتا قىز ياكى چوكانلىقىنى پەرق قىلغىلى بولمايدىغان سېرىق چاچ بىر قىز ئۆزىگە قەستەن سۈركەشكەن بىر ئەرگە پەشۋا ئېتىپ ئاپتوبۇستىن چۈشۈرۈۋەتتى ، بۇنى كۆرگەن يولدىشىم پۈتۈن ئاپتونۇستىكى ئادەملەرنى ئاغزىغا قارىتىپ تۇرۇپ :

— ياھ ، ياھ ، مۇشۇنداق قىزلار قانداق تەلەيلىك نېمىلەرگە ئۇچرايدىغاندۇ ، ئوغۇل بالىدەك مەردانە قىزكەنغۇ بۇ ، بىزمۇ مۇشۇ بىرى چالما ئاتسا ، بومبا چۈشتى دەپ تونۇرغا كىرىۋالىدىغان ئىنجىمەرۇق خوتۇنلار بىلەن كۇن ئۆتكۈزۈۋاتىمىزغۇ مانا !— دەپ ماڭا قاراپ قويدى .

ئاپتوبۇستىكى كىشىلەر گەرچە ناتونۇش بولسىمۇ ، ئۇلارنىڭ ئالدىدا ئېرىم مېنى ئاشۇ ئەركەكزەدەك قىزغا تەڭ قىلمىغانلىقى ، ئېرىمنىڭ دېگىنىدەك بولالمىغانلىقىم ئۈچۈن خىجىل بولۇپ بېشىمنى تۆۋەن قىلدىم .

ئىدارىگە كىرىۋىدىم ، بايا سانىيە بىزنىڭ يولداشنىڭ گېپىنى يەتكۈزۈپ ئۇلگۈرگەن بولسا كېرەك ، كىمدىن بىرەر قۇسۇر چىقارمىكىن دەپ تۇرىدىغان ئامىنە كېلىشىم بىلەنلا ئەھۋال سوراش ئورنىغا :

— ھە ، گۇلپىيە قىز ، ئۆيده تۇرماي نەدە ئويىنىغان ، يولداشنىڭ دەردى بەك جىق دەپ ئاڭلايمىزغۇ ؟— دەپ قارشى ئالدى .

كۇلۇپ قويۇپ ، گەپ قىلمىدىم ، نېمىمۇ دەيمەن ، ئۇنىڭ ئادىتى شۇنداق دەپ ئۇنى يامانلاپ بەرگىلى تېخى بولمىسا .

ئىدارىدىن قايتىپ كېلىپمۇ قاپىقىم ئېچىلمىدى ، ئۇنىڭ بۇ يامان ئادىتى جېنىمغا تېگىپ ، ئارامسىزنى قويمىغاچقا ، ئۇنىڭغا ئاچچىقىمىنىڭ كەلگەنلىكىنى بىلدۈرۈپ قويۇش ئۈچۈن ئۇنىڭ گەپلىرىگە جاۋاب بەرمىدىم ، ئۇ نېمە بولدى دەپ كۆزۈمگە كىرىۋېلىۋىدى ، «كەيپىياتىم

ياخشى ئەمەس» دەپلا بولدى قىلدىم . تېلېۋىزور باشلىنىۋىدى ، ئۇ ماڭا تېلېۋىزوردىكى دېكتور قىزنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ :

— قارا ، ئايال كىشى دەپ ئاۋۇنى دەيمىز ، ھەربىر ئېغىز گەپنى قىلىپ بولۇپ بىر تەبەسسۇم قىلىدۇ ، ئاشۇرلارنىڭمۇ كەيپىياتى ناچار بولىدىغان ۋاقىتلىرى باردۇ ، لېكىن تۇتۇق چىرايىنى ھېچكىم كۆرۈپ باقمىدى ، سەن شۇلاردىن ئۆگەنسەڭ بولغۇدەك ، — دېدى . تازا زەر-دەم تېشىپ تۇرغاچقا :

— ھە ، يەنە كىملەردىن ئۆگىنىمەن ، ساڭا زادى باشقا ئاياللار-نىڭ بىر يەرلىرى مەندىن ئارتۇق كۆرۈنىدىغۇ ؟ ئۇلار دېگەن خىزمەت ئېھتىياجى بىلەن شۇنداق قىلىدۇ ، ئۆيىگە بېرىپ باقە ، ئېرىگىمۇ ھەربىر ئېغىز گەپىدە بىر ھىجىيىپ ، خۇشامەت قىلىپ يۈرەمدىكىن ئۇلار ، ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇتقۇچىسى تۇرۇپ شۇنچىلىك ئىشنىمۇ ئويلىغۇچىلىكىڭ يوق ، نەرىڭ زىيالىي سېنىڭ ، — دېدىم زەردە بىلەن .

بىز ئۆي تۇتقان ئون نەچچە يىلدىن بېرى ئۇ تالاي ئاياللارنى ماختىدى . دەسلەپ مەن ئۆزۈمدە ھەقىقەتەن يېتەرسىزلىك بولسا كې-رەك دەپ ، ئۇ ماختىغان ئاياللارنىڭ ئارتۇقچىلىقىنى ئۆگەنمەكچى بولغان ۋە ئاز - تولا ئۆگەنگەندىم .لېكىن ،كېيىن مەن ئاشۇ بولار-بولماس ئارتۇقچىلىقلارنى ئۆگىنىمەن دەپ ئۆزۈمنىڭ نۇرغۇن گۈ-زەل ، ياخشى خىسلەتلىرىمدىن ئايرىلىپ قېلىۋاتقانلىقىمنى ھېس قىل-دىم ، ئۆزۈمگە سوغۇققانلىق بىلەن باھا بېرىپ بېقىپ ، ئۆزۈمنىڭ ھېچكىمدىن كەم ئەمەسلىكىمنى ، كەم نەرسىنىڭ ئېرىمنىڭ دىتى ئىكەنلىكىنى بىلگەندىن كېيىن ، ئۇنىڭ باشقا ئاياللارنى ماختاشلىرىغا بۇرۇنقىدەك ئەستايىدىل قاراپ كەتمەيدىغان بولدۇم . لېكىن ، ئۇنىڭ مېنى باشقىلار ئالدىدا چۈشۈرۈشى غۇرۇرۇمغا تەگدى . ئۇ باشقا ئايال-لارنى ماختاش بىلەنلا توختاپ قالغان بولسا ، مەن يەنىلا بۇ ئۇنىڭ ئادىتى دەپ يۈرۈۋېرگەن بولاتتىم .

ھازىرقىدەك ئېسىمدە تۇرۇپتۇ . ئوغلۇم كىچىك ۋاقتىدا ئېرىم ماڭا داۋاملىق بالا باشقۇرۇش ھەقىدە سۆزلەپ ، مېنىڭ ئۇلارغا

بىر چاغلاردا قوشنا بولغان ئايالدىن ئۆگىنىشىم كېرەكلىكىنى ، ئۇ ئايالنىڭ سەككىز بالىسى بارلىقىنى ، ئەگەر بالىلىرى خاپا قىلغۇدەك بولسا ، ئۇ ئايالنىڭ ئۆيىنىڭ تورۇسىغا داۋاملىق قىستۇرۇپ قويىدى. غان چۈنقىنى ئېلىپ : «خۇدايىم بەرگەن كۆك تاياق ، يۈگۈرتىدۇ يالاڭ ئاياغ» دەپ تورۇپ بالىلىرىنى راسا ساۋايدىغانلىقىنى ، قىش كۈنلىرى تالاغا چىقىرىۋېتىدىغانلىقىنى ، بالىلارنىڭ تالادا تورۇپ : «جېنىم ئاپا ، بۇندىن كېيىن ھەرگىز خاپا قىلمايمەن» دەپ يېلىنىپ كېتىدىغانلىقىنى ، شۇنداق بولغاچقا ، ئۆيدە گەرچە سەككىز بالا بولسىمۇ ، بىرمۇ بالا يوقتەك بالىلارنىڭ تورۇستىكى چۈنقىغا قارىغىنىچە پۈتلىرىنى ئۇزۇن سۇنۇپ رەتلىك تىزىلىپ جىمجىت ئولتۇرۇپ كېتىدىغانلىقىنى سۆزلەپ بەرگەنىدى . ئۇنىڭ ئۇ گەپلىرى قۇلىقىمدا چىڭ تۇرغاچ ، بىر كۈنى كەچتە بەك غەلۋە قىلىپ كەتكەن ئوغلۇمنى چۆچۈتۈپ قويۇش ئۈچۈن ، كۆتۈرۈپ تالاغا ئاچقىپ قويۇپ ئىشكىنى يېپىۋالدىم . ئەسلىي بىردەمدىلا ئەكىرىۋالماقچى ئىدىم ، يولدىشىم : «توختاپ تۇر ، ئۇ يېلىنسۇن» دەپ ، بالىنى ئۆزى دېگەن قوشنىسىنىڭ بالىلىرىدەك يېلىنداۋرۇش ئۈچۈن ئىشكىنى ئاچقىلى قويمىدى ، ئون مىنۇتچە ساقلىدۇق ، جىمجىت ، ئىشكىنى ئاچساق تالادا بالا يوق . قارا قىشنىڭ قاراڭغۇ ئاخشىمى بالىنىڭ ئىسمىنى چاقىرغانچە سىرتقا يۈگۈردۇق . ئۇچ ياشلىق بالا بىزنىڭ ئۇنى تالاغا چىقىرىۋەتكەنلىكىمىزگە ئاچچىقى كېلىپ چوڭ ئاپىسىنىڭ ئۆيىگە ئۆزى بىلگەنچە مېڭىپ كېتىۋاتقانىكەن ، تەلىيىمىزگە يولدا كېتىۋاتقان بىرەيلەن كېچىكىنە بالىنىڭ يېنىدا ھېچكىم يوق لوكۇلداپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ بالىنى تۇتۇۋېلىپ ، ئەتراپتىكى ئائىلىلىكلەردىن سۇرۇشتۇرۇۋاتقانىكەن . ئۇ كوچىدا بالىنىڭ ئەتراپىغا ئولىشىپ تۇرغان شۇنچە كۆپ ئادەمنىڭ ئارىسىدا ئىككىمىزنىڭ بالىغا قوللانغان «باشقۇرۇش چارىسىز »نى سۆزلەپ كەتتى . ئەتراپتىكى كىشىلەر ئۇنىڭغا بۇ ئۇسۇلنىڭ توغرا ئەمەسلىكىنى چۈشەندۈرۈپ سۆزلەپ كېتىۋاتسىمۇ ، ئۇ بالىنى سۆرەشتۇرگەنچە ماڭغاچ ماڭا كايىشقا باشلىدى .

— بۇ دېگەن سېنىڭ بالاڭ ، سېنى دوربىدى ، ھېلىقى قوشنىسىز-

نىڭ بالىلىرىدەك قۇلىقى يۇمشاق ئەمەس .

ئۇ بالا بىرەر خاتالىق ئۆتكۈزسە ، ئۆزىدە ھېچقانداق خاتالىق يوقتەك ، «ئۇ سېنىڭ بالاڭ ، سېنى دوردى» دەپ سۆزلەشكە باشلايتى . مەن تېرىكىپ : «بۇ ئانام سالامغا قويۇپ بەرگەن بالىمدى ، سېنىڭ پۇشتۇڭغۇ ، سەندە زادى مەسئۇلىيەت يوقمۇ ؟» دەيتتىم . مانا بۇ بىز ئۆي تۇتقاندىن بېرى ئايىغى چىقمىغان ھەم چىقمايدىغان دەۋا ئىدى .

* * *

— خوتۇن ئالسا دوختۇر ياكى سېستىرانى ئالسا بولىدىكەن ، ئۇلار ئادەمنىڭ ھالىغا بەك يېتىدىكەن ، — دېدى بىر كۈنى دوختۇرغا كۆرۈنۈپ كەلگەن ئېرىم ئايىغىنى سىلىۋېتىپ .

ئۇ جاھىل خاراكتېرلىك تېرە كېسىلىنى داۋالىتىش ئۈچۈن مۇشۇ بىر ئايدىن بېرى كۈندە بىر قاتراۋاتاتتى .

— دوختۇرخانىدىكى ئايقىزنى دەيمەن ، پاكىز ، چىرايلىق چوكان-كەن ، ئېرىدىن ئاجرىشىپ كېتىپتۇ ، قانداق قويۇۋەتكۈسى كەلگەندۇ دەيمەن گۈزىنىڭ بالىسى .

ئۇنىڭ مەندىن باشقا بارلىق ئاياللارنى ماختايدىغان خۇيى ئايقىزنى ماختايدىغان خۇيغا ئۆزگەردى . ئۇ ئەنە شۇنداق ئىككى-ئۈچ كۈندە بىر ئايقىزنى ماختاپ يۈرەتتى . ئۇ ئومۇمىيلىقتىن ئايرىملىققا ئۆتكەندەك قىلاتتى . ئۇنىڭ ئايقىزنى تىنماي ماختاشلىرى ، ئايقىزنىڭ تۇللۇقى قوشۇلۇپ ئىچىمنى زەھەردەك ئېچىشتۇرۇشقا باشلىدى ، ئۇنىڭ خۇيى شۇنداققۇ دەپ ھەرقانچە پەرۋا قىلماي دېسەممۇ ، ئۇنىڭ ھەر كۈنى ئاتالمىش تېرە كېسىلىنى داۋالىتىش ئۈچۈن دوختۇرخانىغا كۈندە بېرىپ تۇرۇشى ، ئايقىز ھەققىدىكى تۈگىمەس ماختاشلار كۆڭلۈمگە تۇرلۈك گۇمانلارنى سالاتتى .

— ئايقىز بەك چاققان جۈمۇ ، ئۇنداق چاققان ئاياللار ئادەم ئىشكىتىن كىرىپ بولغۇچە تاماق دېگەننى گاڑ- گۇڑ قىلىپلا ئالدىغا

قويۇپ بولىدۇ ،— دېدى بىر كۈنى تاماق ئېتىۋاتسام قورسىقى ئېچىپ كەتكەن ئېرىم .

— ئۇ قاچان ساڭا تاماق ئېتىپ بەرگەن ، سەن مۇشۇ كۈنلەردە ئايقىزنىڭ گېپىنى تولا قىلىدىغان بولۇپ كەتتىڭ ، ئۇنىڭغا كۆڭلۈڭ چۈشۈپ قالغان ئوخشىمامدۇ ، بولمىسا بېرىپ شۇنى ئالغىنا ، — دېدىم ئاچچىقىم كېلىپ .

— ئالسا ئالغۇچىلىكى بار چوكان ، — دېدى ئېرىم بەخىرامان هالدا .

ئىچىم شۇنداق ئاچچىق بولدىكى ، ئايقىزنىڭ ئېرىمگە تاماق ئېتىپ بېرىۋاتقان ، ئىككىسىنىڭ بىر شىرەدە ئولتۇرۇپ تاماق يەۋاتقان كۆرۈنۈشى كۆز ئالدىمغا كېلىۋېلىپ ئارام بەرمىدى .

بىر كۈنى ئۇ دوختۇرخانىغا كېتىپ خېلى ئۇزاققىچە كەلمىدى . كۆڭلۈمگە يەتمىگەن ئىشلار يېتىپ ، ئۇنى ئىزدەپ دوختۇرخانىغا بار-دىم . تېرە بۆلۈمىگە كىرىپ كۆرگىنىم بەدىنىنىڭ يۇقىرىقى تەرىپى يالىڭاچ كارىۋاتتا ياتقان ئېرىم بىلەن ئۇنىڭ ئۇستىگە ئېگىشىپ تۇر-غان ئايقىز بولدى . ئاچچىقتىن چېكە تومۇرلىرىم چېكىلىپ ، هازىرلا ئېتىلىپ كېتىدىغاندەك قىلاتتى . يۈگۈرۈپ بارغانچە ئايقىزنىڭ چېچە-غا ئېسىلدىم . ۋاراڭ - چۇرۇڭنى ئاڭلىغان كىشىلەر بۆلۈمگە توپلاش-قىلى تۇردى . مەن كىنولاردىكى قايسىبىر سەلبىي پېرسونازلاردەك ئوسال هالەتتە جېدەلنى داۋاملاشتۇردۇم . مەن ئۇزاق مۇددەتلىك گۇمان ۋە هازىرقى پاكىت كەلتۈرگەن ئاچچىق بىلەن بىردەمدىلا بىرمۇنچە ئىشنى تېرىپ ، ئۆزۈمنىمۇ ، ئۆزگىنىمۇ رەسۋا قىلغانىدىم .

* * *

سوتنىڭ چاقىرىق قەغىزىنى تۇتقىنىمچە ئولتۇرغىنىمغا ئۇچ سا-ئەتچە بولدى . ئىشنىڭ بۇ دەرىجىدە بولۇپ كېتىشىنى ئويلاپ يەتمىگە-نىكەنمەن . چاقىرىقتا يېزىلىشچە ، ئايقىز بىمارنىڭ كۆكرەك ، دۈمبە قىسىملىرىدىكى كېسەللىك ئەھۋالىنى تەكشۈرۈۋاتقاندا مەن تۇيۇقسىز

باستۇرۇپ كىرىپ ئۇنى ئۇرۇپ - تىللاپ ھاقارەتلەپ ، نورمال خىز-مەت قىلىشىغا تەسىر يەتكۈزۈپتىمەن . ئەگەر ئۇستۈنكى كىيىملىرى يوق بىر ئەرنىڭ ئۇستىگە بىر ئايال ئېگىشىپ تۇرغان بىر پارچە رەسىمنى تامغا ئېسىپ قويۇپ ، ئۇنىڭغا ھېچقانداق چۈشەندۈرۈش بەرمىگەن بولسا ، سىز چوقۇم ئۇلارنى شەھۋانىي بىر ئىش قىلغان ياكى قىلماقچى بولۇۋاتقان دەپ قارايسىز ، ئەگەر رەسىمنىڭ ئاستىغا «دوختۇرخانىدا» دەپ يېزىپ قويۇپ ، ئۇ ئايالغا ئاق خالات كىيدۈرۈپ قويغان بولسا ، ئۇ بىزنىڭ نەزىرىمىزدە بىر ئەر بىمار بىلەن ئاق خالاتلىق پەرىشتىگە ئايلىنىدۇ . ئالدىنقى خىيالنى ھەرقانچە قىلىپمۇ كاللىڭىزغا سىغدۇرالمايسىز . دەل شۇنداق بولغانلىقى ئۈچۈن ، ئايقىز مېنىڭ ئۇستۈمدىن ئەرز قىلىشقا جۈرئەت قىلغانىدى .

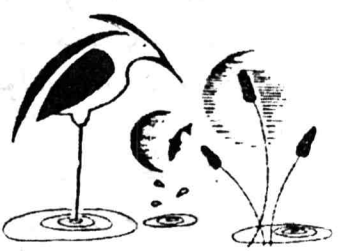
بۇ ئىشتا بەلكىم مەن خاتا پەرەز قىلغاندىمەن . ئاچچىق ئەقلىمنى كېيىپ ، شۇنداق بىر توغرا كېلىپ قالغان ئىش ئۈچۈن گۇمانخورلۇق قىلىپ بۇ ئىشنى تېرىپ قويغاندىمەن ، بىراق بۇنداق قىلىشىمغا سەۋەب بولغان نەرسە نېمە ؟ ! ئەگەر ئېرىم ئايقىزنى تولا ماختىمىغان ، مېنىڭ ئارامىمنى بۇزۇپ ئۇنىڭ گېپىنى تولا قىلمىغان بولسا ، مەن تېرە بۆلۈمىدىن جىمجىت قايتىپ چىققان بولار ئىدىم . ئايقىز پەقەت ئۆزىنىڭلا ئابرۇيى تۆكۈلدى دەپ ئويلايدىكەن ، شۇنچە كۆپ ئادەمنىڭ ئالدىدا ئېرىمنى تارتىۋالدىڭ دەپ سوقۇشۇپ يۇرۇش مەندەك بىر تەربىيە كۆرگەن ئايال ئۇچۈن قانچىلىك نومۇسلۇق ئىش ؟ مەن ئىز-زەت - ھۆرمىتىم ئۈچۈن ئەرز قىلىپ نەگە بارىمەن . خىزمەتداشلىرىمنىڭ «سارايكەنغۇ بۇ ، ئۆز ئېرىنى قارىلاپ ، ئېرىمنى تارتىۋالدىڭ دەپ خەق بىلەن سوقۇشقۇچە ئۆلۈۋالسىچۇ» دېگەن گەپلىرىنى ئاڭلاپ قالغان چاغلىرىمدا مەن يۇتقان ئازابلارنىڭ بەدىلىنى كىم تۆلەيدۇ . تۇنۇگۈن باشلانغۇچ مەكتەپ ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتاتتىم ، مەكتەپ ئالدىدا گازىر ساتىدىغان بىر ئايال يەنە بىر گازىرچىنى «ئۆتۈپ بارە ، ئەرگە يارىمىغان پاسكىنا» دەپ تىللاۋېتىپتۇ . بۇ گەپلەرنى خۇددى ماڭا دارىتىملاپ ئېيتىۋاتقاندەك بىئارام بولۇپ كەتتىم .

— ھە ، يەنە نېمە غەمگە پېتىپ كەتتىڭىز ، يەنە شۇ ئىشلار

كاللىڭىزغا كىرىۋېلىۋاتامدۇ؟ بولدى ئويلاۋەرمەڭە ، پۇرقەت بىلەن ئەپلىشىپ قالغانسىلەر ، بولمىسا بىز ئارىغا كىرەيلىمۇ؟— دېدى بىر بۆلۈمدە ئولتۇرىدىغان ساتتاركام يېنىمدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ .

— ھېچنېمە قىلماڭ ، پەقەت ئايالىڭىزنىڭ ئالدىدا باشقا ئايالالار-نى ماختىماڭ .

بۇ گەپنىڭ ئاغزىمدىن قانداق چىقىپ كەتكىنىنى تۇيماي قاپتە-مەن ، بۇ گەپ بىلەن تەڭ قەلبىمدە ئۇزاق يىل بېسىلىپ يانقان غەزەپ ۋە ئازاب بىراقلا پارتلاپ بۇقۇلداپ يىغلاپ كەتتىم .

ۋىسالسىز سۆيگۈ

سالام سۈلھەت ! سېنى بۈرۈنقىدەك «سۆيۈملۈك» دەپ ئاتىمىغىنىمغا ھەيران بولۇۋاتقانسەن ؟ خېتىمنىڭ جاۋابىنى كۆڭلۈڭ تۈيۈۋاتقاندۇ ؟ !

سۈلھەت ! مەن تەقدىرنىڭ ئاجايىپ ئورۇنلاشتۇرۇشلىرىنىڭ بار-لىقىغا ئىشىنەتتىم . بىراق ، سېنىڭ — مەن دۇنياغا تۆرىلىپ ئەڭ يالقۇنلۇق ، ئەڭ سەمىمىي ، ئەڭ پاكلىق بىلەن سۈغىرىلغان ھېسسىيا-تىم بىلەن ياخشى كۆرگەن كىشىنىڭ بەكمۇ كېچىكىپ سۆيگۈ ئىزھار قىلىشىنى ئويلىمىغانىدىم . سېنىڭ خېتىمنى ئوقۇپ ، بۇندىن بەش يىل بۇرۇنقى كۈز كۈنلىرىنىڭ بىرىدە ئۆز ئارزۇيۇمغا قارشى ھالدا قەلبىمنىڭ ئەڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىغا كۆمۈۋەتكەن ئاشۇ پاك تۈيغۇلىرىم ، ئاشۇ قاينىق ھېسلىرىم قايتىدىن قوزغىلىپ ، قەلبىمدە باشقىچە غەلىيان كۆتۈردى .

تەقدىر نېمانچە ئادالەتسىزدۇ ؟ ! ئەگەر سەن كۆڭلۈڭنى بۇندىن بەش يىل بۇرۇن ئىزھار قىلغان بولساڭ - ھە ! ئۇ چاغدا مەنمۇ بۇنداق قىسمەتكە دۇچ كەلمىگەن ، بىرچاغلاردا زارىقىپ كۈتكەن خەتكە قاراپ تەڭلىكتە قالمىغان بولاتتىم . ياق ! سۈلھەت ، سەندە گۇناھ يوق ، ئۇ چاغلاردا بىز تېخى ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتكۈزۈش ئالدىدىكى ئوقۇغۇچى-لار ئىدۇق . شۇڭا ، گەرچە ھەر ئىككىمىزنىڭ قەلبىدە ئاتەشتەك ھارارەتلىك سۆيگۈ ئۇچقۇنلىرى يانغان بولسىمۇ ، ئۆزئارا سىر يوشۇ-رۇپ يۈرگەنىدۇق . سەن خېتىڭدە مېنى شۇ چاغدىلا ياخشى كۆرىدىغا-لىقىڭنى تەن ئېلىپسەن . گەرچە مەن ئاشۇ چاغدىلا سېنى ئۇنتۇپ كەتمەكچى بولغان بولساممۇ ، لېكىن ساڭا تەلپۈنۈپ تۇرغان يۈرىكىم-نىڭ يوشۇرۇن كۆيۈشلىرى ئۇزاق تۇنلەردە ساڭا ھەمراھ بولدى .

خىيالىمدا دائىم يىرىك قارا چاچلىرى كەينىگە تارالغان ، ئاق يۈز-
لۈك ، كەڭ پېشانە ، نۇرلۇق كۆزلىرىدىن ئەقىل - ئىدراك ئۇرغۇپ
تۇرغان ، دائىم تەنھەرىكەتچىلەر كىيىمى كىيىپ يۈرىدىغان ئېگىز
بويلۇق بىر بالا گەۋدىلىنەتتى . ئۇزۇمنىڭ سېنى ئۇنتۇش ئۈچۈن
كۆرسەتكەن تىرىشچانلىقلىرىم ھېچ ئۇنۇم بەرمىگەن ، بەلكى شۇ «ئۇن-
تۇش» سېنى دائىم ئەسلەتكەنىدى . خىيالىمدا سەن بىلەنلا ياشايتتىم .
ئەمدى بىلسەم ، مۇھەببەت ئوتى ھىجران دەلىرىدە تېخىمۇ يالقۇنلاي-
دىكەن . گاھىدا ئاسماننى قارا بۇلۇتلار قاپلاپ ، جۇت - شۈرغان
بولۇۋاتقان كۈنلەر ساڭا گۈزەل ، يېقىملىق تۇيۇلىدىكەن . گاھىدا
قۇياش پارلاپ ، گۈللەر ئېچىلىپ ، بۇلبۇللار سايراپ تۇرغان كۈنلەر
ساڭا قاراڭغۇ ، زۇلمەتلىك تۇيۇلىدىكەن . بۇ ئۇچ يىلدىن بۇيان مەن
ئۆز جىددىيچىلىكىم تۈپەيلى سېنى «ئۇنتۇغان» ، بۇرۇنقىدەك ياش
تۆكمىگەن ، ھازىرقى كۈنلىرىمگە قانائەت قىلىپ ، ھەممىسى تەقدىر-
نىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى ، دەپ تەقدىرگە تەن بەرگەنىدىم . تۆت كۈن
بۇرۇن سېنىڭ سۆيگۈ خېتىڭنى تاپشۇرۇپ ئېلىپ ، بىرچاغلاردىكى
قاينىاق ھېسسىياتىمنىڭ تېخى يوقالمىغانلىقىنى ھېس قىلدىم .

شۇ تاپتا جاھاننى تىترىتىپ ژارقىرىغۇم ، كائىناتنى قۇچاقلاپ
يىغلىغۇم ، ئارماندا قالغان ياشلىقىمنىڭ بەش يىلدىن بۇيانقى يوشۇ-
رۇپ كەلگەن ئازابلىرىنى پۈتۈن دۇنياغا جاكارلىغۇم كەلدى .

بىلەمسەن سۇلھەت ، شۇ تاپتا كۆز ياشلىرىم قانچىلىك ئېقىۋاتە-
دۇ ؟ خېتىڭنى تاپشۇرۇپ ئالغان تۆت كۈندىن بۇيان ھەر كۈنى قەلەم
تۈتۈپ ، ئۇزاق ئولتۇرۇپ بىرنەرسىلەرنى يازىمەن - دە ، يىغلاشقا
باشلايمەن . شۇ تاپتا ئۇيقۇسىزلىقتىن باشلىرىم يېرىلغۇدەك ئاغرىماق-
تا . بىراق ، مەن يەنىلا يىغلاپ ئولتۇرۇپ خەت يېزىۋاتىمەن . بۇلار-
نىڭ ھەممىسى سەمىمىي ، يالقۇنلۇق ، ئەمما پىغانلىق ، ۋىسالسىز
سۆيگۈمنىڭ قۇدرىتىدىن بولۇۋاتىدۇ . ھازىر شۇنى تېخىمۇ ئېنىق
ھېس قىلدىمكى ، مەن پەقەت سېنى ، پەقەت سېنىلا ياخشى كۆرۈپ
كەپتىمەن . بىراق ، تەقدىرىمىز شۇنداقمۇ - قانداق ، بىزنىڭ سۆيگۈ-
مىز تاغدىن بۇيۇك ، دېڭىزدىن چوڭقۇر ، قۇياشتەك ھارارەتلىك ، ئانا

سۈتىدەك پاك بولسىمۇ ، مەڭگۈ ۋىسالغا يېتەلمەيدىغان ئوخشايدۇ . شۇ تاپتا تۇنىنىڭ جىملىقىنى بۇزۇپ قايسىدۇر بىر ئولتۇرۇشلاردىن قايتقان بىراۋلارنىڭ ئېيتىپ كېلىۋاتقان ناخشىسى ئوچۇق تۇرغان بالكونىنىڭ دېرىزىسىدىن ئۇچۇپ كىردى :

«ئانام مېنى تۇغقاندا ،
ئاق يۈگەككە يۈگىگەن .
ئۆمرى ئۇزۇن بولسۇن دەپ ،
بەختى بولسۇن دېمىگەن . »

بۇ ناخشىنى مەن كىچىكىمدىن تارتىپ بىلەتتىم . تەنەپپۇس ۋاقتىدىكى «ياغلىق تاشلاش» ئويۇنلىرىدا يېڭىلگىنىمدە دائىم مۇشۇ ناخشىنى ئېيتىپ بېرەتتىم . يېزىدىكى چېغىمدا ھەر كېچە دېگۈدەك بۇ ناخشا گويا تۇگىمەس ناخشىدەك ئۆيىمىزنىڭ دېرىزىسىدىن ئۇچۇپ كىرەتتى . ئۇ چاغلاردا مۇشۇ ناخشىنىڭ مۇڭلۇق مېنىڭ پىغانلىق قەلبىمنى ئېزىپ ، كېچىچە ياستۇقۇمنى ھۆل قىلىپ چىقىشىمغا سەۋەبچى بولغانىدى . شۇنىڭ ئۈچۈنمىكىن ، بۇ ناخشا ماڭا بۇ شەھەردە ئەمەس ، بەلكى يىراقتا قالغان بىزنىڭ يېزىنىڭ چېغىر يوللىرىدا ئېيتىلىۋاتقاندەك ، تۇن قوينىنى يېرىپ يىراقلاردىن ئۇچۇپ كېلىۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى . ناخشا بىلەن تەڭلا تاغدەك ئېگىز غارام ئۇستىگە چىقىۋېلىپ ئارا بىلەن بۇغداي باغلىرىنى ئەپچىلگىنە سانجىپ ئېلىپ ، بېشىدىن ئېگىز كۆتۈرۈپ ، پۇتى ئاستىدىكى باغلار دۆۋىسىگە تىزىۋاتقان ، ئايدىڭدا ساپسېرىق بۇغداي غوللىرىنى قامالالاپ تۇتۇپ ، ۋارسىلدىتىپ ئورما ئورۇۋاتقان ، سەلكىن شامالدا توپانىنى ئاسمان - پەلەك ئېتىپ سورۇق سورۇۋاتقاندەك بەردەم ، ئېگىز دېھقان يىگىت كۆز ئالدىمغا كېلەتتى .

سۈلھەت ، مەن ھازىر بىر بالىنىڭ ئانىسى ، سەن بۇنى بىلىسەڭ ئىدىڭ ،چەت ئەلدىكى ئالىي بىلىم يۇرتىدا ئوقۇپ كەلگەن ، بەختىپەشانىسى ئوڭ كەلگەن بىر يىگىت تۇرۇپ مەندەك بىر ئايالغا بۇ

تەلەپنى قويماس ئىدىك . سەن مېنىڭ تۇرقۇمغا قاراپ ، بۇنىڭدىن بەش يىل بۇرۇنقى مەن ياخشى كۆرىدىغان قىز دەپ ھېسابلىدىڭ ، مېنىڭ رېئاللىقنى يوشۇرغۇم ، ئۆزۈم سۆيگەن كىشىنى ئالداپ ساختىپەزلىك بىلەن ئۇنىڭ مۇھەببىتىگە ئېرىشكۈم يوق . مەن ساڭا ھەممىنى ، مەندىن خەۋەرسىز قالغان چاغلىرىڭدىكى ھەممە ئىشنى سۆزلەپ بې-رەي .

بىز ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتكۈزگەن يىلى دادام مېنى ئالىي مەك-تەپ ئىمتىھانىغا قاتناشتۇرمىدى ، «بولدى ، مۇشۇ ئوقۇغىنىڭمۇ يې-تەر . قىز بالا دېگەننى باشقىلار باقىدۇ» دېدى . توۋا ! قورساقنىڭ ئاچلىقىنى تولدۇرۇش مۇمكىن ، لېكىن مەنىۋى ئاچلىقنى تولدۇرۇش ئۇچۇن بىر كۇن كېچىكسە ، ھازىرقى ئۇچقاندەك كېتىۋاتقان تەرەققە-يىات دەۋرىدە قانداق ئاقىۋەتلەرنىڭ كېلىپ چىقىشىنى بەزى ئاتا - ئانىلار نېمىشقا ئويلىمايدىغاندۇ ؟ !

مەن ئۆمرۇمدە تۇنجى قېتىم دادامنىڭ بۇيرۇقىغا قارشى چىق-تىم . دادام ئاچچىقتىن يېرىلغۇدەك بولۇپ : «تېخى ماڭا گەپ ياندۇر-غۇدەك بولدۇڭمۇ ؟ ساڭا تىل چىقارغان ، سېنى گۇركىرەتكەن ئاشۇ مەكتەپ . مەن ئەمدى سېنىڭ مەكتەپكە بارغىنىڭنى كۆرەي» دەپ ئوقۇش ماتېرىياللىرىمنىڭ ھەممىسىنى يېلىنجاپ ئوت كۆيۈۋاتقان ئوچاققا تاشلىدى . مەن دادامنى — مېنى دۇنياغا ئاپىرىدە قىلغان دادامنى غەزەپ بىلەن ئىتتەردىم - دە ، دەھشەت بىلەن چىرقىرىغىنىم-چە ئۆزۈمنى ئوچاققا ئاتتىم . كۆيۈۋاتقان ئوچاققا قولۇمنى تىقتىم . ئاھ ! مېنىڭ قول كۆيدۇرۇپ ئېرىشكىنىم نېمە بولدى ؟ چالا كۆيگەن كىتاب ۋاراقلىرى ، تېخى تەلتۆكۇس ئۆۋلىپ كەتمىگەن قەغەز كۆيۈكلىرى..... ئوتتا كۆيگەنلىرى مېنىڭ كىتابلىرىم ئەمەس ، يۇرىكىم ، ئارزۇ - ئارمانلىرىم ئىدى ! مەن شۇ چاغدا بىلدىمكى ، ھېلىقى ئون يىللىق مالىمانچىلىقتا مىللىتىمىزنىڭ قىممەتلىك مەدە-نىيەت مىراسلىرىنى كۆيدۇرگەنلەر دادامغا ئوخشاش ئىلىم - مەرىپەت-نىڭ قىممىتىنى چۈشەنمەيدىغان ياۋۇز تەلۇلەر ئىكەن .

مەن دادامنىڭ نېمە ئۈچۇن بۇنداق قىلغىنىنى كېيىنرەك بىل-

دىم . دادام قاساپ ئىدى . ئۇ شۇ ۋاقىتتا يېگىدىن بېيىغان بىر باي چارۋىچى بىلەن تونۇشۇپ ئېلىم - بېرىم قىلىپ يۈرۈشكەنىكەن . ئۇ چارۋىچى بىر كۈنى دادامغا : «قىزىڭنى ئوغلۇمغا بەرسەك» دەپتىكەن ، دادامنىڭ بېشى كۆككە يېتىپتۇ . چۈنكى ، ئۇنىڭ بىلەن قۇدا بولسا دادامنىڭ تىجارىتى ئۇچۇن پايدىلىق - تە . مەن بۇ سودا ئارىلاشقان ئىكاھقا قەتئىي قارشى تۇردۇم . ھەتتا : «ئۆلۈۋالىمەن . يېزىلىق ئاياللار ئىشخانىسىغا ئەرز قىلىمەن» دەپ تەھدىت سالدىم . بىراق ، مەن ئۆلۈۋالمىدىم ، ئەرزمۇ قىلمىدىم ، مەن بۇ تويغا قوشۇلدۇم . مېنىڭچە ، ئىرادىلىك ئادەمنى ئەگەر ئىنسان قېلىپىدىن چىققان ۋەھ-شىي ئۇسۇللار بىلەن قىينىسا ، ئۇ ئۆز پىكرىدە تېخىمۇ چىڭ تۇرىدىكەن . بىراق ، كۆپلىگەن ئادەملەر ئوتتۇرىغا چۈشۈپ ئۇزۇلدۇرمەي نەسىھەت قىلىۋەرسە ، ئۇ ھېچبولمىسا ئىدىيە جەھەتتىن تەۋرەپ قالىدىكەن . بۇ خۇددى مومام ئېيتقان چۆچەكتىكى بوران قانچە كۈچەپمۇ سالدۇرالمىغان جۇۋىنى ئاپتاپنىڭ ناھايىتى تېزلا سالدۇرۇۋەتكىنىدەك بىر ئىش ئىكەن . ماڭا شۇ 3 — 4 ئايدىن بېرى نەسىھەت قىلىمغان تۇغقانلار ، قولۇم - قوشنىلار ، ھەتتا مەن ئەرز قىلىمەن دەپ ئىشىنىپ يۈرگەن يېزىلىق ئاياللار ئىشخانىسىنىڭ باشلىقى قالمىدى . ئۇلار يېگىتنىڭ پەزىلىتىنى كۆككە كۆتۈرۈپ ، تويدىن كېيىن مېنى ھەتتا پۇل تۆلەپ ئوقۇتىدىغانلىقلىرىنى دېيىشتى . گەرچە مەن شۇ چاغدا سېنى يەنىلا ياخشى كۆرىدىغان ، سېنىڭمۇ مېنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىڭنى بىلىدىغان بولساممۇ ، لېكىن ئارىمىز ئېچىلمىغانىدى . مەن ساڭا بولغان مۇھەببىتىمنىڭ ساماۋى مۇھەببەت بولۇپ قالغانلىقىنى ھېس قىلدىم . مەن ئىلاجسىز تويغا قوشۇلدۇم . توي يېقىنلاشقانسېرى مېنى قايغۇ - ئەلەم باستى . ئۆزۈمنىڭ رازىلىق بېرىپ قويغىنىمغا ئاچچىقىم كېلەتتى . يېنىۋالاي دېسەم ھەممە تەييارلىقلار پۈتۈپ بولغان . يېگىت تەرەپنىمۇ ، ئاتا - ئانامنىمۇ ئوسال ئەھۋالدا قالدۇراتتىم . ئۇنىڭ ئۇستىگە سەن ئۇن - تىنسىزلا ئوقۇشقا كەتتىڭ - دە ، ماڭا ھەمدەم بولغۇدەك خېتىڭمۇ كەلمىدى ، ئاخىر تويۇم بولدى . توي كۈنى يىغلىغان يىغامغا دوستلىرىم ھەيران بولۇپ :

«ئۆزۈڭ خالاپ قىلدىڭغۇ ؟ يەنە نېمىگە يىغلايسەن ؟ نازلىنىشمۇ لايىقىدا بولسۇن» دېيىشتى . بىر قىزنىڭ پۇل - مال ئالدىدا ئېتىبارسىز قارالغان ئالتۈندەك ساپ ھېسسىياتىغا ، خارلانغان ياشلىقىغا بولغان ئېچىنىشى ئۇلارغا «نازلىنىش» بولۇپ تۇيۇلۇۋاتاتتى .

يولدىشىم مەمتىمىن باشقىلار ئېيتقاندەك ياخشى يىگىت ئىدى . ئۇ بىر قېتىم ئۆيلەنگەن ، ئايالى تۇغۇتتا ئۆلۈپ كەتكەنىكەن . ئۇ ئائىلە ئەخلاقىغا دائىر ئىشلاردىن خەۋەردار بولغاچقىمۇ مېنى ناھايىتى ئىززەتلەيتتى .

دۇنيادا يېشىلمەيدىغان سىر ، چىقمايدىغان قىر يوق . مېنىڭ سىرىمنىڭ پاش بولۇشىغا كۈندىلىك خاتىرەم سەۋەبچى بولدى . بۇ بىز ئەمدى بىر بالىلىق بولغان چاغ ئىدى . ئۇ كۈنى مەن ئاپامنى يوقلىغىلى كەتكەنىدىم . قايتىپ كەلسەم ئۆي مالىماتاڭ قىلىنغان . مېنىڭ نەچچە ۋاقىتتىن بېرى ساندۇقۇمنىڭ تېگىدە ساقلاۋاتقان كۈندىلىك خاتىرەم ۋاراقلىرى ئاجراپ يەردە ياتاتتى . كۆز ئالدىم قارائۇغۇلاشتى . ئىشىنىڭ ئاقىۋىتىنى ئويلاشقا جۈرئەت قىلالماي تامغا يۆلىنىپ قالدىم . بۇلۇڭدا بېشىنى چاڭگاللاپ ئولتۇرغان مەمتىمىن ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ ، قولۇمدىن بالىنى زەرب بىلەن تارتىپ ئالدى - دە : «ئۆيدىن چىق !» دەپ ۋارقىرىدى . مەن ئۆمۈر بويى بىرلا ، بىرلا ئادەم بىلەن ئۆتۈشنى خالايتتىم . ئۇنىڭدىن ئايرىلىپ قايتا ياتلىق بولۇش مېنىڭ نەزىرىمدە چوڭ ئەخلاقسىزلىق ئىدى . شۇڭا ، مەن ئۇنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ يىغلىدىم . بۇندىن كېيىن مەن ھەرگىزمۇ باشقا ئويلاردا بولمايمەن دەپ قايتا - قايتا يېلىندىم . ئۇ مېنىڭ يىغلىرىمدىن تەسىرلەندىمۇ - قانداق ، جىم بولۇپ قالدى . شۇ كېچىنى بىرىمىز يىغا بىلەن ، بىرىمىز ئاچچىق خورلىنىش بىلەن ئۆتكۈزدۇق . دۇتار-نىڭ ئۇلانغان تارىدىن چىققان ساز ھېچقاچان جارانلىق ، يېقىملىق بولمايدۇ . مېنىڭ ساڭا بېغىشلانغان سىرلىرىمنىڭ پاش بولۇشى يولدىشىمنىڭ قەلبىنى زەدە قىلغانىدى . شۇڭا ، شۇ ئىشتىن بىر ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىن ئۇ ماڭا : «مېنى قىلچە ياخشى كۆرمىگەن بىرى بىلەن ئۆي تۇتۇپ ، ئۆزۇمنىمۇ ، باشقىلارنىمۇ ئازابلاشنى خالىمايمەن ،

ئۆيدىن خالىغان نەرسەڭنى ئال ! ئاجرىشىپ كېتەيلى ، مەن بالىمنى يوقسەك مېھىر - مۇھەببەتتىن تۇغۇلدىمكىن دېسەم ، ئۇ ئاچچىق ئەلەم - ھەسرەتتىن تۇغۇلۇپتىكەن . ماڭا مۇشۇ بەختسىزلىكىمنىڭ يادنامىسىنى قالدۇرۇپ كەت ! » دېدى . مېنىڭ بۇ ئۆيدىكى بىساتلاردا نېمە ھەققىم بار ئىدى ؟ ئاددىيسى ، مەن ئۇنى ئۆمۈرلۈك ھەمراھىم سۈپىتىدە ياخشى كۆرۈپ باقتىممۇ ؟ شۇنداق تۇرۇقلۇق ، قايسى يۈزۈم بىلەن ئۇنىڭغا تەئەللۇق نەرسىلەرگە قول تەگكۈزىمەن ؟

مەن ھېچنېمە دېمەي ، قۇلىقىمدىكى تويلۇق ھالقىنى ئېلىپ : «بۇنى قىزىمىز چوڭ بولغاندا سالسۇن ! » دەپ بۆشۈكىنىڭ بېشىغا قىستۇردۇم . ئەمەلىيەتتە مەن بۇ ئۆيگە ئاشۇ ھالقىنىڭ قىممىتىچە - لىكمۇ كۆڭۈل قويمىغانىدىم .

مېنىڭ ئاجرىشىش قەغىزىنى كۆتۈرۈپ كەلگىنىمنى كۆرگەن ئاپام داڭ قېتىپ قالدى . دادام بولسا بارلىق ئارزۇ - ئۈمىدلىرى سۇغا چىلاشقاندەك سالپىيىپ كەتتى . مەن مەمتىمىن بىلەن كېلىشىۋالغىنىمىز بويىچە : «ئۇنىڭ ماڭا كۆڭلى چۈشمەپتۇ » دېدىم . ئاپام بىرنەچچە كۈنگىچە : «نېمە ؟ ئاشۇ تاغ شامىلى يەپ كەتكەن قارىلاقنىڭ مېنىڭ لەھەلدەك سۈزۈك قىزىمغا كۆڭلى چۈشمەپتىمۇ ؟ » دەپ قايناپ يۈردى . مەن ئۇنىڭدىن ئايرىلغىنىمغا ئەمەس ، 19 يېشىمدىلا تۇل خوتۇن بولغىنىمغا ئېچىنىپ ھازىرغىچە ئازابلىنىمەن . بۇلارنى ئاز دېگەندەك ، كېيىن بىرنەچچە يەردىن ئەلچى كەلدى . مەن قەتئىي رەت قىلدىم . ئاتا - ئانامۇ ئىلاجسىز زورلىمىدى .

بىرچاغلاردا «باشقىلارغا ھاپاش بولۇشنى ئەمەس ، باشقىلارنى ھاپاش قىلىپ مېڭىشنى » ئويلايدىغان مەندەك بىرسىنىڭ تەييارغا ھەييار بولۇپ ئولتۇرۇۋېرىشى ئۆزۈمگە ئېغىر كەلدى . شۇنىڭ بىلەن بىر سەيپۈڭغا شاگىرتلىققا كىردىم . شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە ھېلىقى مەن بىلەن بىر پارتىدا ئولتۇرىدىغان رازىيە كېيىم بۇيرۇتقىلى دۇكىنىمىزغا كىرىپ كەلدى - دە ، مېنى كۆرۈپ تۇرۇپلا قالدى . كېيىن : «ۋاي ، سەن رىزۋانمۇ سەن دوستۇم ! » دەپ قۇچاقلاپ كەتتى . «مەن سېنى ھېچقاچان كۆز ئالدىمغا مۇنداق ھالەتتە كەلتۈرۈپ

باقمىغانىدىم . رىزۋان ، ساڭا نېمە بولدى ؟ » دېدى ئۇ ماڭا ئېچىنىش ۋە ھەيرانلىق ئىچىدە قاراپ .

مەن بەختسىزلىككە ئۇچرىغان ئاشۇ كۆنلەردە ھېچكىمنىڭ بەختسىزلىكىنى يۇزۈمگە مۇنداق ئېنىق ئېيتمىغانىدى . دېمىسىمۇ ، رازىيەنىڭ ئىستۇدېنتلارغا خاس تۇرقى — پۇتىدىكى ئېگىز پاشنىلىق توپلىيى ، بېلىنى چىڭ قىسىپ تۇرغان نېپىز كۆڭلىكى ، يەلكىسىنى يېپىپ تۇرغان بۇدۇر چاچلىرى مېنىڭ دۇڭغاڭلى كۆڭلەك ئۇستىدىن نىمكەش چاپان ، پەس پاشنىلىق خەي كىيىپ ، ياغلىقنى چېكىلەپ تاڭغان تۇرقۇم بىلەن روشەن سېلىشتۇرما ھاسىل قىلغانىدى . مېنى كۆرگەن ھەرقانداق كىشى 19 ياشقا كىرگەن ، رازىيە بىلەن تەڭ ياشتىكى قىز دېمەيتتى . رازىيەنىڭ سۆزى ۋە ئۆزۈمنىڭ بىچارە تۇرقۇم قوشۇلۇپ ، مېنىڭ تېخى قاتمىغان يۈرەك يارامدىن قان سىرغىتىتى . ئەلەمگە چىدىماي رازىيەگە ئېسىلىپ قانغۇچە يىغلىدىم . ئۇ : «ئاداش ، تۇرمۇشتا ئۇنداق - مۇنداق ئوڭۇشسىزلىقلار بولۇپ تۇرىدۇ . ئادەم ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچرىغاندا ئۆزىنى تاشلىۋەتسە ئۇنى جەمئىيەتمۇ تاشلىۋېتىدۇ . قېنى ئوقۇۋاتقان چاغلاردىكى جۇشقۇنلۇقۇڭ ، ھەممىنى بېسىپ چۈشىدىغان ئۆتكۈرلۈكۈڭ ؟ ! بۇرۇن ئىمتىھانغا قاتنىشالمىغان بولساڭ ، ئەمدىچۇ ؟ تېخى سەن ئەمدىلا 19 ياشقۇ ! ؟ سەن جەمئىيەتكە يارامليق ئادەم بولساڭ ، بالاڭمۇ سېنىڭ نامىڭنى نەپرەت بىلەن ئەمەس ، پەخىرلىنىپ تىلغا ئالىدۇ » دېدى .

خۇدايىم مېنىڭ تەقدىرىمنى ئوڭشاشنى رازىيەگە پۇتۇپ قويغانمۇ - قانداق ، قەتئىي ئىرادىگە كېلىپ تەييارلىق سىنىپىدا ئوقۇدۇم . ئاقىۋەت ئىمتىھاندىن ئۆتۈپ ئالىي مەكتەپكە قوبۇل قىلىنىدىم . شۇ چاغدا غەيرىتىمنى ئۇرغۇتقان يەنە بىر غايىۋى كۈچ سەن ئىدىڭ .

مانا ئوقۇۋاتقىنىمغا ئۈچ يىل بولدى . ئۈچ يىل ھەممىدە ئىلغار بولۇپ باھالاندىم . بۇ قېتىم ئوقۇغۇچىلار مېنى ئۆزلىرىگە باشلىق قىلىپ سايلىۋېلىشتى . ئاپامنىڭ سۆزى بىلەن ئېيتقاندا ، ئەمدى مېنىڭ ئامىتىم كېلىۋاتىدۇ . ئاشۇ قوشلاپ كەلگەن ئامەتلەرنىڭ قاتارىدا سېنىڭ سۆيگۈگە لىق تولغان خېتىڭنى تاپشۇرۇپ ئالدىم . لېكىن ،

مەن بەش يىل ئىلگىرى ئىنتىزارلىق بىلەن كۈتكەن بۇ خەت مېنى خۇشال قىلالمىدى . ئەكسىچە ، ئۆتمۈشكە ئايلانغان غۇبارسىز قىزلىق ھاياتىمنى ئەسكە سېلىپ ، كۆڭۈل يارامغا تۇز سەپتى..... سۈلھەت ! مەن ئۆزۈمنى ئەمدى سەن بىلەن بىللە تەسەۋۋۇر قىلالمايمەن . توغرا ، ھەر ئىككىمىز مۇھەببەتكە ئېرىشەرمىز . لېكىن ، سەن ماڭا ھەربىر قارىغىنىڭدا ، ماڭا ساڭا ئوخشاش كۆزدە قارىغان يەنە بىر ئەرنىڭ بارلىقىنى — بولغىنىنى ھېس قىلساڭ بۇ مەن ئۈچۈن قانچىلىك ئازاب - ھە ! ؟

كەچۈر ، سۈلھەت !

تەلىپىڭنى ئازاب ۋە تەڭلىك ئىچىدە رەت قىلىمەن .

مەن ھازىر ئاشۇ تاغلىق يېزىدا قالغان قىزىمنىلا ، رازىيە ئېيتقاندەك ، قىزىم پەخىرلەنگۈدەك ئانا بولۇشنىلا ئويلايمەن .

مېنىڭ ئوماق قىزىم تاڭنۇر ھازىر دادىسى بىلەن ھېلىقى قوي باقىدىغان يايلاقتىكى كىگىز ئۆيدە ئۇخلاۋاتقاندۇ . بەلكىم سەبىي چۈشلىرىدە مېنى كۆرۈپ چۆچۈپ ئويغىنىپ دادىسىدىن مەن توغرۇلۇق تۈگىمەس سوئاللارنى سوراۋاتقاندۇ .مانا ، تاڭ سۈزۈلۈۋاتىدۇ . ھازىر جىمجىت تۇرغان يوللار جانلىنىدۇ . قىزىم تاڭنۇرمۇ ئويغىنىدۇ . ئۇ كىچىككىنە ئاياغلىرى بىلەن شەبنەم باسقان ئوتلاقنى دەسسەپ قۇياشقا قاراپ قۇياشتىن مېنى سورايدۇ.....

خوش ئەمدى سۈلھەت !

ساڭا بەخت تىلەپ :

رىزۋان

سەپلىغان يۇرەك

مەن بۇ يىل تولۇقسىز ئوتتۇرىنىڭ 2- يىللىقىغا كۆچتۇم ، 13 ياشقا كىردىم . مەن سىلەرگە مۇشۇ يازلىق تەتىلدە ئۆزۈم كۆرگەن ئىشلارنى سۆزلەپ بېرىمەن . سىلەر كىچىك بىر قىزنىڭ گەپلىرىنىڭ قانچىلىك قىزىقى بولار دېمەي ئاڭلاپ تۇرۇڭلار .

بۇ ، يېزا بازىرىدىن 16 كىلومېتىر يىراقلىقتىكى چەت كەنت . بۇ يەردە پەقەت باشلانغۇچ مەكتەپلا بار . يول يىراق بولغاچقا ، يېزىغا ، ناھىيەگە بېرىپ ئۆرلەپ ئوقۇيدىغانلار بەكمۇ ئاز . بۇ يەردە مېنىڭ بوۋام ، مومام بار . مېنىڭ كىچىك چاغلىرىم مۇشۇ كەنتتە ئۆتكەن . شۇڭا ، بۇ كەنتنىڭ ئىسمى چىقسىلا كۆز ئالدىمغا كۆچلۈك كۈن نۇرىدا چېنىققان بېجىرىم ، پارقىراق ، قىزىل يۈزلۈك ئاياللار ، قارا- قۇمچاق دوستلىرىم كېلىدۇ .

بۇگۈن بوۋام مېنى : «بىرەر ئاي يېنىمىزدا تۇرسۇن» دەپ ئاشۇ كەنتكە ئېلىپ ماڭدى . مەن بوۋامنىڭ ئېشەك ھارۋىسىدا ئولتۇرۇپ ، لايدىن ئۆيلەرنى ياسىغان ، چىنە - چەينەك پارچىلىرىنى تىزىپ ، يوپۇرماقلارنى سەي قىلىپ تاماق ئېتىپ ، لاتا قورچاقلارنى ئەللەيلەپ ئويىنىغان يەرلەرنى ، مەڭگەن - سامان دۆۋىلىرىگە يوشۇرۇنۇپ مۆكە- مۆكىلەك ئويىنىغان خاماتلارنى ئەسلەپ ھاياجانلىنىپ كېتىۋاتىمەن . ھارۋا ناھىيە بازىرىدىن يېزا بازىرىغىچە بولغان تاشيولدا ناھايىتى سىلىق كېتىۋاتاتتى . يېزا بازىرىدىن 20 مىنۇتچە ماڭغاندىن كېيىن ، ھارۋا ئىككى چېتى يوغان-يوغان سۇۋادان تېرەكلىك ، شېغىل تۆكۈل- گەن يولغا چۈشتى .

ئېسىمدە قېلىشىچە ، بۇ يول بۇرۇن توپىلىق يول ئىدى . يول بويىدىكى ئېتىزلىقلارغا قارىغىنىمچە ھارۋىدا چايقىلىپ كېتىپ بارا-

مەن . بىز بارىدىغان كەنت بىلەن يېزا بازىرى بىر تال يېشىل يېپ ئارقىلىق تۇتاشتۇرۇپ قويغان ئىككى يېشىل ياغلىققا ئوخشاش كۆرۈنىدۇ .

بىز مەھەللە ئىچىگە كىرگەندە ، بىر ئىشىك ئالدىدا يۈزلىرى كۆيە سۈركىگەندەك قاپقارا بىر ئايال تۇراتتى . يول بويىدىكى دەرەخكە باغلاپ قويۇلغان ئېشەك هارۋىسىدىن بىر ئادەم يوغان بىر قوينى ئىنجىقلاپ تۇرۇپ كۆتۈرۈپ ئالدى - دە ، هېلىقى ئايالنىڭ ئالدىغا ئەكېلىپ قويۇپ :

— ئاز بولۇپ قالدى ، كېيىنچە تەڭشۈپ-تەرىمەن ، رازى بولسىلا ، — دېدى .

بوۋام هارۋىدىن چۈشۈپ هېلىقى قارىۋاي ئايالغا سالام-تەزىم قىلغاندىن كېيىن ، قوي كۆتۈرگەن ئادەم بىلەن سالاملاشتى ۋە باغلاق-لىق ئېشەك هارۋىسى تەرەپنى ئىما قىلىپ :

— بۇ بالىغا نېمە دەرد كەلگەندۇ ؟— دېدى .

هېلىقى ئادەم مەيۈسلەنگەن هالدا :

— هەي..... بىر ئوبدان يۈرگەن بالا ئىدى ، قارىماملا ، ئىككى هەپتە بولدى شامالدارىپ قېلىپ..... قۇلىقىم ئاڭلىغانلىكى چارىلەر-نى قىلدىم ، داۋا بولمىدى . بۈگۈن بۇ يەرگە ئەكېلىشىم ، خۇدايىم مەدەت بەرسە ساقىيىپ قالسا — ..... دېدى .

مەن شۇ چاغدىلا هارۋىدا ياتقان 8 — 9 ياشلاردىكى بالىنى كۆردۈم ، بوۋام :

— هە ، بۇ يەرگە ئەكېلىپ ياخشى ئىش قىپتىلا . خۇدا بۈيرۇسا شىپالىق تاپىدۇ . ئۆيگە قايتىمەن دېمىسىلە ، كەچ قالىلا . يۈرسىلە ، قاراڭغۇدا بالا قىينىلىپ قالىدۇ ، — دېدى .

هېلىقى ئادەم سەل تۇرۇڭىلىپ :

— ئۆزۈممۇ شۇنى ئويلاپ تۇرۇڭاتاتتىم ، بوپتۇ ، بۈگۈنچە مۇشۇ يەردە قونای ، — دېدى .

— نېمە دەۋاتىلا ؟ ! مەن قوغدايدىغان ئادەملىرىمنى ئۇ يەرگە ئەۋەتىۋەتسەم ، سىلەر بۇ يەردە تۇنىسەڭلار ئادەملىرىم ئېزىپ كەتمەم-

دۇ ؟ ! كەچ قالسىلمۇ ئۆز ئۆيلىرىگە قايتسىلا ، بولمىسا بالا ساقىيال-مايدۇ ، — دېدى ھېلىقى قارا ئايال .

— بولىدۇ ، بولىدۇ ، بالا ساقىيىدىغانلا بولسا ئۆيگە قايتاي ، — دېدى قوي كۆتۈرگەن ئادەم جىددىيلەشكەن ھالدا ۋە باغلاقلىق ئېشەكنى يېشىشكە باشلىدى :

بىز سەل ئۇزاپ ماڭغاندىن كېيىن ، بوۋامدىن .

— «قوغدايدىغان ئادەملىرىم» دېگىنى كىملەر بوۋا ؟— دەپ سورىدىم .

— جىنلىرى ، بالام ، جىنلىرى ، بۇ ئايالنى بىر كېچىسى جىن ئەپقېچىپ كېتىپ 40 كۈندىن كېيىن ئەكېلىپ قويغان . شۇنىڭ بىلەن كاتتا داخان بولۇپ كەتتى . ئوقۇغىنى بەك كېسىدۇ ، — دېدى بوۋام .

مەن قايىل بولماستىن :

— بىزگە مۇئەللىم تەبىئەت دۇنياسىدا جىن يوق دېگەن . بۇ ئايال ھەقاچان بىرەر يەرگە مۆكۈپ يېتىپ 40 كۈننى توشقۇزۇپ ، 40 كۈنگىچە ئۆزى گەپ جايلاپ كېلىپ خەقنى ئالداپ نەپ ئېلىۋاتقانىدۇ ! ؟ — دېدىم .

— ھاي قىزىم ، كۆپۈرلۈق قىلماڭ . توۋا دەپ ياقىڭىزنى چىشلەڭ . ئۇ ئايال شۇ تاپىنىڭ ئۆزىدە گېپىڭىزنى ئاڭلاپ تۇرىدۇ . سىزگە قەست قىلىپ قويمىسۇن يەنە ، — دېدى بوۋام تەشۋىشلىنىپ ياقىسىنى تۈتۈپ .

مېنىڭ يەنە خېلى بىرنېمىلەرنى دېگۈم بار ئىدى ، لېكىن بوۋامنىڭ ياقىسىنى تۈتقىنىچە بىرنەرسىلەرنى ئوقۇۋاتقىنىنى كۆرۈپ گەپ قىلمىدىم .

ھارۋىدىن چۈشكەندە پۈتۈن بەدىنىم چېقىۋەتكەندەك ئاغرىپ كەتتى . شۇ كېچىسى لايدەك يېتىپ كەتتىم . ئەتىسى كۈن ئۆرلىگەندىلا ئورنۇمدىن تۇرۇپ ھويلىغا چىقسام ، مومام :

— سىزنى كەپتۇ دەپ سەلىمە كىرىپتىكەن ، ئۇخلاۋاتقىنىڭىزنى كۆرۈپ چىقىپ كەتتى ، — دېدى .

سەلىمە دېگەن ئىسىمنى ئاڭلاپ ناھايىتى خۇش بولدۇم. ئۇ مومالارنىڭ تام قوشنىسىنىڭ قىزى، مېنىڭ بۇرۇنقى دوستۇم. ھېلىمۇ ئېسىمدە، ئىككىمىز كىچىك چېغىمىزدا ئىتئۈزۈمى تېرىپ يەپ قوناقلىقتا يۈرسەك، بىر ئادەم تۇتۇۋېلىپ، «كۆكباش ئوغرىلايدىغان شۇمىلار» دەپ قۇلاقلىرىمىزنى راسا سوزغانتى.

مېنىڭ يۈگۈرۈپ تالاغا ماڭغىنىمنى كۆرگەن مومام:

— توختاڭ قىزىم، — دەپ، چۈچىلىرى ئۈزۈن، چوڭ، قېلىن زەرلىك ياغلىقنى كۆتۈرۈپ چىقتى.

— ئارتىۋېلىپ چىقىڭ. ئامىنەنىڭ نېمە قىلغىنى بۇ، قولتۇقىغىچە يېڭى يوق كۆڭلەك كىيدۈرۈپ قويۇپتىغۇ بۇ بالىغا، — دەپ ياغلىقنى بېشىمغا چىگىپ قويدى.

بېشىمغا ئېغىر بىرنەرسە ئارتىپ قويغاندەك تۇيۇلۇپ كەتتى. «ئارتمايمەن» دېگۈم بار ئىدى، دېيەلمىدىم. مەندەك بىر مىنۇتمۇ جىم تۇرالمايدىغان كەپسىز قىزنىڭ كالتە چاچلىق بېشىغا چىققان ياغلىق سەلىمەنىڭ ئىشىكىگە يۈگۈرۈپ بارغۇچە ئاران تۇردى. كەينىمگە قارىسام ھېلىقى ياغلىق يەردە تۇرىدۇ. ئېلىپ سەلىمەنىڭ ھويلىسىدىكى باراڭغا ئىلىپ قويدۇم.

سەلىمە ئىككىمىز كۆرۈشۈپلا ئويۇنغا كىرىشىپ كەتتۇق. بىر-چاغدا ئىككىمىز ئاتلانچۇق ئويناۋاتساق، بىر توپ بالىلارنى ئەگەشتۈرۈپ فوتو ئاپپارات ئاسقان بىر كىشى كېلىپ قالدى.

— ماۋۇ ئادەم بىكارغا رەسىم تارتىۋاتىدۇ، — دېيىشتى ئولىشىپ ۋالغان بالىلار ۋاڭ - چۇڭ قىلىشىپ.

راست، دېگەندەك ھېلىقى ئادەم بىزنىمۇ رەسىمگە تارتماقچى بولدى. بىز دەققەتتە تۇرۇۋېدۇق، رەسىمچى سەلىمەگە:

— ئىككىڭلار ئويۇنۇڭلارنى ئويناۋېرىڭلار، سىز ياغلىقىڭىزنى ئېلىۋېتىڭ، بەك چوڭ كۆرۈنىدىكەنسىز، — دېدى.

سەلىمە بېشىغا قولىنى ئۈزىتىپ توختاپ قالدى. رەسىمچىنىڭ قاراپ تۇرغىنىنى كۆرۈپ ياغلىقىنى ئاستا ئالدى - دە، خۇددى يالىڭاچ قالغاندەك ھۇپپىدە قىزىرىپ، ئەتراپقا ئولاشقان بالىلارغا ئەندىشە

بىلەن قاراپ :

— دادامغا دەيدۇ ، — دېدى .

— نېمىنى ؟ — دېدىمەن ھەيرانلىق بىلەن .

— ياغلىق ئارتمىدى دەپ ، — دېدى ئۇ يىغلامسىرىغان ئاھاڭدا . قايتىپ كېلىۋېتىپ ئۇنىڭغا :

— ياغلىق ئارتمىغانغىمۇ داداڭ خاپا بولامدۇ ؟ — دېسەم :

— ھەئە ، سەن بىلمەيسەن ، بۇ يەردە كىچىك قىزلارمۇ ياغلىق ئارتىپ يۈرىدۇ . كۆرمىدىڭمۇ ، ھەممىسىنىڭ ساڭا قاراۋاتقىنىنى ، بىز سەندەك يالاڭباش ، يەڭسىز قىسقا كۆڭلەكلەرنى كىيىپ يۈرەلمەيمىز ، — دېدى .

شۇ ئەسنادا ئالدى تەرىپىمىزدىكى كوچىدىن ۋاڭ - چۇڭ قىلغان ئاۋازلار ئاڭلاندى . كوچىدىكى بالىلارنىڭ ھەممىسى شۇ تەرەپكە قاراپ يۈگۈرۈشتى ، بىزمۇ يۈگۈرۈشتۇق . قىزىق - تە ، بارساق ، ئىشكىلىرى بىر - بىرىگە ئۇدۇلمۇئۇدۇل قورۇنىڭ ئىشكى ئالدىدا ئىككى ئايال بىر - بىرىنى تىللىشىۋېتىپتۇ . كۆك سىرلاقلىق دەرۋازا ئالدىدىكى ۋېجىك ئايال :

— ھەي پەس ، دۇئانە ، ئۆزۈڭنىڭ ئەسكىلىكىڭدىن قىزىڭ 18 ياشقا كىردى ، ئىشىكىڭگە بىرسى كەلمەي قېرى قىز بولۇپ ئولتۇرۇۋاتىدىغۇ ! ؟— دېدى .

قاشا ئالدىدىكى سوزۇنچاق يۈزلۈك ئايال قەھرى بىلەن :

— پېشانەڭنى سىلىۋېتىپ گەپ قىل . سەن خەقنىڭمۇچۇ پىتىلىنىپ قالغىنىڭغا ئىككى يىل بولدى . سېنىڭمۇ ئوغلۇڭ ساقلى بىر باغ بېدىدەك بولدى ، خوتۇن چىقماي يۈرمەمدۇ ؟— دېدى .

توۋا ! مېنىڭ ھەدەمۇ 18 ياشقا كىردى . مەكتەپتە ئوقۇيدۇ . تېخى بىز بىلەن «بەش تاش» ئوينايدۇ . 18 ياشقا كىرگەن قىز قانداقمۇ قېرى قىز بولسۇن . ھەدەمنىڭ چاچلىرى قاپقارا ، يۈزىدە بىرمۇ قورۇق يوق . ئۆتكەندە مەھەللىمىزدىكى بوستان دېگەن قىز توي قىلغاندا ، ئاپاملار : «ئەمدى 22 گە كىرىپتىكەن ، يەنە بىرنەچچە يىل تۇرۇۋالسىچۇ ، تېخى كىچىكتى» دېگىنىنى ئاڭلىغانتىم.....

تۇيۇقسىز بېشىمغا قاتتىق بىرنېمە تەگدى . كۆز ئالدىم قاراڭغۇ-لاشقاندەك بولۇپ ئولتۇرۇپ قالدىم . قارىسام ، ئاپپاق ساقاللىرى كۆكسىگە چۈشكەن ، بېشىغا يوغان سەللە ئورىغان بىر ئادەم ماڭا غەزەپلىك قاراپ تۇرىدۇ . شۇنداق قورقۇپ كەتتىم .

— گۆرىدىن توڭگۈز قوپقۇر جۈۋاينىمەك ، مۇنۇ كۆتمەك باشلىرىڭغا رومال سالساڭ بولمامتى ؟ ! دوزاخ ئوتى مۇشۇ كۆتمەك بېشىڭدىن تۇتىشىدۇ . ئۇنى ئاز دېگەندەك ، بىلەكلىرىڭنى بىر يەرلەرگىچە ئېچىۋاپسەن ! ؟— دەپ ھاسىسى بىلەن بىلىكىمگە نوقۇدى . ھاسا ئۇچىدىكى پارقىراق ئۈچلۈق تۆمۈر بىلىكىمگە ئاق ، ئىنچىكە سىزىقلارنى سىزدى . قورقىنىمدىن ھەم تاياقنىڭ ئاغرىتقىنىدىن ئۇن سېلىپ يىغلىۋەتتىم .

شۇ يىغلىغانچە ئۆيگە كىرىپ مومامغا :

— كېتىمەن ، ھازىرلا كېتىمەن ، — دېدىم .

مومام بىرمۇنچە چىرايلىق گەپلەرنى قىلىپ :

— ھېچبولمىسا بىر ھەپتە تۇرۇڭ . تۇنۇگۈن كېلىپ بۇگۈنلا كەتسىڭىز قانداق بولىدۇ ، — دەپ بىرھازا يېلىنىپ مېنى كەتمەسكە كۆندۈردى . ھېلىقى زەرلىك يوغان ياغلىقنى سەلىمەلەرنىڭ ئۆيىدىن ئاچقىپ ئارتقۇزۇپ ، ئۆزىنىڭ يوغان چاپىنىنى كىيدۈرۈپ قويدى . چاپاندىن كۆڭلىكىم بىرنەچچە سانتىلا چىقىپ تۇرىدۇ . خۇددى قۇيرۇقى يوق قۇشقىلا ئوخشاپ قالدىم . ھاسا تەگكەن ئورۇن ئىششىپ قاپتۇ . تۇتۇپ باقسام چىدىغۇسىز ئاغرىيدۇ . مېنى ئۆزىنى ماختايدىكەن دەپ قالماڭلار . مېنى ئاپام - دادام «كەنجەم» دەپ بەك ياخشى كۆرىدۇ . خېلى «گۇناھ»لارنى ئۆتكۈزسەممۇ كەچۈرۈۋېتىدۇ . مېنى ساۋاقداشلىرىممۇ ، مۇئەللىملىرىممۇ ياخشى كۆرىدۇ . مەن مۇشۇ كۇنۇگىچە بۇگۈنكىدەك تىل - ئاھانەتكە ئۇچرىمىغانىدىم ، شۇڭا بەك ھار كەلدى . ھېلىقى ئاق ساقاللىق ، سەللىلىك ئادەمنىڭ غەزەپلىك قىياپىتى ، «گۆرىدىن توڭگۈز قوپقۇر جۈۋايىنىمەك» دەپ تىللىغىنى كاللامغا كىرىۋېلىپ كەچكىچە يىغلىدىم .

كەچلىك تاماق يەپ ئولتۇرساق ، شۇنچىلىك ئورۇق ، ئېگىز بىر

قىز ئالدىغا پەرتۇق تارتقان ھالدا يۇگۈرۈپ كىردى - دە ، يىغلاپ تۇرۇپ :

— جېنىم ساربخان ھەدە ،رەھمەتلىك ئانامنىڭ يۈز-خاتىرسى..... مېنى يوشۇرۇپ قويۇڭ ، ئابلەت قوغلاپ كېلىۋاتىدۇ ،— دېدى .

مومام ھودۇقىغان ھالدا ئۆينى كۆرسىتىپ :

— كارىۋات ئاستىغا — ..... دېدى .

قىزمۇ ئۆيگە كىرىپ كېتىشىگە ھويلا ئىشكى جالاقلاپ ئېچىلىپ سېمىز بىر ئايال بىلەن قارامتۇل بىر بالا كىرىپ كەلدى . سېمىز ئايال مومامغا چەكچىيىپ ، بۇرۇن چاناقلىرىنى لىپىلداتقان ھالدا :

— ھېلىقى قىرسا بىر چۆچۈرىلىك گۆش چىقمايدىغان جىن ئاۋىقى مۇشۇ ھويلىغا كىرگەندەك قىلىۋىدى ، قاياققا كەتتى ؟— دېدى .

مومام ئۆزىنى خاتىرجەم تۇتۇشقا تىرىشىپ :

— خاتا كۆرۈپ قالغان ئوخشايسىلەر ، بۇ ھويلىغا كىرمىدىغۇ ، نېمە بولغانتى ؟— دېدى .

— نېمە بولاتتى دەيسىلەر ساربخان ، پۇتۇن يۇرتتا ئابرۇيۇم بار ، خەلىچخان بۇۋى دېسە مەغرىبتىن مەشرىققىچە بىلىدىغان خوتۇن تۇرۇپ ئاشۇ يېتىم ئوغلاقتىن ئاھانەت ئاڭلايدىغان ھالغا چۈشۈپ قالدىم . باشتىلا ئۇ ئەبگارنى ئېلىپ بەرمەيمەن دېسەم ، مېنىڭ ماۋۇ ئەقلىگە ئۇماچ ئىچكەن بالام شۇ نېمىگە دۇم چۈشتى . مانا ، ئەمدى ئۆزىمۇ تويۇۋاتىدۇ . بىر ئاشنى جايلاپ ئېتەلمەيدۇ . خەپ ! تۇتۇۋالسام قېيىنئانىسىغا جاۋاب ياندۇرغانغا تويغۇزۇۋەتمىسەم خەلىچخان بۇۋى بولماي كېتەي ،— دەپ ، مومامنىڭ : «تاماق يەپ چىقىڭلار» دېگىنىگە قارىماي چىقىپ كەتتى .

ئەسلىي بۇ ئورۇق قىز خەلىچخان بۇۋىنىڭ كېلىنى ئىكەن . بۇ قىز بۇگۈن ئەتىگەن دۇئا قىلىنماستىن بۇرۇن داستىخان يېغىۋەتكەن «گۇناھى» ئۈچۈن قېيىنئاتىسىدىن بىرمۇنچە تىل-ئاھانەت ئاڭلىغىنىدىن سىرت ، يولدىشىدىن تاياق يەپتۇ . يىغلاپ يۇرۇپ دەككە - دۈككە ئىچىدە خېمىرنى سوغۇق سۇدا يۇغۇرۇپ قويۇپ-

تۇ . بۇنى كۆرگەن قېينىئانىسى تېخىمۇ ژارقىراپ - جارقىراپ تىللاپ كېتىپتۇ . قوشنىلىرى : «نېمە ئىش بولغاندۇ ؟» دەپ تامدىن قارىشىپ كېتىپتىكەن ، ئۇ خجالەت بولۇپ :

— ئاستاراق ژارقىرىسىلا ، مەن ئاڭلىسام بولىدىغۇ ، — دەپتىكەن ، قېينىئانىسى :

— ھە ، تېخى سەن ماڭا جاۋاب ياندۇرغۇدەك بولدۇڭمۇ ؟ سەن يېتىم ئوغلاقنى كېلىن قىلغانغا تويدۇققۇ ، — دەپ تېخىمۇ ژارقىراپ تىللاپتۇ . نەق شۇنىڭ ئۈستىگە يولدىشى كېلىپ قاپتۇ - دە ، يەنە قولىغا تاياق ئالغانىكەن ، بۇ بىچارە تاياقتىن قېچىپ بۇ يەرگە كىرىۋاپتۇ .

— ئاجرىشىپ كېتەي دېسەم بىر بالام بارىكەن ، — دېدى قىز يىغلاپ تۇرۇپ ، — كۆندە دېگۈدەك تىل - ئاھانەت ئاڭلايمەن ، تاياق يەيمەن . جېنىم ساڭىخان ھەدە ، بۇگۈن مېنى بىر كېچە قوندۇرۇۋالسىلا ، ئەتە ئاچچىقى يانغاندا چىقىپ كېتەي.....

ئەتىسى ئورۇق قىز رەھمەت ئېيتىپ چىقىپ كەتتى . مومام :

— بىچارە قىز ھېچنېمىنىڭ خوۋلۇقىنى كۆرمىدى . بۇ قىز كىچىك چېغىدىلا ئانىسى قازا قىلىپ ، يېتىمچىلىكتە چوڭ بولدى . قىزى يىغلاپ يۈرسە رەھمەتلىك تىلاخانىنىڭ روھى قانچە قورۇنغاندۇ ؟ — دەپ تۇراتتى ، تۇنۇگۈنكى ھېلىقى قارامتۇل بالا ئورۇق قىزنى ئالدىغا سېلىپ ، دۆشكەلەپ كىرىپ كەلدى - دە ، مومامغا سەت ھومىيىپ تۇرۇپ :

— ھەي خوتۇن ! سېنىڭ بېشىڭ نەدە ئاقارغان ؟ پۇتۇن يۈرتتا يۈزى بار بۇۋى ئانامغا تۇنۇگۈن يالغان ئېيتىشقا قانداق پېتىندىڭ ؟ پۇتۇڭ كۆرگە ساڭگىلىغاندا يالغانچىلىقنى كىم قويدى سەن قېرىغا !؟— دەپ ژارقىرىدى .

شۇ چاغدا ھېلىقى ئۆزىنى بۇۋىم دېۋالغان خەلىچىخان دەرۋازىنى ئۇلۇغ ئېچىپ كىرگىنىچە مومامغا :

— ئايلىناي ساڭىخان ، نېمە قىلغانلىرى بۇ ؟ مەھەللە - كويدا سىلىنى خېلى قۇلىقى يۇمشاق ، گەپ ئاڭلايدۇ دەپ يۈرسەك ، سىلىنىڭمۇ مۇڭگۈزلىرى ئىچلىرىدە ئوخشىمامدۇ ؟ خەقنىڭ كېلىنىنى

ئۆيلىرىدە قوندۇرۇپ تۇخۇم باستۇردىلىمۇ يا؟ — دېدى .

مومام تەمتىرىگەن ھالدا :

— مەرھۇم تىللاخان بىلەن كۆڭلىمىز يېقىن بولىدىغان ، سىلە-نىڭ كېلىنلىرى ئۆز قىزىمدەك . يېغلاپ كىرىپتىكەن ، ئوغۇللىرى-نىڭ پەيلى يانغاندا چىقار دەپ يوشۇرۇپ قويۇپتىمەن ، خاپا بولمىسە-لا ، — دېدى .

— ۋىيەي ، ئۇرغۇلۇقنى ئۇرۇپ بولۇپ ئاغرىتىمۇ ، دېگەندەك گەپ قىلىدىلىغۇ ، قىلغۇلۇقنى قىلىپ بولۇپ ئەمدى خاپا بولمىسىلا دېگەنلىرى نېمىسى؟ بۇ گەپلىرى ماڭا ئىشلىمەيدۇ جۇمۇ سارى-خان !— دېدى خەلىچىخان بۇۋى چالۋاقاپ .

مەھەللىدىكىلەرنىڭ ئارىغا كىرىشلىرى بىلەن جېدەل ئاران بە-سىقتى ، لېكىن خەلىچىخان بۇۋى :

— توي قىلغان ئايال بىرسىنىڭ ئۆيىدە قونسا ، شۇ ئۆيدە قايتا نىكاھ ئوقۇتۇپ ئەكىرمىسە بولمايدۇ . موللاملارنى چاقىرىپ ئۆيلىرىدە نىكاھ ئوقۇتۇپ بېرىدىلا ، — دەپ چىقىپ كەتتى .

خەيرىيەت . موللاملارغا ئاش ئېتىپ چاقىرىپ قايتا نىكاھ ئوقۇ-تۇپ كېلىنىنى ئاچقىپ بەردۇق .

مېھمانلارنى ئۇزىتىپ چىققان مومامنىڭ كەينىدىن تالاغا چىقىپ كۆڭۈرۈكتە تۇراتتىم ، بېشىمغا بىرنەرسە تەگدى - دە ، كۆزلىرىمگە ، ئاغزىلىرىمغا توپا قۇيۇلدى . كۆزۈمنى تۇتقىنىمچە چىرقىراپ يېغلاپ كەتتىم . مومام :

— نېمە قىلغانلىرى بۇ كىچىك بالىنى ، — دەپ مېنى ئېرىقتىكى سۇغا ئېڭىشتۇرۇپ يۇز-كۆزۈمنى يۇدى .

كۆزۈم ئېچىشىپ ئاغرىپ ، ئالدىمدىكى ھەممە نەرسە غۇۋا كۆرۈ-نۈپ كەتتى . قارىسام ، مومام ماڭا ئارتىپ قويغاندەك زەرلىك ياغلىقنى پېشانىلىرىنى يېپىپ ، ئېڭىكىدىن چىگىۋالغان بىر ئايال ماڭا قەھرى بىلەن چەكچىيىپ قاراپ تۇرىدۇ . ئۇنىڭ ئاۋازى بەكمۇ سەتكەن . مومامغا :

— بۇ جوغدا باش تۇنۇگۈن مەھەللىدە پاچاقلىرىنى يوتىلىرىغچە

ئېچىپ سەكرەپ يۈرىدۇ . بويىغا يېتىپ قالغان قىزنى كوچىغا شۇنداق قويۇۋەتكەن بارمۇ؟ بۇگۈن بېشىغا يەنە بىرنەرسە سالماي يۈرىدۇ . يۈرتتا بۇنداق ھاياسىزلار يۈرسە بەرىكەت تۇرامدۇ بۇ يەردە ، بەرىكەت ؟ !— دېدى .

مەن «بويىغا يېتىپ قالغان» دېگەن گەپنى سەل - پەل چۈشىنىدىمەن . مېنى مۇشۇ چاغقىچە ھېچكىم ئۇنداق دېمىگەنتى . مېنى تۇنجى قېتىم شۇنداق دەپ ئاتىغان بۇ خوتۇنغا ئۆچلۈكۈم كەلدى . لېكىن ، ئۇنىڭ تەلۈلۈك ، نادانلىق توزانلىرى باسقان يۈزىگە قاراشتىن قورقۇپ مومامنىڭ كەينىگە ئۆتۈۋالدىم .

ئەتىسى بوۋام - مومامنى تاشلاپ ئۆز ئۆيۈمگە قايتتىم . مەنغۇ ئۆزۈمنى قۇتقۇزۇپ يېنىپ كەلدىم . لېكىن ، 18 ياشقا كىرمەيلا تۇرمۇش قۇرۇشقا مەجبۇر بولىدىغان قىز-ئوغۇللار ، بىر كۈن سىرتتا قونۇپ قالسا قايتا نىكاھلىنىپ كىرىدىغان ئاياللار ، چېكىلەپ ياغلىق چىگىپ ، ئوشۇقىغچە ئۈزۈن كۆڭلەك كىيىپ يۈرىدىغان ، بالىلىق ئويۇنلىرىنىمۇ يۈرەكلىك ئوينىيالمايدىغان دوستلىرىم ، يالغان گەپكە ئالدىنىپ ، نەرسە-كېرەكلىرىنى داخان-باخشىلارغا بېرىۋېتىۋاتقان كىشىلەر شۇ يەردە قالدى ، بۇلارنى ئويلىسام يۈرىكىم سىقىلىدۇ .

پەردىسىز دېرىزە

مەن ئاشۇ دېرىزىدىن كۆندە سېنى كۆرۈپ تۇرىمەن . سەن دېرە-
زەڭگە نېمىشقىدۇر پەردە تارتمايسەن . بەلكىم شۇ دېرىزىدىن بولسىمۇ
سىرتنى كۆرۈپ تۇراي دەيدىغانسەن . مېنىڭ نەزىرىمدە سېنىڭ ئۆيۈڭ
چىرايلىق قەپەسكە ئوخشايدۇ ، سەن ماڭا شۇ قەپەستە تېپىرلاۋاتقان
قۇشتەك بىلىنىسەن .

مەن ھەر كۈنى سېنىڭ قازان ئەتراپىدا پىرقىراپ يۈرگەنلىكىڭنى
ئاشۇ پەردىسىز دېرىزىدىن كۆرۈپ تۇرىمەن . ئاپاڭ ئاغرىپ قالغاندا
بىر چىنە سۈيۇقئاشنى قاملاشتۇرۇپ ئېتەلمىگەن ئەتىۋارلىق قەدىرىيە
سەن شۇ ، شۇ تاپتا سەن بەلكىم يولدىشىڭنىڭ بۈيرۇقى بويىچە ئۇنىڭ
ھاراقكەش ئاغىنىلىرىگە ھەر خىل قورۇمىلارنى قورۇۋاتسەن بەل-
كىم .

ئەنە ، دېرىزىدىن يولدىشىڭنىڭ بېشى كۆرۈندى . بايا ئۇنىڭ بىر-
نەچچە ئاغىنىسىنى باشلاپ كىرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرگەنىدىم ، ئۇ
ساڭا قوللىرىنى شىلتىپ بىرنېمىلەرنى دېدى . سەن بىرەمدىلا جا-
ۋۇردا خېمىر يۇغۇرۇشقا باشلىدىڭ . شۇ چاغ مېنىڭ ئېسىمگە سېنىڭ
ئىشىكىڭلار ئالدىدىكى ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ دېگەن گەپلىرىڭ
كەلدى :

«خالىق ، بىزنىڭ يېزىدا ئاياللار شەھەرلەردىكىدەك ئەركىن ئە-
مەس ، ئۆتكەنده زۇمرەت ھەدەمنىڭ ئۆيىگە ئاشكۆكى سوراپ كىر-
سەم ، يولدىشى ئىككىسى ئەمدىلا ئېتىزدىن كېلىپ تۇرۇپتىكەن .
ياقۇپكام سۈپىدىكى كۆرپىدە ياتىپاشلاپ يېتىپ : ‹سوغۇق چاي
ئەكەل› دەپ بۇيرۇدى . بىچارە زۇمرەت ھەدەم ئېغىر ئاياغ تۇرۇپ
يەنە ماقۇل دەپ ماڭدى . كۆڭلۈم بىر قىسما بولۇپ كەتتى . يېزىدا

ئايالار جىسمانىي جەھەتتىن ئاجىز تۇرۇپ ئەرلەر بىلەن ئوخشاش ئېتىزدا ئىشلەيدۇ . ئۆيگە قايتىپ كېلىپ يەنە تاماق ئېتىدۇ ، كىر يۇيىدۇ ، توڭىمەس ئائىلە ئىشلىرىنى قىلىدۇ . شەھەردە بۇنداق تەتۇرىسى ئىكەن . ئۆتكەندە شەھەرگە سەيدۇللاكاملارنىڭكىگە كىرىپ ھەيران قالدىم ، ئۆينىڭ ھەممە ئىشىنى ئىككىسى تەڭ قىلىدىكەن ، شەھەرنىڭ ئايالىرى قىز بالىدەك ياسىنىشىپ ، ئولتۇرۇش ، ئويۇن ـتاماشىدىن قۇرۇق قالمايدىكەن . مەن ئۆزۈمنىڭ بۇ يېزىدا تۇغۇلۇپ قالغانلىقىمغا ئېچىنىمەن . خالىق ، كۆرۈڭاتسەن ، ئېتىزدا ئىشلەشتىن باشقا نېمە ئىش بار بۇ يەردە . كۇنلىرىمىز زېرىكىش ، ئىچ پۇشۇقى بىلەن ئۆتىدۇ . بىز ئىستىقبالىمىزنى ئويلىمامدۇق . مەن بۇ يەردە تۇرمايمەن . سەيدۇللاكاملارغا دەپ قويدۇم . شەھەردە بىرەرسىنىڭ بالا باقىدىغان ئىشى بولسا كىرىپ كېتىمەن . ئاپامىلار بۇنى ئۇقۇپ قاپتىكەن ، مېنىڭ تويۇمنى قىلىۋېتىشنىڭ كويىغا چۈشۈپتۇ . خۇشۇمنى كەتكۈزۈپ مېنى ئەلى قارىلاققا سايە قىلىۋاتىدۇ . ئۆتكەندە كەپىدە يالغۇز ئولتۇرسام ئەلى بىر تاۋۇزنى كۆتۈرۈپ ھىجىيىپ كىرىۋاتىدۇ ، قاپىقىمنىمۇ ئاچمىدىم . تاۋۇزنى ئوتتۇرىدىن ئىككى پارچە قىلىپ ، بىر پارچىسىنى تىلىپ مەن تەرەپكە سۈرگىلى تۇردى ، جۇدۇنۇم تۇتۇپ ، يېرىم كاسا تاۋۇزنى يۇزىگە ئېتىپ قېچىپ كەلدىم . مەن يېزىمىزدىكى باشقا ئايالارەدەك خەقنىڭ بۇيرۇقىغا بويسۇنۇپ ، ئۇنىڭغا توققۇز تەزىم قىلىپ ياشىمايمەن····· »

سەن ئوقۇغان چاغلاردا بەك جۇرئەتلىك قىز ئىدىڭ . بىر قېتىم ئاچچىقى يامان فىزىكا مۇئەللىمىمىز بالىلارغا قولىنى شىلتىپ سۆزلىگەندە ، بۇ ئىش ئۇچۇن سەن بالىلارنى پىكىر قىلىشقا ئۇندىگەنىدىڭ ، ھازىر ئېرىڭنىڭ ئۇستىدىن ئۇنسىز شىكايەتلا قىلىسەن ، سەن بەلكىم شەھەر ئايالىرىدەك ئەركىن يۈرىمەن دەپ ئويلىغان بولغىتىڭ ، لېكىن ئۇنداق يۈرەلمەيدىڭ . ئاتا ـ ئاناڭنىڭ بىر تال ئارزۇلۇق قىزى ئىدىڭ ، تۆت ئاكاڭ خۇددى سېنى قوغداشقىلا تۇغۇلغاندەك ، ساڭا كىم ئالايسا تىك تۇراتتى . كىچىكىمىزدە ئويناۋاتقان چاغلاردىمۇ ھامان ئەتراپىمىزدا ئاكىلىرىڭدىن بەرەرسى بولاتتى . ئاتا-ئاناڭ شۇنچە

ئارزۇلىغان ، ئاناڭ داۋىم دەپ يۇرىدىغان يەرگە ياتلىق بولۇۋاتقاندا ئەتىۋار بىلگەن كىشىلەر ئۇستۇڭدە تۇرمىدى .

بالا باققان ئۆيۈڭدىن غوجايىن ئايالىنىڭ تىل - ئاھانىتى ئاستىدا ئېغىر ئاياغ ھالدا ئۆزۈڭدىن 20 نەچچە ياش چوڭ كىشىگە نىكاھلىنىپ كەلدىڭ . سەن ئۇنىڭ ساڭا جەننەتتەك تۇرمۇش ئاتا قىلماقچى بولغان يالغان ۋەدىلىرىگە ئالدىنىپ ئۆزۈڭنى بېغىشلىغانىدىڭ . ئۇنىڭ كەينىدىن سەن ئۆزۈڭ ئارزۇ قىلغان قەۋەتلىك بىنادىكى ئۆيگە كەلدىڭ . سەن بۇرۇن : «بىنالاردا ئولتۇرسا ئەجەب ياخشى ، سەيدۇللا كاملار بىنادا ئولتۇرىدۇ » دەيتتىڭ . لېكىن ، سەن ئاۋۇ تارغىنا ئۆي ئۈچۈن نېمىنى قۇربان قىلغىنىڭنى بىلمىدىڭ . سەن ئۆيدىن چىقىپ ، يولىنىڭ ئۇ تەرىپى بىلەن مېڭىپ كۆكتات سېتىۋالغىلى بارىسەن . قانداق تېز بارغان بولساڭ ، شۇنداق تېز يانىسەن . سېنىڭ ھېيت - بايراملاردىمۇ سىرتقا چىققىنىڭنى كۆرمىدىم . كەچلىرى رېمونتخانىغا يانداش كىچىك ئۆينىڭ دېرىزىسىدىن سېنىڭ يەنە ئاشۇ ئۆيدە مىدىرلاپ يۈرگىنىڭنى كۆرىمەن . بەزىدە يېرىم كېچىلەرگىچە چىرىغىڭ ئۆچمەيدۇ . سەن ئارزۇ قىلغان راھەت شۇمۇ ؟ سەن بىلەن ئىككىمىز كىچىكىمىزدىن بىرگە ئويناپ چوڭ بولدۇق ، تەقدىر يەنە ئىككىمىزنى بۇ شەھەردە بىر كوچىغا ئەكېلىپ قويدى . ئارىلاپ ئۆيۈڭگە كىرگەن چاغلىرىمدا يولدىشىڭنىڭ «ھە ، سەھرالىق ، كىرىپ قاپسەنغۇ »دەۋاتقاندەك ھاكاۋۇر چىرايىنى كۆرەتتىم . پەقەت سېنىڭ كۆڭلۈڭ ئۇچۇنلا تىكەندە ئولتۇرغاندەك ئولتۇرۇپ ، بىر چىنە تامىقىڭنى زەھەرنى يېگەندەك يەپ قايتىپ چىقاتتىم .

ئىككى كۈن بۇرۇن ئەتىگەندە سەن رېمونتخانامغا كىرىپ كەلدىڭ . قولۇڭدىكى سولياۋ خالتىدا پىشۇرۇلغان ئىككى باش قوناق بار ئىدى . سەن ئۆزۈڭنىڭ يېزىنى سېغىنغىنىڭنى ، لېكىن بېرىشقا يۈزۈڭ چىدىمايدىغانلىقىنى سۆزلەۋاتقان چېغىدا ، ئاناڭنىڭ : «بىزنىڭ قەدىرىيە قوناققا بەك ئامراق ، ئەتىيازدا ئوتىغۇچىنى قولىغا ئېلىۋېلىپ باغدا بىكار يەر بولسىلا كولاپ قوناق تېرىيدۇ . يېزىچە چۆگۈننى كۆتۈرۈۋېلىپ سۇ قۇيۇپ چىقىدۇ . ئۇنىڭ قونىقى 9- ئايلاردا باش

چىقىرىپ ، دان تۇتماي مەدەك پېتى قېتىپ قالمىدۇ . تېخى شۇ مەدەك-
نى تەمە قىلىپ كۆندە بىر قېتىم بېرىپ قاراپ باقمىدۇ » دېگەنلىرى
ئېسىمگە كەلدى .

ساڭا تىكىلىپ قاراپ باقمىغىنىمغا ئۇزاق بولتىكەن . ئەسلىي
شەھەردە تۇرغان كىشىلەر ئاقىرىپ ، سەمرىپ كېتىدىغان ، سەن ئۇ-
نىڭ ئەكسىچە ياداپ ، قارىداپ ، ياڭاق سۆڭەكلىرىڭ چىقىپ قاپتۇ .
شالاڭلاپ بىر تۇتاملا قالغان چاچلىرىڭنىڭ ئارىسىدىكى بىرنەچچە تال
ئاقمۇ كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ . دېڭىزدەك تىنىق كۆزلىرىڭگە ھەسرەت لىق
تولغانىدى .

سەن شۇ چاغدا خىيالىمنى بىلىپ قالغاندەك :

— ئادەم قايتا تۇغۇلىدىغان ئىش بولسا ئىدى خالىق ، مەن
باشقىچە ياشاپ باققان بولاتتىم . تەقدىر ئەجەب ئادالەتسىزكەن ، —
دېگەنىدىڭ .

ساڭا ئادالەتسىزلىك قىلغىنى تەقدىرمۇ ؟ ئۆزۈڭمۇ ؟ ياكى باشقا
بىرىمۇ ؟ مەنمۇ ئېنىق بىلمەيمەن . ئىشقىلىپ ، ساڭا ئادالەتسىزلىك
بولدى .

شۇ كۈنى كەچتە مەن سېنىڭ ئىلتىماسىڭ بويىچە قىزىمايدىغان
بولۇپ قالغان توك دەزمىلىڭنى رېمونت قىلىپ بەرگىلى ئۆيۈڭگە
كىردىم . سەن ماڭا تاماق ئېتىپ ئەمدىلا ئالدىمغا ئەكېلىپ تۇراتتىڭ ،
ئۆيگە يوغان قورساق ئېرىڭ كىرىپ كەلدى ، ئىككىمىزنىڭ بىر ئۇس-
تەلدە تاماق يەۋاتقىنىمىزنى كۆرۈپ ئۇنىڭ چىرايى ئۆڭۈپ كەتتى :

— ھە ، غېرىب-سەنەملەر ، ئەجەب بىر-بىرىڭلارغا تويماي قارە-
شىپ ئولتۇرۇپ غىزالىنىپ كېتىپسىلەر ، — سەن قوڭالتاق رېمونت-
چىنىڭ نىيىتىنى بۇرۇنلا بىلەتتىم . سەن بىكار بۇ بىنانىڭ ئالدىدا
دۇكان ئاچمىغان . سەن بۇ سەھرالىقىڭنى قوغلىشىپ بۇ يەرگە كەل-
دىڭمۇ دەيمەن . ئالە بۇ بۇزۇقۇڭنى ،ئىككىلىڭ ئۆيدىن چىقىش !—
دېدى . مېنى خورلۇق ، ھاقارەت ئۆرتەۋاتسىمۇ ئۆزۈمنى بېسىپ تۇ-
رۇپ :— نېمە بولدىڭىز رىشاتكا ، قەدىرىيەنىڭ قانداقلىقى ئۆزىڭىزگە
ئايان . نېمىشقا ئۆز قاچىڭىزدىكى ئاشقا شەك كەلتۈرىسىز ، — دېدىم .

— قانداقلىقىنى ئوبدان بىلىمەن . سېنىڭ بۇنى كۆڭلۈڭ كۆتۈ-رۈپ ئويىنىغىنىڭ بىلەن مېنىڭ ئەمدى كۆڭلۈم كۆتۈرمەيدۇ ، — دەپ ساڭا بىگىز قولىنى جونۇپ تۇرۇپ ، — سېنىڭ بۇزۇقلۇقۇڭنى بۇ-رۇنلا بىلەتتىم . سەن مېنىڭ ئاغىنىلىرىمنىمۇ ئالا قويمىدىڭ . ئەمدى بۇ يالاڭ تۆش سەھرالىقىڭ بىلەن ئۆيدىن چىق قانجۇق ، ئۆيدىن چىق دەيمەن !— دەپ ۋارقىرىدى . سەن ئۇنىڭغا يېلىنغىلى تۇردۇڭ . شۇ چاغدا مەن سېنىڭ مېنى چىقىپ كېتىشكە ئىشارەت قىلغىنىڭنى كۆردۈم . يولدىشىڭنىڭ بايىقى تىللاپ قوغلىشىدىن بەكرەك سېنىڭ يېلىنىش ئىچىدە قىلغان ئىلتىماسىڭ ساڭا ھار كەلدى ، دەرھال چىقىپ كەتتىم ، سەن مېنى ئاشۇنداق يېلىنىش ئىچىدە قوغلىدىڭ . سەن بۇ ئۆيدە تىل - ھاقارەت ، خورلۇق ئىچىدە ياشاۋېرىش ئۈچۈن مېنى ھەيدىدىڭ ، ئاچچىقىمدا ئىشكىنى جالاقىدە ياپماقچى ئىدىم ، بىراق ساڭا مەنمۇ ئادالەتسىزلىك قىلماي دەپ ئاستا يېپىپ قويۇپ يېنىپ چىقتىم .

شۇندىن بېرى سېنى يىراقتىنلا كۆرۈپ قالىمەن ، سەن مېنى كۆرمەسكە سېلىپ ئۆتۈپ كېتىسەن . سەن نامدىلا بار ئائىلەڭنىڭ بۇزۇلماسلىقى ئۈچۈن ، يوق گۇناھلىرىڭ ئۈچۈن شۇنداق قىلىۋاتات-تىڭ . مەن شۇندىلا تېرىككەك ، جېدەلخور ئېرىڭنىڭ ھەر مىنۇت قىلىپ تۇرىدىغان جېدەللىرىنىڭ پەقەت سېنىڭ سەۋرچانلىقىڭ بىلەنلا بېسىقىدىغانلىقىنى بىلدىم .

مەن سېنىڭ ھېلىقى چاغدا : «بىزنىڭ يېزىنىڭ ئاياللىرى شەھەر ئاياللىرىدەك ئەركىن ئەمەس . مەن بىرىنىڭ بۇيرۇقىغا بويسۇنۇپ ، ئۇنىڭغا توققۇز تەزىم قىلىپ ياشىمايتىمەن » دېگەن چاغدىكى ھالىتىڭنى كۆرگەن بولغاچقا ، كۆزلىرىمگە ئىشەنگۈم كەلمەيدۇ . سېنى ئەركە قىزدىن بىچارە ، جاپاكەش ئاياللىغا ئايلاندۇرۇپ قويغان تەقدىر شۇ ئىسيانكار روھىڭغا ئىتائەتمەنلىكنى تېگىشىپ بەرگەن بولسا كېرەك . شۇ كۈندىن باشلاپ ساڭا ئېچىنىپلا قالماي ، يەنە سەندىن نەپرەتلىنىـ-مەن قەدىرىيە . سەن ئۆزۈڭنى ھاقارەت قىلىۋاتقان بىرىگە يېلىنىپ ياشايدىكەنسەن . بۇنداق ياشاشنىڭ قانداق قىيىنلىقىنى بىلكىم مەندىن

ياخشى بىلىسەن . لېكىن ، سەن مۇشۇ ئىتائەتمەن مىجەزىڭ بىلەن دۇنياغا مىڭ نۆۋەت تۇغۇلساڭمۇ ، سەن يەنىلا ئۆز ئارزۇيۇڭ بويىچە ئەمەس ، باشقىلارنىڭ بۇيرۇقى بويىچە ياشاۋېرىسەن ، مېنىڭ سەھرا-لىقىم قەدرىيە.....

كەلگۈندى

بىزنىڭ يۇرتقا ئەيسا مۇسا ئىسىملىك بىر ئادەم بولىدىغان ، ئۇ ھەرقاچان قارا تەر ، كىردىن رەڭگى ئۆزگىرىپ كەتكەن ئالدى ئو- چۇق ، تۆگىلىرى يوق ماتا كۆڭلەك ئۈستىدىن قارا پوتا باغلاپ ، بېشىغا پۇرلەشكەن ، ئۆڭۈپ كەتكەن سېرىق ھەربىيچە شەپكە كىيىپ يۈرەتتى . ئۇنىڭ ئەسلىي يۇرتىنىڭ قەيەر ئىكەنلىكىنى ھېچكىم بىل- مەيتتى . چوڭلارنىڭ دېيىشىچە ، ئۇ بۇ يەرگە 6 — 7 يىلنىڭ ئالدىدا چاچ - ساقاللىرى ئۆسكەن ، غېرىبانە ھالدا پەيدا بوپتىكەنمىش . ئەترەت باشلىقى ئۇنىڭغا تۆت پۇڭ جايلىق يەر بېرىپ ، ئەترەتكە ئەزا قىلىۋاپتىكەن . ئۇ جايلىق يەرگە پاكار كېسەك تاملىق بىر ئۆي سېلىۋاپتۇ - يۇ ، بىراق ئەترەتنىڭ ئەمگىكىگە زادىلا چىقماپتۇ . ھېچ- كىمۇ ئۇنىڭغا گەپ ئۆتكۈزەلمەپتۇ . لېكىن ، ئۇ كىمدە كىم دەرەخ كەسسە ، شۇ ھامان ھازىر بولۇپ كۆتىكىنى كولاپ چىقارغاچقا ، كې- يىن كىشىلەر كولايدىغان كۆتەك بولسا ئۇنى ئىزدەپ بارىدىغان بوپ- تۇ . ئۇ كىشىلەر پۇل بەرسىمۇ ياكى بىر قاچا ئىسسىق ئاش بەرسىمۇ ئوخشاشلا رازى بولۇپ كېتىۋېرىپتۇ . شۇنىڭدىن باشلاپ ئۇ يازلىرى كۆتەك كولاپ جان باقسا ، قىشلىرى قەيەردە توي - تۆكۈن ، نەزىر- چىراغ بولسا شۇ يەرگە بېرىپ قورساق توينۇراتتى . بۇنداق چاغلاردا ئۇ مېھمانلار بار ئۆيگە كىرمەستىن ، ئۈدۈل قازان ئېسىلغان يەرگە بېرىپ ئولتۇراتتى . ئۇنىڭ بۇ ئادىتىگە كۆنۈپ كەتكەن كىشىلەر ئاۋۇال ئۇنىڭغا بىر لېگەن ئاشنى ئۈسۈپ بېرىۋېتىپ ، ئاندىن جامائەت- كە تاماق تارتاتتى . ئۇ پولۇنى تويغۇچە يەيتتى ، ئاشقىنىنى داۋاملىق قوينىدا ساقلاپ يۇرىدىغان ، مايدىن پارقىراپ كەتكەن سولياۋ خالتىغا

قاچىلايتتى . ئاشپەزنىڭ رەھمى تۆتۈپ قالسا ، قازان ئاستىدا قالغان قىرماقلارنى قىرىپ ئېلىپ خالتىنى توشتۇرۇپ بېرەتتى . ئۇ خالتىنىڭ ئاغزىنى ماي ، كىر دەستىدىن قاپقارا بولۇپ كەتكەن يىپ بىلەن ياخشىلاپ چىگىپ ، مەھەللىنىڭ ئايىغىدىكى ئۆيىگە قاراپ ماڭاتتى . ئۇنىڭ سولياۋ خالتىسىنى پۈلاڭلىتىپ ، پۈتىغا يوغان كېلىدىغان رېزىنكە ئۆتۈكىنى كولۇپلىتىپ كېلىۋاتقىنىنى كۆرگەن كىشىلەر قەيەردىدۇر بىر يەردە مەرىكە بولغانلىقىنى بىلىشەتتى . ئۇنىڭ قاپقارا ساقال - بۇرۇت باسقان كىر ، مەينەت تۇرقى ئادەمنىڭ ھەم قورقۇسىنى كەلتۈرەتتى ، ھەم ئىچىنى ئاغرىتاتتى . كىشىلەر كۆچىلۇك ئەرلەرنىڭ مەيدىسى تۈكلۈك كېلىدۇ دەيدىكەن . ئەيسا مۇساغا خۇدايىم تۈك دېگەننى ئايىماي بەرگەن . ئۇنىڭ ئۇزۇن - ئۇزۇن قارا قاشلىرىنى كۆرگەن ئادەملا شۇ ھېسسىياتقا كېلىدۇ . ئۇنىڭ ئوچۇق مەيدىسىدىن كۆرۈنۈپ تۇرغان قاپقارا تۈكلەرنى كۆرگەن ئادەم ئۇنىڭ ئاستىدا گۆش بىلەن قاندىن بولغان ۋۇجۇد ئەمەس ، چەكسىز بىر سىرلىق قاراڭغۇلۇق بارەڭ ھېس قىلاتتى . كىچىك بالىلار ئۇنىڭدىن قورقۇشاتتى . ئاياللار بالىلىرى خاپا قىلسا «ئەيسا مۇسا كەلدى» دەپ قورقۇتۇپ پەس قىلاتتى . بىراق ، ئۇ بالىلارغا بەك ئامراق ئىدى . بەزىدە ئۇ بىزگە ئەترەتنىڭ ماگىزىنىدىن مەنپىس كەمپۈت ئېلىپ بېرەتتى . بۇنداق چاغدا بىز قورقۇپ تۇرساقمۇ ، نەپسىمىز غالىب كېلىپ ئۇنىڭ يېنىغا ھېيىقىپ بېرىپ كەمپۈتنى ئالاتتۇق .

بەزىلەر ئەسلىي ئۇ قوشكېزەك ئىكەن ، كېزىكنىڭ ئىسمى مۇسا ئىكەنلىكىنى ، كېزىكى تۈگەپ كەتكەندە ئاتا - ئانىسى كېزىكنى خاتىرىلەش ئۈچۈن ئۇنىڭ ئىسمىنى ئەيسا مۇسا دەپ ئاتاپتىكەن دېيىشىسە ، بەزىلەر مۇسا دېگەن دادىسىنىڭ ئىسمى ئىكەن ، ئۇ بىر كاتتا بايىنىڭ بالىسى ئىكەنلىكى ، شۇڭا كىمنىڭ بالىسى دېسە مۇسا بايىنىڭ دېگىلى دادىسىنىڭ ئىسمىنى قوشۇپ ئاتىغانلىكەن دېيىشەتتى . كىشىلەر مەيلى نېمە دېيىشسۇن ، ھەممىلا ئادەم ئۇنى ئەيسا مۇسا دەپ ئاتايتتى . ئەگەر تاسادىپىي مۇسا دېگەن ئىسىم قوشۇپ ئاتالماي قالسا ، بىزنىڭ كۆز ئالدىمىزغا يوغان رېزىنكە ئاياغنى كولۇپلىتىپ ماڭىدىغان بىر ئادەم

كەلمەيتتى . مەن پەقەت دادامنىڭلا ئۇنى ئەيسىراخۇن دەپ ئاتىغىنىنى ئاڭلايتتىم .

مەن دادامنىڭ بالىلىرىنىڭ كىچىكى ، شۇنداقلا يالغۇز ئوغۇل ئىدىم . شۇنىڭ ئۈچۈنمىكىن دادام مېنى يېنىدىن ئايرىمايتتى . كىشىلەرنىڭ دېيىشىچە ، مەن دادام ئاپامنى تالاق قىلىپ سەككىز ئايدىن كېيىن تۇغۇلۇپتىكەنمەن ، قايتىدىن ئۆيلىنىشكە تەرەددۇتلىنىۋاتقان دادام ئاپامنىڭ ئوغۇل تۇغقىنىنى ئاڭلاپ ئۇنى قايتىدىن نىكاھىغا ئاپتىكەن . شۇنداق بولغاچقىمۇ ، مەن ئۆيدە ئالاھىدە ئىمتىيازغا ئىگە ئىدىم . نېمىنى تەلەپ قىلسام شۇنىڭغا ئېرىشەلەيتتىم . بىر ئائىلىنىڭ ئۆزىدىلا بولىدىغان مۇنداق تەڭسىزلىكنىڭ توغرا ئەمەسلىكىنى غۇۋا ھېس قىلسامۇ ، لېكىن ئۆزۈمگە نېسىپ بولغان بۇ ئامەتتىن ۋاز كېچەلمەيتتىم .

دادام مەھەللىمىزدىكى مەسچىتنىڭ ئىمامى ئىدى . ئۇ مېنى ئۆزى بىلەن بىللە توي - تۆكۈن ، نەزىر - چىراغلارغا ئاپىرىپ ، پولۇغا بېسىلغان گۆشنى ئالدى بىلەن ماڭا پارچىلاپ يېگۈزۈپ بولۇپ ، ئاندىن ئۆزى ئاشقا قول تەگكۈزەتتى . كەچلىرى كىرسىن چىراغنىڭ گۇڭگا يورۇقىدا ئولتۇرۇپ ئىچىم پۇشقان چاغلاردا دادامغا ئەگىشىپ خۇپتەن نامىزىغا چىقاتتىم ۋە دادامنىڭ زېرىكمەي - تېرىكمەي ئۆگەتكەن بىرنەچچە ئاددىي سۈرىسىنى يادىمغا كەلگىنىچە ئوقۇپ چىقاتتىم .

بىر كۈنى دادام مېنى ئەگەشتۈرۈپ ئەيسا مۇسانىڭ ئۆيىگە كەلدى . مەن شۇ چاغدىلا ئۇنىڭ پاكار تاملىق ھويلىسىغا بىرىنچى قېتىم ، شۇنداقلا ئۆمرۈمدە بىر قېتىم قەدەم باسقانىدىم . بىر ئېغىزلىق قاراڭغۇ ئۆي ، ئىشىكتىن كىرگەندىكى ئۇدۇل تامغا چاپلاپ سالغان لاي سۇۋاق ئوچاق ، ئوچاق بېشىدىكى قارىداپ ئىسلىشىپ كەتكەن ئالىيۇمىن چۆگۈن بىلەن سىرلىرى چوشۇپ كەتكەن كۈرۈشكا كۆزگە تاشلىنىپ تۇراتتى . ئوچاققا يانداپ سالغان ، ئۈستىگە يىرتىق تاغار بىلەن يېرىم پارچە كونا كىگىز سېلىنغان ، ئىككى ئادەم ئاران پاتقۇدەك پاكار سۇپا ، سۇپا ئۈستىدە ئورۇن - كۆرپە ئورنىدا ئىشلىتىدىغان بولسا كېرەك ، ئىككى - ئۈچ پاختىلىق چاپانمۇ تاشلاقلىق تۇراتتى .

تۆردىكى بۇلۇڭغا ئىچىگە قانداقتۇر قاتتىق بىرنەرسە قاچىلانغان يوغان تاغار يۆلەكلىك ئىدى . پەگاھتا بولسا بۇ ئۆيدىكى بىردىنبىر يارامليق نەرسە بولغان ، بىسلىرى پارقىراپ تۇرغان ، سېپى تولا تۆتۈلغانلىقتىن سىلىقلىشىپ كەتكەن پالتا تۇراتتى .

يېقىن ئەتراپتىكى ھەممە ئادەم تىزىغىچە ئېگىلىپ سالام قىلىدىغان دادامغا ئەيسا مۇسا ھېچقانچە ئىلتىپات كۆرسەتمىدى . بىز يىرتىق تاغارغا ئولتۇرغاندىن كېيىن ، دادام نەسىھەت قىلىشقا باشلىدى .

— ئەيسىراخۇن ، سىلى بۇ يەرگە كەلگىلى 6 — 7 يىل بولۇپ قالدى ، ئۆزلىشىپمۇ قاللا ، ئەتراپتا سىلىنى تونۇمايدىغان ئادەم يوق ، لېكىنزە سىلى ھېچ ئادەمگە ئارىلاشمايلا . ئاي ، يىل ئۆتۈپ مەسچىت دەرۋازىسىغا دوقۇرۇپ قويمايلا ، قارىسىلا ئەپتىلىرىگە ، پۇل تاپمايلا ئەمەس ، قوللىرى پۇل كۆرۈپ تۇرغاندىن كېيىن ، پاكىزرەك كۆڭلەكتىن بىرەرنى كىيىپ ، يۇيۇنۇپ مەسچىتكە چىقسىلىرى بولمامدۇ . بۇنداق يۇرسىلىرى خۇدامۇ راۋا كۆرمەيدۇ . ئادەم كۇنى ئادەم بىلەن ، سىلىنى ئۆيلەپ قويىلمۇيا ؟ ئەگەر كۆڭۈللىرىدە شۇنداق مەقسەتلىرى بولسا ئېنىق ئېيتسىلا ، مەن ئاتىدارچىلىق قىلىمەن . ئايال كىشى بولمىسا ئۆينىڭ بەرىكىتى بولمايدۇ . ئايال كىشى ئەركىشىنىڭ مىڭ خىل ئەيىبىنى ياپالايدۇ . ئىككى باشنى بىر قىلىش خۇدا يولىدىكى ساۋاب ئىش . ئۆيلىرىدە گاچا بولسىمۇ ، توكۇر بولسىمۇ ئايال زاتى بولسا ياقىلىرى پاكىز ، ئۆيلىرى رەتلىك تۇرىدۇ ، ئىشلىرىمۇ ئىلگىرى باسىدۇ . مەن ئاتايىن مۇشۇ ئىشنى دەپ قېرى جېنىمنى كۆتۈرۈپ بۇ يەرگە كەلدىم.....

ئەيسا مۇسا گەپ قىلماي ، بېشىنى سالغىنىچە ئولتۇردى . دادام ئۇنى قايىل قىلىش ئۈچۈن ، توي قىلىش ، ئۆيلۈك-ئوچاقلىق بولۇشىنىڭ ئادەمئاتا ، ھاۋائاىنىدىن قالغان مۇقەددەس پەرز ئىكەنلىكىنى ، ھەتتا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ تۆت خوتۇن ئالغانلىقى قاتارلىق مىساللارنى ئېزىپ چۈشەندۈرۈشكە باشلىدى . دادام سۆزلەپ ھېرىپ ئۇنىڭدىن جاۋاب كۈتۈپ بىرھازا قاراپ تۇرغاندىن كېيىن ، ئەيسا مۇسا ساڭگىلىتىپ تۇرغان بېشىنى كۆتۈردى . ئۇنىڭ مايلاشقان ، كىرلە-

شىپ كەتكەن سېرىق شەپكىسىنىڭ پۈرلەشكەن چېكىلىكى ئۇنىڭ يۈزىنى توراپ تۇرغاچقا ، بايا تىندىن بېرى ئۇنىڭ چىرايىنى كۆرەلمەگەنىدىم . ئۇ بېشىنى كۆتۈرگەندە دادام ئىككىمىز ئۇنىڭ كۆزلىرىدە لىغىرلاپ تۇرغان ياشنى كۆردۇق . ئۇ قېلىن كالپۇكلىرىنى تىترەتىپ تۇرۇپ دادامغا قاراپ خۇددى دېكلاماتسىيە قىلىۋاتقاندەك بىر ئاھاڭدا :

— مەن بۇ يەرگە يەرلىك ئەمەس ، يەر - سۇيۇقىنى بىلمەيمەن ، يەر - سۇيۇقىنى بىلگەندە ، باغلاپ قويساڭمۇ تۇرمايمەن ، — دېدى - دە ، قوپال ياغاچ ئىشكىنى جالاقلىقىدە يېپىپ چىقىپ كەتتى .

دادام ناھايىتى مۇتەئەسسىپ ئادەم بولۇشىغا قارىماي ھەدىلىرىمگە تۇتقان پوزىتسىيەنى ماڭا تۇتمىدى . مەن يەتتە ياشقا كىرگەندە ئۇ كىشىلەرنى ھەيران قالدۇرۇپ ، ئۆزى قولۇمدىن يېتىلەپ قوشنا مەھەللىدىكى پەننىي مەكتەپكە ئاپىرىپ بەردى . باشلانغۇچنىڭ 3- يىللىقىدا ئوقۇۋاتقان يىلىمدىكى بىر يازدا ئەيسا مۇسامۇ بىزنىڭ ئىشكىنىڭ ئالدىدىكى ئۆستەڭ بويىدا كۆتەك چىقاردى . مەن بۇ چاغدا ئەيسا مۇسادىن بۇرۇنقىدەك چۆچۈمەيدىغان بولۇپ قالغانىدىم . مەن ئۇنىڭ يېنىغا دەرسلىك كىتابىمنى كۆتۈرۈپ چىقىپ ئوقۇشقا باشلىدىم . ئۇ بىردەم گۇرجەك بىلەن كۆتەك ئاستىدىكى توپىنى كولىغانىدىن كېيىن ، مېنىڭ يېنىمغا كېلىپ ئولتۇردى . قولۇمدىكى كىتابنى سورىدى . مايلا تارتىپ ئېلىپ مۇندەرىجىسىنى تەپسىلىي كۆرۈپ چىقىپ ، شۇنداقلا ئىچىپ ئۇدۇل كەلگەن بەتتىكى بىر سوئالنى سورىدى . مەن ھەيران قالدىم . توۋا ! ئەيسا مۇسا خەت ئوقۇيالايدىكەن . ئۆزىنى بۇ يەردە بىر دەپ ساناپ يۈرىدىغان مېنىڭ دادامنىمۇ چالا ساۋات . ئەتىرەت باشلىقى ساۋۇتكامنىمۇ ئۆزىنىڭ ئىسمىنى ئارانلا يازالايدۇ . مەن بۇ ئاجايىپ ئىشنى يۇگۇرۇپ كىرىپ ئاپامغا دېدىم ، ئاپام :

— يالغان سۆزلىمىگىنە بالام ، ئاشۇ مېڭىسىنى قاغا چوقۇۋالغان دەلدۇش خەت ئوقۇيالىسا بۇ جاھان تەتۈر چۆرگۈلەيدۇ ، — دېدى .

بۇ خەۋىرىمنى ئاڭلىغان تەڭتۇشلىرىم پىخىلداپ كۈلۈشۈپ ، بەزىلىرى ۋاراق خەت بار قەغەز تاپسىلا ئەيسا مۇساغا ئوقۇتۇپ باقە دەپ

تەڭلەپ چىشىمغا تېگىدىغان بولۇۋالدى .

شۇ كۈنى كەچ ئەيسا مۇسا كەچىنىڭ سالقىنىدا ئېشىپ قالغان كۆتەكلەرنى چىقىرىۋېتىمەن دەپ كەتمىدى . مەن ئۇنىڭ خەت ئوقۇيالا-يدىغانلىقىنى بىلگەچكە ، ئۇ ماڭا باشقىچە ئادەم بولۇپ كۆرۈنۈشكە باشلىدى . كەچكىچە ئۇنىڭ يېنىدىن كەتمىدىم . ئۇنىڭ بۇگۈن كەيپى چاغ بولۇپ قالدىمۇ ، ئۇ ئىشىنى غىڭشىپ ناخشا ئېيتىقاچ قىلاتتى :

ئۆستەڭ بويىدا ياتىپ ،
خام تاماكىنى تاتىپ .
.....

كۆتەكلەرنى چىقىرىپ بولغاندىن كېيىن ، ئۇ يېنىمغا كېلىپ زوڭزايدى ، يانچۇقىدىن كۆك تاماكا چىقىرىپ ، گېزىت قەغىزىدە يوغان قىلىپ ئوراپ چەككىلى تۇردى . مەن شۇ چاغدا ئۇنىڭدىن تارتىنىپ تۇرۇپ :

— ئەيسا مۇساكا ، سىز خەت بىلمىدىكەنسىز ، ئۇنداقتا نېمىشقا مۇئەللىم بولمايسىز ؟ قاراڭا ، كۇنبويى كۆتەك چىقىرىپ ھېرىپ كەتكىنىڭىز ، مۇئەللىم بولسىڭىز مەيدە يانچۇقىڭىزغا پارقىراق قەلەم قىستۇرۇپ يۈرىسىز ئەمەسمۇ ؟ — دېدىم .

ئۇ سارغايغان چىشلىرىنى چىقىرىپ كۈلۈپ قويۇپ :

— بالىسەن - دە ، بالا ، ئادەمنىڭ كۈن كەچۈرۈشى ئۇچۇن ئازراقلا نەرسە بولسا كۇپايە ، ئارتۇق بولۇپ كەتكىنى ئادەمنى قۇل قىلىدۇ بالام ، — دەپ يىرىك قوللىرى بىلەن بېشىمنى سىلىدى . مەن ئۇنىڭ مەينەت تۇرقىدىن يىرگەنسەمۇ ، ئۇنىڭ خەت بىلمىدىغانلىقىدىن پەيدا بولغان قەلبىمدىكى ھۆرمەت تۇيغۇسى ئىتتىرىۋەتمىدىم .

— سىزنىڭ نېمىشقا بالىلىرىڭىز يوق ، ئەيسا مۇساكا ؟

— بالام بولماقچىدى ، لېكىن بولمىدى ، — دېدى ئۇ كىچىك

بىر چالمىنى ئۆستەڭگە ئېتىپ تۇرۇپ .

— نېمىشقا ئەمدى ؟

— مەن ساڭا ھېكايە ئېيتىپ بېرەي ، بالام ، ياخشى ئاڭلاپ ، ئېسىڭدە چىڭ ساقلا ، مەن بۇ چاغقىچە ھېچكىمگە ھېكايە ئېيتىپ بەرمىگەن . بۇرۇن بىزنىڭ يۇرتتا مانا مۇشۇنداق بىر ئۆستەڭ بوپتىكەن ، ئۆستەڭنىڭ ئايىغى يۇرتنىڭ سىرتىدىكى دەريا‌غا قۇيۇلىدىكەن . ئۇ يۇرتتا ناھايىتى گۈزەل بىر قىز بولغانىكەن . ئۇ قىز رەسىدە بولۇپ 16 ياشلارغا كىرگەن ۋاقىتتا ئاشۇ يۇرتتىكى بىر يىگىت بىلەن مۇھەببەتلىشىپتۇ . ئۇ قىزغا ئۈزاقتىن بېرى كۆز تاشلاپ يۈرگەن يۇرت بېگى يەنى ئاشۇ يىگىتنىڭ دادىسى ئۇ قىزنى 4- خوتۇنلۇققا ئاپتۇ . ئۆز ئاشقىنىنىڭ ئۆگەي ئاپىسى بولۇشنى غۇرۇرى كۆتۈرمىگەن قىز ئۆزىنى ئاشۇ دەريا‌غا تاشلىۋاپتۇ . ئېسىڭدە چىڭ تۇت بالام ، ئۇ ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋاپتۇ . بۇ ئەلەمگە چىدىمىغان يىگىت دادىسىنى ئۆلتۈرۈۋېتىپ يۈرتتىن چىقىپ كېتىپتۇ . شۇنىڭدىن بېرى ئۇ ياقا يۈرتلاردا سەرسان بولۇپ يۈرۈۋېتىپتۇ . ئۇنىڭ شۇنىڭدىن بېرى بىرەر دوستى ، كۆڭلىدىكىنى ئېيتىپ بېرىدىغان بىرەر ئادىمى بولماپتۇ . ئۇ ئادەملەردىن ، بۇ دۇنيادىن بىزار ئىكەن ، ئۇ دائىم ئۆزى ياسىۋالغان خىيالىي ئالەم ئىچىدە ياشايدىكەن . ئۇ ئالەمدە ئۇ ۋە ئۇنىڭ مەشۇقىلا ياشايدىكەن .

ئۇنىڭ ئاۋازىنىڭ بارغانچە بوشاپ ، بوغۇلۇپ چىقىۋاتقانلىقىنى سېزىپ ئۇنىڭغا قارىدىم . ئاي يورۇقىدا ئۇنىڭ كىرپىكلىرىدە پارقىراپ تۇرغان ياشنى كۆردۈم .

— يىغلاۋاتىسىزغۇ ؟ ئۇ سىزنىڭ نېمىڭىز ئىدى ؟

— ئۇ مېنىڭ جېنىم ئىدى.....

شۇ ئىش ئۆتۈپ 8 — 9 يىللاردىن كېيىن ، «ئەيسا مۇسا ئۆستەڭ بويىدا ئۇخلاپ قېلىپ ئۆستەڭگە چۈشۈپ ئۆلۈپ كېتىپتۇ» دېگەن خەۋەر تارقالدى . ئۇنىڭ ئېسىلىپ كەتكەن جەسىتىنى كىشىلەر يېزىنىڭ سىرتىدىكى سۇ ئامبىرىدىن تاپتى . ئۇنىڭ ئۆلۈمىدىن كېيىن يەنە ئۇنىڭ ئۆيىدىن تاغارغا سېلىپ ساقلىغان ، ياغاچتىن ئويۇپ ياسال-

غان بىر ئايالنىڭ ھەيكىلىنى تاپقانلىق خەۋىرى تارقالدى . كىشىلەر ئۇنىڭ ئۆلۈمى ھەققىدە «ئەيسا مۇسانىڭ چىشى جىنى بار ئىكەندۇق ، شۇڭا ئۆمۈر بويى ئۆيلەنمەي ئۆمرىنى ئاشۇ ھەيكەل بىلەن ئۆتكۈزگەنىدى» دەپ خۇلاسە چىقىرىشتى .

يېشىل سىرلىق دەرۋازا

يەنە تاڭ ئاتتى . مەن ئۇچۇن يەنە بىر ئۇزاق ، ئازابلىق كۈن باشلاندى . ھۇجرامنىڭ سىرتقا قارىغان دېرىزىسىنى ئېچىۋېتىپ ، كۈز سەھىرىنىڭ ساپ ھاۋاسىدىن قېنىپ - قېنىپ نەپەس ئالدىم . پەردا جازىسى ئالدىغا بېرىپ ئۆزۈمنى ئازراق تۇزەشتۇرەي دەپ ئويلىدىم ، لېكىن بىردىنلا بۇنىڭدىن كۆڭلۈم قايتتى . ئۆزۈمنى قانچە تۇزىسەممۇ مەن يەنىلا شۇ قېرى قىز — خالىدە . مېنىڭ نەچچە ياشقا كىرگىنىمنى يېزىدىكى غەيۋەتچى خوتۇنلار ھەر كۈنى نەچچە رەت قوللىرىنى پۇكۈپ تۇرۇپ سانىشىدۇ .

— ئۆزىنى شۇنچە ياسىسىمۇ ئەر چىقمايدىكەنە بۇنىڭغا ؟

— چاچلىرىنى كۆرمەمدىغان ، چاچ بويتۇدە شۇ ، خۇددى يامداق سۈپۈرگىنىڭ ئۆزى .

— ئۆزىغۇ چىرايلىق ، پاكىز نېمە ، شۇنچە يەردىن لايىقلار چىقسا «ياق»لا دەيدىكەنغۇ بۇ سەتەڭ .

— مەن چوڭ يەردە ئوقۇغان دەپ ، جۇڭلىقنى ياراتماي ، كاسىتۇملۇقنى تاپالماي يۈرىدىغاندۇ تايىنلىق.....

مانا بۇ مەن ھەركۈنى ئىشقا ماڭغىنىمدا ساپما كەشلىرىنى سۆرەپ ئېرىقتىن سۇ ئالغىلى چىقىدىغان ئاياللارنىڭ قىلىدىغان سۆزلىرى . بۇ گەپلەرگە قۇلىقىممۇ كۆنۈپ كەتتى . مېنىڭ ئاشۇ جېدەل - ماجىرا قۇرۇمىسىمۇ ، ئېچىپ كىرىپ ، ئېچىپ چىقىدىغان ئۆيى ۋە ئېرى بىلەن پەخىرلىنىدىغان ، كۈندە غەيۋەت قىلىپ تۇرمىسا يېگەن نېنى تېنىگە سىڭمەيدىغان بۇ ئاياللار بىلەن تاكالىشىپ ، ئۇلارنىڭ ئادەم چىدىغۇسىز سېسىق تىللىرىنى قوشلاپ ئاڭلىغۇم يوق .

قويچى ھەمدۇلكام ئۇزۇن چۈشىنى ھاۋادا پۇلاڭلاتقىنىچە بىر

توپ قوينى ئالدىغا سېلىپ ئۆتۈپ كەتتى . كەينىدە ئامراق ئاپشاركا-سىمۇ ئەگىشىپ كېلىۋاتىدۇ . ئۇ بەك خۇشال . بەلكىم قويلىرىنىڭ ئوبدان سەمرىگىنى ئۈچۈن خۇشالدۇ ! ؟ ئادەم ئاشۇنداق ئازغىنە نەرسە بىلەن خۇشال بولىدىغان بولسا قانداق ياخشى بولار ئىدى - ھە !

ئەنە سېنىڭ ئايالىڭ ، كەڭ قومۇش سۈپۈرگىنى كۆتۈرۈپ چەقىپ ، يولغا تۆكۈلگەن ئالتۇندەك سېرىق غازاڭلارنى سۈپۈرۈپ ، بىر-نەچچە يېرىگە يوغان - يوغان ياماق چۈشكەن تاغارغا چىڭداپ تىقتى ، ئاندىن ئۇنى مۇرىسىگە ئېلىپ ، ئالدىغا ئېڭىشىپ ماڭغىنىچە يېشىل سىرلانغان دەرۋازىدىن كىرىپ كەتتى . توۋا ، ئاشۇ ئايال مېنىڭ بەختىمنى تارتىۋالدى-ھە !

مەن ئۇنىڭ بىلەن ھەر كۈنى كۆرۈشۈپ ، سالاملىشىپ تۇرىمەن . ئۇ مېنى كۆرگەندە : «ياخشىمۇسىز ئەپەندى خېنىم» دەپ چىشىنىڭ ئېقىنى كۆرسىتىپ كۈلۈپ قويىدۇ . ئۇ ھېچنېمىنى بىلمەيدۇ . مېنىڭ ئۆز ئېرىنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىمنى ، ئۆز ئېرىنىڭمۇ تا ھازىر-غىچە مېنى سۆيىدىغانلىقىنى بىلمەيدۇ . ئەگەر بىلسە داۋاملىق تېرە-كىپلا تۇرىدىغان بۇ ھازازۇل ئايال خۇددى ئۆتكەندە سەن ساۋۇت قوغۇنچىنىڭ قىزىدىن قوغۇن ئېلىۋاتقىنىڭدا بېرىپ جېدەل تېرىغان-دەك ئىش قىلاتتى . بەلكىم مېنىڭمۇ بىرنەچچە تۈتام چېچىم ئۇنىڭ قولىدا قالغان بولاتتى .

سېنىڭ ئۇ ئايالىڭ غەرەز ئۇقمايدۇ . ئۆتكەندە مەن كەپسىز بالاڭنىڭ مەكتەپتىكى شوخلۇقلىرىدىن دادلاپ كىرسەم ، ئۇ مېنى بۇرنى - قۇلىقىمغچە تويغۇزۇپ قويدى . ئۇنىڭ دېيىشىچە ، مەن مۇئەللىم بولۇپ ھۆكۈمەتنىڭ بىكار پۇلىنى خەجلەۋاتقان ئادەم بولغان-دەكەن ، بالىنى تۇزەپ ئادەم قىلىشىم كېرەككەن . ئۇ مۇشۇ ئاۋارىچى-لىكتىن قۇتۇلىمەن دەپ بىرمۇنچە پۇل خەجلەپ بالىسىنى ئوقۇتۇۋې-تىپتۇ . ھەي..... بىزنىڭ بۇ يەردە بۇنداق دەيدىغانلار ئازمۇ ؟ ئۇ ھەركۈنى سەھەر ئاشۇ يېشىل سىرلانغان دەرۋازىدىن چاچلىرى چۈ-ۋۈلغان ، كۆزلىرىنى چاپاق باسقان ھالدا خارامۇش چىقىپ ئېرىق بويىغا كېلىپ ، سەن ياساپ قويغان پەلەمپەيگە دەسسەپ ، دوڭغاق

سۆگەتىنگ شېخىنى تۇتۇپ تۇرۇپ چېلىكىگە سۇ ئالىدۇ . بۇنى مەن ھەر كۈنكى ئادىتىم بويىچە دېرىزىنى قىيا ئېچىپ قويۇپ ، قىزىل دۇخاۋا پەردىلەر ئارىسىدىن كۆرۈپ تۇرىمەن . ۋۇجۇدۇمنى رەشىك ئوتلىرى كۆيدۈرۈپ ئۆتىدۇ . ئەنە ، ئۇ چېلىكىگە لىقمۇلىق سۇ ئېلىپ كىرىپ كەتتى . بۇ چاغدا ئۇ ئاشۇ يېشىل سىرلاقلىق دەرۋازىدىن ئۆتۈپ جەننەتكە كىرىپ كېتىۋاتقاندەك ، ئۆزۈم بولسام مۇنۇ قىپقىزىل پەردىلەر ئوتقا ئايلىنىپ دوزاختا كۆيۈۋاتقاندەك ھېس قىلىمەن .

ئادەم مۇھەببىتىدىن ھەممىلا ئادەم تەڭ بەھرىمەن بولۇۋېرىدىغان قۇياش ئەمەس . مۇھەببەتنىڭ ئەنە شۇ خاسلىقىدىن پەيدا بولغان رەشىك مېنى ئازابلايتتى ، قىينايتتى . كېچە - كېچىلەپ ئۇيقۇدىن بىدار قىلىپ ، سېنىڭ ئۆيۈڭ تەرەپكە قاراشقا مەجبۇر قىلاتتى . سەن بەلكىم ئۇ چاغدا ئاللىقاچان ئۇيقۇغا كەتكەنسەن ، ئايالىڭ يېنىڭدىدۇ.....

مەن سېنى ياخشى كۆرەتتىم ، راستىنلا ياخشى كۆرەتتىم . لېكىن ، بۇنى ئۆزۈمدىن باشقا ھېچكىمنىڭ ئالدىدا تەن ئالغۇم كەلمەيدۇ . ئادەم بەلكىم ئاشۇنداق غۇرۇر بىلەن سۆيىسە ئۇ سۆيۈش شۇنداق چوڭقۇر بولىدىغان ئوخشايدۇ . بۇنى ئەمدى چۈشىنىۋاتىمەن . مەن نېمىشقا مۇشۇ يېزىغا قايتىپ كەلدىم؟ پېداگوگىكا ئىنستىتۇتىنىڭ ئەڭ ئەلاچى ئوقۇغۇچىسى تۇرۇپ نېمىشقا شەھەردە قېلىشنى خالىمىدىم . ھەر تەتىلدە ئۆيگە كەلگىنىمدە ئۆگەي ئاپامدىن يوشۇرۇپ 10 — 20 كوينى قولۇمغا تۇتقۇزۇپ ، شۇ ئارقىلىق مېھرىنى ئېپادىلەيدىغان دادامغا ، ماڭا دائىم سوغۇق قارايدىغان ئۆگەي قېرىنداشلىرىمغا تارتىشىپمۇ ؟ ياق ، مەن ئۇلارغا تارتىشمىدىم . بوۋامنىڭ : «ئادەمنىڭ رىزقى نەگە چېچىلسا ، شۇ يەر يۇرتى بولىدۇ» دېگەن گېپى ئېسىمدە . مەن قېلىشنى خالىمىغان يەر ماڭا بىلىم بەرگەن ، قانغۇدەك كۈلۈشكە ، ئەركىن ، بىمالال سۆزلەشكە ئىمكانىيەت بەرگەن يەر ئىدى . ئۇ يەردە ئۆگەي ئاپامنىڭ تۇغىمەس بۇيرۇقلىرى ، ئۆگەي قېرىنداشلىرىمنىڭ يامان كۆزلىرى يوق ئىدى . لېكىن ، مەن نېمىگىدۇر بىرنەرسىگە قىيماي بۇ يەرگە قايتىپ كەلدىم . ئەمدى بىلسەم سېنى ھەر كۈنى كۆرۈش بەدىلىگە ئۆزۈمنى ۋىسالسىز ھىجران ،

مەخپىي ئازاب ئىچىدە قىينىغىلى قايتىپ كەلگەنكەنمەن . مەن قايتىپ كەلدىم . ئۆزۈم تارتىشقان نەرسىنىڭ ئاللىبۇرۇن باشقىلار تەرىپىدىن ئىگىلىنىپ كەتكەنلىكىنى بىلىپ تۇرۇپ قايتىپ كەلدىم .

مەن ئوقۇشقا مېڭىش ئالدىدىكى يازنىڭ بىر كەچقۇرۇنلۇقى ئىدى . ئۇ چاغدا يېزىمىزدا دوقمۇشتا دۇكىنى بار گو ئۇستامدىن بۆلەك ھېچكىمنىڭ تېلېۋىزورى يوق ئىدى . كىنوخۇمارلار كۈن پېتىشىغلا ئۇنىڭ ھويلىسىغا كىچىك ئورۇندۇقلىرىنى كۆتۈرۈپ كىرىپ تېلېۋىزور كۆرۈشەتتى . مانا بۇ مەن بىلىدىغان شۇ چاغدىكى يېزىمىزدىكى بىردىنبىر مەدەنىي پائالىيەت ئىدى . شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە مەن ئىشىك ئالدىغا چىقىپ ، بىر يىل ئىلگىرى قومۇرۇپ قويۇلغان يوغان كۆتەكتە يۇلتۇزلۇق ئاسمانغا قارىغىنىمچە خىيال سۈرۈپ ئولتۇراتتىم ، سەن ئۇدۇلدىكى ياغاچ دەرۋازىنى (ئۇ چاغ دەرۋازاكلار يېشىل سىرلاقلىق ئەمەستى) غىچىرلىتىپ ئېچىپ چىقىپ كەلدىڭ .

— ھە ، سەنمىدىڭ ، ئەقلىڭنى تاپقاندىن بېرى ساناۋاتىسەن ، تېخىچە يۇلتۇزلارنىڭ سانىنى ئېلىپ بولالمىدىڭمۇ ، جىن .

— سېنى يارەملىشەمدىكىن دەپ كۆتۈپ ئولتۇرۇۋېدىم ، سانىشىپ بېرە ، سەن بەلكىم مەندىن بۇرۇن تۇغۇلۇپ ، سانىنى ئېلىپ بولغانسەن .

— مەن بولمىسام ھېچ ئىش قىلالمايسەن - دە سەن .

سەن مېنىڭ چىشىمغا تېگىشكە باشلىدىڭ . مەن سېنى شۇنچە ياخشى كۆرسەممۇ ، غۇرۇرۇم بۇنى تەن ئالماسلىققا ئۇندەيتتى . سەن كۆڭلۈمدىكىنى تېپىۋالغاچقا ، تېرىكىپ ، قېيىداپ بىرنەچچە كۈن سالقىنايتتىم . توۋا ، مەن تۇغۇلغاندىن بېرى ساڭىلا قېيىداپتىمەن . ئەمدى بىلسەم ، ئادەم پەقەت ئۆڭ يېقىن كىشىسىگىلا قېيىدالايدىكەن .

— ۋاي قوۋۇرغام ، قانداق قىلاي ، راست ئېيتىسەن ، سەن بولغاچقىلا مۇشۇ كۈنگە كەلدىم ، بولمىسا ئۆلۈپ قالاتتىم دېگىنە .

— راست گەپنى قىل خالىدە ، مېنى ياخشى كۆرىسەن - ھە ؟

ئاھ خۇدا ، مۇشۇ گېپىڭغۇ مېنى بەختسىز قىلغان . بۇ چاغدا مېنىڭ «ھەئە» دېگەن گەپنى قىلىشىم ئاشۇ يېزىدا ئۆسكەن مەندەك

قىز ئۇچۇن بىر قىزنىڭ بىر ئوغۇلنى ياخشى كۆرۈپ قېلىشى بەكمۇ نورمۇسلۇق ئىش ھېسابلىناتتى . شۇڭا ، مەن ساڭا بولغان مۇھەببىتىم شۇنچە چوڭقۇر بولسىمۇ ئۇنى پىنھان تۇتاتتىم . لېكىن ، بۇ ئادەمنىڭ ھېسسىياتىدا ئىپادىلەنمەسلىكى مۇمكىنمۇ ؟

سېنىڭ مېنىڭ بۇ مەخپىيەتلىكىمنى بىلىۋالغىنىڭغا قاتتىق ئاچچىقىم كەلدى . ئىزا تارتقىنىمدىن يەرگە كىرىپ كەتكۈدەك بولدۇم . خۇددى نورمۇسلۇق بىر ئىش قىلىپ قويغاندەك ، ساڭا قاراشقىمۇ پېتىنالمىدىم . كاللامدا «بۇ سىرىمنى باشقىلارمۇ بىلەمدىغاندۇ ؟» دېگەن ئەندىشە ، تەشۋىش ھۆكۈم سۈرەتتى . شۇ چاغ سەن يەنە :

— بولدى ، يوشۇرما ، بىلىمەن ، سەن مېنى ياخشى كۆرىسەن ، ئۆز ھېسسىياتىڭنى يوشۇرۇپ نېمە قىلىسەن ، ھېسسىيات دېگەن ئەركىن نەرسە ، — دېدىڭ .

بۇ گەپلىرىڭ ماڭا «سەن مېنى ياخشى كۆرۈپ قالغاندىكىن ئېنىق ئېيت» دەپ بۇيرۇق قىلىۋاتقاندەك ، ھېسسىياتىمنى كەمسىتىۋاتقاندەك تۇيغۇ بەردى . مەن قېيىداپ ئۆيگە كىرىپ كەتتىم .

شۇ كۈندىن باشلاپ ساڭا قارىمىدىم . سەن نەچچە رەت «خاپا بولما» دەپ كەچۈرۈم سورىغان بولساڭمۇ ، مەن يەنىلا سۈنئىي خاپا بولۇپ يۈردۈم . كۆڭلۈمدە بولسا سەن بىلەن قاچان ئەپلىشىپ قالارمەن دەپ كۈتەتتىم . لېكىن ، سەن بىلەن ئۇچراشقاندا مېنىڭ سېنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىمنى بىلدىغانلىقىڭ يادىمغا كەلسە يۈزۈم چىمىلداپ ، گەپ قىلماي تەتۈر قاراپ ئۆتۈپ كېتەتتىم . بۇلارنىڭ ھەممىسى خاپا بولغانغا ھېساب ئىدى .

كېيىن مەن ئوقۇشقا كەتتىم ، مەكتەپكە كېلىپ ئىككىنچى ھەپتىسىلا سېنىڭ خېتىڭنى تاپشۇرۇۋالدىم . خېتىڭدە مېنى خاپا قىلىپ قويغانلىقىڭ ئۈچۈن كەچۈرۈم سورىغان ۋە مۇھەببىتىڭنى ئىزھار قىلغانىدىڭ . مەن سېنى ئەيىبلەپ ، ھەتتا ئۆزۈم بايقىغان بىرنەچچە ئىللەتلىرىڭنى تىلغا ئېلىپ ، سېنىڭ سۆيۈشكە ئەرزىمەيدىغان بىر ئوغۇل ئىكەنلىكىڭنى ، ئۆزۈڭنى تونۇۋالمىشىڭنى تەكىتلەپ جاۋاب خېتى يازدىم .

ھەي ، مېنىڭ ئۆزىنى ئەقىللىق ھېسابلايدىغان ئاشقىنىم . سېنىڭ شۇ چاغدا ئەقلىڭ نەگە كەتكەن بولغىيدى ؟ ! مەن سېنى شۇنچە ئۇزاق ئەيىبلەپ خەت يازغانىدىم . ئادەم ئۆزى سۆيمىگەن ئادەمگە شۇنداق ئۇزۇن خەت يازامدۇ ؟ شۇ چاغ خەتنى ئاخىرلاشتۇرغۇم كەلمەي قايتا - قايتا ئوقۇپ ، پەش ، چېكىتلىرىنى تۈزەپ كەتكىنىم ئېسىمدە ، شۇنچە ئۇزاق ئەيىبلەشكە ، شۇنداق چوڭقۇر سۆيۈشكە ئېرىشكەن سەن ئەمەسمىدىڭ . سەن ئويلىماپسەن . مېنىڭ سېنى سۆيىدىغانلىقىمنى سۆزلىرىمدىن ئەمەس ، كۆزلىرىمدىن ئىزدىمەپسەن . مەن سۆيگۈنى تەن ئالغۇچە ، ئەقىل تاپقۇچە كۈتمەپسەن . يىگىتلىك غۇرۇرۇڭنى يەرگە ئۇرغان ئاشۇ لەنىتى خېتىم بىلەن ھەممىنى ئۇنتۇپسەن . ئەقلىڭدىن ھېسسىياتىڭ غالىب كېلىپ ، شۇ ئاچچىقىڭدا مېنىڭ ئاشۇ كۈندىشىم بىلەن توي قىلىۋاپسەن . مەن تەتىلدە كېلىپ بۇنى بىلدىم . مەن سېنى قانچىلىك ياخشى كۆرىدىغانلىقىمنى سەندىن ئايرىلغاندىن كېيىنلا بىلدىم . بۇ ھىجران ئازابلىرى ماڭا شۇ قەدەر چوڭقۇر ، مول ھېسسىياتلارنى ئاتا قىلغان ، مۇھەببىتىمنى كامالىغا يەتكۈزگەنىدى . مەن تېخى ساڭا — قەلبىمدىكى ھۆرمەتلىك ئاشقىمغا ئاتاپ نۇرغۇن خاتىرىلەرنى ، مۇھەببەت لىرىكىلىرىنى يازغانىدىم . ئاھ ، ھەممىسى تۈگىدى . مەن ھەممىنى ھىجرانغا تېگىشىۋەتتىم . ئاھ ! قارىغاندا ھىجرانمۇ خېلى قىممەتلىك نەرسە ئوخشايدۇ . مەن ئاتالمىش غۇرۇر-رۇمنى مۇھەببەتتىن ئۈستۈن كۆردۈم . ۋۇجۇدۇمدىكى غەلىتە نومۇس تۈيغۇسىغا ھىجراننى سېتىۋالدىم . ھازىر چوڭقۇرلاپ چۈشىنىپ باقسام ، مەن ساڭا ئېرىشەلمىدىم ، لېكىن ھەقىقىي مۇھەببەتكە ئېرىشتىم .

ئەنە ، سەن ئاشۇ يېشىل سىرلانغان دەرۋازىدىن ۋېلىسىپىت يېتەلىگىنىڭچە چىقىپ كەلدىڭ . ئوتتەك قىزىل دۇخاۋا پەردىلەر مېنى يوشۇرۇپ تۇرسىمۇ ، مەن سېنىڭ چىققىنىڭنى كۆرۈپ ئەندىكىپ كەينىڭگە داجىدىم . لېكىن ، كۆزۈمنى پەردىلەر ئارىلىقىدىن ئۈزمەدىم . سەن بېشىڭنى كۆتۈرۈپ مېنىڭ دېرىزەمگە شۇنداق بىر كۆز تاشلىدىڭ ، ئۇ قانداق قاراش - ھە ! تېنىم جۇغۇلداپ كەتتى . سەن

ھەركۈنى ئىشىكىڭدىن چىققاندا ، سىرتتىن كىرگەندە شۇنداق قارايـ
سەن . ئۆتكەندە ئوغلۇڭنى دوختۇرغا ئەكېتىۋاتقان ئالدىراش مىنۇتـ
لاردىمۇ شۇنداق قارىغاندىڭ . مەن بەختلىك ، سېنىڭ ئاشۇنداق قاـ
راشلىرىڭ بىلەن بەختلىك . سېنىڭ قانۇنلۇق ئايالىڭمۇ بەلكىم ئاشۇنـ
داق قارىشىڭغا ئېرىشەلمىگەندۇ.....

سېنىڭ قامەتلىك گەۋدەڭ باشتا ئالدى تەرەپتىن ، كېيىن يان تەرەپتىن ، ئاخىرىدا ئارقىدىن كۆرۈنۈپ يوقالدى . ئۇچ ياشلىق قىزىڭ كەينىڭدىن چىقىپ سەن كەتكەن تەرەپكە بىرھازا قاراپ تۇرغاندىن كېيىن ، «دادام كېتىپتۇ» دەپ تايتاڭلاپ يۈگۈرگەنچە كىرىپ كەتتى . ئۇ قىزىڭ بەك ئوماق ، مەن ئۇنىڭغا بەك ئامراق . خالىي يەردە ئۇچراپ قالسا ئەركىلىتىپ سۆيۈپ كېتىمەن . ئۇ قىز ساڭلا ئوخشايدۇ . مەن سېنى سۆيمىدىغانلىقىمنى يوشۇرغاندەك ، بالاڭغا ئامراقلىقىمنىمۇ سەزـ
دىن يوشۇرىمەن . مېنىڭمۇ دۇنيادىكى بارلىق ئايالىلاردەك پەرزەنت كۆرۈش ، ئائىلە قۇرۇش ئارزۇيۇم بار ئىدى . يېقىنىدىن بېرى كىچىك بالىلارنى كۆرسەم بۆلەكچە مەستلىكىم كېلىدىغان بولۇپ كەتتى . ئەگەر ئاشۇ قىز ئىككىمىزنىڭ بالىسى بولغان بولسا - ھە !

تۇنۇگۈن مەن سېنىڭ ئاشۇ قىزىڭنى ۋېلىسىپىتىنىڭ ئالدىغا ئولـ
تۇرغۇزۇپ ، ئۇنىڭ تۇگىمەس سوئاللىرىغا جاۋاب بېرىپ كېتىپ بارغىنىڭنى كۆردۈم . كۆردۈم - دە ، ئۆزۈمنىڭ يوقاتقان نەرسەمنىڭ تېخىمۇ دېرەكسىز بولۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى ، ئۇنى مەڭگۈ قولۇمغا ئالالمايدىغانلىقىمنى ھېس قىلدىم . بۇنداق بولىدىغىنىنى مەن بۇرۇنلا بىلەتتىم . بىراق ، نېمە ئۈچۈندۇر يەنىلا قۇرۇق ئۈمىد ئىچىدە ياشاپ كېلىۋاتىمەن .

مەن يەنىلا نېمىدۇر بىرنەرسىنى كۈتىمەن . ئۇ نەرسە خۇددى ھازىرلا پەيدا بولۇپ قالىدىغاندەك تۇيۇلىدۇ . شۇنداق كۈتۈپ 30 ياشقا كىردىم . ئۆگەي سىڭلىمنىڭ بىرىگە :

— كىمنى ساقلايدىكىن شۇنچە ، ھەدەم دەپ يول قويسام ، ھېچ گېپى يوق ئولتۇرىدۇ . مەنمۇ قېرى قىز بولۇپ قالماي دەپ توي قىلىۋەردىم ، — دەپ بېرىۋاتقىنىنى ئاڭلاپ قالدىم . راست ، مەن

كىمنى ساقلايمەن ، ئاللىقاچان بالىلىق بولۇپ كەتكەن سېنىمۇ ؟ بۇ-نىڭ نەتىجىسىز كۆتۈش ئىكەنلىكىنى بىلمەمنۇ ؟

كۆز ئالدىمدا ھىم يېپىلغان يېشىل سىرلانغان دەرۋازا . سەن توي قىلىش ئالدىدا دەرۋازاڭنى ئاشۇنداق سىرلاپتىكەنسەن .

ئەگەر مەن نومۇس تۇيغۇسى يوق قىز بولغان بولسام ، ئاشۇ يېشىل سىرلىق دەرۋازىدىن بىمالال كىرىپ - چىقىپ يۈرگەن بولار ئىدىم ، لېكىن ئۇنداق بولمىدى . خۇدا بۇنى بۇيرۇمىدى . تەقدىر مېنىڭ كۆتۈپ يۈرۈشۈمنىلا ، سېنىڭ بولسا ھەر كۈنى مېنىڭ ھۇجرام تەرەپكە ئەلەملىك قاراپ يۈرۈشۈڭنىلا بۇيرۇدى .

ئېھ ! مېنىڭ بەختىمنى يۇتۇۋالغان يېشىل سىرلىق دەرۋازا !

ناخشا چولپىننىڭ ئېرى

ئۇنىڭ بىلەن توي قىلىپ قالغىنىمغا يۈز مىڭ پۇشايمان قىلدىم . بىز بىللە ئۆتكەن دەرد - ھەسرەتلىك ئون بىر يىل ماڭا بىر ئۆمۈر يەتكۈدەك ئازاب ۋە كۆڭۈلسىزلىك ئاتا قىلدى . بۇلارنى ھېچكىمگە چۈشەندۈرۈپ بېرەلمەيمەن . ئۇنىڭ بىلەن توي قىلغان شۇ كۈندىن باشلاپ مەن ئەتراپىمدىكى نۇرغۇن ياخشى نەرسىلەردىن ئايرىلىشقا باشلىدىم .

مېنىڭ تازا نامى چىقىۋاتقان ناخشا چولپىننى ئالماقچى بولغىنىمنى ئاڭلىغان ، بويىنىغا يوغان سېرىق مارجاننى يېپقا ئۆتكۈزۈپ ئېسىۋالىدىغان ئاپىرام خۇددى بىر نەرسىدىن قورقۇپ كەتكەندەك ئۇن - تىنسىز تۇرۇپ قالغانىدى . ئۇنى ئاتا - ئانامغا كۆرسەتمەكچى بولۇپ ئۆيگە ئەكەلمەكچى بولغىنىمدا ، ئاپام نەچچە كۈن بۇرۇن ھويلا-ئارانىنى ئاقارتىپ ، ئۆي تازىلىغان ، دادام بىلەن ئۇكىلىرىم ئۇ كەلگەن كۈنى بايراملىق كىيىملىرىنى كىيىپ يۈرۈشكەنىدى . كىچىك سىڭلىم روجەكتىن بېشىنى تىقىپ ماراپ ، ئۇ قاراپ قويسا قېچىپ كېتىپ بىزنى كۈلدۈرۈۋەتكەنىدى . مانا شۇ كۈندىن باشلاپ مەن ئائىلەمدىكىلەردىن ئايرىلىپ قالغانىكەنمەن . بۇنى شۇ چاغدا ئازراق ھېس قىلغان بولساممۇ ، ئۇنىڭغا كۆيۈپ تۇرغان يۈرىكىم ئېتىراپ قىلدۇرمىغانىدى .

بىز توي قىلىپ بىر ئايدىن كۆپرەك ئاتا - ئانام بىلەن بىر قورۇدا تۇرىدۇق . گەرچە بىز بىر قورۇدا بولساقمۇ ، ئوتتۇرىمىزنى قېلىن بىر قەۋەت تام توسۇپ تۇرغاندەك ، پاراڭلىرىمىز بۇرۇنقىدەك قولاشمايتتى . ئاپام ئۇكىلىرىمنى ئۇنىڭ ئالدىدا : «تەرتىپلىك بولۇڭلار» دېسە ، دادامغا : «تاماق ۋاقتىدا يۆتەلمەڭ ، كېلىن بالا بىر قىسما بولۇپ قالمىسۇن» دەيتتى . شۇ سەۋەبلىك ، لازا قىيامىنى ياخشى

كۆرىدىغان دادام شۇ بىر ئايدا تامىقىغا لازا قىيامى سالمىدى . تاماق شىرەسىدە ۋارقىرىشىپ بىر - بىرىنىڭ قاچىسىدىكى تاماقنى تالىشىپ يېيىشىدىغان ئۇكىلىرىم ئۇ كەلگەن كۈندىن تارتىپ قاچىسىدىكى تاماقنى ئۇن چىقارماي يەيدىغان بولدى . كىچىك سىڭلىمنىڭ تۇمشۇ-قىنى ئۇچلاپ ، قاپقارا كۆزلىرىنى تىكىپ قاراشلىرىدىن نارازى بولۇ-ۋاتقانلىقىنى سەزدىم . ئاپام ئاستىنى قاتقالتىردا تۇڭلەتكەن كونا جا-ۋۇرنى نەگىدۇر يىغىشتۇرۇپ ، يېڭى خىمىر جاۋۇرى سېتىۋالدى .

ئاخشاملىرى دەرۋازا ئالدىدىكى كۆتەك بېشىدا ئولتۇرۇپ قىزىق پاراڭ سېلىشىدىغان دوستلىرىم مېنى بۇرۇنقىدەك قېشىغا چاقىرماي-دىغان ، كوچا بېشىغا چىقىپ قالساممۇ ماڭا ئېچىلىپ - يېيىلىپ پاراڭ قىلماي ، شۇكلەپ قالىدىغان بولۇۋالدى .

بىر كۈنى دادام بىر گەپنى دېمەكچى بولغانمۇ ، ھۇجرا ئۆيىمىزگە كىرىپلا خان ھۇجرىسىغا كىرىپ قالغاندەك ئالاقزادە بولۇپ كەتتى . ئايالىم : «تۆرگە ئۆتسىلە» دەپ كۆرپە كۆتۈرۈپ كەلگەن بولسىمۇ ، پەگاھتا ئۆرە تۇرۇپلا دەيدىغىنىنى دەپ چىقىپ كەتتى .

دادامنىڭ شۇ چاغدىكى ھالىتى ھېلىمۇ كۆز ئالدىمدىن كەتمەي-دۇ . دادام ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىن بۇ ئىشلارنى ئويلىسام ھېلىمۇ ئىچىم ئاچچىق بولىدۇ . ھەي ، مەن بىر ئوغۇل بالا تۇرۇپ ، دادامنى ئۆيۈمنىڭ تۆرىگە باشلاپ بىر پىيالە چاي سۇنالمىدىم - ھە ! ؟

ئۆزىنىڭ ئەڭ يېقىن كىشىلىرىدىن ئايرىلىپ قېلىشنىڭ ئازابىنى ئىلگىرى تولۇق ھېس قىلمىغانىكەنمەن ، ھېس قىلغان بولسىمۇ ، ئۇنى كۆرۈش بىلەنلا ئۇنتۇپ قالغانىكەنمەن .

بىز ئۆي ئايرىپ چىقىپ كەتكەن كۈنى ئاپام ھاردۇقى چىققاندەك بولۇپ قالدى . ئۇكىلىرىمنىڭ چىرايىمۇ بۆلەكچە ئېچىلىپ كەتتى . ئۆزۈممۇ ئېيتىپ بېرەلمەيمەن . ھېچكىمدىن رەنجىگىلى بولمايدىغان بىر خىل شەكىلدە ئۆيدىن قوغلاپ چىقىرىلغان بولدۇم .

ئۇزاق ئۆتمەي ناھىيەدىن شەھەرگە كۆچۈپ كىردۇق . كېيىن ئىككى بالىلىق بولدۇق . كۈن ئۆتكەنسېرى يۈرىكىم دەرد - ھەسرەت بىلەن توشتى . ئۇنىڭ لەۋلىرىنى قىپقىزىل بويياپ ، ئۇستىبېشىغا كۆچ-

لۇك ئەتىر چېچىۋالىدىغان دوستلىرى ئۆيىمىزگە كەلسە ، قىيا- چىيا- دا ئۆي ئىچى ئالتە خاماں بولۇپ كېتىدۇ . مەن خوددى ئونتۇلغان تاشتەك بىر بۇلۇڭغا كىرىپ قالىمەن .

ھەر كۈنى دېگۈدەك ئۇنىڭ ھېسابسىز چوقۇنغۇچىلىرىدىن ئايىغى يوق خەت ، گۈل ، تېلېفون ئۇزۇلمەي كېلىپ تۇرىدۇ . ئۇ بولسا تېلېفوننى ئېلىشقىمۇ ۋاقتى يوقتەك ، مېنى شەرەتلەپ قويۇپ ئۆز ئىشى بىلەن مەشغۇل . بىراق ، كۆزى تېلېفون تەرەپتە . قاچان مېنى چاقىرىپ قوياركىن دەپ لاپ - لاپ قاراپ قويىدۇ . ئەگەر بۇ ئۆيگە يۇز قېتىم تېلېفون كەلسە ، سۆزسىز توقسان توققۇزى ئۇنىڭ . ئۇ بۇنى بىلىدۇ ، بىلىپ تۇرۇپ قەستەن تېلېفوننى ئۆزى ئالمايدۇ .

ئەگەر ئۇ تېلېفوندا سۆزلەشكىلى تۇرسا ، قويۇڭ - ھە ، قازاندىكى قورۇلۇۋاتقان سەي ، پىشۇاتقان تاماق جايىدا قالىدۇ . بۇ چاغدا ئۇ ئۆزىنىڭ شۇنداق مۇھىم ئادەم ئىكەنلىكىدىن پەخىرلىنىپ پۈتۈن دۇنيانى ئونتۇيدۇ . قازان بېشىغا مەن ئۆتمەي ئامال يوق . ئۇ تېلېفوندا قاقاقلاپ كۈلگىلى تۇرسا شۇنچىلىك زەردەم قاينايدۇكى ، قولۇمدىكى چۆمۈچ بىلەن مېڭىسىگە بىرنى سالغۇم كېلىدۇ . تېلېفونىنىڭ كۆپرە- كى ئەرلەردىن كېلىدۇ تېخى . تېخىمۇ ئىچىم قاينايدىغىنى ، تېلېفوننى ئاۋۇال مەن ئېلىپ ، ئاندىن قارشى تەرەپنىڭ تەلىپى بىلەن ئۇنى چاقىرىپ قويىمەن . ئەقەللىيسى ، بىر دېھقان جېنىدا پاختا تېرىۋاتقان ئايالى قوشنا ئېتىزدىكى ئەر بىلەن چاقچاقلىشىپ قالسا ئۆلگۈدەك تاياق يەيدۇ . ئەمما ، مەن ئۇنىڭ تېلېفونىنى «جاققىدە» قويۇۋېتەلمەي- مەن . ئۇ ئەرلەردىن كەلگەن گۈللەرنى قوبۇل قىلسا ، خەتلەرنى پۈتلىرىنى مىنگەشتۇرۇپ ئولتۇرۇپ ئوقۇسا ، تېلېفوندا قاقاقلاپ كۈل- سە ھېچنېمە ، ھېچنېمە دېيەلمەيمەن . چۈنكى ، مەن بىر ئاڭلىق ئەر ، چولپانىنىڭ ئېرى-دە . ئۇنى ئۇرۇپ - تىللىسام ، ئۇنى شەرەپلىك خىزمىتىدىن توسسام ، پۈتۈن شەھەر خەلقى مېنى بىر تالانت ئىگىسى- نى نابۇت قىلدى دەپ ئەيىبلەيدۇ . شۇنداق ئىكەن ، ھەممە دەردىمنى ئىچىمگە يۇتماي قانداق قىلىمەن ؟ بۇلارنى ئويلىسام ئۆزۈمنى دۇنيادە- كى ئەڭ بېچارە ، ئەڭ ئاجىز ئادەمدەك ھېس قىلىمەن .

توغرا ، ئۇ مېنىڭ تارتىۋاتقان خورلۇقلىرىمنى ھېس قىلىدۇ . شۇڭا ، ھەر قېتىم تېلېفوننى قويغاندا «خاپا بولماڭ» دېگەندەك كۈلۈپ قويىدۇ . ئالدىراپ كېلىپ قولۇمدىن چۆمۈچنى ئالىدۇ ، ئىمكان-قەدەر ئۆزىنى ئاددىي ئايالدەك كۆرسەتمەكچى بولىدۇ . باشقا ئائىلە ئايالىلىرىدەك بازاردىن كۆكتات سېتىۋېلىپ كىرىپ تاماق ئېتىدۇ . بىراق ، بۇنداق ئەھۋال ئايدا بىر - ئىككى قېتىملا . ئۇنىڭ بىز بىلەن بىللە بولىدىغان ۋاقتى پەقەت شۇنچىلىكلا ، تولىراق سەھنىدىن چۈشكەن پېتى كىشىلەر تەقدىم قىلغان سولياۋ گۈلنى تۇتقان ھالدا باشقىلارنىڭ داستىخىنىغا داخىل بولىدۇ . قايتىپ كېلىپ مېنىڭ قازان بېشىدا پىرقىراپ يۇرگىنىمنى كۆرۈپ : «ۋىيەي ، ھېرىپ كەتكەنسىز ، بولدى ، ئولتۇرۇڭ ، مەن قىلاي» دەپ كېتىدۇ . بۇ گەپلەر تېخىمۇ ئەرۋاھىمنى ئۇچۇرىدۇ . ئۇ بۇ گەپلەرنى مېنىڭ ئاخىر بىر كۈنى ئويغىنىپ ھەق پاراڭنى قىلىپ سالماسلىقىم ئۈچۈن ، ئۆزىنى كۆيۈمچان ، مۇلايىم كۆرسىتىپ قىلىۋاتسا نېمىشقا ئەرۋاھىم ئۇچمەسۇن ؟ بۇنى ھېس قىلغانسېرى چىدىغۇسىز خورلۇق ھېس قىلىمەن .

ئۇ مېنى دوستلىرىغا ، چوقۇنغۇچىلىرىغا ، زىيارەت قىلغۇچىلارغا : «مېنى قوللايدۇ ، شارائىت يارىتىپ بېرىدۇ» دەپ ماختاپ بېرىدۇ . بىرنەچچە قېتىم گېزىت - ژۇرناللارغىمۇ ئىسمىم چىقتى . باشتا بۇ ماختاشلاردىن ھۇزۇرلىنىپ ، بۇ ئالەمدە مەنچىلىك ئالىيجاناب ئادەم يوقكەن دەپ يۇرۇپتىمەن . ھازىر ئويلىسام ، ئۇ شۇنداق ماختاشلار ئارقىلىق ماڭا مەنسۇى جەھەتتىن پارا بېرىپ ، ئۆزى ئۈچۈن تېخىمۇ ئازادە شارائىت يارىتىۋاتقانىكەن . «قوللايدۇ» دېگەن گەپ ئەرلەردىن گۈل ، خەت قوبۇل قىلسام ، تېلېفوندا سائەتلەپ مۇڭداشسام ،ئۆيدە تاماق ئەتمىسەم ،ئۆيگە يېرىم كېچىدە قايتىپ كەلسەم..... گەپ قىلمايدۇ دېگەن گەپ ئىكەن ئەمەسمۇ ؟ «ئايالىنى قوللىغان» دېگەن قۇرلارنى ئوقۇۋاتقان كىشىلەر ئاشۇ قۇرلار ئارىلىقىدا مېنىڭ بويۇن قىسىپ ، ھېچكىمنىڭ ھېسداشلىقىغا ئېرىشەلمەي تۇرغانلىقىمنى كۆرەلەمدىغاندۇ ؟ !

بۇندىن تۆت يىل بۇرۇن مەن ئۇنى تۇنجى قېتىم ئۇردۇم . شۇ

ھەپتىسى ئۇنىڭ تۇغقانلىرى كېلىپ ئۆيىمىز پاتىپاراق بولۇپ كەتتى . بۇ ھال ماڭا «بۇ ئۆينى قىزىمىز پۇل خەجلەپ ئالغان ، ئۆيدىكى قايسى نەرسىگە سېنىڭ چىشىڭ پاتاتتى» دەۋاتقاندەك تۇيۇلدى .

توغرا ، ئۇنىڭ تاپىدىغان پۇلى مېنىڭ ئايلىق مائاشىمنى نەچچە قاتلايدۇ . ئۆيدىكى پۇلغا يارىغۇدەك نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئۇ تاپقان پۇلغا ئالغان . مەن بۇ ئۆيدە قورسىقى توپسىلا ھېچ نەرسە دېمەي ، شۈكۈر ئاستىغا كىرىپ ئۇخلايدىغان مۇشۇككە ئوخشاپ قالدىم .

ئىشكىتىن كىرىمەن ، ئۇنىڭ تۇغقانلىرى بىر چىنە تاماقنى ئالدىمغا قويۇپ بولۇپ ، «ئارام ئالامسىز» دەپ ياتاق ئۆينى ئىما قىلدۇ . مانا ئەمدى كۇندە پىرقىراپ يۇرىدىغان قازان بېشى ، پۇچقىقىمغا يېپىشىپلا يۇرىدىغان بالىلىرىمۇ مەندىن يىراقلىشىپ كېتىۋاتقاندەك تۇيۇلىدۇ .

ئاچچىقىمنى ئىچىمگە يۇتۇپ ، ياتاق ئۆيۇمگە كىرىپ تېلېۋىزور كۆردۇم . قېرىشقاندەك ، تېلېۋىزوردا ئۇنىڭ بىلەن بىر بۇرتلۇق ئەر ئوينىغان لەپەرنى بىرى ئاپىسىنىڭ تۇغۇلغان كۇنى ئۇچۇن تەلەپ قىلغانىدى . بۇ لەپەرنى ئىنتايىن ئۆچ كۆرەتتىم . چۇنكى ، لەپەردە ئۇ بۇرۇتلۇق ئەرگە ئەركىلەپ ، كۆزلىرىنى ئوينىتىپ ناخشا ئېيتاتقى ، بۇرۇتلۇق ئەر ئۇنىڭ ئەتراپىدا چۆرگۈلەپ ئۇسسۇل ئوينايتتى ، ئۇنى كۆتۇرۇپ پىرقىرىتاتتى.....

ئەگەر مەندىن باشقا ئەر بۇ كۆرۇنۇشنى كۆرسە : «تۇتۇۋالدىم» دەپ جار سېلىپ ، بۇنداق خوتۇننىڭ خېتىنى بېرەتتى . بىراق ، مەن پۇتۇن خەلقىئالەم ياخشى كۆرىدىغان بۇ لەپەرنى كۇلۇپ ئولتۇرۇپ كۆرۇشۇم كېرەك . چۇنكى ، ناخشا چولپىنىنىڭ ئېرى بولغان ئادەم باشقىلاردا قورسىقى كەڭ ، ئاڭلىق دېگەن تەسىراتنى قالدۇرۇشى كېرەك - تە .

ئۆزۇمنى بېسۋېلىش ئۇچۇن سىرتقا چىقتىم . بىنادىن ئانچە يىراق بولمىغان كەچلىك بازارغا بېرىپ كاللا-پاقالچاق گۆشىنى زاكۇسكا قىلدىم . چىلاشقۇچە ئىچەيچۇ دەپ تۇراتتىم ، ئىدارىمىزدىكى بىرنەچچە خىزمەتدىشىم كېلىپ قالدى . ئۇلار مېنىڭ ھالىم بىلەن

چاتىقى يوق ، جوزامغا كېلىپ چۆكتى .

بىرچاغدا ئەزەلدىن ئېقىم كېلىشمەيدىغان مەمۇرىي بۆلۈمدىكى نەبى بىلەن گەپ تالىشىپ قالدىم . ئۇ سوقۇشقاق خورازدەك قىزىرىپ تۇرۇپ :

— ماۋۇ يۈمشاقباش لاتا نېمە دەيدۇ ئەمدى ، ئاۋۇال خوتۇنۇڭنى باشقۇرۇۋال ، — دېدى .

ئۆيگە كىرىپ پۈتۈمغا پۈتلاشقان ئورۇندۇقنى بىر تەپتىم .

— نېمە تاراق-تۇرۇق بۇ ، — ئۇ ياتاق ئۆيىدىن يۈگۈرۈپ چىقتى .

كۆزۈمگە ھېچ نەرسە كۆرۈنمەي قالغان شۇ مىنۇتتا ھېچ نەرسە دېمەيلا ئۇنى ئۇرۇپ كەتتىم . ئۇنىڭ ئۇرۇق - تۇغقانلىرى يۈگۈرۈپ كېلىپ قىيا - چىيا قىلىشىپ ئاجرىتىۋالدى .

ئۇنىڭ ھەدىسى :

— نېمەڭگە نېمە يەتمەي ئۇرىسەن ؟ سەن سەھرالىقنى شەھەرگە ئەكېلىپ مۇشۇنداق ئۆيلەردە ئولتۇرغۇزغان كىم ؟ پۇل دېمەيدۇ ، كىيىم دېمەيدۇ ، بىكارلىق ئاش - نان مەيدەڭنى ئېسىۋاتامدۇ ؟ — دەپ تىل سالدى .

— كىيىمگە..... ئاش - نانغا..... ئەرگە موھتاج خوتۇن بولسا ئېلىپ بېرەتتىم ، باقاتتىم . ئۇنىڭ كىيىم - كېچىكى ، ئاش - نېنى ، ئېرى تولا ! — دەپ ۋارقىرىدىم مەنمۇ بوش كەلمەي .

— ئېرى تولا دەيسەنغۇ ؟ سەن مېنى تۇتۇۋالغانمىتىڭ ؟ — دەپ ياقامغا ئېسىلدى ئۇ .

بىر قەپەس جېدەل - ماجىرا قوشنىلارنىمۇ ئويغىتىۋەتتى .

شۇندىن كېيىن ئارىمىزدا جېدەل قوزۇمايدىغان بولدى . بىلىپ تۇرۇۋاتسەن ، ئۇ مەندىن تويۇۋاتىدۇ . ئۇ ۋاقتى بولسىمۇ ئۆيگە قايتىمايدىغان ، بالىلارنى يېتىلەپ چىقىپ كوچىدا تاماق يەيدىغان بولۇۋالىدى . ئائىلىمىز پەقەت نامدىلا بار ، كېچىسى پاناھلىنىدىغان جاي بولۇپ قالدى . بىز غەربلىكلەردەك سىرتتىن تاماق يەپ ئادەتلەنمىگەچ ، ئۆيدە كۈندە بىر ۋاق قازان قاياپ تۇرمىسا ، ئائىلە ئەزالىرى بىر شىرەگە جەم بولۇپ ئولتۇرمىسا ئۆينىڭ تۆت تېمىدىن مۇز

ياغدىكەن .

مەنمۇ ئۆيگە كىرگۈم كەلمەيدىغان ، يېرىم كېچىلەردە قايتىپ كېلىدىغان بولۇپ قالدىم . ئۇ ھازىر بۇرۇنقىدەك «نەگە بارىدىگىز» دەپ سۇرۇشتۇرمەيدۇ ، بەلكى قايتىپ كىرمەسلىكىمنى ، بىر يولى يوق بولۇشۇمنى تىلەيدۇ . مۇشۇ كۈنلەردە ئۇ پەقەت يۈز - ئابرۇيىنى دەپ ، چوقۇنغۇچىلىرى قەلبىدىكى ئوبرازىنى خۇنۇكلەشتۇرۇپ قويماسلىقنى ئويلاپ مەن بىلەن ئۆتۈۋاتاتتى . بۇنداق بۇرۇقتۇملۇق قانچىلىك داۋام قىلار ؟

ئۇ ھەر قېتىم يېرىم كېچىدە قايتىپ كەلسەم «ئۆلمەي قايتىپ كەلدىڭمۇ ؟» دېگەندەك ، ئويقۇلۇق كۆزىنى ئېچىپ چەكچىيىپ قاراپ قويىدۇ .

ئۆتكەندە خىزمەت بىلەن بىر يېزىغا بارغاندا ، پۈتلىرى قاداق باسقان ، چۈخەينى پايپاقسىز كىيىۋالغان بىر دېھقانىنىڭ يېزا بازىرىغا قاپقارا خوتۇنىنى ئەگەشتۇرۇپ كېلىپ لەڭپۇڭ ئېلىپ بېرىۋاتقىنىنى كۆردۈم . شۇ ھامان ۋۇجۇدۇمغا دادام تۈگەپ كەتكەن چاغدىكىدەك يىغا ئولاشتى . ئۇ دېھقان مەندىن بەختلىك ئىدى . ئايالىنى بىرنەچچە كوي بىلەن خۇش قىلاتتى . گېزى كەلسە باشقۇرالايتتى .

ئۇ بولسا ئۆينى بېزىگۈسى كەلسە ماڭسا دەپ قويۇپلا ، قوشۇلۇش-قوشۇلماسلىقىم بىلەن كارى يوق ، ئۆيگە ئىشلەمچىلەرنى باشلاپ كېلىپ ئىشنى باشلىۋېتىدۇ . ئۆيدىكى بىرەر نەرسە مودىدىن قالسا ، ماڭا دەپ قويماي ، ئۆزىنى چوڭ بىلىدىغانلارنىڭ ماشىنىسىدا نەلەرگە-دۇر ئاپىرىۋېتىپ ، ئورنىغا يېڭى پاسوندىكىنى ئەكېلىپ قويىدۇ . ئۇ نەرسىلەرنى مەيلى توشۇش ، ئورۇنلاشتۇرۇش ئىشلىرىدا بولسۇن مېنى ئاۋارە قىلمايدۇ . بىراق ، بۇنداق ئاۋارە قىلماسلىقمۇ ماڭا خورلۇق ئېلىپ كېلىدۇ . باشقا ئاياللار بىرەر كۆڭلەك سېتىۋالسىمۇ ئېرىگە مەسلىھەت سالىدۇ . مەن ئايالىمنىڭ قانچىلىك پۇلى ، قانچە جا ، قانچە جىڭ ھالقىسى بارلىقىنى تېخى بىلمەيمەن .ئۇ بىرنەرسە ئالغۇسى كەلسە ماڭا دەپ قويماي ئېلىۋېرىدۇ .

ئۇ پەقەت يىلدا بىر قېتىم كېلىدىغان توي خاتىرە كۈنىنى ماڭا

ئالدىن دەپ قويمىدۇ . ئەتىسى مەن ئۇنىڭ دېگىنى بويىچە ئۇ ئالدىن ئېلىپ قويغان سوۋغاتنى كۆتۈرۈپ بەلگىلەپ بەرگەن رېستورانغا بېرىپ ، ئۇنىڭ ئۈپا - ئەگىلىكىنى بولۇشىغا سۈرتكەن ، ئاغزى بېسىقماي كۈلىدىغان دوستلىرى بىلەن ئۇلارنىڭ ئېرىمۇ ، ئەر دوستلىرىمۇ ، ئىشقىلىپ پات - پات يەگگۈشلىنىپ تۇرىدىغان بىر توپ كىشىلەر بىلەن كۆرۈشىمەن . خۇددى ئۇنىڭ بىلەن توي قىلىپ چەكسىز بەختلىك بولۇپ كەتكەندەك ، سوۋغاتنى ئۇنىڭغا بېرىپ ، باشقىلارنىڭ چاۋاك سادالىرى ئىچىدە كۈلۈپ تۇرىمەن . شۇنداق چاغلاردا مەندەك ئائىلە ئىناقلىقىنى ياساپ يۈرگەن بىچارە ئەرلەر بۇ زېمىندا قانچىلىك-تۇ دەپ ئويلاپ قالىمەن .

باشقىلارمۇ مېنىڭ ئىنسانلارغا خاس شەخسىيىتىم بارلىقىنى ، ئۆز جۈپتىنى قىزغىنلىشىنى بىلمەيدىغان چوشقا ئەمەسلىكىمنى ئويلاپ قويمايتتى . ياق ، مېنىڭ بىر كۈن بولسىمۇ ئەردەك ياشىغۇم ، ئۆيگە كىرىپ قازان بېشىدىكى ئايالىمنى كۆرگۈم ، ئايالىم ئېتىپ بەرگەن بىر قاچا ئىسسىق تاماقنى يېگۈم ، ئايالىمنىڭ «بۇ ئىشنى قانداق قىلىمەن» دەپ ماڭا مەسلىھەت سالغىنىنى ئاڭلىغۇم ، «بۈنى خەجلە» دەپ ئۆز قولۇم بىلەن پۇل بەرگۈم كېلىدۇ .

ياق ، ئۇ مەن بىلەن كۆرۈنۈشكىلا توي قىلدى . ئەگەر مەن ئۆلۈپ كەتسەم ئېرى ئۆلۈپ كەتتى دېيىلىدۇ ، باشقىلارنىڭ قەلبىدىكى ئوبرازىغا داغ تەگمەيدۇ . ئاجرىشىپ كەتسەم چوقۇنغۇچىلىرى ئۇمىدسىزلىنىپ قالىدۇ . ئوبرازىغا نۇقسان يېتىدۇ . چۈنكى ، بىزنىڭ جەمئىيىتىمىزدىكى ئادەملەر قەلبىدە بىرەر نام - ئاتاق قازانغان ئادەم نۇقساندىن بولۇشى ، باشقىلارنىڭ كۆڭلىگە ياقمايدىغان كەچمىشى بولماسلىقى كېرەك . ئۇ بۇلارنى ئويلاپ يېتەلىگەنلىكى ئۈچۈن ، بۇ ئازابلىق كۈنلەرنى باشتىن كەچۈرۈشكە رازى .

ئۇ مېنىڭ ئۆيگە كېچە-كېچىلەپ كىرمەسلىكىمنى ، بىرەر ھادىسىگە يولۇقۇپ ئۆلۈپ كېتىشىمنى تىلەۋاتاتتى . ئۇنىڭ ھەممە نېمىسى تەل ، ئەرگىمۇ ئېھتىياجى يوق ، پەقەت ئابرۇيغىلا ئېھتىياجلىق .

ئاخىر ئاجرىشىپ كەتتىم . بارلىق كۆڭۈلسىزلىكلەر بىر پارچە

ئىسپاتنامە بىلەن تۇگىگەندەك يېنىكلەپ قالدىم . ئەسلىدە مۇناسىۋەتلەر ئاللىقاچان ئاياغلاشقان ، پەقەت شۇ بىر رەسمىيەت ئۆتەلمىگەنلىكەن .

ئاجراشقانلىقىمنى تەبرىكلەپ ، ئۇلپەتسىز كوچىغا چىقتىم . ئۇنىڭ بىلەن توي قىلىپ ئەرلىك غۇرۇرۇمدىن ، دوست - بۇرادەرلىرىمدىن ، ئۇرۇق - تۇغقانلىرىمدىن ئايرىلىپ قالغان بولغاچقا ، بۇگۈنكى بۇنداق كۈندە تەسەللى بېرىدىغان بىرەر سىردىشىم يوق . ھەرقانچە ئويلاپمۇ كىمنىڭ مېنىڭ دوستۇم ئىكەنلىكىنى ئەسلىيەلمىدىم .

ئۇ ماڭا ئامالىنىڭ بارىچە ياخشى مۇئامىلە قىلىشقا تىرىشقان ، يەنە ئىككى بالا تۇغۇپ بەرگەن ، جېنىنىڭ بارىچە ئائىلىمىزنى گۈللەندۈرۈش ئۈچۈن ھەرىكەت قىلغانىدى . بىراق ، بىزنى ھېچكىم چۈشەنمىدى . مەن ئۇنى چۈشەنمىدىم ، باشقىلار مېنى چۈشەنمىدى . ئەگەر ئۇ بىر چولپان بولماي ، ئاددىي بىر ئائىلە ئايالى ياكى ئادەتتىكى خىزمەتچى ئايال بولۇپ تاماق ئەتمىگەن ، كىر يۇمىغان ، مېنىڭ پۇلۇمنى بۇزۇپ - چاچقان بولسا ، مەن بۇنچە خورلۇق ھېس قىلىپ ئىچىمگە سىغىپ كەتمىگەن ، ئارىمىزدا بۇنچە چوڭ ھاڭ پەيدا بولمىغان بولاتتى . جېدەل - ماجىرا قىلساقمۇ ، باشقىلار : «ئەر-خوتۇن دېگەن سوقۇشىدۇ» دەپ ئاجرىتىپ ، ياراشتۇرۇپ قويغان بولاتتى . جېدىلىمىز پۈتۈن شەھەردە تارقىلىپ يۈرمەيتتى .

باللار ئۇنىڭ بىلەن كەتتى . چۈنكى ، ئۇ ناخشا چولپىنىنىڭ باللىرى . ئۇلار شۇنداق تۇرمۇشقا كۆنۈپ قالغان ، ئۇلار ساۋاقداشلىرى ئالدىدا مەندەك بىر ئاددىي دادىسىنىڭ نامىنى تىلغا ئالغانغا قارىغاندا ئانىسىنىڭ نامىنى تىلغا ئالسا ئابرۇيلۇق بولىدىغانلىقىنى بىلىدۇ . ئۇلار ئانىسىدەكلا مېنى چاندۇرماي كەمستىدۇ . چولپانىنىڭ باللىرى بولغاچ ، ئۇلار مەندىن بەك يىراق.....

— قاراڭ ، ئاۋۇ ئادەمچۇ ھېلىقى ناخشا چولپىنىنىڭ ئېرى . ئۇلار بۇگۈن ئاجرىشىپتۇدەك ، بەك ئوسال نەرسىكەن بۇ ، شۇنداق چىرايلىق خوتۇننى ناخشا ئېيتتىڭ ، سەھنىگە چىقتىڭ دەپ ئۇرۇپ ، خارلاپتۇدەك..... ئاجرىشىپ ئوبدان قىپتۇ .

— بۇ بىچارىمۇ ئامالسىزلىقتىن قويۇۋەتتى ھەقاچان ، كىم بىلىدۇ ، بۇنىڭ دەردىمۇ يەتكۈچە باردۇ ؟

توۋا ، بۇ ئالەمدە ماڭا ھېسداشلىق قىلىدىغان ئادەم باركەن- ھە ! مېنى چۈشەنگەن ئايالنى كۆرۈۋېلىش ئۈچۈن ئارقامغا بۇرۇلۇۋىدىم ، ئىككى ئايال ئالاقزادە بولۇشۇپ كەتتى .

قىيا ئوچۇق ئىشخانا ئىچىدىن نەبىنىڭ :

— بۇ ئاداش بوشلۇقىدىن خوتۇنىدىن قۇرۇق قالدى ، لاتا غىلاپ نېمە بۇ ! — دېگەن ئاۋازى ئاڭلاندى .

مۇشتۇمنى تۈگكىنىمچە ئېتىلىپ كىردىم . ئۇستەلنى چۆرىدەپ غەيۋەت قىلىۋاتقانلار چەكچەيگىنىچە تۇرۇپ قالدى .

ھېچكىمگە مۇشت ئاتماستىن يېنىپ چىقتىم . دەرد - ئەلىمىمنى بىرسىنى ئۇرۇپ چىقىرالمايتتىم . خوتۇنۇمنى ئۇرغان چاغلاردىمۇ : «ئەسلىي تاياقنى ئۆزۈم يېيىشىم كېرەك ئىدى . چىدىماسلىقىم تۈپەيلى خوتۇنۇمنى ئۇرۇۋاتىمەن» دەپ ئويلىغانىدىم .

كوچىلاردا ماڭا ئۆچمەنلىك بىلەن تىكىلگەن كۆزلەرنى قەدەمدە بىر ئۇچرىتىپ تۇرىمەن . چۈنكى ، مەن ئۇلارنىڭ قەلبىدىكى چولپاننى نابۇت قىلماقچى بولغان گۇناھكار .

— ئىنىڭ ئۆيلەنمەكچى بولغان قىز شۇنداق ئىشقا پىشقان ، قولىدا ھۈنىرى بار چېچەن قىز ، — دەپ سۆزلەشكە باشلىدى ئاپام .

ئۇ ئىنىم ئالماقچى بولغان قىزدىن بەك رازى ئوخشايدۇ . ئاپامغا ئاخىرقى ئۆمرىنى كېلىنىنىڭ راھىتىنى كۆرۈپ ، پۈت - قولىنى ئۇزۇن سۈنۈپ ئۆتكۈزۈش نېسىپ بولار.....

— كىمنى ئالسا مەيلى ، چولپاننى ئالمىسۇن ، — دېدىم ئۆزۈمچىلا .

كادىر قىسمىتى

ھەركۈنى «مۇئاۋىن يېزا باشلىقى ئىشخانىسى» دېگەن ۋىۋىسكا ئېسىلغان ئىشخانا ئالدىغا كەلگىنىمدە ۋۇجۇدۇم ئىپتىخارلىق تۇيغۇ-سىغا چۆمىدۇ . خۇددى تاتلىق بىرنەرسە يېۋالغاندەك شېرىن سېزىملەر ئىلكىدە ئىشككە ئاچقۇچ سالىمەن . ئىسمىمنىڭ ئاخىرىغا شياڭجاڭ دېگەن سۆزنى قوشۇپ ئاتىغانلار كۆزۈمگە بۆلەكچە ئىسسىق كۆرۈنىدۇ .

كۈندىكىدەك ئىشخانىغا كىرىپ ، ئىستاكاندىكى چاينى ئوتلىغاچ دېرىزىدىن سىرتقا قاراپ ئولتۇراتتىم . ئاۋارە تۇرقى بىلەنلا بۇ يەرگە نېمە دەپ كەلگەنلىكىنى بىلدۈرۈپ بولمىدىغان ، يېزىمىزنىڭ قۇتقۇ-زۇش ئوبيېكتى قىلىنغان ئامىنخان ئىدارە قورۇسىغا كىرىپ كەل-دى . ئۇنى كۆرۈپ كەيپىم ئۇچتى . بۇنىڭدىن تۆت يىل بۇرۇن مەن «خەلق ئىشلار ئىشخانىسى»دىكى چاغدا ھۆكۈمەتتىكى بىرنەچچىمىز يېزىدىكى دېھقانلارنىڭ ئائىلە ئەھۋالىنى ئىگىلەش ئۈچۈن مەھەللە ئارىلاپ يۈرۈپ بۇ ئايالنىڭ ئۆيىگە كىرىپ ئۆتكەنىدۇق . قارا قىشتا مەشكە مەدەك قالاپ ئولتۇرغان ئايال بىزنى بار - يوقى شۇ بىر ئېغىزلىق ئۆيىنىڭ نەرىگە باشلاشنى بىلەلمەي ، كىر كۆرپىنى كۆتۈر-گىنىچە تېنەپ - تەمتىرىگەن ھالدا مەشنىڭ ئىچىگە تىقىپ قاچىداپ كەتكەن چۆگۈندە قايناۋاتقان سىنچاينى قۇيۇپ ، بىر چەتتە ياتقان پالەچ قىزىنى كۆرسىتىپ تۆكۈلۈپ - تۆكۈلۈپ يىغلىغانىدى .

ئۆزۈم كەمبەغەل دېھقانىنىڭ بالىسى بولغاچ ، نامراتلىقنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى بىلەتتىم . شۇڭلاشقىمۇ بۇ ئايالنىڭ كۆز ياشلىرى ھەممىدىن بەك ماڭا تەسىر قىلغان چېغى ، يېزىغا قايتىپلا بۇ ئايالنى قۇتقۇزۇش ېېرىشكە تىزىملىتىپ قويغانىدىم . ئۇ قىش بولسا كۆمۈرۈم

يوق دەپ كېلەتتى ، ئەتىياز بولسا يېرىمنى تېرىيالمىدىم دەپ كېلەتتى ، ياز بولسا ئۇن - مېيىم تۇگەپ كەتتى ، ئېتىزدىكى زىرائەتلەر تېخى يېغىلىپ بولمىدى دەپ كېلەتتى . كۈز بولسا سۇ پۇلى ، يەر پۇلىنى تاپشۇرۇشقا ئامالسىز قالدىم ، ئوغۇت پۇلىنىڭ يېرىمىنى بەرسەم دەپ كېلەتتى . ھەي يوقسۇزلۇق ! بۇ ئايال ھەقىقەتەن ئامالسىز قالمىسا مېنىڭ ئالدىمدا سارغىيىپ نېمە كەپتۇ . بولدىلا ، خىجالەت قىلمايچۇ ، دەپ تەستىق سالاتتىم . بۇ ئايالنى دەپ ئۇنىڭ - بۇنىڭغا گەپ قىلىپ ئېتىبار قىلىشنى ئۆتۈنەتتىم . ئاشۇ ئۇرۇنۇشلىرىم بىلەن ئۇنىڭ ئاز-تولا ئىشلىرى پۈتۈپ ئالەمچە خۇش بولۇپ كېتەتتى . ئۇنىڭ شۇ خۇشال بولغان ھالىتىنى كۆرۈش ئۈچۈن بۆلۈمدىن - بۆلۈمگە قاتراپ يۈرۈشنى ھار ئالمايتتىم .

ئۆتكەن يىلى مەكتەپكە بالىلىرىمنىڭ ئوقۇش پۇلىنى تاپشۇرۇپ بولۇپ قارىسام يان تېلېفونۇم توختاپ كېتىپتۇ ، قانداق قىلىشنى بىلمەي تازا جىلى بولۇپ ئولتۇرسام ئۇ ئايال ئېگىلىپ سالام قىلىپ كىرىپ كەلدى . قىزى ئاغرىپ قاپتۇ . دوختۇرغا كۆرسىتىدىغان پۇلى يوق ئىكەن . قەغەزگە «100 يۈەن» دەپ يېزىپ بولۇپ يىرتىۋېتىپ ، قايتىدىن «200 يۈەن» دەپ يازدىم . شۇ تاپتا ھەر ئىككىلىمىزگە پۇل كېرەك . ئۇ ئايالغا مەن ئىككىلىك خەت يېزىپ بەرسەم ئىشى ھەل بولىدۇ ، ماڭمىچۇ ؟ ماڭاش چىقىدىغانغا يەنە ئون نەچچە كۈن بار . يان تېلېفون ئون نەچچە كۈن تاقاق تۇرسىمۇ بولماس . مۇشۇ تېلېفون دېگەن نەرسىمۇ ئادەمنى تەتۈر قىلىنايدۇ ، ھەممە ئادەم تېلېفونلىشىپ كەتكەندىن كېيىن ، سەن بىرەرنى ئېلىپ يۈرمىسەڭ تېخى . ئېلىپ يۈرسەڭ نامدا پالانى كادىر بولغان بىلەن پۈتۈن بىر ئائىلە مېنىڭ بىر ماڭاشىمغا قاراشلىق بولغاچ ، بۇ تېلېفوننى باقالمايۋاتقان ، ھەي.....

— ما پۇلنى خوجىلىق بۆلۈمىدىن ئېلىپ ، ماۋۇ تېلېفونغا 100 يۈەننى كىرگۈزۈۋېتىڭ ، — دەپ بىر كىچىك باغاقچىغا تېلېفون نومۇرۇمنى يېزىپ ئايالنىڭ قولىغا تۇتقۇزدۇم . ئۇنىڭ تېگى - تېگىدىن بىچارىلىك چىقىپ تۇرىدىغان كۆزلىرى ماڭا تىكىلگەن شۇ مىنۇتلاردا ئوغرىلىق قىلىپ تۇتۇلۇپ قالغاندەك ناھايىتى ئوسال بول-

دۇم . مېنىڭ بۇ ھالىتىمدىن ھەممىنى چۈشىنىپ بولغان ئايال ھېچ نەرسە دېمەستىن چىقىپ كەتتى . مەن خۇددى ھارام گۆش يېۋالغان ئادەمدەك بىئارام بولدۇم . بىرچاغدا ئۇ ئايال كۆچمە ئالاقە شىركىتى-نىڭ يان تېلېفونىغا پۇل تاپشۇرغانلىق ھەققىدە بەرگەن ھۆججىتىنى كۆتۈرۈپ كىرىپ ، گەپ - سۆزسىزلا ئۇستىلىمگە قويۇپ قويۇپ چىقىپ كەتتى .

نامراتلىق بۇ ياشقا يەتكەندىمۇ مېنى ئوسال قىلدى . ئائىلىمىز نامرات بولغاچقا ، ئاپام كىچىك سىڭلىمنى يەڭگىگەندە دوختۇرغا بارال-ماي ، تۇغۇپ تۆت كۈن بولغاندا قىزىتمىسى ئۆرلىگەن باھانە بىلەن تۇگەپ كەتتى . ئۆينىڭ ئېغىر چىلىقى بالىلارنىڭ چوڭى بولغان مېنىڭ يەلكەمگە چۈشتى . سىرتتا ئىشلەپ ھېرىپ - ئېچىپ كىرگەن دادام ئۆيگە كىرىپ سۇپىنىڭ ھەممە يېرىگە دېگۈدەك سۇپرا - جاۋۇرنى يېيىۋېلىپ تاماق ئېتىۋاتقان مېنى ، بىر - بىرىدىن ئاۋارە يۇرگەن ئۇكىلىرىمنى كۆرۈپ ئاچچىق موخورکىنى ئۈزمەي چېكىپ كېتەتتى . ئانامدىن كىچىك قالغان سىڭلىم بىر بولاق قەنتنى باشقا ئۇكىلىرىم-نىڭ بويى يەتمەيدىغان جايغا قويۇپ ، نان بىلەن چايناپ بېرىپ باققا-نىمىزغا قارىماي ئاپام تۇگەپ كېتىپ ئىككى ئاي بولغاندا تۇگەپ كەتتى .

شۇ يىلى مەن ئالىي مەكتەپكە ئىمتىھان بېرىپ ئۆتتۈم . ئۇ چاغلاردا ئالىي مەكتەپ تۇرماق ، تېخنىكوملارنى ئوقۇپ كەلگەنلەرمۇ ھۆكۈمەتنىڭ نېنىنى يەيدىغان ئادەم بولاتتى . شۇنداق بولغاچقا ، مې-نىڭ ئالىي مەكتەپكە ئۆتكىنىم بىزنىڭ مەھەللىدىكى ھەممە ئادەم خۇشاللىق بىلەن تىلغا ئالىدىغان ئىش بولۇپ قالدى .

— ياسىنجاننىڭ بۇ بالىسى ئالىي مەكتەپكە ئۆتۈپ جاھاننىڭ مەينەتچىلىكىدىن قۇتۇلدى . رەھمەتلىك سەلىمە مۇشۇ كۈنلەرگە ئۇلا-شالمىدى ، — دېيىشەتتى مېنى كۆرگەن ئاياللار .

سېنتەبىردە مەن ئۇرۇمچىگە ئوقۇشقا كەتتىم . ئۆينىڭ بارلىق ئېغىر چىلىقى دادامنىڭ زىممىسىگە چۈشتى .

يازلىق تەتىلدە كەلسەم ئۆيدە بىر قىز خېمىر يۇغۇرۇپ ئولتۇ-

رۇپتۇ . مېنى كۆرۈپ يۈگۈرۈپ يۈرۈپ دېگۈدەك چاي دەملەپ ئالدىمغا قويدى . قازان بېشى بىلەن بىر ئوبدان ئەپلىشىپ قاپتۇ . كەچتە دادام :

— بايىقى قىزنى كۆرگەنسەن بالام ، ئاپاڭنىڭ نەۋرە ئاچىسىنىڭ قىزىكەن ، ئاپىسى پەتىگە كەپتىكەن . بىزنىڭ ئۆينىڭ ئەھۋالىنى كۆرۈپ قىزنىى ئارىلاپ ئەۋەتىپ تۇرىدىغان بولدى . كىر - قات يۇيۇپ ، ئاش - تاماق ئېتىپ بېرىۋاتىدۇ ، ئۆي ئىشىغا پىشقان پاكىز قىزكەن ، مەستلىكىم كېلىپ : «قىزىڭنى كېلىن قىلىۋالايمىكىن» دېسەم ، «ۋاي ، سىلىدىن قىز ئايامدىغان» دەپ خۇشال بولۇپ كەتتى . سەن كەلگۈسىدە كادىر بولىدىغان تۇرساڭ ، قىزىنى سەندەك يىگىتكە بەرمەي كىمگە بېرەتتى . بېشىڭنى مۇشۇ قىز بىلەن قوشۇپ قويسام دەيمەنغۇ ، بالام ، — دېدى .

— مەن تېخى ئوقۇۋاتسام ؟ — مېنىڭ نارازلىق ، قارشىلىق ، رەنجىش ئارىلاشقان ھېسسىياتىم مۇشۇ بىر ئېغىز سۆز بىلەن ھاۋاغا تارقىلىپ كەتتى .

— بۇنى بىلىمەن ، مەكتىپىڭدىن بىرەرسى كېلىپ تەكشۈرۈپ يۈرمىگەندىن كېيىن ھازىرچە نىكاھ قىلىپ ئەكېلىۋالساق ، ئوقۇشۇڭ تۈگىگەندە تويۇڭنى قىلىپ قويىمەن . ماڭىمۇ تەس بالام ، بىر ئېتەك بالا بىلەن ئۆيلىنەي دېسەم تېخى ، تالانىڭ ئىشىنى قىلسام ، ئۆينىڭ ئىشى قالغان . رەيھاننىڭ چېچىنىمۇ تارىيالماي كېسىۋەتتىم . خوتۇن كىشىنىڭ تۇللۇقىدىن ئەر كىشىنىڭ بويتاقلىقى يامان ئىكەن . چوپ-چوڭ ئەركىشى تۇرۇپ خەقتە مۇنداق بولدۇم دەپ ھال ئېيتقىلى تېخى بولمىغان . شۇڭا ، كېلىن كۆرۈپ بولسىمۇ ئۆي ئىشىدىن قۇتۇلاي دېدىم .

بايا سىڭلىمنىڭ كۆتمەك چېچىنى كۆرۈپ كۆڭلۈم بىر قىسما بولغانىدى ، ئەمدى بىلدىمكى ، مەن ئاپامنىڭ قولى تەگكەن دەپ ، ئالدىرىماي چىگىشىنى چىقىرىپ تاراپ ئاپامدەك قىزىل لېنتا باغلاپ قويىدىغان چاچلار ئۆلۈپ كەتكەن ئاپامغا ئەگىشىپ كەتكەنىدى .

— شۇنداق بولسۇنمۇ ئەمىسە ؟

— بوپتۇ .

بۇ سۆزنىڭ ئاغزىمدىن قانداق چىقىپ كەتكىنىنى تۈيماي قالدىم . دەپ بولۇپلا سىرتقا قاراپ يۈگۈردۈم . ئەسلىدە ئارقىدىكى قوناقلىق ئارىسىغا كىرىپ ھېچكىمگە كۆرۈنمەي ئولتۇرۇپ يىغلىماقچى ئىدىم . ئەپسۇس ، قوناقلىققا سۇ تۇتقانىكەن . ئايىغىم لايغا پېتىپ پۇچقاقلىرىم ھۆل بولدى . لاي چاپلاشقان ئاياغلىرىمنى تەستە يۆتكەپ قىرغا كېلىپ ئولتۇردۇم . قىردا ئۆسكەن چۆپلەرنى ئۈزۈپ تاشلاشقا باشلىدىم . كىچىكىمدىنلا مۇشۇنداق ئادىتىم بار ئىدى . ئوت - چۆپ ئۈستىدە ئولتۇرسام ئوت - چۆپلەرنى ، دەرەخ سايىسىدە تۇرسام يوپۇرماقلارنى ئېلىپ تىتىپ تاشلايتتىم . بىردەمدىلا ئەتراپىم ئۈزگەن چۆپلەر بىلەن تولۇپ كەتتى . بۇ چۆپلەرنىڭ تەقدىرىنى مەن بىردەمدىلا ئۇيان - بۇيان قىلىۋەتتىم . بەلكىم چۆپنىڭمۇ كۆڭلى باردۇ . ئۇ مېنىڭ بىلىپ - بىلمەي قىلىپ قويغان ئىشىمغا قانچىلىك ياش تۆكۈۋاتقاندۇ . خۇددى دادام بىر ئېغىز گەپ بىلەن مېنىڭ تەقدىرىمنى بەلگىلىسە مەن نارازى بولغاندەك .

نامرات ئادەملەرنىڭ ئىشلارنى ھەل قىلىش ئۈسۈلى قالتىس . دادام بىر چالمىدا ئىككى پاختەك سوقماقچى . ھەم مېنى ئۆيلەپ پەرزىنى ئادا قىلىدۇ ، ھەم ئائىلە ئىشىدىن قۇتۇلىدۇ . ئۇ ئاشۇ چالمىسى بىلەن مېنىڭ قەلبىمدىكى تېخى ئىشكى چېكىلمىگەن مۇھەببەت قەسرىنى كۆكۈم - تالقان قىلىۋېتىدۇ . خۇددى «ئاسماندىن تاۋار ياغسا تۇمارچە تەگمەپتۇ » دېگەندەك ، نامرات ئادەملەرنىڭ مۇھەببەتتىمۇ نېسىۋىسى يوق ئىكەن . مەن ئۆزۈمگە ئۆمۈرلۈك ھەمراھ ئەمەس ، ئۆكىلىرىمغا قارايدىغان بالا باقىۋچى ، تاماق ئېتىدىغان ئاشپەز تېپىپ بېرىشىم كېرەك..... ئۆز - ئۆزۈمنى مەسخىرە قىلىدىغان خىياللار بىلەن تۇننى قوناقلىقنىڭ قىرىدا ئۆتكۈزدۈم . ئاشۇ قوناقلىق مېنىڭ قەلبىمدىكى ئەڭ گۈزەل ئىستەكلەر بىلەن قىيالماي خوشلاشقانلىقىمغا گۇۋاھ بولۇپ قالدى .

نىكاھ قىلىپ قىزنى يېنىمغا ئەكىرىپ قويغاندا قىزغا سەپسېلىپ قارىدىم . قىز خېلىلا قاملاشقانىدى . بىراق ، مەكتەپ ئاشخانىسىغا

كىرگەندە كۆزلىرىم ئارقىلىق ئىزدەيدىغان قوشنا سىنىپتىكى رامىلە دېگەن قىزدەك تېتىك ، جۇشقۇن ئەمەس ئىدى . لېكىن ، ئۇ دادامغا يارىغان ، ئۇكىلىرىمغا يارىغان قىز ئىدى . ھېچكىم مېنى قۇربانلىق بولۇپ كېتىۋاتقىدۇ دەپ ئويلىمايتتى . ئۇلارنىڭ نەزىرىدە مەن ئۆيلەنـ دىم . بۇ بىر خۇشاللىق ئىش ، ئەرلەرنى قۇربانلىق بولۇپ كەتتى دېگەن ئىبارە كىتابلاردىمۇ ئۇچرىمايدۇ . بۇگۈندىن باشلاپ ھېچقانداق بىر قىزنى كۆزلىرىم ئارقىلىق ئىزدەيدىغان سالاھىيىتىم قالمىدى .

* * *

— بارمۇ سىلى شىياڭجاڭ ، ئاۋۇ ئىشخانىدىكى چاغدا ئىشلىرىمىز ئوڭ ئىدى ، خېلى ھالىمىزغا يېتىتىلە . شىياڭجاڭ بولغاندىن بېرى بەك كەم دىدار بولۇپ كەتتىلە . ئاۋۇ ئىشخانىغا توڭ سويمىدىن بىرنى ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپسىلەر ، ئادەم بىر ئۆزۈن ھالىنى ئېيتسا ، «مەن دەپ باقاي» ، «مۇزاكىرە قىلىپ بىرنېمە دەيلى» دەپ قۇرۇق قول ياندۇرمىدىكەن . يەنە سىلىنىڭ ئالدىلىرىغا كىردىم . ئۆزلىرى بىر - ئىككى ئېغىز گەپ قىلىپ قويسىلا شىياڭجاڭ .

— مەن دېدىمغۇ ، مەن ھازىر ئۇ ئىشلارغا مەسئۇل ئەمەس . مۇناسىۋەتلىك ئادەملەرنى ئىزدەڭ !

بۇ ئايالغا بۇنداق مۇئامىلە قىلىشىم بىكار ئەمەس . ئۆتكەندە ئاپام ئاغرىپ قالغان ، دەپ غۇنچىدەك چىرايلىق بىر قىز مېنى ئىزدەپ كەپتۇ ، يۈگۈرۈپ يۈرۈپ بىر خالتا ئۈن ، بەش كىلو ماي ، 100 يۈەن پۇل تەستىقلاپ بەردىم .

— ئۈن بىلەن مايىنى ئېلىپ كېتەلمەيسىز ھەقاچان ، كەچتە كېلىڭ ، بىكار ماشىنا تېپىپ سېلىپ بېرىمەن ، — دەپ پۈلنى تۇتقۇزۇپ يولغا سېلىپ قويدۇم .

كەچتە قىزى كەلمەي ، ئۇ ئايال گۈللۈك كۆڭلىكىنى لەپىلدىتىپ كىرىپ كېلىۋاتقىدۇ . ئەتىگەننىڭياقى قىلغان تاتلىق خىيالىلىرىم تو- زۇپ ، تەقەززا بولغان نەپسىم ئازار يېدى .

— ئاغرىق ئادەم ئارام ئېلىپ ياتماي نېمە بار سىزگە بۇ يەردە؟ — ئاچچىقىم ئىچىمگە پاتمايۋاتقاچقا، ئاۋازىم چىڭراق چىقىپ كەتتى. ئايال مەڭدەپ تۇرۇپ قېلىپ:

— ئۇن بىلەن ماينى ئېلىپ كېتەي دەپ كەلگەن، ئاغرىق دەپ ياتسام ئۆيدە يەيدىغان نەرسە بولمىسا يەنە بولمايدىكەن، — دېدى.

— قىزىڭىز نېمىشقا كەلمىدى، چوپچوڭلا قىزىڭىز تۇرۇپ ئۆزى-ڭىز نېمە پالاقلاپ يۈرىسىز؟

— گەپ شۇ چوڭ بولۇپ قالغانلىقىدا ئۇكام، بويىغا يەتكەن قىز بالىنى كەچتە كوچىغا چىقارغىلى بولامدىغان.....

ئايالنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ ئۇجۇقۇپلا كەتتىم. شۇ كۈنى كەچتە دىجورنى تۇرمەن، دەپ ئايالىمغا يالغان سۆزلەپ ئىشخانىغا كېلىۋال-غانىدىم. مەقسىتىم ئاشۇ غۇنچىنى پۈراپ بېقىش ئىدى. ئەپسۇس، ئاپىسى يامان چىقتى. شۇنىڭدىن بېرى بۇ ئايالغا ئۆچ بولۇپ قالدىم.

مەن شۇنچە قىلىۋاتقاندىكىن، بەزى ئىشلارنى بىلمەسكە سالسا بولمامدۇ. مەنمۇ نامراتلىقنىڭ دەردىنى يەتكۈچە تارتىۋاتىمەنغۇ؟ گەر-چە ماڭاش ئېلىۋاتسامۇ، ئۇ ئايدىن بۇ ئايغا ئۇلاشمايۋاتقان. ئەگەر مەن ئۆزۈمگە ماس كېلىدىغان بىرى بىلەن توي قىلغان بولسام، ئىككىلىمىز خىزمەت قىلغان بولساق، ئىقتىسادتىن قىسىلمىغان بول-سام، ئاشۇ تار كوچىدىكى زەيكەش ئۆيدە ئولتۇرمىغان، باشقىلاردەك چىرايلىق ئۆي سېلىپ، ئىككى ئاغىنەمنى شۇ ئۆيگە كۆكسۈمنى كېرىپ باشلىيالمىغان بولار ئىدىم. ئۆتكەندە بىر سورۇندا تازا ئىچىپ تەڭشەلگەن بىر ئاغىنىمىز ئۆزىنىڭ يوشۇرۇن ئىشلىرىنى ھەۋەس بىلەن سۆزلەپ كېلىپ: «خوتۇن ئالغاندا سەت، مايماق بولسىمۇ، نەپ تېگىدىغانىنى ئېلىپ، ئويۇننى تالادا ئويناۋەرسە بولىدۇ. پۇلى بار خوتۇننى ئالساڭ، بالىلىرىڭ نېمە يەپ، نېمە ئىچىۋاتىدۇ كارىڭ يوق، ئويۇنۇڭنى چاڭ چىقىرىپ ئويناۋېرىسەن. كۆڭۈل - كۆڭۈل دەپ، ئون تىيىنگە پايدىسى يوق خوتۇنلارنى ئېلىۋېلىپ، بىر ئۆينىڭ چاي، تۇزى ئۈچۈن ئېشەكتەك ئىشلەپ يۈرگەن ئوغۇل بالىلارمۇ ئاز ئەمەس» دېۋىدى، ئۆزۈم ئەزەلدىن خالىمىغان نىكاھىم پۈتۈنلەي ماڭا

قىلىنغان سۆيقەستتەك بىلىنىپ ، ئىچىپ ئۆيگە بېرىپ چاقىرغانلىقىنى چېقىپ ، ئاتىدىغانلىقىنى ئېتىپ ، ئورنىغا كەلمەس پۇشايمانلىرىمىنىڭ ئاچچىقىنى يەنىلا ئايالىمدىن ئالدىم . بۇ بىرىنچى قېتىملىق ئىش ئەمەس . ھەر قېتىم كۆڭلۈم ئازار يېگەندە ئازار يېيىشىمنىڭ سەۋەبىنى ئۇنىڭدىنلا كۆرەتتىم . ئۇنىڭ مېنىڭ خىيالىلىرىمنى چۈشەنگەندەك ، ھېس قىلغاندەك ، كاللىسى يوقمۇ ياكى قەستەن بىلمەس قىياپەتكە كىرىۋالامدۇ ، ئەتىسى يەنە ھېچ ئىش بولمىغاندەك ، مەھەللىدىكى ئايالالارغا «كادىر» ئىرىنىڭ ياخشى گېپىنى قىلىپ بېرىدۇ . تۇرۇپ ئويلىسام ، ئۇنىڭ بۇ قىلغىنىمۇ ئۆزى ئۈچۈن پايدىلىققەن . ئەگەر ئۇمۇ تەڭ ژارقىراپ - جارقىراپ ئۆز مەنپەئەتى ئۈچۈن سۆزلىگەن بولسا ، بىز بۇ چاغقىچە ئۆيۈ تۈتۈپ كېلەرمىدۇق .

بۇنىڭدىن بەش يىل ئىلگىرى مەن ئاجرىشىپ كەتمەكچى بولغاندىم . چۈنكى ، مەن ئۇ چاغدا ئۆزۈمگە ماس كېلىدىغان بىرىنى ئۈچراتقان ، تۇرمۇشۇمنى ئۆزۈم ئارزۇ قىلغاندەك ئورۇنلاشتۇرماقچى بولغانىدىم . لېكىن ، مېنىڭ بەزىدە دۆت ، بەزىدە ئەقىللىق بولۇۋالىدىغان ئايالىم ھېچنېمىنى سەزمىگەندەك ، كۈلۈپ تۇرۇپ ئىككىنچى بالىمىزغا قورساق كۆتۈردى . ئۇ مېنىڭ ئاينىپ قالغانلىقىمنى دادام ۋە سىڭىللىرىمغا ئېيتقان بولسا كېرەك ، بىر كۈنى ئۇلار ھەممىسى ئولىشىپ ئۆيىمىزگە كىرىپ كەلدى . ئايالىم پايپەتەك بولۇپ ئۇلارغا داستىخان سالدى . ئۇ تاماق ئەتكىلى چېقىپ كەتكەندە دادام گەپ تەشتى .

— ھەممىنى قىلغان سەن ، خىيالىمدا يوق يۈرسەم ، مېنى سەن زورلاپ ئۆيلەپ قويغان ، — دېدىم دادامغا تۇنجى رەت نارازىلىقىمنى ئىپادىلەپ .

ئاپام ئۆلۈپ كەتكەندە : «ئاپام بازارغا كەتتى ، ماڭا قورچاق ئەكېلىپ بېرىدۇ» دەپ ھەممىزنىڭ ئىچىنى سىيرىۋەتكەن سىڭلىم ماڭا نەپرەت بىلەن تىكىلىپ تۇرۇپ :

— نى دادىلار بار ، يېتىم بالىلىرىنى تاشلاپ قويۇپ ئۆيلىنىۋېلىپ كارى بولمايدىغان ، سەن دادامنى ئۇنداق - بۇنداق دېگۈچى بولما . ئاپامنىڭ يوقلۇقىنى چاندۇرمىغان ، بىزگە ئانا ئورنىدا ئانا

بولغان ھەدەمنى قويۇۋېتىپ ۋەيران بولغۇڭ كەلدىمۇ؟ — دېدى.

ئاچچىقى كەلگەن دادامۇ ساقاللىرىنى تىترىتىپ:

— ھۇ تۇزكور، يانچۇقۇڭ توم بولۇپ قالغانمىدى؟ خوتۇنۇڭدىن چانغۇدەك بولدۇڭمۇ؟ ئۇنى قويۇۋېتىدىكەنسەن، مېنى دادا دېگۈچى بولما، — دەپ ۋارقىرىدى.

30 نەچچە ياشتا ئاران غەيرەتكە كېلىپ تىكلىگەن تۇرمۇشۇمنى ئۆزگەرتمەكچى بولغان ئىرادەم ئاشۇ باشلانغۇچنى پۈتكۈزگەن چالا ساۋات ئايالىمنىڭ مۇلايىم قاراپ تۇرۇپ، جېدەل - ماجىراسىز ئاتقان كۆزگە كۆرۈنمەس بومبىلىرى بىلەن ۋەيران بولدى. «دۆلەت كادىرى» بولغانلىقىم، يەنە كېلىپ يۇقىرىغا يامىشىشقا بولغان ھەۋىسىم، «ئاجرىشىش» دېگەن سۆزنىڭ ئىستىقبالىمغا ئېلىپ كېلىدىغان يامان تەسىرى قاتارلىقلار مېنى قايتا ئىرادىگە كېلەلمەس قىلىپ قويدى، كەچ كۈزدە ئېچىلغان گۈلدەك كېچىكىپ كەلگەن بۇ پۇرسەتمۇ شۇنىڭ بىلەن ئۆتۈپ كەتتى.

مەن بۇ ئاچچىقتا، قىرتاق ئازابلارغا چىدىماي يەنە ھاراق ئىچىتىم. كەچتە ئۆيگە قايتىپ بارلىق دەردىمنى ئاشۇ بەختسىمگە زوڭ ئولتۇرۇۋالغان ئايالىمدىن ئالدىم. بالىنىڭ قىرقىراپ يىغلىغان ئاۋازى، جاراڭ - جۇرۇڭ، تاراق - تۇرۇقتىن ئويغىنىپ ئىشىك ئالدىغا كەلگەن قوشنىلار دەرۋازىنى ئۇرۇشقا باشلىدى.

— ھېچ گەپ يوق، ئۆچكە بوشىنىۋالغان، تۇتالمايۋاتىمىز، — ئۇنىڭ بۇ سۆزى بىلەن ئىشىك ئالدىغا يىغىلغانلار تاراپ كەتتى. ئەسلىي بۇ ئۆيدە دۆت ئادەم مەن ئىكەنمەن. ئۇ ئائىلىنى قوغداپ قېلىش ئۈچۈن ئەجەب ئەقىللىق بولۇپ كېتىپتۇيا!

شۇنىڭدىن كېيىن ئاجرىشىمەن دەپ خەلقئالەم ئالدىدا لاۋزىلىشىپ يۈرمەي، ئاشۇ ئاغىنەمدەك ئويۇنۇمنى ئويناۋەرمەكچى بولدۇم. بىراق.....

* * *

ناھىيەدە يىغىن ئېچىلدى. يىغىندا «ئۆچكە ۋەكىللىك قىلىش»

ھەققىدە دوكلات بېرىلىپ ، يېزىدىكى كادىرلارنى دېھقانلار بىلەن «ئۇچتە بىرگە بولۇش»قا چاقىردى . مەن نەچچە يىلدىن بېرى ئۆزۈم يۆلەش ئوبيېكتى قىلىپ كېلىۋاتقان سادىق ئاخۇن دېگەن دېھقانىنىڭ ئۆيىگە چۈشتۈم .

بىچارىلەر مېنى ئۆيىدە تۇردى دەپ ، بالىلىرىنى ھاي - ھۇيلاپ ، مېنىڭ ئاغزىمغا تېتىغۇدەك تاماق ئېتىپ بېرىش ئۈچۈن پايپېتەك بولۇپ كېتىشتى . مەن ئۇنداق قىلماڭلار دەپ توسسامۇ ھېچ ئاڭلايدىغانىدەك ئەمەس . بۇلارنىڭ كەڭرى قورۇسى بىلەن ئۆزۈمنىڭ ئېگىز بىنانىڭ ئارقىسىدىكى كۈن چۈشمەيدىغان زەيكەش ھويلامنى سېلىشتۇرۇپ ، «ئەسلىي يۆلەيدىغان ئادەم ئۆزۈمۇ - نېمە» دەپ ئويلاپ قالدىم .

ئېتىز - ئېرىق ئىشى گەرچە ئادەمنى ھارغۇزۇۋەتسىمۇ ، كەڭرى تەبىئەت ئادەمگە ھۇزۇر بېغىشلاپ ، بىزدەك سېمونت تاملىق ئىشخانىلارغا بېكىنىپ ئولتۇرۇپ ھۇرۇنلىشىپ كەتكەن ئادەملەرنىڭ يىلىكلىرىگە ئىسسىق ئۆتۈپ ، كۆڭلى - كۆكسى كۆتۈرۈلۈپ قالىدىكەن . بىر كۈنى كەچتە ئۇلارنىڭ ئۆيىدە تېلېۋىزور كۆرۈپ ئولتۇراتتۇق ، تېلېۋىزوردا بەدىنىگە چاپلىشىپ تۇرىدىغان ئاق ئىشتان ، قىزىل پىنجەك كىيگەن ، پۇتلىرىنى قىسىپ دەسسەپ ماڭىدىغان بىر بۇقا چېلىشچىسى بىر قارا بۇقىنى قىزىل رەڭلىك رەختنى پۇلاڭلىتىپ تېرىكتۇرۇپ ، تۆمۈر زىخچىنى كالىنىڭ دۇمبىسىگە سانجىپ ، قانسىرىتىپ ، قانسىراپ دەم ئالالمايۋاتقان بۇقىنى يەنە تېرىكتۇرۇپ ، ئاخىر ئۇزۇن بىر قىلىچنى كالىنىڭ دۇمبىسىگە تىقىپ ، كالا يىقىلغاندا غەلىبە قىلغانلىقىنى ئىپادىلەپ قولىنى پۇلاڭلاتقاندى .

— تۇڧى غېتىمەك ، — دېدى سادىقكام ئاچچىقى بىلەن تېلېۋىزورغا قارىتىپ تۇكۇرۇپ ، — تىلسىز بىر ھايۋاننى ئاشۇنداق قىينىاپ يۇرۇپ جان باققۇچە مېنىڭ ئالدىمغا كەلگەن بولسىڭ يېرىمدىن بەش مو بۇلۇپ بېرەر ئىدىم . تېرىپ كۈنۈڭنى ئالار ئىدىڭ . ئاۋۇ خەقنىڭ ئىشى يوقتەك مۇشۇنداق ئويۇننى كۆرۈپ ئولتۇرۇپ كەتكىنىنى ، كېۋەزلىكتە ئادەم بىر قولىنى ئون قىلالمايدۇ . ئاشۇلارنى ھەيدەپ

كېلىپ پاختا تەرگىلى سالسا بولمامدۇ بۇ ھۆكۈمەت ، — دەپ سۆزلەپ كەتتى .

بىز كىتابلاردىن ، چەت ئەلدىن ، تارىختىكى شەخسلەرنىڭ تەرجىمھالىدىن ئىزدەۋاتقان ئىنسانپەرۋەرلىك مانا مۇشۇنداق ئاددىي دېھقانلارنىڭ ۋۇجۇدىدا بار . مەن بۇ خىل بۇقا ئۆلتۈرۈش ئويۇنىنى بۇرۇنمۇ كۆرگەن ، لېكىن پەقەت كۆرۈپلا پىكىر يۈرگۈزمەپتىكەنمەن .

ئۇزاقى يىل مەن سادىقكامنىڭ ئون مو يېرىگە يېڭى كەلگەن كېۋەز سورتىنى تېرىتقانىدىم . ئۇ ئادەم مېنى كادىر بولغاندىن كېيىن ھەممىنى بىلىدۇ ، دەپ قاراپ ماقۇل دەپلا تېرىغان ، كېۋەزلىرى بوي تارتقاندا مەن خۇددى مۇشۇ يىلىلا ئۇنى ھاللىق سەۋىيەگە يەتكۈزۈۋېتىدىغاندەك خۇشال بولغانىدىم ، بىراق كېۋەزلىرى ئۇچكىچىلىكلا غوزەك تۈتۈپ ئېچىلماي ، ئون مو يەرنىڭ كېۋەزىنى بۇ ئادەمگە قىيىنچىلىق زىيان بولدى . مەن گەرچە يېزىدا قاتراپ يۈرۈپ يەر ، سۇ ھەققىنى كۆتۈرۈۋەتكەن بولساممۇ ، زىيانىنى يەنىلا تولدۇرۇپ بېرەلمىدىم . ئۇ كىشى نەچچە يىلدىن بېرى قىلغانلىرىمنى كۆزدە تۇتتىمۇ ياكى كادىر دەپ چوڭ كۆرۈپ گەپ قىلالمىدىمۇ ، بىرنەرسە دېيەلمىدى . بىراق ، شۇ يىلنى بىچارىلەر شۇنچىلىك تەستە چىقاردى .

بۇلارنىڭ ئۆيىدە تۇرۇش جەريانىدا مەندە يەنە بۇ كىشىنى يۆلەپ ئاشلىقتىن مول ھوسۇل ئالدۇرۇپ ، يىل ئاخىرى ناھىيەدە ئېچىلىدىغان يىغىندا ماختالغۇم ، شۇنىڭ بىلەن يەنىمۇ يۇقىرىراق ئورۇنغا چىققۇم كەلدى . بىر كۈنى ئۇنىڭغا ئامبىرىكىدىن كىرگۈزۈلگەن يېڭى سورتلۇق بۇغداي ھەققىدە بىر ئۇزاق سۆزلىسەم ، ئۇ :

— ئۇكام ، ئۆزۈمنىڭ ئورۇقىنى تېرىي ، يەنە ئوزاقى يىلدىكەدەك بولماي ، — دەيدۇ .

— ئۇنداق بولمايدۇ سادىقكا ، ئۇ دېگەن كېۋەز ، بۇ دېگەن بۇغداي ، ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ دېگەن ئامبىرىكىدىن كىرگۈزۈلگەن ئېسىل سورت ، — دېدىم ئىشەنچ بىلەن .

ئاخىر بۇغداينى تېرىدۇق ، كىتابتىكى بويىچە ئوغۇتلىدۇق ، سۇ-

غاردۇق ، توم - توم بۇغداي غوللىرى ئەتراپتىكى باشقا بۇغدايلاردىن پەرقلىق تۇراتتى . بۇنى كۆرگەن دېھقانلار : «يەنىلا كادىر دېگەننىڭ ئەقلى بار ، ئوقۇغان ئادەم بۆلەك - تە» دېيىشتى . ھەر يوغان باشاقلارغا قاراپ سادىقكامۇ ، مەنمۇ خۇش بولاتتۇق . بىر كۈنى بۇغدايلارغا قاراپ سادىقكام :

— بۇرۇن بۇغداي بېشىدىن ئاخىرىغىچە باشاق تۇتارمىشكەن ، ئاشلىق دېگەن كەڭرىچىلىك ، ئاچ قېلىش دېگەننى ھېچكىم بىلمەيدىكەن . بىر كۈنى بىر بولۇمسىز ئايال بالىسىنىڭ كۆتىنى چەلىپەك بىلەن ئېرتىپتۇ . بۇنىڭغا ئاللانىڭ غەزىپى كېلىپ ، بۇغداي باشاقلىرىنى يىلتىزىدىن باشلاپ سىيرىپ تاشلىغىلى تۇرۇپتۇ . ئۇچىغا كېلىپ بىر تال باشاق قالغاندا ئىت بىلەن ئېشەك ئەگەر بۇنىمۇ سىيرىۋەتسەك بىز نېمە يەيمىز ؟ دەپ تىلىۋالغانىكەن . ھازىر بىز ئىت بىلەن ئېشەكنىڭ رىزقىنى يەۋېتىپتۇق . ئەگەر بۇغدايلار باشتىن - ئاياغ بولغان بولسا ، بىزمۇ يەرنى ھەر يىلى تېرىپ ئولتۇرماي ، بىر يىل تېرىپ ، بىر يىل ئارام ئالدۇرغان بولاتتۇق ، — دېدى .

سادىقكام ئېيتقان رىۋايەتنى ئاڭلاپ خۇددى بۇ ئىش راستتەك ، ئۆتمۈشتە بالىسىنىڭ كۆتىنى چەلىپەكتە ئېرتقان بولۇمسىز خوتۇننى ئىچىمدە مىڭنى تىللىدىم .

ئورنۇمدىن تۇرۇشۇمغا يان تېلېفونۇم جىرىڭلاپ كەتتى . ئالسام بۇگۈن ناھىيە رەھبەرلىرى يېزىمىزنىڭ ئاشلىق زىرائەتلىرىنى كۆزدىن كەچۈرگىلى كەلگۈدەك . شۇڭا ، بىز بالدۇرراق يېزىلىق ھۆكۈمەت قورۇسىغا يىغىلىپ تۇرۇشىمىز كېرەككەن .

ناھىيەدىن يېزىغا سوزۇلغان ئاسفالت يولدا ماشىنىغا ئولتۇرۇپ كېتىۋېتىپ رەھبەرلەرنى ئۇدۇل سادىقكامنىڭ ئېتىزىغا باشلاپ بېرىشنى ئويلىدىم . بۇنداق قىلغىنىمدا ھەم يېزىدىكى ئەڭ ئوخشىغان بۇغدايىنى كۆرسىتەلەيمەن ، ھەم بۇنىڭغا يېتەكچىلىك قىلغان ئۆزۇمنى كۆرسىتەلەيمەن . رەھبەرلەر بىلەن چوقۇم تېلېۋىزىيە ئىستانسىسىنىڭ ئادەملىرىمۇ چىقىپ سىنغا ئالىدۇ . ئەتە تېلېۋىزىيە ئېكرانىدا ھەممە ئادەم بۇ خەۋەرنى كۆرىدۇ..... تاتلىق خىياللار بىلەن يېزىلىق

هۆكۈمەت ئالدىغا كېلىپ قالغىنىمنى تۈيماي قاپتىمەن . قاتارلاشقان پىكاپلار يېزا يولىدا توپا - چاڭ توزۇتقانچە ئۈزاپ بېرىپ سادىقكامىنىڭ ئېتىزى يېنىدىكى يولدا توختىدى . ماشىنىدىن چۈشمەي تۇرۇپ كۆر-گىنىم ئېتىزلىق ئوتتۇرىسىدىكى ئاق يوپۇق يېپىلغان تاۋۇت بولدى .

— بۇ نېمە ئىش ؟ — دېدى هاكىم تاۋۇتنى كۆرسىتىپ .

— مەنمۇ بىلمىدىم ، قاراپ باقاي ، — بۇغداي قىرلىرى بىلەن مېڭىپ بېرىپ يوپۇقنى ئېچىپ قارىسام سادىقكام تاۋۇت ئىچىدە ئاس-مانغا قارىغانچە يېتىپتۇ . مېنى كۆرۈپ ئاققان ئىككى تامچە ياش كۆز قۇيرۇقىنى بويلاپ شالاڭ چاچلىرى ئارىسىغا كىرىپ كەتتى .

— بۇغداي دان تۇتماپتۇ ئۇكام ، بۇ يىل يەردىن مەڭگەن ، سامان ئالمىغان بولدۇم ، — دەپ هۆڭرەپ يىغلاشقا باشلىدى .

شۇنچە يوغان باشاقلاردا قانداقچە دان بولمايدۇ . ئۇرۇلۇپلا بىر تال باشاقنى يۇلۇپ ئېلىپ ئالىقىمىدا ئۇۋلىدىم . باشاقتا قورۇلۇپ قالغان قاپقارا بىرنەچچە دان بولۇپ ، قالغىنى سورۇغاندا ئۇچۇپ كېتىدىغان قاسىرىقى ئىدى .

— ئامبىرىكىدىن كىرگۈزۈلگەن سورت ئەمەسمىدى ؟ ! — دېدى ئەتراپقا ئولاشقانلاردىن بىرەيلەن .

— ئەگەر چەت ئەللەردە بۇنداق ئىش بولسا ئەلۋەتتە مەسئۇل كىشى خىزمىتىدىن ئىستېپا بېرىپ زىياننى تۆلەيدىكەن ، — دېدى بىر دېھقان .

— بۇ يىل قىشنى قانداق چىقىرىمەن ؟ بالىلىرىم نېمە يەيدۇ ؟ بولدى ، مېنى مۇشۇ يەرگە كۆمۈۋېتىڭلار . ئۆزۈم تېرىيمەن دېگەننى تېرىتمايسىلەر ، تېرىتقان نەرسەڭلار شۇ بولسا ، بولدى مېنى يۆلىمەڭ-لار ، مەن ئۆلۈپلا كېتەي .

سادىقكامىنىڭ سۆزلىرى دانسىز باشاقنى كۆرۈپ بوشاپ كەتكەن تېنىمگە يا ئوقىدەك سانجىلدى . ئەتراپتىكى هەرخىل نەزەردە قاراپ تۇرغان ئادەملەرگە قاراشقا پېتىنالمىدىم .

يېگانه ئارال

«تۇل ئاياللار يېگانه ئارال ، ئۇنىڭغا ھەرقانداق بىر ئەرنىڭ كېلىپ سايامەت قىلىپ باققۇسى كېلىدۇ .» خىزمەتدىشىمنىڭ خاتىرىسىدىن كۆرگەن بۇ سۆز ماڭا تۇل ئاياللار ئىگىسىز ئارال ، ئۇنى ھەرقانداق بىر ئەرنىڭ ئىگىلىۋالغۇسى ، ئۇنىڭدىن پايدىلانغۇسى ، كۆڭلىنى ئاچقۇسى كېلىدۇ دېگەن مەنىدىكى سۆزدەك بىلىنىدى .

قىز ۋاقىتلىرىمدا ئەڭ نەپرەتلىنىدىغان ئىشىم بىركىملەرنىڭ ئاجرىشىپ كەتكەنلىكىنى ئاڭلاش ئىدى . ئاجراشقان ئەر-ئاياللار كۆزۈمگە غەلىتە مەخلۇقتەك كۆرۈنەتتى . كىم ئاجراشقان بولسا ئۇنىڭ مېنىڭ قەلبىمدىكى ئورنى تۆۋەنلەپ كېتەتتى . خېلى چوڭ بولۇپ قالغان چاغلىرىمدىمۇ پالانى ئاجرىشىپتۇ دېگەن گەپنى ئاڭلىسام ، «ئاجرىشىپ كېتىدىغان ئادەم نېمىگە توي قىپتىكەن» دەپ ھەيران قالاتتىم ، ئۇلارنى كۆڭلۈمدە قاتتىق ئەيىبلەيتتىم ، مەسخىرە قىلاتتىم . «تۇل خوتۇندەك كوتۇلداپ» ، «تۇل خوتۇندەك ئۆيمۇئۆي قاتراپ» دېگەندەك گەپلەر بىلەن ئۇلارنى تولا مەسخىرە قىلىپ كۈپۈرلۈق ئۆتكەن چېغى ، توي قىلىپ بىر يىل بولا - بولماي مەنمۇ ئۆزۈم كەمستىدىغان تۇل خوتۇنلار سېپىگە قوشۇلدۇم . ئاجراشتى دېگەن ئاتاقنى ئالماسلىق ئۈچۈن چىشىمنى چىشلەپ تۇرۇپ بەرگەن قۇربانلىرىم ، تۇرلۇك ئىچكى زىددىيەتلەر ئارىسىدا ئۈپراشلىرىم ، بۇرۇقتۇرمىلىق ، سقىلىش — ھەممىسى شۇنىڭ بىلەن تۈگىدى . «ئاجرىشىش يامان ئىش ئەمەس ، ھېچكىم بىكاردىن - بىكار ئائىلىسىنى بۇزۇپ ئاجرىشىپ كەتمەيدۇ ، پەقەت ئامال بولمىغاندا ئاجرىشىدىغان گەپ» دېگەنىدى ئامىنە ھەدەم مېنىڭ يامان ئاتاقنا قالماسلىق ئۈچۈن تىركىشىپ ھالىمدىن كېتىۋاتقانلىقىمنى كۆرۈپ . ئامىنە ھەدەمنىڭ

ئاشۇ سۆزى ماڭا تەسەللى بولدى .

قىز چاغلىرىمدا ئۆزۈمگە ئىشەنچىم كۈچلۈك ئىدى . ئۆزۈمنى ھېچقاچان بۇنداق كۈنلەرگە قالىمەن ، باشقىلار ئىچ ئاغرىتىدىغان ھالغا چۈشۈپ قالىمەن دەپ ئويلىمايتتىم . رايون بويىچە ئۆتكۈزۈلىدىغان ھەر خىل پائالىيەتلەردە ئالدىدا ماڭاتتىم . شۇڭا ، ماڭا تېكىلگەن كۆزلەرمۇ كۆپ ئىدى . ئاپام «سېنىڭ ئېتىكىڭ ئوتلۇق» دەپ كۆز مونچاقلارنى ئېسىپ ئاۋارە ئىدى . شۇ چاغلاردا قىزىق ئىكەنمەن . ئۆزۈمگە مۇۋاپىق كېلىدىغان بىرنېگلا ئەمەس ، نۇرغۇن يېگىتلەرنىڭ مېنى قوغلىشىشىنى ، ئۆزۈمنىڭ ھېچقايسىسىغا قارىماي ، قەدىمنى تىك تۇتۇپ يۈرۈشۈمنى خالايتتىم . ماڭا سۆيگۈ ئىزھار قىلغان يېگىتلەرنىڭ مۇھەببىتىنى ، قىزغىن ھېسسىياتلىرىنى ئويۇنچۇق قاتارىدا كۆرۈپ مازاق قىلاتتىم . خۇددى ئۇلار مېنى ياخشى كۆرگەنلىكى ئۈچۈنلا مېنىڭ ئالدىمدا تىلى قىسقا بولۇشى كېرەكتەك ، بىر يېگىت ماڭا قەلبىنى ئىزھار قىلىشى بىلەنلا بۇرۇن ئۇ يېگىتكە بىر ئوبدان سالام - سەھەت قىلىپ كېلىۋاتقان ئادەم ئۇ يېگىتنى كۆرسەم كۆزگە ئىلمىغاندەك قىلىپ غادىيغانچە ئۆتۈپ كېتەتتىم . ئۆزۈمنىڭ نېمە ئۈچۈن شۇنداق قىلغانلىقىمنى ھازىرمۇ چۈشەندۈرۈپ بېرەلمەيمەن .

بىر قېتىملىق پائالىيەتتە سەھنىدە ئۆزۈم يازغان «ئالتۇن كۆز» ناملىق نەسرنى دېكلاماتسىيە قىلىۋاتاتتىم ، پۈتۈن ۋۇجۇدۇم بىلەن نەسرىنىڭ مەزمۇنىغا ھېسسىياتمىنى ماسلاشتۇرۇپ بىر ئابزاسنى ئوقۇپ بولۇپ يېنىك بىر تىنىپ ، زالدىكى كىشىلەرگە شۇنداقلا بىر قارىۋېدىم ، ئالدىدىكى رەتتە ئولتۇرغان بىر يېگىتنىڭ ماڭا ھەۋەس بىلەن قاراۋاتقانلىقى كۆزۈمگە چېلىقتى . كېيىنكى ئابزاسلارنى يوزلىرىمدە ئۆمۈچۈك مېڭىپ يۈرگەندەك بىئارام‌لىق ئىچىدە دېكلاماتسىيە قىلىپ بولدۇم . نېمە ئۈچۈندۇر سەھنىدىن يېنىپ چۈشكەندىمۇ ئاشۇ كۆزلەرنى قورقۇنچ ئارىلاشقان بىر خىل ھاياجانلىق ھېسسىياتتا كۆز ئالدىمغا كەلتۈردۇم .

«كۆيگەن يۈرەكتىن كۆيدۈرگەن يۈرەككە سالام» دەپ ماۋزۇ قويۇلۇپ ، ئەتراپىغا ئەتىرگۈل سىزىلغان سۆيگۈ مەكتۇپىنى تاپشۇرۇپ

ئالغاندىمۇ ئاشۇ قورقۇنچ ۋۇجۇدۇمنى يەنە بىر قېتىم تاسقاپ ئۆتتى . مەن دېلىغۇللۇق ئىچىدە بىر مەزگىلنى ئۆتكۈزدۈم . ئۇ چاغدا يىگىرمە ئىكىلىدىنمۇ بەكرەك قاملاشتۇرۇپ يېزىلغان سۆيگۈ خېتىمۇ مېنى ئۆزىگە جەلپ قىلىۋالغانىدى . خەتتىكى مېنى ماختىغان ، مەدھىيەلىگەن جۈملىلەرنى قايتا-قايتا ئوقۇپ تۇرۇپمۇ شۇ جۈملىلەردىكى يالغانچىلىقنى ، خاتالىقنى بايقىمىغانىكەنمەن . گەرچە قىرقىم چاچ بولساممۇ ، «سۈمبۈلدەك چاچلىرىڭىز» دېگەن جۈملىلەرگە خۇش بولۇپ كېتىپ ، قانداق چاچنىڭ سۈمبۈل چاچ بولىدىغانلىقىنى خىيالىمغا كەلتۈرمىگەندەك ، بۇ خەتنىمۇ ئۇنىڭغا باشقىلارنىڭ يېزىپ بەرگەنلىكىنى ئويلىماپتىكەنمەن .

ئاشۇ لەققىدە ھېس - ھاياجانغا تولغان سۆيگۈ خېتى مەندەك بىر كۆرەڭ قىزنىڭ كۆڭلىنى ئۇتۇپ ، ئۇنى تازا ھېسسىياتچان يىگىت ئىكەن دېگەن تەسىراتقا كەلتۈرۈپ قويغاچقا ، ئىككىمىز بىللە بولغاندا جىمغۇرلىشىپ كەتسە ، مەندىن تارتىنىپ شۇنداق قىلىۋاتىدۇ ، ئۇنىڭ قەلبى خۇددى بىر دېڭىز ، ئۇسىتى جىمجىت ، ئاستى دولقۇنلۇق..... دەپ ئويلىغانىدىم .

توي قىلغاندىن كېيىن ، ئۇنىڭ ئادەمنى خۇش قىلغۇدەك بىرەر ئېغىز چىرايلىق گېپى يوق ، قوپال ، قەلب دالاسىنىڭ تولىمۇ قۇرغاق ، زېرىكىشلىك بىر ئادەم ئىكەنلىكىنى بىلگىنىمدە كېچىككەندىم . ئۇ گەپ قىلسام زۇۋان سۇرمەيدۇ . ئۇنىڭدىن بىر ئىشلارنى سورىسام ، ئاڭلاپ تۇرۇپ جاۋاب بەرمەيدۇ . ئۇنىڭ بۇ ئادىتىگە ماسلىشىش ئۈچۈن ئۇنىڭغا سوئال خاراكتېرىدىكى سۆزلەرنى ناھايىتى ئاز قىلىمەن . گەپ قىلسام جاۋاب بەرسىمۇ - بەرمىسىمۇ بولىدىغان سۆزلەرنى قىلىپ بۇرۇقتۇرمىلىققا تولغان كەيپىياتىمىزنى ئوڭشىماقچى بولىمەن .

— قاراڭ پەرھات ، دىلنۇر بىلەن ئەخمەت توي قىلغۇدەك .

— .....

— ئالدىمىزدىكى يەكشەنبە ئاپاملارنىڭ ئۆيىگە بېرىپ كېلەيلى-ھە ؟ مەن «بېرىپ كېلەمدۇق ؟» دەپ سوئال قويماي ، «بېرىپ كېلەيلى-

لى - هه» دەپ ئۆز سوئالىمغا ئۆزۈم جاۋاب بېرەتتىم .
— ئالىيە قىز تۇغۇپتۇ ، بېرىپ كۆرۈپ كېلەي دەيمەن .
— پاھ ، سىزنىڭ دوستلىرىڭىزمۇ تۇغالايدىكەن - هە ! ؟
— بۇ نېمە دېگىنىڭىز ؟
— تۇغماس توخۇ كاتەكنى ئىگىلەپ ياتىدۇ دەپ ، سىلەر بىر يۇرۇش قىزلارنى ساپلا تۇغماسمىكىن دەيمىنا .
ئون ئېغىز گەپ قىلسام بىر ئېغىز جاۋاب بەرمەيدىغان ئادەم بەزى چاغلاردا تۇلۇمدىن توقماق چىققاندەك مۇشۇنداق گەپلەرنى قىلىپ دىلىمغا ئازار بېرىدۇ .
سىزنىڭ چاغلىرىم ئىدى . سەي قورۇۋېتىپ كۆڭلۈم ئاينىپ كەتتى . قازان - چۆمۈچنى تاشلاپ سىرتقا چىقىپ ياندۇرۇپ كىرسەم ، ئۇ چىرايلىرىنى پۈرۈشتۈرۈپ ، مېنىڭ ياندۇرغىنىمدىن يىرگەنگەنلىكىنى ئىپادىلەپ ئولتۇرۇپتۇ . قورۇلۇۋاتقان سەي قازانغا چاپلىشىپ كېتىپتۇ . يېغلاپ تۇرۇپ چۆمۈچنى قولۇمغا ئالدىم .
— مانىڭ كۆزىنىڭ يۇندىسىنى ئېقىتىپ كەتكىنىنى ، يېشىڭ قازانغا چۈشۈپ ئادەمنى زەھەرلىمىسۇن يەنە.....
ياندۇرغانىنىڭ دەستىن ئۇچەي - باغرىم چىقىپ كەتكۈدەك بولۇپ ئاران ئۆرە تۇرۇۋاتقىنىمدا ئۇنىڭ دېگەن بۇ گېپىنى ئاڭلاپ كۆڭلۈم تېخىمۇ بۇزۇلدى .
— مەن ساڭا زەھەر سېلىپ بېرىدىغان بولغاندىكىن ئۆزۈڭ قورۇ ئەمىسە— ..... چۆمۈچنى تاراڭكىدە تاشلىۋەتتىم .
— سەن تاشلاشنى بىلمەيدىكەنسەن ، تاشلىغان دېگەن مانا مۇنداق بولىدۇ ، — تۈيۈقسىز بېشىمغا قاتتىق تەككەن چۆمۈچنىڭ زەربىسىدىن كۆز ئالدىم قاراڭغۇلاشتى..... تۇغماس توخۇ دېگەن ئاتاقنى ئېلىپ بولۇپ ، ئاران دېگەندە قورسىقىمدا قالغان بالا شۇ كۈنى چۈشۈپ كەتتى . مېنىڭمۇ تاقىتىم تۈگىدى . ئەھۋالنى بىلمەيدىغان نۇرغۇن كىشىلەر مېنى ئېرىنى ياراتماي خېتىنى ئاپتۇ ، دەپ گەپ تېپىشتى .
«بىر ئوبدان يىگىت ئىدى ، ئەجەب ئاجرىشىپ كېتىپسىز » دېگۈ-

چىلەرگە : «چىقىشالمىدۇق» دەپلا قويدۇم . باشقىلارغا ئۆيدە بولغان ئىشلارنى بىر - بىرلەپ سۆزلەپ ئولتۇرغىلى بولمىسا ، بىر كۈنلەر كېلىپ ئۇلارمۇ بىر ئادەمنىڭ دەرد - ئەلەم جېنىغا پېتىپ ئۆتۈپ كەتكەندە ئاندىن بۇ يولغا ماڭىدىغانلىقىنى چۈشىنىپ قالار .

يالغۇز ئۆتۈۋاتقانلىقىم ئۈچۈن ئارىلاپ لايىقلارمۇ چىقىپ تۇراتتى . بىراق ، ئۇلارنىڭ قايسىبىر يەرلىرى بۇرۇنقى ئېرىمگە ئوخشاپ قالاتتى . ئۇنىڭ ئاشۇ پەرۋاسىز ، توك تۇرقىنى ، ئۇنىڭدىن ئاڭلىغان زەھەرلەرنىڭ ئاچچىق گەپلەرنى خىيال قىلسامىلا ئەرلەردىن ئۆزۈمنى قاچۇرغۇم كېلەتتى . شۇنداق قىلىپ يۈرۈپ ئون نەچچە يىلنى ئۆتكۈزۈۋەتتىم . بۇ كىچىككىنە ئۆيۈمدىكى ھەربىر نەرسە — بىر كىشىلىك كارىۋات ، ئۈستەلگە قويۇلغان بىر تال چىنە ، بىر كىشىلىك چوكا ، قازاندىكى ئازغىنە تاماقلاردىن غېرىبلىق يېغىپ تۇراتتى . ئۆيگە كىرىشىم بىلەن تۆت تامغا سىڭىپ تۇرغان مۇزدەك سوغۇق تەنھالىق تۇيغۇلىرى يوپۇرۇلۇپ كېلىپ مېنى چىڭ قۇچاقلىۋالىدۇ . پەقەت بوسۇغا ئاتلاپ چىققاندىلا ، خۇددى ئەگىشىۋالغان كىچىك بالىنى مەجبۇرىي ئۆيدە قالدۇرۇپ چىققان ئاندەك ئىشىكنى گۈم تاقاپ ، ئاشۇ تۇيغۇلارنى ئىشىك ئىچىگە سولىۋېتىپ كېتىپ قالىمەن .

دائىم كۆز ئالدىمغا خاتىرجەم ، ئىناق بىر ئائىلە كېلىدۇ . ئۆزۈمنى ئاشۇ ئىناق ، قوۋناق ئائىلىدە يېنىك دەسسەپ يۈرۈپ ئۆي ئىشلىرىنى قىلىۋاتقان ، ئەتراپىمدا بىر-بىرىدىن ئوماق بالىلار چۇلدۇرلىشىپ يۈرگەن ھالەتتە تەسەۋۋۇر قىلىپ كېتىمەن . ئاشۇ تەسەۋۋۇرلىرىمنى بېيىتىپ ، شۇنداق كۈنلەر كەلگەندە ئارام كۈنلىرىدە ئائىلىمىز بويىچە قايسى ساياھەت ئورۇنلىرىغا بېرىشنى ئويلاپ تاتلىق ھېسلارغا چۆمۈلىمەن . بۇنداق خىياللار ماڭا ئومىد بېغىشلاپ ، ئازراق بولسىمۇ تەسەللى بېرىدۇ . ئەينەككە قارىغىنىمدا ، چېكەمگە سانجىلغان ئاق ، كۆز قۇيرۇقلىرىمدا پەيدا بولغان قورۇقلارغا قاراپ بىئارام-لىق ئىچىدە ئەگەر ئۆلۈپ - تارتىپ قالسام «ئانا» دەپ توۋلاپ يىغلاپ قويغۇدەك بىرەر بالامنىڭ يوقلۇقىدىن ئەندىشىگە چۈشىمەن .

بىر كۈنى ئىشتىن چۈشۈپ ئۆيگە كېتىۋاتاتتىم ، ئارقامدىن بىرى

چاقىردى .

— ساجىدە ، ھەي ساجىدە .

ئارقامغا ئۆرۈلۈپ قارىسام مالىيە بۆلۈمىدىكى ئابلىزكام مەن تەرەپكە قاراپ كېلىۋاتىپتۇ .

— ھە ، ئالدىراپ ئۆيگە ماڭغان ئوخشىمامسىز ؟

— ھەئە ، — دېدىم ئابلىزكامنىڭ نېمە دېمەكچى ئىكەنلىكىنى بىلەلمەي .

— يۈرۈڭ ، تاماق يەيلى ، تاماق يېۋېلىپ كېتىڭ .

— خوش ، بولدى ، ئۆيگە قايتاي .

— ئۆيگە بارسىڭىزمۇ تاماق يەيسىزغۇ شۇ .

قورسىقىم ئاچقانىدى ، يەنە كېلىپ خىزمەتداش بولغان ئابلىزكام تەكلىپ قىلىۋاتقاندىكىن يۈز كېلەلمەي ئۇنىڭغا ئەگىشىپ يول بويىدىكى بىر ئاشخانىغا كىردىم . تاماقنى ئۇن - تىنسىز يېدۇق . ئويلىسام ، ئارىمىزدا قىلىشقۇدەك گەپمۇ يوقكەن . تاماق پۈتۈنى ئۇنىمىغىنىمغا قارىماي ئابلىزكام تۆلەۋەتتى . ئاشخانىدىن چىقىپ ياندىشىپ ماڭدۇق . تۆل بولغانلىقىم ئۈچۈن بىر ئەركىشى بىلەن ياندىشىپ مېڭىش ماڭا بەك قىيىن تۇيۇلۇۋاتاتتى . بۇ قىيىنچىلىقتىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن :

— ماۋۇ دۇكاندىن ئازراق لازىمەتلىك ئالماقچى ئىدىم . خوش ئەمىسە ، — دەپ بۇرۇلۇشۇمغا ئابلىزكام :

— سىزگە بىر گەپىم بار ئىدى ساجىدە ، — دەپ قالدى .

— نېمە گەپتى ؟ — دېدىم قايرىلىپ .

— كەچتە توخۇدىن بىرنى قورۇتۇپ ئۆيىڭىزگە بارايمۇ ؟ — دېدى ئۇ .

بۇ گەپنى قىلغاندا ئابلىزكامنىڭ چىرايى بىر قىسما بولۇپ ، كۆزلىرى باشقىچە نۇرلىنىپ كەتتى . سۆزنىڭ مەنىسىدىنمۇ بەك ئابلىزكامنىڭ بۇ سۆزنى قىلغاندىكى ئاھاڭى ، چىراي ئىپادىسى ئۇنىڭ «ئارالغا سايامتەكە بېرىش» ئويىغا كېلىپ قالغانلىقىدىن بېشارەت بېرىۋاتاتتى . شۇ ھامان ۋۇجۇدۇمغا ئولىشىپ كەلگەن خورلۇق تۇيغۇ-

لىرى سەزگۈلىرىمنى ئازابلاپ ئۆلگۈردى . ئاشۇ بىر قاچا تاماق ئاب-لىزكامنىڭ تىلىنى ئۇزۇن قىلىپ سۆزلەتكەندى . بىر قاچا تاماق ئۈچۈن كەينىمدىن ئەگىشىپ كىرگەن ئادەم باشقا تەلەپلىرىمنىمۇ رەت قىلمايدۇ ، دەپ پېتىنىپ بۇ گەپنى قىلالىغانىدى . شۇئان ئېسىمگە :

ئۆتمە نامەرد كۆڭرۈكىدىن دەريا سېنى ئاقتۇرسىمۇ ،
يېمە نامەرد ئېشىنى ئاچلىق سېنى ئۆلتۈرسىمۇ .

دېگەن مىسرالار كەلدى .

— بايىقى تاماقنىڭ پۇلى نەچچە بوپتۇ ؟ — مەن شۇنداق دەپلا يانچۇقۇمغا قولۇمنى سېلىشىم بىلەن چىققان 50 يۈەنلىك پۇلدىن بىرنى ئابلىزكامغا تەڭلىدىم .

— بۇ نېمە قىلغىنىڭىز ؟

مەن گەپ قىلماي 50 يۈەننى ئابلىزكامنىڭ يانچۇقىغا قىستۇرۇپ قويۇپ ، قايرىلىپلا كېتىپ قالدىم .

ئەتىسى ئىشخانامغا كىرسەم ھېلىقى 50 يۈەن چاي ئىستاكانىم-نىڭ ئاستىدا قىستۇرۇقلۇق تۇرۇپتۇ .

ياتاق ئۆيۈمدىكى چىراغ بۇزۇلۇپ قالغىلى خېلى بولدى . مۇنچە-نىڭ ئىشىكىمۇ ئاجراپ كەتتى . ئۆينى زىننەتلىگەندە پەنەرىكىلەر ئوب-دان قېقىلمىغان چېغى ، ھەممىسى ئۆزىنى تاشلاپ ئاجراپ كېتىپتۇ . ئىدارىمىزدە ياغاچچىمۇ بار . بىراق ، شۇ تۇل خوتۇن بولغانلىقىم تۈپەيلى بىر ئەر كىشىنى باشلاپ كېلىپ ئىشىمنى قىلدۇرۇش قولاي-سىز بولۇۋاتاتتى .

كېلەر ھەپتە ژىلايەتكە بىر ھەپتىلىك ئۆگىنىشكە بارىدىغانلىقىم ئۇقتۇرۇلدى . مۇشۇ پۇرسەتتە ياغاچچىلىق ئىشلىرىنى كامىلكامغا قىلدۇرۇۋالاي ، ئۆيدە ئۆزۈم بولمىغاندىكىن خۇدۇكسىرەيدىغان ئىشمۇ يوق دەپ ئويلىدىم . بۇ ئىشنى نەچچە رەت ئويلاپ ئاران جۇرئەتلىنىپ كامىلكامغا دېۋىدىم ، ئۇ : «بولىدۇ ، بولىدۇ . ئۆيىڭىزنىڭ ئاچقۇچىنى تاشلاپ كېتىڭ ، سىز كەلگۈچە چېستەي قىلىۋېتىمەن» دېدى .

ئۆگىنىش تۈگەپ قايتىپ كەلسەم ئۆيلەرنىڭ بۇزۇلغان جايلىرى جۆندىلىپ ، رەتلىك بولۇپ قاپتۇ . خۇش بولۇپ قالدىم . كامىلكامغا ئەتىلا رازى بولغۇدەك ئىش ھەققى بەرىشنى كۆڭلۈمگە پۈكۈپ قويۇپ تېلېۋىزور كۆرۈپ ئولتۇراتتىم ، ئىشىك چېكىلدى ، ئاچسام كامىلكام ئىشىك ئالدىدا تۇرىدۇ . تۇرقىدىن ئىچىۋالغانلىقى چىقىپ تۇراتتى . ئەدەپ يۈزىسىدىن «ئۆيگە كىرىڭ» دېدىم .

كامىلكام كىرىپ جايلىشىپ ئولتۇرغاندىن كېيىن ئالدىغا چاي ئەكەلدىم . ياندىكى ئۆيگە كىرىپ كۆڭلۈمگە پۈككىنىم بويىچە كامىلكامنىڭ ئىش ھەققىنى ئېلىپ چىقىپ ئالدىغا قويدۇم . كامىلكام بىر ئالدىدىكى پۇلغا ، بىر ماڭا كۆزلىرىنى بىر قىسما قىلىپ قارىۋېتىپ :

— ھەي ساجىدە ، بۇ نېمە قىلغىنىڭىز ؟ — دەپ پۇلنى ئالدىمغا ئىتتەردى ، ئاندىن مىيىقىدا بىرنى كۆلۈپ قويۇپ ، — بۇرۇنراق مۇشۇنداق دېگەن بولسىڭىز مەنمۇ بۇنچە ئۇزاق قىينىلىپ يۈرمەيتتىم ئەمەسمۇ ؟ — دەپ كۆزلىرىمگە تەلمۈرگەندەك قارىدى .

— گېپىڭىزنى چۈشىنەلمىدىم ، — دېدىم ئۇنىڭ نېمە دېمەكچى ئىكەنلىكىنى ئۇقالماي .

— سىز ئايال كىشى بولغاچقا ، ئاۋۋال مېنى ئېغىز ئاچسۇن دەيسىزغۇ ؟ ئەسلىي بۇرۇنلا ئېغىز ئېچىپ باقاي دېگەن . بىراق ، مېنى بىر ياغاچچى دەپ ياراتماي سىلكىۋېتەرمىكىن دەپ ئېغىز ئاچالمىغان . ماڭا كۆڭلىڭىز بارلىقىنى بىلمەپتىمەن . ئۆيلىرىڭىز مۇشۇنچىۋالا بولۇپ كەتكۈچە ئۇقماي يۈرۈپتىمەن . ئەمدى بولسىمۇ بېشىڭىزنى سىيلايمەن .

— نېمىلەرنى دەپ يۈرىسىز ، مەن قاچان سىزگە كۆڭلۈم بار دېدىم ؟

— ماڭا بىر ھەپتە ئۆيىڭىزنى تاشلاپ كەتكىنىڭىز كۆڭلىڭىز بارلىقىدىن بولماي نېمە ؟ ماڭا ئىشەنمىسىڭىز ، مېنى ياخشى كۆرمىسىڭىز ، ماڭا ئۆيىڭىزنى ئوچۇچە تاشلاپ كېتەمتىڭىز ؟ مەن ھاماقەت كۆڭلىڭىزنى بۇرۇنلا چۈشىنىشىم كېرەك ئىدى . تاكى ئۆزىڭىز بەلگە بەرمىگۈچە بىلمەي يۈرۈپتىمەن ، كەچۈرۈڭ ، — كامىلكام شۇنداق

دەپ قولىنى سوزۇپ ئېگىكىمنى سىلىۋالدى .

شۇ چاغ غۇرۇرۇم شۇنداق ئازار يېدىكى ، ئاچچىقىمدا ئالدىمدىكى پىيالىنى كامىلكامغا قارىتىپ ئاتتىم .

— چىقىڭ ئۆيدىن ، مېنى نېمە كۆرۈپ قالدىڭىز ؟ — كامىلكام ئۆزىنى ئىتتىك قاچۇرغاچقا ، پىيالە تامغا تېگىپ چېقىلدى .

— ۋاي ئەركىلەتكەننى بىلمەيدىغان تومپاي ، چىقتىم . شۇنداقلىقىدىن مۇشۇنداق ھۇۋقۇشتەك يالغۇز يۈرگەن نېمىكەنسەن .

كامىلكام چىقىپ كەتتى . ئاچچىق يۇتقان ھالدا تۇراتتىم ، ئىشىك يېنە چېكىلدى . كىمدۇ دەپ «مۇشۇك كۆز »دىن قارىدىم ، يېنە شۇ كامىلكام .

— يېنە نېمە دەيسىز ؟ — دېدىم ئىشىكنى ئاچماي تۇرۇپ .

— ئىش ھەققىمچۇ ، دەريادا ئاپىرىپ سۇغارماي كېلىدىغان نېمىمۇ بۇ !

بايا ئۇنىڭغا بەرگەن پۇلنىڭ ئۈستىدە قالغانلىقى ئېسىمگە كەلدى . ئىشىكنى قىيا ئېچىپ پۇلنى سۇندۇم . كامىلكام پۇلنى ئېلىپ ، يەرگە چىرتتىدە بىرنى تۆكۈرۈپ قويۇپ بىنادىن چۈشۈپ كەتتى .

كامىلكام كەتتى . ئۇ ماڭا بىر ئۆمۈر يەتكۈدەك خورلۇق ، ئازار بېرىپ كەتتى . شۇ كۈنكى خورلۇق ۋە ئەلەمدىن چۈل - چۈل بولۇپ كەتكەن يۈرىكىم ، نومۇس - ئىزادىن پاراسلاپ كۆيگەن غۇرۇرۇم ، ئازار يەپ زېدىلەنگەن قەلبىم مېنى شۇنىڭدىن كېيىن ئەرلەرگە قاپاق كۆتۈرۈپ قارىماس قىلىۋەتتى .

* * *

مەن كېتىۋاتقان بۇ يولدا ئۇن - سىن تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان دۇكاندىن بىرنەچچىسى بولغاچقا ، يولنىڭ ئۇ بېشىدىن بۇ بېشىغا چىققۇچە ھەر خىل سۆيگۈ ناخشىلىرىنى ئاڭلاپ ماڭىمەن . مۇشۇنداق سۆيگۈنى قەدىرلەيدىغان ، ئۇلۇغلايدىغان ئادەملەر كۆپرەك

بولغان بولسا بۇ ئالەم خۇشاللىققا ، گۈزەللىككە تولغان بولاتتى ، دەپ ئويلاپ كېتىمەن . كۆز ئالدىمغا دائىم چەكسىز دېڭىز ئوتتۇرىسىدا چوقچىيىپ تۇرغان بىر يېگانە ئارال كېلىدۇ . ئىگىسىز ، ھەمايىسىز ، تايانچسىز بۇ ئارالدىن پايدىلىنىشنى ، كۆڭلىنى ئېچىۋېلىشنى ئويلاپ پۈرسەت كۈتۈپ تۇرغانلار نۇرغۇن . بۇ ئارال ئۆزىنى پەرۋىش قىلىدىغان ، كۆكلىتىدىغان بىر ئادەمگە موھتاج . ئۇ ئاشۇ ئارزۇسىغا مۇۋاپىق كېلىدىغان بىرىنى كۈتۈپ ، ھاياتىنىڭ قىرىقىنچى باھارىنى ئۆتكۈزۈۋاتىدۇ .

ئۆيۈمنىڭ ئالدىغا كەلدىم . ئىشىككە ئاچقۇچ سېلىۋاتقىنىمدا شامال ئۆتۈشكۈدەك يوچۇقلاردىن شۇڭغۇپ چىققان تەنھالىق ، يالغۇزلۇق تۈيغۇلىرى ماڭا يېپىشىپ ئولگۈردى . يالغۇزلۇقۇمنى ، جاننى سىرقىرىتىۋەتكۈدەك بۇرۇقتۇرمىلىق ئىچىدىكى تەنھالىقىمنى يېتىلىگەنچە ئۆيۈمگە كىردىم . پىيالىگە چاي قۇيۇپ ئىچىۋېتىپ ، بىرچاغلاردا بىرى يازغان خەتتىكى «چاي ئىچكەندە ئۇدۇلىڭىزدىن ئورۇن بەرسىڭىز ، سەپەرگە چىققىنىڭىزدا ھەمراھىڭىز بولسام» دېگەن قۇرلار ئېسىمگە كەلدى . بۇ جۈملىلەرنىڭ مەنىسىنى شۇ چاغلاردا تازا چوڭقۇر چۈشەنمىگەنىكەنمەن . ئۇ چاغلاردا مەن چاي ئىچكەندە ئۇدۇلۇمدا ئولتۇرۇپ بېرىدىغان بىرىگە موھتاج ئەمەس ئىدىم . ھالا بۇگۈنكى كۈندە.....

مۇشۇ كۈنلەردە كىچىك چېغىمدا مەھەللىمىزدە ئولتۇرىدىغان تۇل ئايال سائادەت ھەدەم تولا ئېسىمگە كېلىۋالىدىغان بولدى . ئاپام قاتارلىق ئايالار داۋاملىق سائادەت ھەدەمنىڭ يامان گېپىنى قىلاتتى .

— پۈتۈن ئەرلەرنى ئۆزىگە ئۆگىتىۋالدى بۇ پاسكىنا .

— مەھەللىدىن كۆچۈرۈۋېتىش كېرەك . ھەممىمىزنىڭ يۈزىگە سەت ئەمەسمۇ ؟

مۇشۇنداق گەپلەرنى تولا ئاڭلىغاچقا ، قەلبىمدە ئۇ ئايالغا بەكمۇ بىر تەرەپلىمە كۆزقاراش شەكىللىنىپ قالغانىكەن . بىچارە ئايال دائىم باشقىلارنىڭ نېنىنى يېقىپ ، كىر-قېتىنى يۇيۇپ ، نېمە بەرسە شۇنىڭغا رازى بولۇپ كېتىپ قالىدىغان . بىر قېتىم مەكتەپتىن قايتىپ كەل-

سەم سائادەت ھەدەم بىزنىڭ ئۆيدە ناننىڭ خېمىرىنى چەيلەۋاتقانىكەن . ئاپامنىڭ داۋاملىق «پاسكىنا» دەيدىغان گېپى يادىمغا كېلىپ ، سائادەت ھەدەمنىڭ خېمىر چەيلەۋاتقان ئاپپاق قوللىرىدا مەينەت ، بېزەپ نەرسىلەر يامىشىپ يۈرگەندەك كۆڭلۈم ئاينىپ كەتكەن ، تاكى شۇ قېتىم ياققان نان تۆگەپ كەتكۈچە بىر بۇردا نانىنى ئاغزىمغا سالغىلى ئۇنىمىغانىدىم .

بىر كېچىسى تالادىكى ۋاراڭ - چۇرۇڭدىن ئويغىنىپ كەتتىم . ئۆكامنى يېتىلەپ سىرتقا چىقسام ، قوللىرىدا قولچىراغ تۇتۇشۇپ ، چاپانلىرىنى يېپىنچاقلىۋالغان كىشىلەر تىزلىرى ، بىلەكلىرى سۇرۇلۇپ قانغان ، چاچلىرى پاخپايغان سائادەت ھەدەمنى ئورنۇبلىشقانىكەن .

— دېرىزىنى چېقىۋەتتى ، دېرىزىدىن يامىشىپ كىرىۋاتاتتى ، مەن ئىشىكنى ئېچىپ قاچتىم . موللاق قوغلىدى . مامۇتكامنىڭ دەرۋازىسىنى ئۇرۇپ ۋارقىرىسام ئويغانمىدى . موللاق يېتىشىپ كەلدى . قاچىمەن دەپ ياندىكى دەرەخكە سوقۇلۇپ ئۆستەڭگە چۈشۈپ كەتتىم ، — دەۋاتاتتى سائادەت ھەدەم ئېسىدەپ تۇرۇپ .

دادام مەھەللە مەسچىتىنىڭ ئىمامى ئىدى . شۇڭا ، بۇ ئىشنى بىر تەرەپ قىلىش دادامغا تاپشۇرۇلدى .

— «قانجۇق ئىت قۇيرۇقىنى كۆتۈرمىسە ، ئەركەك ئىت تام ئاتلىمايدۇ .» تۇل خوتۇن بولغاندىكىن كىم قويدى ئۇنىڭغا دەمدەك ئوسما قويۇپ يۈرۈشنى ، ئاشۇنداق ئۆزىنى ياساپ ئەر كىشىگە سۇرىكەشكەندىكىن ئوبدان بوپتۇ ، ھەقاچان موللاق قۇرۇق قول بارغان بولسا سائادەت ئىشىكنى ئاچمىغان گەپ . موللاقنىڭ ئاچچىقى كېلىپ دېرىزىنى چاققان نېمە.....

خەقنىڭ تېمىدىن ئاتلىغان موللاقكامغا ھېچنېمە دېمەستىن ، ئاپام قاتارلىقلار يەنە سائادەت ھەدەمنى ئەيىبلىدى . كېيىن دادام ئۇنى مەھەللىمىزدىكى ئوسمان گاچىغا نىكاھلاپ قويدى . شۇ چاغدا دادام سائادەت ھەدەمدىن ئوسمان گاچىنى خالايدىغان - خالىمايدىغانلىقىنى سوراپمۇ قويمىغان . بۇ ئىش خۇددى ئەقىلگە مۇۋاپىقتەك ، ھېچكىم

ھېچنېمە دېمىگەن ، ھەتتا سائادەت ھەدەمۇ ھېچنېمە دېمىگەنىدى .

شۇ چاغدا سائادەت ھەدەم ئوسمان گاچىنى رەت قىلسا ، يەنە شۇنداق ئىشتىن بىرى يۈز بېرىپ قالسا ، باشقىلارغا قانداق چۈشەندۈ- رىمەن دەپ ، ئامالسىز دادامنىڭ قارارىغا قارشى چىقالمىغان بىلەن ، كۆڭلىدە : «خەپ ، ماڭا قىلماسسەن ، ئالدىڭدا قىزىڭ بار» دەپ ئويلىغان بولغىيمىدى . ئاتا - ئانامنىڭ شۇ قىلغىنى ماڭا توقۇلۇپ قالدىمۇ تېخى . شۇ چاغدا بىرەرسى كوچىدىن ناخشا توۋلاپ ئۆتسىمۇ ئاپام : «ماۋۇ سائادەت دېگەن پاسكىنىنى ياقىلاپ كەلدى بۇ نېمە ، ئادەمنى ئۇخلاتماي» دەپ سۆزلەشكە باشلايتتى .

كېيىن ئوسمان گاچىنىڭ سائادەت ھەدەمنى تەلۈلەرچە ئۇرغىنى- نى ئاشۇ چىتەنلەنگەن قاشالاردىن كۆرگەنىدىم . بىراق ، پۈتۈن مەھەل- لىدىكىلەرگە ئوخشاش سائادەت ھەدەمنىڭ تۇل ئولتۇرۇپ باشقىلارغا پاراكەندىچىلىك سالغىنىدىن بار دەردىنى ئۆزى تارتىپ ، تاياق يېسىمۇ ئوسمان گاچىنىڭ ئۆيىدە تۇرۇشىنى توغرا دەپ قارىغانىكەنمەن ..... كۈنىگە نەچچە تونۇر نانىنى يېقىپ بولۇپ ، رەھمەت ، ھەشقاللا ئۇچۇن بېرىلگەن توقاچلارنى داستىخانغا ئوراپ قولتۇقلاپ ، تاقىلداپ دەسسەپ كېتىدىغان سائادەت ھەدەم ئوسمان گاچىغا ياتلىق بولغاندىن كېيىن نېمىشقىدۇر ئاغرىقچان بولۇپ كەتكەنىدى .

تۇل خوتۇن بولۇش نۆۋىتى ئۆز بېشىمغا كەلگەندە سائادەت ھە- دەمنىڭ تارتقان خورلۇقلىرىنى چۈشەنگەندەك بولدۇم . بالىلىق خاتە- رىلىرىمدىكى سائادەت ھەدەم توغرىسىدىكى تەپسىلاتلارنى بىر - بىر- لەپ ئەسلەپ ، سائادەت ھەدەمنىڭ شۇ چاغلاردىكى ھېسسىياتىنى ، ئازابلىرىنى تەسەۋۋۇر قىلىپ ، سائادەت ھەدەم ئۇچۇن ئازابلىنىدىغان بولدۇم . ئۇ چاغدا مەنغۇ بالا ئىدىم ، ئادەملەرگە توغرا باھا بېرەلمەيت- تىم . بىراق ، ئاتا - ئانام نېمىشقا ئوندىق قىلغان بولغىيدى ؟

ئازابلىق خىياللار ئىچىدە قانچىلىك ئۇزاق ئولتۇردۇمكىن ، بەل- لىرىم تېلىپ كېتىپتۇ . يېتىۋېلىش ئۇچۇن ياتاق ئۆيۈمگە كىردىم . تەنھالىق تۇيغۇلىرىمۇ ماڭا ئەگىشىپ كىردى . دېرىزە پەردىسىنى چۈشۈرۈۋەتمەكچى بولۇپ قولۇمنى كۆتۈرۈۋېتىپ ، ئۇدۇلدىكى بىنا-

نىڭ دېرىزىسىدىن ماڭا قاراپ تۇرغان بىرىنى كۆردۈم . مەن قارىشىم بىلەن ئۇ گەۋدە دېرىزە ئالدىدىن غايىب بولدى . بۇنداق كۆرۈنۈش بۇرۇنمۇ نەچچە رەت تەكرارلانغانىدى . ئۇ كىمدۇ ، نېمىشقا دائىم مۇشۇ دېرىزىگىلا قاراپ تۇرىدىغاندۇ ؟

ئىشىكنى ئېچىشىم بىلەن ئىشىك ئاستىدىن كىرگۈزۈۋېتىلگەن ئاغزى ھىملانغان بىر كونۋېرت كۆزۈمگە چېلىقتى . ھەيرانلىق بىلەن كونۋېرتنى ئاچتىم . «چاي ئىچكەندە ئۇدۇلىڭىزدىن ئورۇن بەرسەڭىز ، سەپەرگە چىققاندا ھەمراھىڭىز بولسام .» توۋا ، بۇ خەتتىكى مەزمۇنلار ئەجەب تونۇشقۇ ، كۆز ئالدىمغا يېزىلىق ھۆكۈمەت بېغىدا ئۇلاق ئۇلاپ يۈرىدىغان سېرىق چىراي بالا كەلدى . ئۆز ۋاقتىدا ئۇنىڭ ماڭا يازغان خېتىنى ئوقۇپ ، دوستۇم دىلنۇر بىلەن «ئەجەپ قېرى ئادەمدەك ئىسمى بار بالىكەن» دەپ كۈلۈشكەنىدۇق . دىلنۇر : «توخ-تاخۇن ، تاماق يەڭ دەپ چاقىرىپ كەتسەڭ» دەپ تىلىنى چىقىرىپ كۈلۈۋىدى ، ئۇ خەتنى دىلنۇرنىڭ ئالدىدىلا يىرتىپ چۆرۈۋەتكەنىدىم . «ئاداش ، ھېلىقى توختاخۇن ھازىر كاتتا ئادەم بولۇپ كېتىپتۇ ، ئۇنى خەقلەر باغۋەنچىلىك ئالىمى دەيدىكەن . ئۇچۇ قارا ، قۇمدۆۋىدىكى قاقاس يەرلەرنى جەننەت قىلىۋېتىپتۇ ، ھە راست ، ئۇ تېخى تۆي قىلماپتۇ» دېگەنىدى دىلنۇر ئۆتكەن يىلى . «..... ئۇ چاغدا سىزگە خەتنى چىرايلىق قىلىپ يازمەن دەپ يېزىپ - جىجاپ ، جەمئىي ئون ئۇچ قېتىم يېزىپتىكەنمەن . ئون ئۇچىنچى قېتىم يازغىنىمنى سىزگە ئەۋەتىپ بېرىپ ، قالغان ئون ئىككىسىنى ساقلاپ قويغانىدىم . ئويلاپ باقسام ، سىزگە بولغان مۇھەببىتىم ، سىزدىن كۈتىدىغان ئۇمىدلىرىم ئۆزگەرمەپتۇ . ئاشۇ خەتلەرنى ئالدىمغا يېيىپ قويۇپ ئون تۆتىنچى پارچە خېتىمنى يېزىپ چىقتىم . بەلكىم مۇشۇ ئون تۆتىنچى پارچە خېتىمنى سىزگە تاپشۇرۇپ بېرىش ئۈچۈن ئۆيىڭىزنىڭ ئۇدۇلىدىكى بۇ بىناغا كۆچۈپ كەلگەنمەن . مەن سىزنىڭ بۇ خېتىمگە ئېنىق جاۋاب بېرىشىڭىزنى ، بۇرۇنقىدەك ھېچنېمە دېمەستىن جىمجىت يو-قاپ كەتمەسلىكىڭىزنى ئۈمىد قىلىمەن . ئەگەر تەلىپىمنى قوبۇل قىلسىڭىز دېرىزىنى ئېچىپ قويۇڭ ، قوبۇل قىلمىسىڭىز ئاچماڭ .

ئەڭ ئاخىرىدا ئېيتىپ قويىدىغىنىم ، مەن ھازىر مېيىپ بولۇپ قال-
دىم . بىر پۇتۇم ئاقسايدۇ . مېنىڭ بۇ تۇرقۇمنى قوبۇل قىلالارسىز-
مۇ ؟ »

مەن بۇرۇن ئىسمىنى قوبۇل قىلالمىغان توختاخۇن ھازىر مېيىپ ھالدا كۆز ئالدىمدا تۇراتتى . «ئۆزى مېيىپ بولغان بىلەن روھى مېيىپ ئەمەس . » يۈرىكىمنىڭ بىر يېرلىرى شۇنداق خىتاب قىلدى . توغرا ، روھى مېيىپ ئەمەس . ئۆزى مۇھەببەت خېتى يازالايدىغان ئادەم باشقىلارغا مۇھەببەت خېتى يازدۇرغان ئادەمگە قارىغاندا سەمە-
مىي ، تۇرمۇشتا ئەستايىدىل بولىدۇ . ئون تۆت پارچە مۇھەببەت خېتى يازغان ھەم شۇنچە ئۆزاق يىل ساقلىغان ئادەمگە ئىشەنگىلى ، كەلگۈ-
سىنى تاپشۇرغىلى بولىدۇ . مەن ئىللىق بىر تۇيغۇدا ئورنۇمدىن تۇر-
دۇم - دە ، دېرىزىنى ئۇلۇغ ئېچىۋەتتىم .

本书收录了作者近年来所创作的一批关于女性题材的短篇小说。

图书在版编目(CIP)数据

芦苇湖:维吾尔文/祖拉古丽·阿不都瓦依提著
.——喀什:喀什维吾尔文出版社,2012.11
ISBN 978-7-5373-2625-4

Ⅰ.①芦… Ⅱ.①祖… Ⅲ.①短篇小说—小说集—中国—当代—维吾尔语(中国少数民族语言)Ⅳ.①I247.7

中国版本图书馆CIP数据核字(2012)第267400号

责任编辑:齐曼古丽·阿吾提
责任校对:拜合提亚尔·阿布力米提

芦苇湖

(短篇小说)

祖拉古丽·阿不都瓦依提 著

喀什维吾尔文出版社出版发行
(喀什市塔吾古孜路14号 邮编844000)
各地新华书店经销
喀什维吾尔文出版社印刷厂印刷
880×1230毫米 1/32开本 8.125印张 2插页
2012年11月第1版 2012年11月第1次印刷
印数:1—3000 定价:22.00元

如有质量问题,请与我社联系调换 电话:0998—2653927

مۇقاۋىنى لايىھەلىگۈچى: غەيرەت خالىق

ISBN 978-7-5373-2625-4

9 787537 326254 >

（民文）定价：22.00元